

Die rol van immigrante van St. Helena-eiland in die Kaapse en Suid-Afrikaanse samelewing, met spesifieke verwysing na die periode 1808-1908

deur
Johannes Stefanus Strauss

*Proefskrif ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die
graad van Doktor in Geskiedenis in die Fakulteit Lettere en Wysbegeerte
aan die Universiteit Stellenbosch*

Promotor: Prof. W.P. Visser
Mede-promotor: Dr. H.F. Heese

Maart 2021

VERKLARING

Deur hierdie proefskrif elektronies in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat, my eie, oorspronklike werk is, dat ek die alleenouteur daarvan is (behalwe in die mate uitdruklik anders aangedui), dat reproduksie en die publikasie daarvan deur die Universiteit Stellenbosch nie derdepartyregte sal skend nie en dat dit nie vantevore, in die geheel of gedeeltelik, ter verkryging van enige kwalifikasie aangebied is nie.

OPSOMMING

St. Helena se strategiese ligging het daartoe gelei dat die Portugese- en ander Europese seevaarders die eiland sedert die vroeë 1500's as halfwegstasie op hulle seereise na en van die Ooste gebruik het. Die eiland het prominensie verkry toe verskeie bannelinge soos Napoleon Bonaparte in 1815, die Zoeloekoning, Dinizulu kaCetswayo, en sy gesin in 1890 en ongeveer 6 000 Boere-krygsgevangenes vanaf 1900 tot 1902 na die eiland verban is. Die fokus van hierdie navorsingstudie is egter nie direk op die bannelinge ingestel nie.

Die klem val eerder op die emigrasie van St. Helenas na Suid-Afrika, 'n tema wat nie soveel aandag van Suid-Afrikaanse historici as byvoorbeeld Nederlandse, Britse-, Franse- en Duitse-immigrasie gekry het nie. In hierdie studie word verskeie kwessies oor St. Helena-emigrasie na Suid-Afrika ondersoek soos watter faktore immigrasie veroorsaak het, die aantal St. Helenas wat uiteindelik na Suid-Afrika geëmigreer het, waar hulle hulself gevestig het, watter beroepe die St. Helenas beoefen het, ensomeer.

Vanaf 1808 het St. Helena-emigrante drupsgewys na die Kaapkolonie en ander gebiede in Suid-Afrika geëmigreer, maar mettertyd het die emigrantestroom al sterker gevloei. Verskeie stoot- en trekfaktore het veral na 1834 tot die sterker vloei van die emigrasie bygedra. Hierdie nuwe aankomelinge het 'n impak op die Suid-Afrikaanse samelewing gemaak en dit is onder andere ook die doelwit van hierdie navorsingstudie om ondersoek in te stel na die sosio-ekonomiese invloed van die St. Helenas op die Kaapse- en breër Suid-Afrikaanse samelewing.

Oor die St. Helena-immigrante se koms na Suid-Afrika en die invloed van hierdie immigrasie op die land is daar nog nie veel navorsing gedoen nie en bestaan daar ongetwyfeld 'n navorsingsleemte wat gevul kan word en waartoe hierdie proefskrif 'n bydrae kan lewer.

ABSTRACT

St. Helena's strategic location has led the Portuguese and other European seafarers to use the island as a halfway station on their voyages to and from the East since the early 1500`s. The island gained prominence when several exiles such as Napoleon Bonaparte were banished there in 1815, as well as the Zulu king, Dinizulu kaCetshwayo, and his family who was banished to the island in 1890 and about 6 000 Boer prisoners of war who were banished to the island between 1900 and 1902.

The emphasis is rather on the emigration of St. Helenas to South Africa, a theme that did not receive as much attention from South African historians as Dutch, British-, French- and German immigration. In this study, several questions about St. Helena immigration were investigated such as what factors caused the immigration, the number of St. Helenas who eventually emigrated to South Africa, where they settled, what professions they held, and so on.

From 1808 the St. Helena emigrants gradually emigrated to the Cape Colony and other areas in present-day South Africa, but over time the flow of emigrants increased. Various push and pull factors, especially after 1834, contributed to the stronger flow of emigrants. These new arrivals would, by their nature, have made an impact on South African society and it is, among other things, the aim of this research study to investigate the socio-economic influence of the St. Helenas on the Cape and wider South African society.

The St. Helena immigrants' arrival in South Africa and the influence of this immigration on the country did not receive much attention of historians yet and there is undoubtedly a research gap that exists to which this dissertation can contribute.

BEDANKINGS

Alle eer aan my Skepper vir die gesondheid om hierdie studie te onderneem en af te handel.

Ek dra hierdie werk graag op aan die volgende persone:

My eggenote, Alfreda, vir haar volgehoue geduld, motivering en kennis van die St. Helena-afstammelinge van Namakwaland wat van haar 'n onmisbare skakel maak om familieverwantskappe van die St. Helenas uit te lê en te verifieer. My kinders, Reinhardt en Ilse vir hul motivering en lojale ondersteuning.

My promotors, professor W.P. Visser en doktor H.F. Heese vir hulle geduld, inspirasie en konstruktiewe leiding.

Die skrywer wil ook die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns en die Kaapse Skiereilandse Universiteit vir Tegnologie vir hul finansiële ondersteuning bedank.

Hiermee wil die skrywer ook sy opregte dank betuig aan alle persone wat deur middel van die beskikbaarstelling van inligting dit moontlik maak om die proefskrif te skryf.

INHOUDSOPGAWE

VERKLARING	i
OPSOMMING	ii
ABSTRACT	iii
BEDANKINGS	iv
INHOUDSOPGAWE	v
LYS VAN FIGURE	vi
AFKORTINGS	viii
Hoofstuk 1 Teoretiese en metodologiese vertrekpunte	1
1.1 Inleiding: Migrasie en transnasionale migrasie	1
1.2 Internasionale migrasie en migrasieroetes	7
1.3 Migrasie in die Britse Ryk	8
1.4 Stoot- en trek en netwerk faktore op internasionale vlak	9
1.4.1 Stoot- en trek faktore	9
1.4.2 Netwerkfaktore	12
1.5 Historiografie	166
1.6 Doelwitte en teoretiese uitgangspunte	22
1.7 Navorsingsmetodologie en ontwerp	244
1.8 Struktuur	311
Hoofstuk 2 Historiese omstandighede en dryfvere wat St. Helena-immigrasie na Suid-Afrika bevorder het	333
2.1 Inleiding	333
2.2 Historiese agtergrond	333
2.2.1 Die eiland waarvandaan die St. Helena-immigrante geïmmigreer het	333
2.2.2 Ontdekking van die eiland	355
2.2.3 Die Engelse neem die eiland oor	377
2.3 Die rol van slawe in die geskiedenis van St. Helena	41
2.4 Maatskaplike toestande in St. Helena	466
2.5 Ekonomiese toestande op die eiland	544
2.6 Oorlog en bannelinge	699
Hoofstuk 3 Die Kaap en breër Suid-Afrika as St. Helena-immigrante bestemming	71
3.1 Gedwonge migrasie van St. Helenas na die Kaap	7171

3.2	Vrye migrasie van St. Helenas na die Kaap.....	722
3.3	Politieke toestande aan die Kaap en Natal.....	744
3.4	Ekonomiese toestande aan die Kaap en Natal.	755
3.5	Stootfaktore wat tot St. Helena-emigrasie na die Kaap en breër Suid-Afrika bygedra het.	80
3.6	Trekfaktore aan die Kaap en die breër Suid-Afrika wat tot St. Helena-immigrasie bygedra het.....	822
3.7	Immigrasieprosedure vir die Kaapkolonie, Natal en Transvaal.	833
3.8	Die aankoms en benaderde getalle van St. Helena-immigrante by die Kaapkolonie en Natal.	877
 Hoofstuk 4 Die aankoms van St. Helena-immigrante by hul werkbestemmings en die sosio- ekonomiese impak op hul nuwe tuistes. 113		
4.1	Hoe St. Helenas werksgeleenthede in Suid-Afrika bekom het.	1133
4.2	Vervoeropsies vir St. Helenas vanaf Suid-Afrikaanse hawens.....	11818
4.3	Werkbestemmings van St. Helena-immigrante in die Kaapkolonie en Natal.	1233
4.4	Die sosio-ekonomiese invloed van St. Helena-immigrante op hulle nuwe tuistes.	1299
4.4.1	Positiewe invloede van St. Helena-immigrante op kerke, skole, sport en ander organisasies.	13030
4.4.2	Die negatiewe invloed van St. Helenas op hulle nuwe tuistes in Suid-Afrika.....	1388
4.4.3	Diskriminasie teen St. Helenas.	1433
4.5	Die bydraes van St. Helenas tot Suid-Afrika in die breë.	1455
 Hoofstuk 5 Die genealogiese aanknopingspunt. Die geskiedenis van twee geselekteerde St. Helena-immigrantfamilies en enkele ander eilandgesinne..... 151		
5.1	Inleiding en genealogiese uitgangspunte.	15151
5.2	Saul Solomon van St. Helena.	1555
5.2.1	Vanaf St. Helena na die Kaapkolonie.	1566
5.2.2	Sakeman en politikus.	1588
5.2.3	Saul Solomon se stamboom.	16262
5.3	Die Le Bretons van Namakwaland.	1655
5.3.1	St. Helena se Le Bretons emigreer na Suid-Afrika.	1666
5.3.2	'n Nuwe lewe in Namakwaland.	1666
5.3.3	Stamboom van Henry James le Breton.	1688
5.4	St Helena-immigrante wat na Suid-Afrika as gevolg van politieke omstandighede geëmigreer het.	1744
5.5	Opsomming.	1844

GEVOLGTREKKING	1866
BIBLIOGRAFIE	1944
BYLAES	2277
BYLAAG A	2287
BYLAAG B	2298
BYLAAG C	2299
BYLAAG D	2309
BYLAAG E	23030
BYLAAG F	23130
BYLAAG G	231
BYLAAG H	23232
BYLAAG I	23432
BYLAAG J	2354
BYLAAG K	2365
BYLAAG L	2396
BYLAAG M	239
BYLAAG N	2465
BYLAAG O	2506
BYLAAG P	25150
BYLAAG Q	25251
BYLAAG R	25352
BYLAAG S	25453
BYLAAG T	254

LYS VAN FIGURE

Figuur 1:	Benaderde berekende getalle vir St. Helena-immigrante.....	11212
Figuur 2:	Aansoekvorm: Daniel Jacobus Hendrikz.	118
Figuur 3:	Uittreksel uit die huweliksregister van die gemeente van St. Andrews, Port Nolloth in Namakwaland.	134
Figuur 4:	Benaderd berekende getalle van St. Helenas wat by Suid-Afrikaanse hawens vanaf 1808 tot 1908 opgedaag het.	1488
Figuur 5:	Doopdokument van Henry James le Breton.....	1699
Figuur 6:	Familieverwantskap soos deur getuies openbaar.	17171
Figuur 7:	Die huwelik van Bertram Gressy en Isabella Amelia Torbett.	1755
Figuur 8:	Uittreksel uit dooprekord van David, Dinizulu se seun.	1788
Figuur 9:	Doop van Solomon, seun van Dinizulu	1788
Figuur 10:	Huwelike van voormalige Boere-krygsgevangenes in St. Helena.....	18080
Figuur 11:	Doopbesonderhede van Emily Elizabeth Arms.....	18181
Figuur 12:	Huwelik van voormalige Boere-krygsgevangene in St. Helena.	1833

AFKORTINGS

CCC	Cape Copper Company
CCMC	Cape Copper Mining Company
CPUT	Cape Peninsula University of Technology
EOIK	Engelse Oos-Indiese Kompanjie
FAK	Federasie van Afrikaanse Kultuurvereniginge
HC	House of Commons
HL	House of Lords
HPRA	Historical Papers Research Archive
IOM	International Organization for Migration
NCC	Namaqua Copper Company
NCMC	Namaqualand Copper Mining Company
SMES	St. Helena Mutual Emigration Society
US	Universiteit Stellenbosch
USB	Universiteit Stellenbosch Biblioteek
VOC	Verenigde Oos-Indiese Kompanjie
WITS	Universiteit van die Witwatersrand
WIFS	Wellington Independent Friendly Society
WKARD	Wes-Kaapse Argief en Rekorddiens

Hoofstuk 1 Teoretiese en metodologiese vertrekpunte

1.1 Inleiding: Migrasie en transnasionalsme.

Migrasie as historiese verskynsel is nie 'n vreemde of nuwe verskynsel in die Sosiale Wetenskappe nie. Daar is al baie oor die onderwerp geskryf en 'n groot korpus van literatuur oor migrasiestudies is beskikbaar.

Verskeie skrywers oor die migrasietema bring verskillende aspekte van migrasie na vore. Hulle beskou migrasie as 'n omvattende begrip wat deur stoot- en trekfaktore veroorsaak word en wat seisoenaal, tydelik of permanent kan wees. Migrasie is in die meeste gevalle nie 'n eenrigtingproses wat tot absolute assimilasië lei nie, maar eerder 'n geval waar migrante verhoudinge met beide die tuisland en die gasheerland handhaaf. Gedurende die tydperk wat deur hierdie studie gedek word, was dit moeiliker vir migrante om kontak met familie en vriende in die tuisland te handhaaf weens die beperkte kommunikasie- en vervoeropsies wat toe beskikbaar was. Tog het migrante deurlopende kontak met hul tuisland behou.

Individue hoef nie 'n sekere aantal kilometers af te lê om as migrante bestempel te word nie en daar word ook onderskeid getref tussen vrye en gedwonge migrasie. Met vrye migrasie word na migrante verwys wat op hul eie besluit om te migreer en met gedwonge migrasie word na migrante verwys wat gedwing word om te migreer soos byvoorbeeld slawe wat nie 'n vrye keuse kon uitoefen nie.¹

---

¹ Sien D. Hoerder, "From Immigration to Migration Systems: New Concepts in Migration History", *OAH Magazine of History*, Oxford University Press, Oxford, Vol. 14, No. 1, (Fall, 1999), pp. 5-11; B. Lüthi, "Migration and Migration History", Zentrum Für Zeithistorische Forschung Potsdam, Berlin, 6 July 2018, pp. 1-37, https://zeitgeschichte-digital.de/doks/frontdoor/deliver/index/docId/1178/file/docupedia_luethi_migration_v2_en_2018.pdf [Besoeke op 24.06.2019]; E. S. Lee, "A Theory of Migration", *Population Association of America*, Vol. 3, No. 1, 1966, pp. 47-57, <https://www.jstor.org/stable/2060063> [Besoeke op 27.03.2019]; G. Rystad, "Immigration History and the Future of International Migration", *The International Migration Review*, Vol. 26, No. 4 (Winter, 1992), pp. 1168-1199, <https://www.jstor.org/stable/2546879> [Besoeke op 31.05.2019]; A. Portes and J. Böröcz, "Contemporary immigration. Theoretical perspectives on its determinants and modes of incorporation", *International Migration Review*, Vol. 23, No.3, Autumn, 1989), pp. 606-630, <http://links.jstor.org/sici?sici=0197-9183%28198923%2923%3A3%3C606%3ACITPOI%3E2.0.CO%3B2-2> [Besoeke op 30.09.2019]; F. B. Adamson, "Crossing Borders: International Migration and National Security", *International Security*, Vol. 31, No.1, Summer, 2006, pp. 165-199, <http://www.jstor.org/stable/4137542> [Besoeke op 12.01.2014]; P. Levitt and B.N. Jaworsky, "Transnational migration studies: Past developments and future trends", *The Annual Review of Sociology*, 2007, pp. 129-156, <http://soc.annualreviews.org> [Besoeke op 04.07.2018]; L. Lucassen, "Migration and World History: Reaching a New Frontier", *International Review of Social History*, Vol. 52, No.1, April 2007, pp. 89-96, <https://www.jstor.org/stable/44583540> [Besoeke op 27.06.2019].

Dirk Hoerder definieer migrasie soos volg: “Migrations have deep historical roots – the history of humankind, in fact, is a history of migration”.² Vir Hoerder is migrasie dus iets wat plaasgevind het sedert die ontstaan van die mensdom. S.R. Miceli beskou migrasie weer as: “... the movement of people from place to place stretches as far back into history as humanity itself. The earliest hunting and gathering societies occupied much of their time searching out nutrients for survival”.³ Miceli handhaaf ’n soortgelyke standpunt as dié van Hoerder ten opsigte van wanneer die eerste migrasie plaasgevind het.

Joseph Ferrie en Timothy Hatton sien migrasie vanuit dieselfde hoek as Miceli en Hoerder en verklaar dat langafstand-migrasie glad nie ’n resente fenomeen is nie: “For thousands of years humans have moved around the globe in search for food, in flight from enemies, or in pursuit of riches, spreading their cultures, languages, diseases and genes”.⁴

Die Verenigde Nasies het ’n bondige definisie vir ’n migrant: “...someone entering a country for twelve months or longer; yet individual states have varying definitions of what constitutes a migrant”.⁵ Goran Rystad beskou migrasie as ’n fenomeen wat uit ’n hele aantal fasette bestaan: “Migration is a remarkably broad and multifaceted field embracing a multitude of issues, even when limited to international migration”. Migrasie is volgens Rystad nie altyd ’n vrywillige aksie nie. Dit omarm ook gedwonge migrasie, soos die uitsetting van etniese groepe en die deportasie van individue, asook die vlug van mense as gevolg van politieke vervolging, burgeroorlog, hongersnood en natuurrampe.⁶

---

² D. Hoerder, “Transformations over Time or Sudden Change: Historical Perspectives on Mass Migrations and Human Lives”, *Comparative Population Studies – Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft* Vol. 37, 1-2, 2012, p. 213, https://pdfs.semanticscholar.org/d5f3/8a1e49ca03d5d08bc0b4ae6ab47729bf0e22.pdf?_ga=2.101546497.1258615622.1580114397-1566772517.1580114397 [Besoek op 24.06.2019].

³ S.R. Miceli, “A Dissertation Entitled Industrialization and Immigration: Labor at the River’s Bend”. Unpublished PhD-dissertation. University of Toledo, Toledo, May 2009, p. 16, https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file?accession=toledo1241383946&disposition=inline [Besoek op 24.06.2019].

⁴ J. P. Ferrie and T.J. Hatton, “Two Centuries of International Migration”, Discussion Paper No. 7866, December 2013, p. 1.

⁵ Adamson, “Crossing Borders”, p. 170.

⁶ G. Rystad, “Immigration History and the Future of International Migration”, *The International Migration Review*, Vol. 26, No. 4 (Winter, 1992), p. 1168, <https://www.jstor.org/stable/2546879> [Besoek op 08.08.2018].

F.B. Adamson sluit by Rystad aan en verklaar: “Many of the major migrations throughout history have occurred as a result of forced migration or expulsion”. Hy haal voorbeelde aan soos die Joodse diaspora wat in 586 V.C. plaasgevind het en die groot migrasie tydens die trans-atlantiese slawehandel toe ongeveer 15 miljoen Afrikane voor 1850 na die Amerikas verplaas is.⁷

R.D. Savia is van mening dat bestaande literatuur oor migrasie daarop dui dat die faktore wat tot migrasie lei veelvuldig en kompleks is. Hy verwys na stootfaktore in die land van herkoms en trekfaktore in die land van bestemming, asook formele en informele netwerke wat aanbod met vraag verbind.⁸

Fazlul Alam definieer migrasie soos volg: “Migration, in the sociological sense, is a socio-cultural transition of place of residence, triggered by capital's need for manpower that should ideally be distinguishable from the members of the dominant population in the country of migration”.⁹ Vir Alam, nes ander skrywers oor die onderwerp, handel migrasie oor beweging van die moederland na die gasheerland. Hy beklemtoon ook kapitaliste se behoefte aan arbeid waardeur die migrant gelok word.

Uit die verskillende skrywers se insette waarna hierbo verwys is, blyk dit duidelik dat migrasie oor verskeie aspekte van 'n migrant se lewe handel soos stoot- en trekfaktore, die omvang van die aksie, die herkoms van migrante, bestemmings, migrasieroetes, tydskale vir die migrasie, afstande, tipes vervoer, verblyf, godsdiens, onderwys, gesondheidsdienste, die kostes van die aksie en vele meer.

Volgens Smita Dubey en Varsha Mallah word migrasie deur twee basiese faktore veroorsaak. Hierdie twee faktore verwys na die sogenaamde stoot- en trekfaktore waardeur migrasie beïnvloed word.¹⁰ Felipe Cuamea Velazquez verwys ook na hierdie twee faktore. Die stootfaktore is hoofsaaklik gefundeer in ekonomiese agterstande van

---

⁷ Adamson, “Crossing Borders”, p. 171.

⁸ R.D Savia, “Migration of Canadian and South African knowledge workers”, Unpublished MA dissertation, North West University, Potchefstroom, 2011, p. 110, <https://pdfs.semanticscholar.org/de9b/614d93ed07665ad5e265ed34539c7b6d46d5.pdf> [Besoek op 17.10.2019].

⁹ F. Alam, “Social Relations and Migration. A Study of Postwar Migration. With particular reference to migration from Bangladesh to Britain”, Unpublished PhD dissertation, University of Birmingham, Birmingham, May 1995, p. 248.

¹⁰ S. Dubey and V. Mallah, “Migration: The causes and effects”, *The Business & Management Review*, Volume 5, No. 4, January 2015, p. 229.

ontwikkelande lande waardeur die bevolking gedwing word om wettig of onwettig na nywerheidslande te migreer. Hierdie faktore, wat migrante uit hul tuisland verdryf, sluit onder andere laer lone, hoë werkloosheidsyfers, swak ekonomiese groei en armoede in. Vir Velazquez is dit dus die trekfaktore wat migrante lok en hierdie faktore sluit onder andere hoër lone, werksgeleenthede en beter welsynsstelsels in.

Verskeie skrywers oor migrasie beskou die oorsake van migrasie nie slegs as die twee perspektiewe soos in die vorige paragraaf aangedui is nie. Hulle is van mening dat daar drie faktore is wat migrasie aanmoedig, naamlik stoot- en trekfaktore, asook netwerkfaktore. Die stoot-, trek- en netwerkfaktore oefen baie selde gelyke druk op die migrant uit en die belangrikheid van die drie kan ook oor tyd verander. Normaalweg is die stoot- en trekfaktore sterker as die netwerkfaktor aan die begin van die migrasie. Laasgenoemde kan egter sterker word soos die migrasiestroom wasdom bereik.¹¹

Oor die oorsake van migrasie verklaar Savia verder: "For South Africans, both push and pull factors appear to be tangibles that immigrants seek that are basic to a better quality of life".¹² Jonathan Seglow verwys na sogenaamde stootfaktore soos armoede en bevolkingsgroei as oorweegredes vir individue om hul huise te verlaat en trekfaktore soos werksgeleenthede en hoër lewenstandaarde, wat hulle elders lok.¹³ Alejandro Portes en Jozsef Borocz verwys eweneens na stoot- en trekfaktore wat die gevolg van armoede en onderontwikkeltheid in die gebiede van herkoms is.¹⁴ Uit bovermelde skrywers se sieninge oor migrasie blyk dit dat migrasie meestal deur sosiale-, ekonomiese- en politieke faktore gedryf word.

Migrasie behels beide emigrasie en immigrasie; twee kante van dieselfde muntstuk. 'n Migrant kan 'n emigrant vir sy of haar tuisland wees en dieselfde migrant kan ook 'n immigrant wees vir die land waarheen hy of sy emigreer.

---

¹¹ P. Martin and G. Zürcher, "Managing Migration: The Global Challenge", *Population Bulletin*. Vol. 63, No. 1, March 2008, pp. 4-5; G.M. Swiegers, "Britain and the labour question in South Africa; The interaction of state, capital, labour and colonial power 1867-1910", Unpublished PhD dissertation, University of the Free State, Bloemfontein, 2014, p. 268; F.C. Velazquez, "Approaches to the study of international migration", Facultad de Economia, Universidad Autonoma de Baja, Tijuana, p.139, <http://www.scielo.org.mx/pdf/estfro/v1n1/v1n1a4.pdf> [Besoek op 28.05.2019].

¹² Savia, "Migration of Canadian and South African knowledge workers", p. 82.

¹³ J. Seglow, "The Ethics of Immigration", *Political Studies Review*, Vol. 3, 2005, p. 317.

¹⁴ Portes and Borocz, "Contemporary Immigration", p. 607.

Benewens migrasie is dit ook noodsaaklik om die begrip transnasionisme te bespreek. Verskeie skrywers het ook al oor transnasionisme geskryf en uit hul insette blyk dit dat die term met verskeie aspekte te make het. Transnasionisme het met individue te make wat nie net as immigrante of emigrante beskou word nie, maar ook as migrante. Transnasionisme skep 'n groter mate van verbinding tussen individue, gemeenskappe en samelewings oor grense heen. Dit veroorsaak ook veranderinge in die sosiale-, kulturele, ekonomiese en politieke landskappe van die tuisland en die gasheerland.¹⁵

In die tweejaarlikse verslag van die International Organization for Migration (IOM), wat in 2010 gepubliseer is, is migrasie en transnasionisme bespreek. In die besprekingsdokument word na transnasionisme verwys as 'n verskynsel wat bande tussen individue, gemeenskappe en samelewings oor die grense heen skep en wat sosiale, kulturele en ekonomiese veranderinge in die samelewings van herkoms en bestemming teweegbring.¹⁶

Vir Thomas Faist is internasionale migrasie nie net 'n eenrigtingproses waar alle migrante hul tuisland verlaat en alle bande met die tuisland verbreek nie: "Rather, it is a multi-dimensional economic, political, cultural and demographic process that encapsulates various links between two or more settings and manifold ties of movers and stayers between them".¹⁷

---

¹⁵ Sien Ö. Bilgili, "Simultaneity in transnational migration research: Links between migrants's host and home country orientation", Unpublished PhD dissertation, University of Maastricht, Maastricht, 2014, p. 31, <https://www.semanticscholar.org/paper/Simultaneity-in-transnational-migration-research%3A-Bilgili/65ea18e93fea0a10591942a3a0ee4b3af1ac94b2> [Besoek op 24-06-2019]; H.W. Wehrmeyer, "Duitse immigrasie na Suid-Afrika ná 1945: 'n transnasionale geskiedenis, met die fokus op Wolfgang Wehrmeyer 1933-2008", Ongepubliseerde MA-verhandeling, Noordwes Universiteit, Potchefstroom, 2016, p. 28; R. Bauböck, "Towards a Political Theory of Migrant Transnationalism", *The International Migration Review*, Vol. 37, No. 3, 2003, p. 701, <https://www.jstor.org/stable/30037754> [Besoek op 27.05.2019]; I. Bloemraad, "Who Claims Dual Citizenship? The Limits of Postnationalism, the Possibilities of Transnationalism, and the Persistence of Traditional Citizenship", *The International Migration Review*, Vol. 38, No.2 (Summer, 2004), pp. 389-426, <https://www.jstor.org/stable/27645383> [Besoek op 04.06.2019]; A. Portes, "Conclusioun: Towards a new world. The origins and effects of transnational activities", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 22, No.2, March 1999, pp. 463-477, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/014198799329567> [Besoek op 28.05.2019]; R. Waldinger, "Immigrant transnationalism", *Sociopedia.isa*, 2011, pp. 1-13.

¹⁶ Anon., Paper delivered at the International Organization for Migration (IOM), Intersessional workshop on migration and transnationalism, Geneva. 9-10 March 2010, p. 1, <https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/migration> [Besoek op 15.04.2019].

¹⁷ Thomas Faist, "Transnationalization in international migration: Implications for the study of citizenship and culture", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 23, No. 2, March 2000, p. 200, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/014198700329024> [Besoek op 27.05.2019].

Vir Özge Bilgili gaan transnasionisme oor die feit dat die migrant se lewe inderdaad deur die migrasie geaffekteer word. Die migrant verlaat sy of haar tuisland en betree die immigrasieland. Hierdie sosiale ruimtes sal uit die aard van die saak op die migrant se lewe 'n invloed uitoefen: "Transnational migration theory is one that aims to accommodate the new realities of migrants' lives more satisfactorily, such that we can understand how they live in the host country while maintaining meaningful relationships with their home country".¹⁸

Rainer Bauböck hanteer menslike aktiwiteite en sosiale instellings wat oor nasionale grense strek as belangrike komponente van transnasionisme.¹⁹ Al hierdie komponente, waarna Bauböck verwys, dra by tot die migrant se ervaring. Peggy Levitt beskou transnasionale migrante as individue wat aspekte van hul sosiale-, ekonomiese- en politieke lewe in ten minste twee geografiese gebiede uitleef: "They establish themselves in their host countries while they continue to earn money, vote and pray in their countries of origin".²⁰ Die migrante behou dus bande met hul tuisland op ekonomiese-, politieke- en sosiale gebied.

Barbara Lüthi verwys na die interne en internasionale spoor wat daardeur nagelaat word: "More specifically, international migration means crossing the frontiers that separate one country from another".²¹ McKeown argumenteer dat internasionale migrasie in breë trekke vergelykbaar is ten opsigte van grootte en tyd wanneer dit plaasgevind het. Vir hom het die rysvelde en rubberplantasies van Suidoos-Asië net so 'n belangrike bydrae gemaak tot die industriële transformasie van die wêreld as die fabriek van Manchester en die koringlande van Noord-Amerika. Mag en kapitaal was in die Noord-Atlantiese Oseaan-gebied gesentreer, maar massiewe migrasievloei het gereeld buite die direkte invloed van Europa plaasgevind.²²

---

¹⁸ Ö. Bilgili, "Simultaneity in Transnational Migration Research", p. 31.

¹⁹ R. Bauböck, "Towards a Political Theory of Migrant Transnationalism", p. 701.

²⁰ P. Levitt, "You Know, Abraham Was Really the First Immigrant", p. 850.

²¹ Barbara Lüthi, "Migration and Migration History", *Zentrum für Zeithistorische Forschung*, Berlyn, 2018, p.3.

²² A. McKeown, "Global Migration and Regionalization 1840-1940", Paper for Conference on Mapping Global Inequalities, Santa Cruz, California, December 13-14, 2007, p. 155, <https://escholarship.org/uc/item/4t49t5zq> [Besook op 27.03.2019].

H.W. Wehrmeyer skryf in sy MA-verhandeling oor transnasionisme, maar hy hanteer ook transnasionaliteit as deel van transnasionisme. Hy stel dit soos volg: “Transnasionaliteit word gedefinieer as die transnasionale identiteit van die immigrant en die groep immigrante van dieselfde tuisland”. Verder is transnasionisme ’n omvattende begrip vir alles rondom die immigrant soos metodiek, beginsels, prosesse; eintlik alles wat met die immigrant gebeur”. Wehrmeyer verwys ook na die feit dat die begrip ’n betreklik nuwe term in historiografie is en dat verskeie woordeboeke glad nie die term bevat nie.²³

1.2 Internasionale migrasie en migrasieroetes.

Van die bekendste migrasies het vanaf Europa gedurende die tydperk waarop hierdie studie fokus (1808 tot 1908) plaasgevind. Byna 65% van hierdie migrante het na die Verenigde State van Amerika migreer, terwyl die grootste gedeelte van die res van die migrante tussen Argentinië, Kanada, Brasilië en in ’n mindere mate Kuba en Uruguay verdeel is.²⁴ Na die Napoleontiese Oorloë was daar ook groot werkloosheid in Brittanje en in 1818 het die Britse regering 90 000 aansoeke van voornemende emigrante ontvang.²⁵

Internasionale migrasie het groot getalle mense betrek. Gedurende die tydperk 1820 tot die Eerste Wêreldoorlog (1914), het ongeveer 55 miljoen Europeërs na Noord-Amerika, Suid-Amerika en Australasië geëmigreer.²⁶ Benewens vermelde roete het Europese migrante ook van die Suidoos-Asiese roete en die Indiese Oseaan en Suid-Pasifiese roetes gebruik gemaak. Meer as 29 miljoen Indiërs, ten minste 19 miljoen Chinese en ongeveer 4,5 miljoen Europeërs het na hierdie gebiede migreer. Die Europeërs het meestal na Australasië en Suid-Afrika migreer.²⁷

Migrasie het dus nie net binne die Atlantiese-, Suidoos-Asiese- en Indiese Oseaan en Suid-Pasifiese roetes plaasgevind nie. Migrante het ook deur Afrika en die Midde-

---

²³ Wehrmeyer, “Duitse immigrasie na Suid-Afrika ná 1945”, p. 28.

²⁴ McKeown, “Global Migration and Regionalization 1840-1940”, p. 9.

²⁵ J. Stone, “The Migrant Factor in a Plural Society: A South African Case Study”, *The International Migration Review*, Vol. No. 9, Spring 1975, p. 250.

²⁶ Ferrie and Hatton, “Two Centuries of International Migration 1840-1940”, p. 4.

²⁷ McKeown, “Global Migration and Regionalization 1840-1940”, p. 9.

Ooste migreer, veral omdat beide gebiede op die langafstand handelsroetes geleë was. Uit vrees vir 'n skeefgetrekte beeld van internasionale migrasie waarsku Adam McKeown dat migrasie oor die Atlantiese Oseaan beskou word as 'n kritieke aspek van industrialisering en uitbreiding na Noord- en Suid-Amerika terwyl ander migrasie wat ook soortgelyke demografiese en ekonomiese transformasie tot gevolg gehad het, hoofsaaklik geïgnoreer word.

Vir McKeown word migrante van Asië en Afrika hoofsaaklik as ingeboekte arbeiders beskou wat aan die arbeidsbehoefte van Europeërs moes voldoen of as vlugteling wat weens oorbevolking uit hul eie tuislande padgegee het.²⁸ Die migrante van Asië en Afrika was ongetwyfeld deel van internasionale migrasie en hulle het inderdaad 'n belangrike bydrae gemaak. Hulle bydrae in die vorm van arbeid kan nie geringgeskat word nie. Die St. Helenas se arbeid sou ook 'n bydrae tot die ontwikkeling van die Kaapkolonie en die breër Suid-Afrika maak.

1.3 Migrasie in die Britse Ryk.

Wat migrasie in die Britse Ryk betref, het daar volgens H.E. Hockley in 1820 ongeveer 5 800 Britse immigrante vanaf Brittanje na Suid-Afrika geëmigreer.²⁹ Verdere Britse immigrasie, vanaf 1847 tot 1854, is sterk deur 'n tekort aan sekere landbouprodukte in Brittanje aangedryf. Suidelike Brittanje het veral die sentra van emigrasie geword. Die motief daaragter was hoofsaaklik die ernstige aartappelhongersnood, wat veral in Ierland akúút was, maar ook tot 'n mate in Groot-Brittanje voorgekom het.³⁰ Volgens M. Thomas en A. Thompson het ongeveer 2 miljoen Britte per dekade vanaf 1870 tot 1920 na verskeie bestemmings in die wêreld geëmigreer. Hierdie emigrasie het hoofsaaklik na Australië, Nieu-Seeland, Suid-Afrika, Kanada en die Verenigde State van Amerika plaasgevind.³¹

²⁸ McKeown, "Global Migration and Regionalization 1840-1940", p. 14; A. McKeown, Global Migration, 1846-1940, *Journal of World History*, Vol. 15, No. 2, June 2004, p. 155.

²⁹ H.E. Hockley, *The story of the British Settlers of 1820 in South Africa*, Citadel Juta & Co. Limited, Cape Town, January 1973, p. 45.

³⁰ C.E. Snow, "International Migrations", *National Bureau of Economic Research*, Volume II, 1931, p. 250.

³¹ M. Thomas & A. Thompson, "Empire and Globalisation: From 'High Imperialism' to Decolonisation", *The International History Review*, Vol. 36, No. 1, 2014, p. 147, <https://doi.org/10.1080/07075332.2013.828643> [Besoek op 02.01.2021].

Tussen 1850 en 1913 het meer as 40 miljoen mense vanaf Europa na gebiede binne die Britse Ryk migreer. Hierdie massiewe verskuiwing van mense vanaf hul moederland na hul nuwe tuistes het 'n groot impak op die wêreld gemaak. Dit verteenwoordig 'n ongekennde bevolkingsverskuiwing wat diepgaande invloed op die internasionale verspreiding van mense, inkomste en rykdom gehad het. Bykans twee derdes van die emigrante is deur die Verenigde State van Amerika geabsorbeer. Die oorblywende een derde het na Kanada, Australasië en Latyns-Amerika gemigreer.³²

1.4 Stoot- en trek- en netwerk faktore op internasionale vlak.

1.4.1 Stoot- en trek faktore.

Volgens J. Blumenstock, G. Chi en X. Tan is die besluit om te migreer een van die belangrikste ekonomiese besluite wat 'n individu in sy leeftyd kan maak. Baie faktore van werksvooruitsigte en geriefsverskille tot lewenssiklusoorweginge en migrasiekostes beïnvloed hierdie besluit.³³

Migrasie het oor tyd uiteindelik miljoene mense geaffekteer. Teen ongeveer die middel van die sestiende eeu het eenhonderd miljoen mense van hul moederlande na nuwe gasheerlande gemigreer. Hierdie migrante het meestal na die Verenigde State van Amerika, Kanada, Latyns-Amerika, Australië en Nieu-Seeland migreer, terwyl sommige Europeërs en Asiërs binne hul eie vastelande van landelike gebiede na stede migreer het toe hulle aanvanklik deur merkantiele kapitalisme en later deur nywerheidsuitbreiding gelok is. Entrepreneurs het in migrasie ook geleenthede gesien om wins te maak. So byvoorbeeld het slawehandelaars, arbeidsagente en die verteenwoordigers van stoomskipmaatskappye almal munt uit migrasie probeer slaan om slawe en arbeiders te bekom, slawe te kontrakteer en na plantasies, dorpe en myne

³² T.J. Hatton and J.G. Williamson, "What Drove the Mass Migrations from Europe in the Late Nineteenth Century?", *Population and Development Review*, Vol. 20, No. 3, September 1994, p. 533.

³³ J. Blumenstock, G. Chi and X. Tan, "Migration and the Value of Social Networks", University of California, Berkeley, 6 September 2018, p. 1, http://www.jblumenstock.com/files/papers/migration_networks.pdf [Besoek op 18.10.2019].

te vervoer waar die arbeid benodig was en waar die plaaslike aanbod nie in die aanvraag na arbeid kon voorsien nie.³⁴

Mense kan ook as gevolg van stootfaktore van die gebiede waar hulle woon na ander gebiede in hul eie land migreer. Elisbaeth Ilboudo-Nébié het 'n studie oor hierdie aspek in Burkina Faso gedoen en tot die gevolgtrekking gekom dat migrasie in haar moederland hoofsaaklik deur agteruitgang in die kwaliteit van landbougrond veroorsaak is. Die studie van Ilboudo-Nébié het oor meer as 'n dekade gestrek en sy het tot die gevolgtrekking gekom dat die agteruitgang in grondkwaliteit daartoe gelei het dat mense vanaf die noordelike gebiede en die sentrale plato van Burkina Faso na die suide van die land migreer het.³⁵

Stoot- en trekfaktore is eintlik twee kante van dieselfde muntstuk. Volgens Dubey en Mullah word migrasie deur stoot- en trekfaktore geaffekteer. Belangrike faktore sluit in 'n gebrek aan werksgeleenthede en vrees vir wanorde of vervolging op grond van ras, godsdienst of politiek in die gebiede waar mense woon. Trekfaktore sluit in gunstige werksgeleenthede, goeie gesondheid- en opvoedkundige fasiliteite, openbare orde en vryheid en 'n gunstige klimaat, veral vir aftrede in die gebiede waarheen mense verhuis.³⁶

Felipe Cuamea Velazquez het ook na stoot- en trekfaktore verwys. Vir hom is stootfaktore hoofsaaklik gefundeer in ekonomiese agterstande van ontwikkelende lande waardeur die bevolking gedwing word om wettig en onwettig na nywerheidslande te migreer. Hierdie faktore, wat migrante uit hul tuislande verdryf, sluit onder andere laer lone, hoë werkloosheidsyfer, swak ekonomiese groei en armoede in. Vir Velazquez is trekfaktore kwessies soos hoër lone, werksgeleenthede en beter welsynstelsels.³⁷ Van die stootfaktore soos hoë werkloosheidsyfer, swak ekonomiese

---

³⁴ V. Yans-McLaughlin (ed), *Immigration reconsidered. History, sociology and politics*, Oxford University Press, Oxford, January 1990, p. 3.

³⁵ Elisabeth Ilboudo-Nébié, "Burkina Faso study shows link between land degradation and migration", The Conversation, Columbia University, n.p., <https://theconversation.com/burkina-faso-study-shows-link-between-land-degradation-and-migration-130006> [Besoek op 21.01.2020].

³⁶ S. Dubey and V. Mallah, "The Business & Management Review", *Science & Commerce*, Kalyan, Vol 5, No. 4, January 2015, p. 229, <https://pdfs.semanticscholar.org/c406/8d658b873a5e5073913527736c4b0864a5cb.pdf> [Besoek op 27.03.2019].

³⁷ F.C. Velazquez, "Approaches to the study of international migration", *Estudios Fronterizos*, Universidad Autonoma de Baja, Tijuana, Vol. 1, No. 1, June 2000, p. 139.

groei en armoede, wat deur Velazquez genoem word, het ook tot St. Helena-immigrasie bygedra. P.A. Erasmus beskou die swak ekonomiese toestande op St. Helena en die gepaardgaande invloed daarvan op die eilandbewoners as die vernaamste rede vir St. Helenas se emigrasie na die Kaapkolonie.³⁸

C. Boswell beskou stootfaktore as faktore soos werkloosheid, lae salarisse of lae per capita inkomste in vergelyking met die toestand in die gasheerland. Trekfaktore sal migrasiewetgewing en die toestand van die arbeidsmark in die gasheerland insluit.³⁹

Volgens Savia is stoot- en trekfaktore daardie faktore wat daartoe lei dat migrante uit hul moederland gestoot word en die faktore wat migrante na die gasheerland trek soos die ekonomiese omstandighede op St. Helena. Vir hom kom stootfaktore in baie gedaantes voor. Die mees prominente stootfaktore is ekonomiese faktore, burgerlike stryd, burgeroorlog, godsdienstige vervolging, omgewingsprobleme en demografiese faktore. Trekfaktore kan die strewe na hoër lewensstandaarde, hoër salarisse, arbeidstekorte en politieke en godsdienstige vryhede insluit. Die migrante moenie net die gebrek aan voordele in hulle moederland sien nie, maar ook 'n surplus van voordele in die gasheerland, alvorens hulle sal migreer.⁴⁰

Uit onlangse navorsing wat deur Lanre Ikuteyijo van Nigerië gedoen is, blyk dit ook dat emigrasie vanuit daardie land deur stootfaktore soos veral swak ekonomiese omstandighede en snel groeiende armoede veroorsaak is.⁴¹ Die St. Helenas het op soortgelyke stoot- en trekfaktore reageer en na Suid-Afrika migreer. In hoofstuk twee word daar meer op hierdie verskynsel gefokus.

Migrasie het ook nadele en een van die nadele daarvan is die sogenaamde breindrein waar goed opgeleide mense migreer vir beter werksomstandighede en beter salarisse.

---

³⁸ P. A. Erasmus, "St. Helenas' aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasie", *Suid Afrikaanse Tydskrif vir Etnologie*, Vol. 17, 1994, p. 64.

³⁹ C. Boswell, "Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union", Working Paper No. 73, Institute for Peace Research and Security Policy, University of Hamburg, Hamburg, December 2002, p. 3.

⁴⁰ Savia, "Migration of Canadian and South African knowledge workers", pp. 9-10.

⁴¹ L. Ikuteyijo, "Why young Nigerians risk illegal migration to find their Eldorado", The Conversation, Obafemi Awolowo University, 21 January 2020, n.p., <http://www.myza.co.za/why-young-nigerians-risk-illegal-migration-to-find-their-eldorado-the-conversation/> [Besoek op 21.01.2020].

Die moederland verloor dan hierdie vaardighede en die gasheerland word deur hierdie vaardighede bevoordeel. Aan die positiewe kant vir die moederland moet egter genoem word dat die migrante wat hul moederland verlaat gereeld geld aan afhanklikes in die moederland stuur en dit sorg vir waardevolle inkomste vir daardie land.⁴²

1.4.2 Netwerkfaktore.

Soos reeds genoem, beskou Philip Martin en Gottfried Zürcher die oorsake van migrasie nie net as 'n kwessie van stoot- en trekfaktore soos hierbo aangedui is nie, maar hulle voeg 'n derde element by: "The factors that encourage a migrant to actually move fall into three categories: demand-pull, supply-push, and networks."⁴³ Hierdie drie kernfaktore oefen baie selde gelyktydig druk op die migrant uit en die belangrikheid van die drie kan ook oor tyd verander. Normaalweg is die stoot- en trekfaktore sterker as die netwerkfaktor aan die begin van die migrasie verskynsel, maar soos die migrasiestroom wasdom bereik, kan die netwerkfaktor egter sterker as die ander twee word.⁴⁴

Volgens J. Blumenstock, G. Chi en X. Tan speel die stoot- en trekfaktore 'n belangrike rol in migrasie, maar dit is egter nie die enigste faktore wat migrasie beïnvloed nie. In elkeen van hierdie faktore speel sosiale netwerke 'n prominente rol. Deur sosiale netwerke word die migrante bewus gemaak van geleenthede en die toestande in die potensiële gasheerlande.⁴⁵

Wanneer migrante die besluit moet neem of hulle gaan emigreer, speel sosiale netwerke 'n belangrike rol in die besluitnemingsproses. Dit blyk of die bestaan van vriende- en familienetwerke van vorige migrasies ook nuwe migrante kan aanmoedig om te emigreer. Netwerke onder migrante kan migrasie op drie maniere fasiliteer. Eerstens, deur die voorsiening van inligting oor die migrasieproses; tweedens deur die voorsiening van inligting oor bestemmings, werkseleenthede en hulpverlening met

---

⁴² Dubey and Mallah, "The Business & Management Review", pp. 230-231.

⁴³ Martin and Zürcher, "Managing Migration: The Global Challenge", p. 4.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 5.

⁴⁵ Blumenstock, Chi and Tan, "Migration and the Value of Social Networks", p. 1.

integrasie na aankoms en derdens deur hulpverlening ten opsigte van finansiering van die koste van die migrasie, aldus S. Dolfen en G. Genicot.⁴⁶ Die St. Helena-emigrante kon onder andere deur middel van koerantberigte van die werksgeleenthede in Natal te hore kom. *The Natal Witness* van 17 Oktober 1873 het berig dat die *Actaea* talle briewe van St. Helenas na die eiland geneem het waarin die briefskrywers hul vriende op die eiland aangemoedig het om ook na Natal te emigreer.⁴⁷

Wat netwerke betref, argumenteer Savia dat netwerke die waarskynlikheid van migrasie verhoog omdat die migrante se verhoudinge met ander migrante in die netwerk beide koste en risiko's van migrasie verlaag. Netwerkteorieë is meer op die skakeling en konneksies tussen migrante ingestel nadat die migrantestroom begin vloei het en hoe hierdie netwerke in verhouding met toekomstige immigrantevloei staan.⁴⁸

Boswell verwys ook na netwerke as die middel wat migrante ten opsigte van ekonomiese, politieke en kulturele bande verbind. Netwerke verwys onder andere na die werklike en potensiële migrante, hulle gesinne, firmas, godsdiens- en sosiale groepe. Wanneer netwerke gevorm is, kan dit die rigting en volume van migrasie beïnvloed voortvloeiend uit die hulpbronne soos relevante inligting, kontakte en ekonomiese- en sosiale ondersteuning. Die bronne wat deur netwerke vloei, maak migrasie aantrekliker en meer haalbaar en dit lei ook tot 'n kettingmigrasie, waar al hoe meer migrante by die netwerk betrokke raak.⁴⁹

Steven Vertovec is van mening dat sosiale netwerke van kardinale belang is om werk en akkommodasie te kry, om goedere en dienste te sirkuleer en om sosiale en ekonomiese inligting te versprei.⁵⁰ Manning verwys ook na netwerke in sy studie oor migrasie. Die funksies wat binne 'n migrasienetwerk plaasvind, begin by werwingsagente. Hierdie agente se taak is eerstens om na vrywillige migrante te soek

⁴⁶ S. Dolfen and G. Genicot, "What Do Networks Do? The Role of Networks on Migration and "Coyote" Use", Georgetown University, Georgetown, July 2009, p. 2, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1467-9361.2010.00557.x> [Besoeke op 19.10.2019].

⁴⁷ *The Natal Witness*, "St. Helena Immigrants", 17 October 1873, p. 3.

⁴⁸ Savia, "Migration of Canadian and South African knowledge workers", p. 10.

⁴⁹ Boswell, "Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union", p. 3.

⁵⁰ Vertovec, "Transnational Networks and Skilled Labour Migration", p. 3.

en om hulle van die voordele van die migrasie te oortuig.⁵¹ Wat die St Helenas betref, het werwingsagente soos A.T. Young die voordele van migrasie na Natal sterk onder die eilandbewoners se aandag gebring. Die St. Helena-immigrante sou met posbote vanaf die eiland na Durban vervoer word. W.H. Fenton en A.T. Young het ook die migrante se reisreëlings na Natal georganiseer.⁵²

R.E.B. Lucas voer die argument dat as daar 'n groep mense van jou eie dorp of gemeenskap alreeds by die beplande bestemming gevestig is, sal dit die besluit van die voornemende migrant beslis beïnvloed. Die bestaande netwerk wat deur vorige migrante gevestig is, kan van groot hulp wees om vir die nuwe migrante werk en akkommodasie in die gasheerland te vind.⁵³ In sy MA-verhandeling verwys Wehrmeyer na die humanitêre kapitaalteorie, wat voorspel dat migrasie menslike hulpbronne sal kanaliseer na gebiede waar daar groter moontlikhede tot 'n beter finansiële inkomste bestaan. Hierdie aksie sal arm gebiede van menslike hulpbronne ontnem. Hy verwys ook na die neoklassieke ekonomiese teorie wat verklaar dat internasionale migrasie verband hou met die globale aanbod en vraag na arbeid. Nasies met 'n tekort in hul arbeidsmark en 'n groot vraag na arbeiders sal beter salarisse betaal wat immigrante sal trek van 'n nasie wat 'n surplus van arbeid het.⁵⁴

Migrasie word nie net deur die immigrasieteorieë, wat hierbo bespreek is, veroorsaak nie, maar dit vind ook in stelsels plaas. Dirk Hoerder het tot die gevolgtrekking gekom dat Noord-Amerika deur vier hoof-migrasiestelsels bevolk is. Eerstens het hy na die dubbele-Atlantiese stelsel verwys waardeur Mediterreense Europeërs primêr na Sentraal- en Suid-Amerika gemigreer het, terwyl Europeërs noord van die Alpe hoofsaaklik na Noord-Amerika gemigreer het. Tweedens het hy na die Afro-Atlantiese stelsel verwys waarby Wes-Afrika en later die Kongo en Angola betrokke was. Derdens het hy na die Trans-Pasifiese stelsel verwys wat oorspronklik op die Spaanse

---

⁵¹ P. Manning, *Migration in world history*, Routledge Taylor and Francis Group, Second Edition, New York, 2013, p. 9.

⁵² *The Natal Witness*, "Immigrants from St. Helena", 13 January 1874, p. 4.

⁵³ R.E.B. Lucas, "International migration in developing economies: an overview", Paper delivered at KNOMAD Conference on Internal Migration and Urbanization, April 30-May 1, 2014, Dhaka, Bangladesh, May 2015, p. 13, https://www.knomad.org/sites/default/files/2017-04/KNOMAD%20Working%20Paper%206_Lucas_Internal%20Migration.pdf [Besoek op 05.11.2019].

⁵⁴ Wehrmeyer, "Duitse immigrasie na Suid-Afrika ná 1945", p. 21.

kolonies gemik was en vierdens verwys hy na die intra-Amerikaanse migrantestelsel wat hoofsaaklik na migrasie tussen Texas en Kalifornië verwys.⁵⁵

Benewens migrantestelsels word migrasie ook deur migrantestrome beïnvloed. Sucheng Chan verwys na vier aparte migrantestrome wat na die Amerikas gemigreer het om daar by die inheemse Amerikaners, die Spanjaarde en die Portugese aan te sluit. Volgens Chan het laasgenoemde twee groepe Middel-Amerika en Suid-Amerika gekoloniseer en ondertrou met die inheemse Amerikaners wat die sogenaamde Latinos tot stand gebring het.⁵⁶

Migrasie bring hoop, kostes en gevare. So byvoorbeeld kan die reis na die gasheerland sekere gevare inhou en wanneer die migrant by die gasheerland arriveer, word hy of sy ook deur nuwe uitdagings soos akkulturasie en assimilasië gekonfronteer.⁵⁷ Vir F.B. Adamson is die stukrag agter 'n individu se besluit om te migreer ekonomies of polities van aard of 'n kombinasie van beide. Sogenaamde ekonomiese migrante verlaat hul moederland in 'n soeke na werk of ander ekonomiese geleenthede.⁵⁸

Die meeste mense wil nie graag familie en vriende verlaat en migreer nie. Derhalwe beskou P. Martin en G. Zürcher internasionale migrasie as die uitsondering en nie die reël nie. Internasionale migrasie is meestal 'n gesinsangeleentheid waar een lid of lede van 'n gesin aanvanklik migreer totdat die ander lede ook migrasie kan bekostig.⁵⁹ Mense migreer om verskillende redes, aldus Massey en Zenteno. Die voornemende migrant kan migreer met die idee om permanent te verhuis om sodoende 'n hoër inkomste te verdien. Migrante kan ook tydelik migreer om meer te spaar en hul inkomstebronne te diversifiseer. Faktore soos werwingsaksies van regerings of ander

---

⁵⁵ D. Hoerder, "From Immigration to Migration Systems: New Concepts in Migration History", *OAH Magazine of History*, Vol. 14, No. 1, Fall 1999, p. 8.

⁵⁶ Yans-McLaughlin (ed), *"Immigration reconsidered. History, sociology and politics"*, Oxford University Press, Oxford, January 1990, p. 37.

⁵⁷ J. Lucassen (ed), *"Migration history in world history"*, Routledge Taylor and Francis Group, Second Edition, New York, 2013, p. 8.

⁵⁸ Adamson, "Crossing Borders", p. 171.

⁵⁹ Martin and Zürcher, "Managing Migration: The Global Challenge", pp. 3-4.

potensiële werkgewers of die negatiewe invloed van ekonomiese transformasie op die lewens van potensiële migrante, kan ook tot migrasie bydra.⁶⁰

P. Manning is van mening dat mense eerstens sal migreer in die hoop dat die migrasie hul persoonlike situasie sal verbeter. Dit kan beteken dat die individu se besluit om te migreer deur sosiale onderdrukking of ekonomiese gebrek of die hunkering na 'n hoër status beïnvloed kan word. Tweedens kan die individu deur die strewe na 'n beter lewe vir die hele gesin tot migrasie gemotiveer word. Derdens meen Manning dat die migrant hoop om deur die migrasie tot addisionele bronne of voordele vir die gasheergemeenskap of gasheerland by te dra. Vierdens word individue soms ook deur sekere faktore soos die plesier om te reis, die plesier om nuwe plekke en mense te leer ken en om aan nuwe idees blootgestel te word, tot migrasie geaktiveer. Die individu neem nie altyd self die besluit om te migreer nie, maar soms word dit byvoorbeeld deur die ouers van geïmpliseerde immigrantekinders geneem of partykeer word die individu tot migrasie genoop deur aksies soos uitsetting uit die moederland, militêre optrede of gevangeneming deur vyandige magte.⁶¹

Uit die verskillende skrywers se sieninge oor migrasie blyk dit dat migrasie meestal deur sosiale, ekonomiese en politieke faktore gedryf word. Hierdie drie hoofkategorieë kan handel oor verskeie aspekte van die migrant se lewe soos stoot- en trekfaktore, die omvang van die aksie, die herkoms van migrante, hul bestemmings, die migrasieroetes, tydskale vir die migrasie, afstande, tipes vervoer, verblyf, godsdiens, onderwys, gesondheidsdienste, die kostes van die aksie en vele meer.

1.5 Historiografie.

Deur die eeue is St. Helena deur historici as 'n fassinerende, eksotiese bestemming beskryf. Die klem het dus meer op die eiland se eksotiese karakter geval en nie soseer op die bewoners daarvan nie. So byvoorbeeld is daar nie baie op die St. Helenas gefokus wat die eiland verlaat het om 'n ander heenkome elders te soek nie. Daar

---

⁶⁰ D. Massey and R.M Zenteno, "The Dynamics of Mass Migration", *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, Vol. 96, No. 9, 27 April 1999, p. 5328.

⁶¹ Manning, "Migration in world history", p. 7.

bestaan tans nie baie literatuur oor die St. Helenas wat na die Kaap en breër Suid-Afrika geëmigreer het nie.

H. Schulenburg en A.H. Schulenburg se boek, *St Helena, South Atlantic Ocean*, handel oor St. Helena se algemene geskiedenis. Dit belig egter nie St. Helena-immigrasie as sodanig nie. Ook in A.H. Schulenburg se PhD-proefskrif, "Transient Observations: St Helena, South Atlantic, Through Five Hundred Years of Colonial Discourse", word daar nie op die migrasietema gefokus nie. A.H. Schulenburg se breinvrug oor St. Helena sluit verder verskeie artikels, referate en 'n radioprogram in, wat oor die eiland se geskiedenis handel, maar dit beklemtoon nie die migrasietema nie.⁶² Trevor Hearl het oor tyd 'n groot versameling van geskrewe rekords en ander werke oor St. Helena versamel. Hierdie rekords oor die geskiedenis van die eiland is na sy dood in 2007 aan die Bodleian-biblioteek van die Universiteit van Oxford geskenk. Sy werke beklemtoon eweneens nie die migrasietema nie. Dit bestaan onder andere uit korrespondensie, verslae, artikels, koerantuitknipsels, sketse, poskaarte, foto's, ensomeer.⁶³

Colin Fox se boek, *A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840*, handel, soos die titel lui, oor St. Helena en die vrystelling van die slawe op die eiland. Dit bevat gedetailleerde inligting oor die slawe en verskeie tabelle is opgestel waarin baie interessante data oor die slawe en slawe-eienaars verskaf word. Hy gee byvoorbeeld aandag aan die bevryde slawe se ondertrouery met St. Helenas en wat daarna van die getroudes geword het. Fox verskaf ook interessante tabelle wat lig werp op die lewens van die St. Helena-slawebevolking. Dit bevat data soos die volle name van die slawe, geboortedatums, ouderdomme, geslag, tipe werk, ervarings, monetêre waarde en klassifikasie ten opsigte van hul ervarings en dienskwaliteit.⁶⁴

Charlotte Parker verwys in haar doktorsale verhandeling, "An Island Between: Multiple Migrations and the Repertoires of a St Helenian Identity", na verskeie aspekte van St.

---

⁶² A.H. Schulenburg, "St Helena: British Local History in the Context of Empire", *The Local Historian*, Vol. 28, No. 2, pp. 108-122; A.H. Schulenburg, "Philip Gosse and the Discovery of St Helena", *Notes and Queries*, Vol. 45, No. 4, 1998, pp. 476-478; Radio, "St Helena on Making History", BBC Radio 4, 13 October 2009.

⁶³ A. H. Schulenburg (ed), *St. Helena Britannica: Studies in South Atlantic Island History*, Society of Friends of St. Helena, London, 2013.

⁶⁴ C. Fox, *A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840*, Society of Friends of St. Helena, Latimer Trend & Company Ltd, Plymouth, 2017, p. 108.

Helena se geskiedenis, maar sy fokus ook nie op die St. Helena-emigrante nie.⁶⁵ Lindsay Grattan Cooper het vanaf Kaapstad na St. Helena verhuis en sy bied 'n interessante narratief oor die lewe op die eiland. Alhoewel sy nie gedurende die 1808-1908 tydperk op die eiland geleef het nie, word die leser van relevante inligting oor die geskiedenis en leefwyse van die St. Helenas in haar boek, *Remote. A story of St. Helena*, voorsien.⁶⁶

John Keay verskaf in sy boek, *The honourable company. A history of the English East Company*, interessante inligting oor die bydrae wat die Engelse Oos-Indiese Kompanjie (EOIK) in die totstandkoming van die Britse Ryk gespeel het. Die boek konsentreer ook op die speseryhandel en die globale netwerk wat deur die maatskappy ter wille van hierdie handel geskep is. St. Helena het deel van hierdie netwerk geword en die boek help die leser om die strategiese rol van St. Helena beter te begryp.⁶⁷

Die boek van Robin Castell, *Saint Helena Proclamations 1818-1943*, verskaf waardevolle materiaal oor proklamasies wat op die eiland uitgevaardig is en dit dek 'n wye verskeidenheid van onderwerpe soos die verkoop van slawe, tenders vir die voorsiening van voedsel, die waardering van slawe, die invoer van produkte (soos perde en rose), die verbod op handel op Sondag, aksies teen die eienaars van losloper-diere, vakatures, aanstellings van senior amptenary op die eiland, jagpermitte, die skut van slaweskepe, die verbod op die invoer van sekere produkte, ensovoorts.⁶⁸

Ten opsigte van Europese emigrasie na Suid-Afrika is baie meer gedoen. Die invloede van Europese immigrante wat na Suid-Afrika verhuis het, is reeds omvattend nagevors. In die boek, *For men must work. The story of German immigration to the Cape*, fokus E.L.G. Schnell hoofsaaklik op Duitse emigrasie na die Kaapkolonie.⁶⁹

---

⁶⁵ C. Parker, "An Island Between Multiple Migrations and the Repertoires of a St Helenian Identity", Unpublished PhD dissertation, University of Warwick, Warwick, 2012.

⁶⁶ L. G. Cooper, *Remote. A story of St. Helena*, Porcupine Press, Johannesburg, 2016.

⁶⁷ J. Keay, *The honourable company. A history of the English East Company*, HarperCollins Publishers, London, 1991.

⁶⁸ R. Castell, *Saint Helena Proclamations 1818 – 1943*, Fish Hoek Printing & Publishing, Fish Hoek, 2004.

⁶⁹ E.L.G. Schnell, *For men must work. The story of German immigration to the Cape*, Maskew Miller Limited, Cape Town, 1954.

M. Wilson en L. Thompson behandel die emigrasietema deur veral aandag te gee aan die konflik met die inheemse mense oor grond en landboubeoefening deur die immigrante en pastorale boerdery.⁷⁰ H.B. Thom gee aandag aan die immigrantetema deur die konflik tussen Hollandse immigrante en die Khoi-Khoi te behandel.⁷¹

Herman Giliomee en Richard Elphick hanteer ook die tema van immigrasie deur te fokus op die immigrasie van die Hollanders, Britte, Duitsers, Iere en Franse Hugenote na Suid-Afrika. P. Coertzen behandel Hugenote-immigrasie na Suid-Afrika en hy het op verskeie aspekte soos die konflik tussen die Katolieke en die Protestante, wat die Hugenote uit Frankryk na Holland verdryf het, gefokus. Die Dertigjarige Oorlog waarby veral die Duitsers betrokke was en wat vanaf 1618 tot 1648 geduur het, was ook hoofsaaklik 'n godsdienstige konflik. Dit bly een van die langste en wreedste oorloë in die geskiedenis van die mensdom, met meer as agt miljoen ongelukke as gevolg van militêre gevegte sowel as die hongersnood en siektes wat deur die konflik veroorsaak is. H.J. van Aswegen bespreek die immigrasietema onder verskeie subtemas en verskaf ook tabelle met immigrantegetalle, hulle beroepe, hulle bydrae tot Kaapse boerdery, argitektuur en verset teen die koloniale owerhede.⁷²

J.S. Marais werp lig op staatsondersteunde skemas wat hulp verleen het aan St. Helena-immigrante om na die Kaapkolonie te emigreer. Marais verklaar in sy boek *The Cape Coloured People: 1652 – 1937* dat 2 000 tot 3 000 “kleurlinge” van St. Helena-eiland na die Kaap gebring is om die arbeidstekorte van die kolonie aan te vul. Hy bespreek ook die opneem van die St. Helena-immigrante in die “kleurling-groep” en die deelname van hierdie immigrante aan die ekonomie van die Kaap en die Suid-Afrikaanse samelewing.⁷³

---

⁷⁰ M. Wilson and L. Thompson, *The Oxford History of South Africa*, Oxford University Press, London, 1969.

⁷¹ H.B. Thom, *Journal of Van Riebeeck, Vol. 1, 1651-1655*, A.A. Balkema, Cape Town, 1952.

⁷² H. Giliomee en R. Elphick, *'n Samelewing in Wording: Suid-Afrika 1652-1820*, Maskew Miller Longman (Edms.) Bpk., Kaapstad, 1982; P. Coertzen, *Die Hugenote van Suid-Afrika 1688-1988*, Tafelberg-Uitgewers, Kaapstad, 1988; Thirty Years' War, n.p., <https://www.history.com/topics/reformation/thirty-years-war> A&E Television Networks, 9 November 2009, [Besoek op 31.10.2019]; H.J. van Aswegen, *Geskiedenis van Suid-Afrika tot 1854*, Human en Rousseau (Edms.) Bpk., Kaapstad, 1989.

⁷³ J.S. Marais, *The Cape Coloured People: 1652 – 1937*, Witwatersrand University Press, Johannesburg, 1968. In hierdie studie word die term “bruin mense” gebruik aangesien dit tans meer algemeen as “kleurlinge” gebruik word.

Die koms van Europese immigrante na die Kaapkolonie het ook gelei tot die invoer van slawe. Die slawetema is omvattend deur historici soos Christopher Saunders nagevors. Saunders se artikels oor slawerny en die sogenaamde “prys-Negers” werp lig op die lewens van sodanige persone wat ook vanaf St. Helena na die Kaap migreer het.⁷⁴ In hierdie werke verskaf Saunders waardevolle inligting veral oor die bevryde slawe en die “prys-Negers”.

Die slawetema word ook breedvoerig deur R. C.-H. Shell in sy boek oor slawerny aan die Kaap hanteer.⁷⁵ R. Ross het 'n artikel gepubliseer wat op die tipe werk wat deur slawe aan die Kaap verrig is, fokus.⁷⁶ Die slawetema word ook deur Shell aangespreek in sy artikel oor S.E. Hudson wat oor die behandeling van slawe aan die Kaap handel.⁷⁷ N. Worden behandel die tema in 'n PhD-proefskrif en fokus veral op slawe wat op plase in die westelike distrikte van die Kaapkolonie gewerk het.⁷⁸

Die *Hansard* wat die Britse koloniale administrasie van 1840 tot 1910 dek, bevat ook baie relevante inligting oor die ekonomiese toestande in St. Helena, arbeidstekorte in die Kaapkolonie en staatsondersteunde emigrasie vanaf St. Helena na die Kaap. Kopieë van hierdie *Hansard* en koloniale verslae, wat die relevante periode dek, is in die biblioteek van die Universiteit Stellenbosch beskikbaar.⁷⁹

In koerantartikels wat gedurende die tydperk wat die studie dek, geskryf is, word daar na aspekte van St. Helena-emigrasie verwys soos die verswakkende ekonomiese situasie van die eiland, die pogings wat aangewend is om die ekonomie daarvan te verbeter, die behoefte aan arbeid in die Kaapkolonie en Natal, advertensies waarin

---

⁷⁴ C. Saunders, “Between slavery and freedom: the importation of Prize Negroes to the Cape in the aftermath of emancipation”, *Kronos*, Vol. 9, 1984, pp. 36-43. Wanneer 'n slawe-skip ná 1807 deur 'n Britse skip onderskep is, is die slawe aan boord ook as deel van die prys beskou en is dus “prys-Negers” genoem.

⁷⁵ R. C.-H. Shell, *Children of Bondage. A Social History of the Slave Society at the Cape of Good Hope*, Witwatersrand University Press, Johannesburg, 1994.

⁷⁶ R. Ross, “The Occupations of Slaves in Eighteenth Century Cape Town”, p. 3, <https://core.ac.uk/download/pdf/15592106.pdf> [Besoek op 22.05.2017].

⁷⁷ R. Shell and S.E. Hudson, “Introduction to S.E. Hudson’s Slaves”, *Kronos*, Vol. 9, 1984, pp. 44-70.

⁷⁸ N. A. Worden, “Rural Slavery in the Western Districts of Cape Colony during the Eighteenth Century”, Unpublished PhD dissertation, University of Cambridge, 1982.

⁷⁹ Sien *The Parliamentary debates of the British parliament*, Vol. 169-178; *Blue Books, Cape of Good Hope, Legislature Council, 1857 and 1877; Cape of Good Hope Legislature Council and Government Session 1891, 1906, 1907 and 1908*; en *St. Helena Colonial Reports to the British Parliament, 1840-1910*.

potensiële werkgewers ingelig word waar hulle vir die arbeid van St. Helena-immigrante aansoek kon doen, die name van St. Helena-immigrante in passasierslyste, die betrokkenheid van St. Helenas by kriminele aktiwiteite by die plekke waar hulle gewoon het en die aankoms van die “prys-Negers”. Hierdie artikels is in verskeie koerante van die Kaapkolonie, Natal, Transvaal, die Oranje-Vrystaat, Suid-Rhodesië (Zimbabwe), Swaziland (Eswatini), Nigerië, Uganda en Sierra Leone opgespoor. Toegang tot vermeldde artikels is verkry deur die soekenjin van *Readex Newspapers Archives*, wat ’n aanlyndiens verskaf.⁸⁰

Daniel Yon, ’n St. Helena van herkoms, het in 2001 by die Universiteit van Kaapstad se Graduate School of Humanities ’n referaat oor die St. Helena-Suid-Afrika-verbintenis gelewer en aan St. Helena-immigrasie aandag gegee. In sy referaat haal hy uit ’n artikel aan wat in *The Guardian* verskyn het en waarin daar verwys word na die kwessie van staatsgesubsidieerde migrasie na die Kaap en Natal. Yon se artikel plaas ook die klem op die tipes arbeiders wat aan die Kaap, Port Elizabeth en die kopermyne van Namakwaland benodig was. Hy het in sy artikel, “Race-Making/Race-Mixing: St. Helena and the South Atlantic World”, primêr na die rol wat die Atlantiese wêreld in die rasse-identiteit van St. Helena-afstammelinge in Suid-Afrika gespeel het, verwys en kortliks op St. Helena-immigrasie na Suid-Afrika gefokus.⁸¹

Die MA-verhandeling van Damian Samuels, “Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town – St. Helena migration nexus”, wat in 2018 voltooi is, handel oor St. Helena-emigrasie vanaf 1838-1948. Samuels het in hierdie verhandeling aan St. Helena-migrasie aandag gegee. Die klem val ook op St. Helena-immigrante, wat na die kopermyne van Namakwaland en na ander gebiede in Suid-Afrika migreer het. In sy verhandeling verskaf hy passasierslyste van die St. Helena-immigrante wat hy hoofsaaklik uit koerante op die eiland bekom het.⁸²

---

⁸⁰ Readex, Newspaper Archives of various African newspapers. Division of Newsbank, <https://infoweb-newsbank-com.ez.sun.ac.za/apps/readex/advanced?p=WHNPX&f=advanced> [Besoek op verskeie datums gedurende 2019 en 2020].

⁸¹ Sien D.A. Yon, “Race-Making/Race-Mixing: St. Helena and the South Atlantic World”, *Social Dynamics*, Vol. 33, No. 2, 2007, pp. 7-8; D.A. Yon, “The St. Helena/South African connection: First thoughts on the making of the South Atlantic”, UCT Seminar, 30 May 2001, pp. 1-20.

⁸² D. Samuels, “Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena migration nexus”, Unpublished MA dissertation, University of the Western Cape, Bellville, September 2018, pp. 183-187.

Historici het baie navorsing oor die Boere-krygers, wat tydens die Anglo-Boereoorlog in 'n krygsgevangenekamp op die eiland aangehou was, gedoen. Baie is oor hierdie krygsgevangenes geskryf en daar is selfs 'n vollengte televisiereeks, *Arende*, oor hulle lot op die eiland vervaardig.

In die bestaande literatuur is daar egter nie veel oor die St. Helena-immigrante, wat vanaf St. Helena-eiland in Suid-Afrika opgedaag het, te vinde nie. Dit blyk duidelik dat daar tot dusver min omvattende akademiese studies van substansie oor die onderwerp gedoen is. Historici het die immigrasie van St. Helenas na Suid-Afrika afgeskeep of was nie bewus daarvan nie en dit is waar hierdie studie daardie gaping vul. Hierdie studie behoort 'n belangrike bydrae tot die bestaande literatuur en kennis oor migrasiestudies en immigrantegemeenskappe in Suid-Afrika te lewer.

1.6 Doelwitte en teoretiese uitgangspunte.

Die doel van hierdie navorsingstudie is om meer lig te werp op die St. Helena-immigrante wat na die Kaap en die breër Suid-Afrika geëmigreer het en die bydrae wat hulle veral op sosio-ekonomiese gebied gelewer het. Daar word spesifiek gefokus op die koms van St. Helena-immigrante na Suid-Afrika vanaf 1808, toe slawewetgewing, waardeur slawerny in die Britse Ryk afgeskaf is, effektief toegepas is. Die afsnydatum vir hierdie studie is 1908, kort nadat 'n groot groep St. Helenas by die Namakwalandse kopermyne opgedaag het. Die inset oor migrasie sal primêr op die tydperk 1808-1908 konsentreer.

Die studie is op die volgende uitgangspunte gebaseer: Ten eerste word aandag gegee aan die stoot- en trekfaktore wat bygedra het tot die verhuising van St. Helenas na die Kaap en ander gebiede in Suid-Afrika. Watter dryfvere het gelei tot die immigrasie na die Kaapkolonie en ander gebiede in Suid-Afrika? Verskeie skrywers soos Jonathan Seglow verwys na sogenaamde stootfaktore soos armoede en bevolkingsgroei as oorweegredes vir individue om hul huise te verlaat en trekfaktore soos werkseleenthede en hoër lewenstandaarde wat individue oorreëde het om te trek. Uit verskeie skrywers se sieninge oor migrasie blyk dit dat emigrasie meestal deur sosiale,

ekonomiese en politieke faktore gedryf word. In hierdie studie word dus deeglik oor die oorsake van die St. Helenas se koms na Suid-Afrika besin.⁸³

Tweedens het die studie ten doel om 'n demografiese profiel van 'n geselekteerde groep St. Helena-immigrante saam te stel. Hierdie profiel sluit onder andere getalle, geslag en ouderdom in. Derdens het die studie ten doel om op die hoe en wanneer van St. Helena-immigrasie te reageer. Daar was byvoorbeeld staatsondersteunde pogings om St. Helenas se arbeid in die Kaapkolonie te benut. Gedurende sekere periodes was daar arbeidstekorte elders in die Britse Ryk en dan was die owerhede meer geneig om geld vir immigrasie te bewillig en arbeid vanaf een deel van die Britse Ryk na 'n ander te verplaas. Sulke geleenthede kon van die St. Helenas, wat wou migreer het, benut om elders 'n heenkome te soek. Net so was daar ook nie-staatsondersteunde immigrasie wat plaasgevind het. In hierdie studie word aan staatsondersteunde en nie-staatsondersteunde migrasie aandag gegee. Sommige St. Helenas wou baie graag die eiland verlaat om 'n heenkome elders te vind, maar hulle het nie die geld gehad om dit te doen nie. Wat het van hulle geword? In hierdie studie word gepoog om moontlike antwoorde op die vraag te bied.

Vierdens het die studie te make met die logistiek van die immigrasieproses, byvoorbeeld waar die immigrante in Suid-Afrika aan wal gekom het en hoe hulle by hul uiteindelijke werkbestemmings uitgekom het. Hulle het by hawes soos Kaapstad, Port Nolloth, Port Elizabeth en Durban opgedaag. Hoe is hulle daarvandaan vervoer? Is hulle aanvanklik naby die hawestede geakkommodeer en later elders in diens geplaas of het hulle direk werk bekom?

Vyfdens word op die sosio-ekonomiese bydraes van die St. Helena-immigrante gefokus en wat hulle tot die ontwikkeling van die Kaapse en die breër Suid-Afrikaanse samelewing bygedra het. Voorts werp die studie ook die soeklig op die assimilasie van die St. Helenas, byvoorbeeld op hul bydraes tot godsdienst, opvoedkunde, politiek, ontspanning, onderwys en huwelike met Suid-Afrikaners.

---

⁸³ Seglow, "The Ethics of Immigration", p. 317.

Die studie plaas ook die terrein van immigrasiestudies binne die Britse koloniale konteks en lewer 'n bydrae tot nuwe temas oor St. Helena-immigrasie, soos die invloed wat die St. Helena-emigrasie na die Kaapkolonie op St. Helena self gehad het.

1.7 Navorsingsmetodologie en ontwerp.

Die soeklig word eers op die betekenis van terme soos migrasie, emigrasie, immigrasie en transnasionisme geplaas voordat dit na internasionale-, Britse- en St. Helena-migrasie verskuif word. Daarna word die fokus op doelwitte, teoretiese uitgangspunte, navorsingsontwerp, metodologie en literatuurstudie geplaas.

In die studie is 'n chronologies-tematiese benadering gevolg. Daar is krities na 'n verskeidenheid van bronne gekyk om sodoende die grootste moontlike hoeveelheid perspektiewe in die studie te inkorporeer.

Met hierdie navorsingstudie word gepoog om lig te werp op sekere Suid-Afrikaners se soeke na hulle St. Helena-herkoms. Die St. Helena-emigrante se koms na Suid-Afrika en die invloed wat hierdie immigrasie op die land gehad het, is nog 'n braakland wat historiese ondersoek verg en waartoe hierdie navorsingstudie 'n bydrae lewer.

Van die voorhandliggende argivale bronne oor immigrante-bestemmings het oor tyd verlore geraak. Die mynrekords wat byvoorbeeld in die Nababeep Museum in Namakwaland bewaar is, is ongelukkig in 'n brand vernietig.

Die insameling van internet-data het verskeie bronne soos artikels, toesprake, akademiese verhandelinge, foto's, kaarte, video's en boeke wat oor die onderwerp handel opgelewer. Relevante video's is van *YouTube* afgelaai en dit het goeie insae gebied in die geskiedenis en leefwyse van die mense van St. Helena.⁸⁴ Daar is ook van die biblioteek van die Universiteit van Stellenbosch se soekenjins gebruik gemaak om relevante artikels deur JSTOR, EBSCOHost en Taylor & Francis te bekom. Daardeur is aanlyn data soos passasierslyste van St. Helena-immigrante opgespoor.⁸⁵

⁸⁴ Videos, Island of St. Helena; St. Helena. Wildlife and Heritage; Saint Helena's famous organic coffee; Saint Helena documentary.

⁸⁵ Sien by Passengers to Natal per Ocean Ranger, n.p., <http://molegenealogy.bolgspot.com> [Besoek op 03.04.2019]; P. Matthew, *Emigration fields. North America, the Cape, Australia and New Zealand*, Longman, Orme, Brown, Green and Longmans, London, 1839.

Van hierdie passasiers het vanaf St. Helena by Port Natal (Durban) en ander hawes aangekom. Aanlynboeke is ook gevind waarin voornemende Britse emigrante wat na Noord-Amerika, die Kaap, Australië en Nieu-Seeland wou migreer, van relevante inligting voorsien is. Data oor kerkrekords soos doop-, huwelike- en sterfregisters is benewens persoonlike besoeke aan kerke ook aanlyn bekom deur van soekenjins soos *Families in British India Society (fibis)*, die Universiteit van die Witwatersrand se Historical Papers Research Archive (HPRA), familysearch, ensomeer gebruik te maak.⁸⁶

Die aanvanklike data-insameling was op streke soos die Kaapse Skiereiland, Namakwaland en die Weskus en omstreke gefokus. Voorafstudie het aan die lig gebring dat sommige St. Helena-immigrante ook by die Kimberleyse diamantmyne en die latere Transvaalse goudmyne opgedaag het. Die Kaapkolonie en Natal het hul eie kwota St. Helena-immigrante gelok. Hierdie studie se fokus is egter hoofsaaklik die destydse Kaapkolonie (wat ook Namakwaland ingesluit het) en die Diamantveld. Inligting oor St. Helena-immigrante na Natal is hoofsaaklik uit koloniale koerante en koloniale jaarverslae van St. Helena bekom.

Verskeie data-platvorme is gebruik en bronne op die internet, asook bronne in biblioteke soos die Cape Peninsula University of Technology (CPUT) Wellington Biblioteek, die Universiteit van Stellenbosch (US Biblioteek) en die Universiteit Kaapstad is benut. Relevante boeke is ook van ander universiteitsbiblioteke, soos die Universiteit van Johannesburg, aangevra.

Daar is na relevante inligting in boeke in boekwinkels in die Wes- en die Noord-Kaap gesoek. Boekwinkels in plekke soos Kaapstad, Springbok, Wellington, Paarl en Kaapstad is besoek. Hierdie boekwinkels het soms interessante boeke opgelewer,

---

⁸⁶ Families in British India Society (fibis), https://search.fibis.org/frontis/bin/aps_browse_sources.php?mode=browse_dataset&id=1762&s_id=997&sort=0&st=0&np=24&tn=713 [Besoek op verskeie datums gedurende 2019 en 2020]; St. Peter's Baptism Registers, 1849-1908, Historical Papers, AB1649, University of the Witwatersrand, 2011, <http://historicalpapers-atom.wits.ac.za/anglican-parish-registers>; Familysearch, www.familysearch.org [Besoek op verskeie datums gedurende 2018 en 2020]. HPRA (Historical Papers Research Archive), Arhival Papers Research Archive Wits, AB3208, <http://historicalpapers-atom.wits.ac.za/anglican-parish-registers> [Besoek op verskeie datums gedurende 2018 en 2020].

soos die boek van Lindsay Grattan Cooper, *Remote. A story of St Helena*, wat by 'n boekwinkel in Tuine, Kaapstad bekom is.⁸⁷

In die navorsingstudie is daar van argivale bronne soos die Immigrasie Rekords in die Argief- en Rekorddiens van die Wes-Kaap (WKARD) gebruik gemaak om die temaveld te dek. Hierdie registers bevat inligting soos die name van skepe, name van immigrante, vertrek- en aankomsdatums van skepe aan die Kaap, die aantal passassiers en soms ook die kostes van die skeepsreise.⁸⁸ Daar is egter nie groot getalle St. Helena-immigrante in hierdie rekords opgespoor nie. Relevante inligting is ook uit staatskoerante in die US Biblioteek, WKARD en van aanlynbronne bekom. Dit sluit in inligting oor passasierslyste vir “prys-Negers” en ander passasiers wat ook na die Kaap gereis het.

Benewens WKARD is daar ook in die Britse *Hansard* soms vrae gestel oor die ekonomiese toestande op St. Helena in die tyd toe Winston Churchill (die latere Britse Premier) die Adjunk-Koloniale Sekretaris was. Hy moes hierdie vrae in die Britse parlement beantwoord en uit sy parlementêre reaksies is ook relevante inligting gevind. Hierdie reeks word volledig in die US Biblioteek geberg en is ook aanlyn beskikbaar. Uit hierdie rekords blyk dit duidelik dat gebeure soos die oorname van die eiland deur die Britse Kroon, die opening van die Suez-kanaal, die sluiting van die Britse Garnisoen op die eiland, die afskaling van die vlasbedryf en ander gebeure die eiland ekonomies benadeel het en tot emigrasie bygedra het.⁸⁹

St. Helena-eiland het onlangs opnuut onder die internasionale aandag gekom toe daar 'n lughawe gebou is om toegang tot die eiland te vergemaklik. Tydens die konstruksie van die lughawe is die beendere van ongeveer 5 000 slawe op die eiland ontdek toe die pad na die lughawe gebou is.⁹⁰

---

⁸⁷ L. Grattan Cooper, *Remote. A story of St Helena*, Porcupine Press, Johannesburg, 2016.

⁸⁸ Wes-Kaapse Argief en Rekorddiens (hierna WKARD), Archives of the Colonial Office (hierna CO), Registers of ships' arrivals, Volumes 40-184, 1806-1913.

⁸⁹ Sien House of Commons (hierna HC), Debates (hierna Deb), 08 February 1897. Vol 45, c1537; HC Deb 18 May 1893. Vol 12, cc1232-3; HC Deb 18 February 1908. Vol 184, cc630-1; HC Deb 18 February 1908. Vol 184, cc632-3; HC Deb 27 March 1907. Vol 171, c1801; HC Deb 14 May 1907. Vol 174, cc786-7.

⁹⁰ Science Daily, “Archaeologists unearth slave burial ground on the island of St. Helena”, University of Bristol, 08.03.2012, p. 1, www.sciencedaily.com/releases/2012/03/120308101621.htm [Besoek op 20.08.2016].

Christopher Saunders noem dat tussen Desember 1808 en Desember 1816 sewe-entwintig slaweskepe, wat na die Amerikas op pad was om slawe af te lewer, deur die Britse vloot onderskep is. Hierdie skepe is dan na Tafelbaai of Simonsbaai geneem en sodoende het ongeveer 2 100 gebuite slawe aan die Kaap beland. Hulle het as gedwonge immigrante aan die Kaap opgedaag. Benewens hierdie “prys-Negers” het later talle “prys-Negers” en ander vrye immigrante vanaf St. Helena opgedaag en dit is op hierdie twee groepe waarop die soeklig in hierdie navorsingstudie val.⁹¹

Daar het teen die 1840's 'n behoefte aan arbeid in die Kaapkolonie ontstaan en die koms van St. Helena-immigrante kon dus help om die behoefte te bevredig. Veral ná 1840 het St. Helena-immigrante na die Kaapkolonie en ander gebiede in Suid-Afrika geëmigreer om in die vermelde behoefte aan arbeid te voldoen. Meer as 300 St. Helena-immigrante het by Okiep en Concordia in Namakwaland, opgedaag. Van die St. Helena-immigrante het ook, soos reeds genoem, in die voormalige Transvaal, Vrystaat en Natal beland. Skepe het vanaf die Kaapkolonie en Natal by St Helena-eiland opgedaag en goeie werksaanbiedinge aan die plaaslike bevolking gebied. Hoewel hierdie skema teen 1874 ten einde geloop het, het St. Helenas nog regdeur die neëntiende eeu drupsgewys opgedaag.⁹²

Al hoe meer Suid-Afrikaners begin in hul St. Helena-herkoms belangstel en 'n vereniging vir St. Helena-afstammeling is selfs in Kaapstad onder leiding van Mev. Mérie Martin in die lewe geroep.⁹³ Alhoewel hul navorsingspogings met groot entoesiasme gepaard gaan, is dit tot dusver merendeels individue wat op hul eie individuele herkoms konsentreer. Uit hierdie geledere is egter nog nie 'n in-diepte navorsings- en genealogiese studie oor die koms van die St. Helenas na die Kaap van stapel gestuur nie.

In lêers van die Departement van Openbare Werke is ook inligting oor St. Helenas beskikbaar. Sommige van die St. Helena-immigrante het arbeid op hierdie projekte bekom. Rekords van die Springbok Magistraatskantoor, wat in WKARD bewaar word,

---

⁹¹ C. Saunders, “Liberated Africans in the Cape Colony in the first half of the Nineteenth Century”, *The International Journal of African Historical Studies*, Vol. 18, 1985, p. 224.

⁹² The Saints in our heritage, <https://camissapeople.wordpress.com/2014/03/29/the-saints-in-our-heritage/> [Besoek op 19.10.2019].

⁹³ Telefoniese gesprek met M. Martin, Voorsitter van die “St. Helenian Association”, Wellington, 07.05.2015.

bevat ook hofsake teen St. Helena-immigrante wat in die kopermyne van Namakwaland gewerk het. Hierdie hofsake werp lig op die sosio-ekonomiese invloed wat die St. Helenas op hul nuwe leefomgewings gehad het.⁹⁴

Dit was ook die doelwit van hierdie studie om deur middel van vraelyste en persoonlike onderhoude inligting oor St. Helena-immigrante te bekom. Die respondente is deur middel van doelgerigte steekproefdekking geselekteer en daar is hoofsaaklik op die destydse Kaapkolonie gekonsentreer. Agt vraelyste is per e-pos aan respondente gestuur nadat voorlopige telefoniese gesprekke met sodanige persone gevoer is. Die invul van vraelyste het nie die verlangde resultate opgelewer nie, aangesien St. Helena-afstammelingre aanvanklik gretig was om oor hul eiland-herkoms te praat, maar die entoesiasme het verdwyn wanneer hulle vraelyste moes invul. Daar is toe hoofsaaklik op persoonlike onderhoude gekonsentreer en sodanige onderhoude is met persone gereël wat voldoende kennis oor die tema gehad het. Persoonlike onderhoude is met vier persone in Vredenburg, Concordia, Wellington en Springbok gevoer. Die onderhoude was gestruktureerd en etiese klaring is vooraf van die Universiteit van Stellenbosch verkry. Benewens die persoonlike onderhoude is ook telefoniese onderhoude met twee St. Helena-afstammelingre gevoer.⁹⁵

Koloniale Blouboeke in die Universiteit Stellenbosch Biblioteek (USB) is vir relevante data gefynkam. Daarin is inligting, soos die stigting van sogenaamde *Benefit Societies* gevind, asook relevante data oor die kopermyne van Namakwaland, koloniale korrespondensie, immigrasieverslae, verslae oor die projekte van die Departement van Openbare Werke, haweverslae, posverslae, koloniale verslae, verslae van die Komitee vir Immigrasie, Immigrasierade se verslae, verslae van die Hoofinspekteur van Werke, verslae van hawekapteins, verslae oor koloniale arbeidsbehoeftes, verslae oor misdrywe, ensomeer verkry.⁹⁶

---

⁹⁴ WKARD, Kaapstad, Springbok Korrespondensie (hierna SBK genoem), 1 SBK, 1/1/9, Queen vs. Robert Henry, 22 February 1894 tot 1/SBK 1/1/14, Queen vs. Joe Thomson, 2 April 1896.

⁹⁵ Kyk Bylaag A, op p. 227 vir die vraelys. Dieselfde vrae wat in die vraelys gevra is, is ook gedurende mondelinge onderhoude gebruik.

⁹⁶ Sien Universiteit Stellenbosch Biblioteek (hierna USB genoem), Blue Books, *Cape of Good Hope, Legislature Council, Papers printed by order of the Legislative Council and Government Sessions, 1857-1906*.

In die US Biblioteek word ook rekords van die Kaapse koloniale parlement geberg wat oor die St. Helena-migrantetema handel.⁹⁷ Daarin word inligting aangetref soos spesiale parlementêre verslae wat oor kwessies soos die werksaamhede van die Immigrasie Raad, asook debatte oor die kwessie van staatsgesubsidieerde migrasie, handel.

Kerkrekords soos doop-, huwelik- en sterfregisters bevat ook relevante inligting oor die migrante. Kerkargiewe in Okiep in Namakwaland en Laaipele aan die Weskus is persoonlik besoek om inligting uit die doop-, huwelik- en sterfregisters te verkry. Die persoonlike besoeke aan kerkargiewe is gestaak nadat toegang tot gedigitaliseerde kerk- en ander rekords verkry is veral met behulp van die Universiteit van die Witwatersrand se skakel tot sodanige rekords. Aanvanklik is op kerkrekords van die Anglikaanse Kerk gefokus, omdat die St. Helenas meestal Anglikane was en klaarblyklik by sulke kerke in Suid-Afrika sou aansluit.⁹⁸

Die soektog na data is na St. Helena uitgebrei en daar is veral op die Anglikaanse Kerk en die “Garrison Church”, waar die Britse garnisoen se personeel kerk bygewoon het, gefokus. Benewens die feit dat die data vir die studie benut kan word, kon dit ook in elektroniese formaat aan die betrokke kerke voorsien word, waar hul eie rekords nog nie gedigitaliseer is nie. Dit het egter later geblyk dat die Universiteit van die Witwatersrand die Anglikaanse kerke in Suid-Afrika en St. Helena se kerkrekords byna volledig gedigitaliseer het en toegang daartoe kan deur die HPRA-skakel van Wits verkry word.

In 2019 is die versameling van die Genealogiese Instituut van Suid-Afrika (GISA) vanaf Stellenbosch na die CPUT Wellington-biblioteek verskuif. Daar is deur verskeie GISA-rekords in hierdie versameling gewerk soos die *Familia*-reeks, die *Capensis*-reeks, die *Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing* se rekords, die *Kwartaallikse Uitgawe van die Historiese Vereniging van Port Elizabeth*, bekend as *Kykies in die verlede*, die “*General Directory and Guide-book to the Cape of Good Hope and its dependencies, as well as Natal, Free State and Transvaal*” se reeks, “*Die Argief-Jaarboek vir Suid-*

---

⁹⁷ Kyk USB, *Imperial Blue Books relating to South Africa, Volumes 1 - 3, 40 - 42, 45, 49, 54, 56 – 57, 1847-1906*.

⁹⁸ Die Universiteit van Witwatersrand (hierna Wits), Historical Papers, Research Archive, <http://www.historicalpapers.wits.ac.za/> [Besoek op verskeie datums gedurende 2019 en 2020].

Afrikaanse Geskiedenis”, verskeie relevante boeke, wat deel vorm van die GISA-versameling, asook boeke oor verskillende gemeentes van die NG Kerk en rekords van Suid-Afrikaanse vanne.⁹⁹

In hierdie studie val die genealogiese fokus ook op 'n paar geselekteerde families, wat hul herkoms na St. Helena kan herlei. Derhalwe is onder andere die boek van Edward Carter, wat 'n genealogiese studie oor die Dovetons van St. Helena behels, die PhD-proefskrif van E. Wood, die *Familia*-reeks, 'n artikel van H.F. Heese oor die familiegeskiedenis van 'n familie in die Paarl, die MA-verhandeling van H.W. Wehrmeyer, die doktrale verhandeling van N.T. Hunt wat oor Skotse families in Jamaika handel en die boek van P. Alexander wat oor die Alexanders van St Helena en Suid-Afrika handel, gebruik om 'n raamwerk vir die genealogiese insette te bepaal.¹⁰⁰

In sommige van hierdie GISA-bronne, soos die *Familia*-reeks, het die navorser op kort insette oor verskeie St. Helena-immigrantevanne afgekom. Dit sluit vanne in soos Annay, Armstrong, Beales, Bertram, Bunn, Carroll, Ellis, Hare, Hodson, Hope, Isaacks, Parker, Scott, Singer, Smith, Solomon en Wrangham wat in die periode 1880-1900 in Wynberg, Rosebank, Plumstead, Mowbray en Kimberley gevestig is. Tamas soos die ondertrouery van St. Helenas, die geskiedenis van Carl Stephan, wat by St. Helenabaai St. Helena-immigrante in diens geneem het, asook Britse-immigrasie, word in sommige van die GISA-bronne gedek.

---

⁹⁹ Kyk byvoorbeeld *Familia*, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang XX/1983, Jaargang XXVI/1989, No. 2, Jaargang XXIX/1992, No. 1, Jaargang XXIX/1992, No. 1, Jaargang 32, 1992, No. 1 & 2, Jaargang XIX/1992, No. 4, Jaargang XXIX/1992, No. 1, Jaargang 32, 1992, No. 1 & 2, Jaargang XXX/1993, No. 3 en 4, Jaargang 31, 1994, No. 4, Jaargang 37, Vol. 37, No. 2, 2000, No. 1, Jaargang 36, 1999, No.3, Jaargang 41, 2004, No. 1; *Capensis*, Nuusbrief van die tak Wes-Kaap Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, 3/97 September 1997; *Lantern*, Jaargang XI, Volume XI, No. 2, September-Desember 1961, Augustus 1993, No. 3/93; *Lantern*, Jaargang 10, Volume 10, No. 1, Julie-September 1960; E. Bull, Aided immigration from Britain to South Africa 1857-186, Genealogiese Instituut van Suid-Afrika, Wellington, 1991; *Looking Back*, Historical Society of Port Elizabeth, A Quarterly Bulletin, December 1980 and July 1985; General Directory and guide-book to the Cape of Good Hope and its dependencies, as well as Natal, Free State and Transvaal, 1800.

¹⁰⁰ E. Carter, *The Dovetons of St. Helena*, Rustica Press (Pty) Ltd., Wynberg, 1973; E. Wood, “'n Genealogiese analise van 'n enkele familie as verteenwoordiging van 'n kultuurgroep: 'n Ondersoek na nuwe perspektiewe”, PhD-proefskrif, Universiteit van Stellenbosch, April 2019; *Familia*, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang XIX, No. 4, 1982; Jaargang XXIX, No. 1, 1992; Jaargang XXX, No.3&4, 1993; H.F. Heese, “Familiegeskiedenis van 'n Paarlse familie”, *Kronos*, Vol. 2, 1980, pp. 11-16; N.T. Hunt, “A clearance, network and hopeful sojourners: The Scotch in Jamaica, 1746-1807”, Unpublished PhD dissertation, York University, Toronto, nd.; P. Alexander, *Taming the African veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa 1515-2011*, Blurb Inc., San Francisco, 2011, p. 8.

Die insameling van data is verder gevoer. 'n Internet-soektog het die skrywer met Merlé Martin, die voorsitter van die St. Helenian Association, in kontak gebring. Dit het duidelik geword dat daar nie veel deur akademici oor die onderwerp geskryf is nie en dat daar dus nie veel ten opsigte van goed nagevorsde publikasies beskikbaar is nie. Die data-insameling sou dus op 'n wyer basis gedoen moes word.

In die navorsing is verder op staatskoerante en staatskennisgewings van die studietydperk gefokus. Daarin is byvoorbeeld inligting beskikbaar oor die tipe arbeid wat mense op die eiland verrig het, hulle algemene leefwyse, pertinente kwessies op die eiland, asook inligting oor inkomende skepe en hul passasiers. Begraafplase is ook besoek om relevante inligting in te samel soos byvoorbeeld die begraafplase op St. Helenabaai, Paternoster en Okiep. Vanaf die grafstene is inligting verkry oor die Stephan-familie van St. Helenabaai, wat soos genoem, ook van St. Helena-arbeid gebruik gemaak het, asook inligting oor die St. Helenas wat na St. Helenabaai migreer het.

Myne in Suid-Afrika het baie arbeid vereis en dit het gelei tot groter getalle St. Helenas wat na die Kaapkolonie geëmigreer het. Tog was daar voortdurend Suid-Afrikaners wat 'n behoefte gehad het aan huiswerkers en algemene werkers. Hierdie skriftelike versoeke is aan immigrasie-agente by die hawes te Kaapstad, Port Elizabeth en Port Natal (Durban) gestuur. Op die vorm het die aansoeker inligting voorsien soos die hoeveelheid werkers wat benodig is, watter soort arbeid verrig moes word, die ouderdom en geslag van die werkers en van watter plek die werkers moes kom. Die voornemende werkgever moes 'n sekere bedrag betaal wat later van die werker verhaal sou word. Hierdie immigrante het hoofsaaklik driejaar-kontrakte ontvang, wat verleng kon word indien dit nodig was. Die aansoeker in hierdie geval was in Stellenbosch woonagtig.¹⁰¹

1.8   Struktuur.

Die studie se hoofstukindeling is soos volg gedoen: Hoofstuk 1 is 'n inleidende hoofstuk, wat oor migrasie, transnasionaisme, historiese oorsig, doelwitte, teoretiese besinning, navorsingsontwerp, literatuuroorsig en metodologie handel.

---

¹⁰¹ WKARD, Public Works Departement (hierna PWD), 2/404, n.p.

Hoofstuk 2 handel oor die dryfvere vir St. Helena-immigrasie. Die hoofstuk word met 'n historiese agtergrond ingelei waarin inligting verskaf word wat meer lig werp op die dryfvere wat tot die migrasie van die St. Helenas gelei het. Daarna word aandag gegee aan die stoot- en trekfaktore wat bygedra het tot die verhuising van die St. Helenas na die Kaap en ander gebiede in Suid-Afrika.

Hoofstuk 3 handel primêr oor die immigrasieprosesse van die St. Helenas. In hierdie hoofstuk val die klem op verskeie aspekte wat met die St. Helena-emigrasie na die Kaap en die breër Suid-Afrika te make het soos gedwonge- en vrye immigrasie, ekonomiese- en politieke toestande in die Kaapkolonie en die breër Suid-Afrika, immigrasieprosesse en die aankoms van St. Helena-immigrante by die hawes.

Hoofstuk 4 handel oor die aankoms van die St. Helena-immigrante by hul werkbestedings en hulle sosio-ekonomiese impak op die Suid-Afrikaanse samelewing. Watter bydraes het hulle tot godsdiens, opvoedkunde, politiek, sport, ontspanning en onderwys gelewer? Watter vervoeropsies het hulle vanaf die hawes gebruik en hoe het hulle by hul werkbestedings uitgekom?

In Hoofstuk 5 val die klem op genealogiese studies. Twee geselekteerde families se genealogiese studies is in hierdie hoofstuk gedoen. Die families wat geselekteer is, is die Solomon- en Le Breton families. Aan die einde van die studie word sekere gevolgtrekkings ten opsigte van die studie in die evaluering gemaak.

Hoofstuk 2 Historiese omstandighede en dryfvere wat St. Helena-immigrasie na Suid-Afrika bevorder het.

2.1 Inleiding.

Hierdie hoofstuk handel oor die historiese omstandighede op St. Helena en dryfvere vir St. Helena-immigrasie na die Kaapkolonie en die breër Suid-Afrika. Die hoofstuk word met 'n historiese agtergrond ingelei waarin inligting oor die eiland verskaf word wat meer lig werp op die lewensomstandighede van die St. Helenas. Daarna word aandag gegee aan stoot- en trekfaktore wat bygedra het tot die migrasie van die St. Helenas na die Kaap en ander gebiede in Suid-Afrika.

Die term “Saints” word al 'n geruime tyd deur die St. Helenas gebruik om na hulself te verwys. J.M. Smalberger gebruik die term “St. Helenas” in sy boek wat oor die geskiedenis van kopermyne in Namakwaland handel.¹ P.A. Erasmus maak ook van dieselfde term gebruik in 'n artikel wat hy in 1994 oor St. Helena-immigrasie geskryf het.² In hierdie studie sal die term “St. Helenas” gebruik word om na die bewoners van St. Helena-eiland te verwys.

2.2 Historiese agtergrond.

2.2.1 Die eiland waarvandaan die St. Helena-immigrante geïmmigreer het.

Soos reeds genoem, is die fokus van hierdie studie op St. Helena-immigrasie na die Kaap en die breër Suid-Afrika vanaf 1808 tot 1908. Die aanvangsdatum is 1808 toe slawehandel in die Britse Ryk afgeskaf is en daar dus die moontlikheid bestaan het dat van die vrygestelde slawe ook na die Kaap kon migreer en dus as St. Helena-immigrante kon opgedaag het. Sedert 1807 is geen “nuwe” slawerny meer deur Brittanje erken of gedoog nie en het Britse oorlogsskepe die Afrika-Kus gepatrolleer en slawe wat op slaweskepe was, ontset en onder andere na Kaapstad en St. Helena geneem waar hulle tegnies vry was. Onder punt 2 val die fokus op aspekte van die

---

¹ J.M. Smalberger, “Aspects of the history of copper mining in Namaqualand”, Unpublished MA dissertation, University of Cape Town, Cape Town, 1969, p. 136.

² P. A. Erasmus, “St. Helenas’ aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasie”, *Suid Afrikaanse Tydskrif vir Etnologie*, Vol. 17, 1994, p. 62.

eiland se geskiedenis wat die lewens van die St. Helena-immigrante beïnvloed het en wat ook later Suid-Afrika as die gasheerland geaffekteer het toe die St. Helenas as immigrante opgedaag het.

Soos reeds in hoofstuk 1 vermeld is, het verskeie skrywers al oor die eiland se geskiedenis geskryf. C. Fox het vanuit die perspektief van die destydse reisigers die eiland beskryf as 'n paradys vir passasiers, 'n plek waar 'n mens op droë land kon staan en van die rollende beweging van die lewe op see kon ontsnap, soet water kon drink en vars voedsel kon eet. Fox het verder genoem dat daar ook nuwe besienswaardighede en nuwe mense sou wees en daar sou ook die geleentheid wees om te sosialiseer, veral vir diegene wie se status hoog genoeg was om 'n uitnodiging van die goewerneur te ontvang. Die eiland sou 'n plek vir die skepe en hul bemanning wees om vir 'n paar dae te ontspan, die skade van die stormsee te herstel, ou vriendskappe te hernieu en om 'n taverne en 'n vriendelike meisie te vind.³

P.J. Stern beskryf St. Helena as die plek waar Edmond Halley navorsing oor die planeet Mercurius gedoen het, die plek wat deur bekende reisigers soos James Cook en Charles Darwin besoek is en die plek waarheen Napoleon, Dinizulu kaCetswayo en sy groep en ongeveer 6 000 Boere as krygsgevangenes verban is.⁴ A. Edwards het St. Helena as die mees geïsoleerde tropiese eiland in die wêreld beskryf. Die naaste land aan St. Helena is Ascension eiland wat ongeveer 1 290 km noordwes van St. Helena geleë is en die naaste kontinentale land is Angola wat 1 870 km oos van St. Helena lê.⁵ In sy boek wat oor eilande in die Britse Ryk handel, beskryf Simon Winchester die eiland soos volg: “Die storie van St. Helena is 'n tragedie van verval en isolasie, armoede en ondergang met 'n hoofrolverdeling van trotse en betowerende eilandbewoners in hul huis van magiese skoonheid”.⁶

---

³ C. Fox, *The Bennet Letters. A 19th Century family in St. Helena, England and the Cape*, Action Publishing Technology Ltd, Gloucester, 2006, p. xi.

⁴ P.J. Stern, “Politics and Ideology in the Early East India Company State: The Case of St Helena, 1673–1709”, *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, Vol. 35, 2007, p. 2, <https://doi.org/10.1080/03086530601143362> [Besoek op 13.08.2019].

⁵ A. Edwards, *Fish and Fisheries of St Helena Island*, NB Print & Design, Washington, 1990, p. 1. Kyk ook Bylaag B op p. 228.

⁶ S. Winchester, “Outposts: Journeys to the Surviving Relics of the British Empire”, HarperCollins e-books, 2009, n.p. <https://www.harpercollins.com/products/outposts-simon-winchester?variant=32207417409570> [Besoek 21.12.2020].

2.2.2 Ontdekking van die eiland.

Op 21 Mei 1502 het Juan de Nova Castella op die eiland afgekom toe hy 'n Portugese retoervloot vanaf Indië na Portugal gelei het, aldus J.C. Melliss. Die eiland was in daardie stadium onbewoon: "He found there no aborigines, nor was any trace of man's work to be seen".⁷ Helena, die ma van Konstantyn die Grote, is op 21 Mei gebore en om haar te vereer, het die Portugese die eiland St. Helena gedoop. Vir die Portugese was St. Helena 'n beter keuse gewees as die eilandbure Ascension en Tristan da Cunha: "Saint Helena had fresh water and a safe harbour, whilst the two other islands lacked both of these characteristics".⁸

Vir die seevaarders van daardie tyd was die hawe van Jamesbaai selfs 'n veiliger opsie as Tafelbaai en Simonsbaai gewees, aldus Duncan en Bohn en hulle beklemtoon dat Jamesbaai oor voldoende hoeveelhede suiwer water vir menslike gebruik beskik het.⁹ Volgens Bohn kon St. Helena met oneindig minder koste as die ander twee eilande in stand gehou word. Die eiland is ook van nature 'n geskikte vesting wat maklik verdedig kon word. Slegs op enkele punte kon dit deur 'n vyand aangeval word en hierdie punte kon onoorwinlik gemaak word deur die konstruksie van 'n paar fortifikasies.¹⁰

Die Portugese het sedert 1502 baie moeite gedoen om vrugtebome, struik en kruie op St. Helena aan te plant en het ook bokke en varke tydens hul besoeke op die eiland agter gelaat. Latere besoekers aan die eiland kon toe daaruit voordeel trek.¹¹ In 1513 het die Portugese vir Fernandez Lopez as die eerste mens op die eiland agtergelaat. Hy was 'n Portugese militêre offisier wat vir 'n ernstige oortreding in Indië gestraf is. Hy is vermink as deel van sy straf en op pad na Portugal is hy op die eiland agtergelaat.

---

⁷ J.C. Mellis, "*St. Helena: Physical, historical, and topographical description of the island, including its, Geology, Fauna, Flora and Meteorology*", L Reeve & Co., London, 1875, p.1, <https://archive.org/details/sthelenaa00mell/page/n4/mode/2up> [Besoek op 5.11.2019].

⁸ M. Pessina, "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", Unpublished PhD dissertation, University of Trento, Trento, 2015, p. 41.

⁹ F. Duncan en F. Bohn, *Beschrijving van het eiland St. Helena. De tweede plaats van ballingschap voor Napoleon Bonaparte*, Haarlem, Amsterdam, 1815, p. 121.

¹⁰ Bohn, "*Beschrijving van het eiland St. Helena*", p. 118.

¹¹ C. Fox, "*A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840*", Society of Friends of St. Helena, Latimer Trend & Company Ltd, Plymouth, 2017, p. 1.

Lopez is egter nie alleen op die eiland agtergelaat nie.¹² Volgens T.H. Brooke (voormalige staatsekretaris van St. Helena teen 1808) is 'n paar slawe, varke, bokke, pluimvee, patryse, fisante, tarentale, poue en ander wilde voëls saam met Lopez agtergelaat. Daarbenewens is daar wortels en verskillende soorte groente, asook vye-, lemoen-, suurlemoen- en perskebome agtergelaat.¹³

G.C. Kitching beweer egter dat Lopez sonder slawe op die eiland agtergelaat is en volgens hom het die slawe eers vier jaar later opgedaag.¹⁴ Lawrence Green se narratief oor Lopez as eerste mens wat op die eiland gewoon het, is dat hy daar wou agterbly, want hy wou nie gehad het dat sy vrou hom in sy verminkte toestand moes sien nie. Die bemanning van die skip het voor hul vertrek vir Lopez beskuit, gepreserveerde beesvleis, gedroogde vis, sout en ou klere agtergelaat. Klaarblyklik was hy alleen.¹⁵ Later het slawe, wat van besoekende skepe ontsnap het, op die eiland agtergebly. Lopez het vier jaar lank op die eiland vertoef voordat sy verblyf op die eiland ten einde geloop het en hy na Portugal geneem is.¹⁶

St. Helena se setlaarbevolking het stadig gegroei weens verskeie faktore soos harde werk op die landerye en die feit dat die setlaars ook op 'n gereelde basis sekere dienste aan die burgermag op die eiland moes lewer. In tye van gevaar is van hulle verwag om as soldate op te tree. Verder moes hulle 'n jaarlikse belasting vir hulself en hul slawe betaal en hulle moes ook huurgeld vir hul grond betaal. Hieroor was die eilandbewoners ongelukkig. Die goewerneurs het ook nie veel simpatie met die setlaars getoon nie. Dit het uiteindelik tot ontevredenheid by die setlaars gelei; soveel so dat opstande soms daaruit voortgevloei het. Van die geestelikes wat na die eiland

---

¹² Mellis, "St. Helena: Physical, historical, and topographical description of the island, including its, Geology, Fauna, Flora and Meteorology", p. 2.

¹³ T.H. Brooke, "A history of the island of St. Helena, from its discovery by the Portuguese to the year 1806", S. Black, Parry & Kingsbury, 1808, p. 37.

¹⁴ G.C. Kitching, "A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902", <https://sainthelena-island.info/kitching1947.pdf> [Besoeke op 01.04.2019].

¹⁵ L.G. Green, "There's a secret hid away", Howard Timms, Cape Town, 1974, p. 300. Lopez was 'n Portugese edelman wat in Goa vermink is oor verraad. Sy regterhand, die duim van sy linkerhand, sy ore en sy neus is afgesny. Hy het egter oorleef en het op 'n skip, wat na Lissabon op pad was, weggekrui en uiteindelik op reis daarheen op St. Helena beland.

¹⁶ J.C. Mellis, "The island of St. Helena", *Journal of the Royal Society of Arts*, Vol. 57, No. 2941, April 1909, p. 406, <https://www.jstor.org/stable/41338674> [Besoeke op 10.07.2019].

gestuur is, is verwag dat hulle die burglary se saak simpatiekgesind sou wees, maar hulle het ook nie veel gedoen om die vertroebelde verhoudings te verbeter nie.¹⁷

2.2.3 Die Engelse neem die eiland oor.

Portugese skepe het deurlopend op hul heenreis van die eiland as 'n aandoenhawe gebruik gemaak. Hulle wou die bestaan van die eiland geheim gehou het, maar die Hollanders en Spanjaarde het spoedig van St. Helena se bestaan kennis geneem. Hollandse en Spaanse skepe het toe ook by die eiland aangedoen en daar is gereeld deur hierdie lande onder mekaar getwis oor watter land eintlik die reg gehad het om dit as halfwegstasie te gebruik.¹⁸

Die Engelse het ook van die eiland te hore gekom en op 8 Junie 1588 het ene Kaptein Cavendish die eiland besoek en hy het daar, volgens J.C. Mellis, 'n gevestigde nedersetting met 'n hele aantal netjiese geboue en 'n Rooms Katolieke Kerk aangetref, wat deur die Portugese opgerig is. Daarna het Engelse skepe gereeld by die eiland op hul heenreise aangedoen.¹⁹ Die volgende Engelse besoeker was ene Kaptein Kendall wat in 1591 die eiland bereik het en na hom het Kaptein James Lancaster in 1593 opgedaag.²⁰ Die Hollanders het 'n bietjie later in 1625 die eiland besoek en een van die Portugese skepe wat by St. Helena aan anker gelê het gekelder. Die Portugese het in dieselfde jaar 'n Hollandse poging om die eiland oor te neem suksesvol afgeweer.²¹

In 1633 het die Hollanders die bordjies verhang en volgens Erasmus die eiland beset.²² M. Pessina beweer egter dat St. Helena teen daardie tyd nie op 'n permanente basis beset was nie.²³ Die eiland is toe vir 'n tyd lank na 1633 hoofsaaklik as 'n poskantoor

¹⁷ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. 2.

¹⁸ Mellis, "The island of St. Helena" *Journal of the Royal Society of Arts*, p. 406.

¹⁹ Mellis, "St. Helena: Physical, historical, and topographical description of the island, including its, Geology, Fauna, Flora and Meteorology", p. 2.

²⁰ R. Castell, *St. Helena illustrated (1502-1902)*, National Book Printers, Cape Town, 1998, n.p.

²¹ T.H. Brooke, *History of the Island of St. Helena from its discovery by the Portuguese to the year 1823*, Second Edition, Parbury & Allen, 1824, Kingsbury, pp. 62-65.

²² Erasmus, "St. Helenas aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasië", p. 62.

²³ Pessina, "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", p. 41.

deur beide die Engelse en Portugese op hul heenreise na die Ooste gebruik.²⁴ Volgens Foster was ene Tavernier aan boord van 'n Hollandse skip wat in 1649 by St. Helena aangedoen het, maar Tavernier het niks van 'n Hollandse nedersetting of inwoners vermeld nie. In 1651 het die Engels Oos-Indiese Kompanjie (hierna EOIK genoem) besluit om die eiland te beset.²⁵ Die Hollanders het in daardie tyd 'n verversingspos aan die Kaap in gedagte gehad en in 1652 enige aanspraak op St. Helena ten gunste van die Kaap laat vaar.²⁶

W. Foster beweer ook dat die *Sieur de Flacourt* in 1655 die eiland verlate gevind het en toe Peter Mundy die volgende jaar by die eiland aangedoen het, het hy ook glad nie na 'n nedersetting in sy reisjoernaal verwys nie, maar eerder na 'n briewesoektog. Foster het tot die slotsom gekom dat daar in daardie stadium dus nog nie permanente strukture op die eiland opgerig was nie.²⁷

Die Hollanders het St. Helena klaarblyklik nie as 'n bevredigende halfwegstasie na die Ooste beskou nie en nie 'n permanente vesting daar tot stand gebring nie. Volgens Foster het die Engelse eers láát in 1658 besluit om wel 'n nedersetting op die eiland te vestig, maar die uitvoering van hierdie besluit is uitgestel weens die Engelse en die Hollanders se wedywing oor die eiland, Pulo Run, in Indonesië. Teen die einde van 1658 het die EOIK die kans benut om besit van St. Helena te neem veral nadat die Hollanders die Kaap beset het. Die Engelse het argumenteer dat as die Hollanders die Kaap kon beset hulle dalk kon besluit om St. Helena ook in te neem.²⁸ John McAleer bevestig die besetting van die eiland: "On 15 December 1658, 40 men left England to take St Helena and begin a plantation there".²⁹

---

²⁴ Mellis, "St. Helena: Physical, historical, and topographical description of the island, including its, Geology, Fauna, Flora and Meteorology", p. 4.

²⁵ Erasmus, "St. Helenas aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasië", p. 62.

²⁶ Pessina, "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", p. 5.

²⁷ W. Foster, "The Acquisition of St. Helena", *The English Historical Review*, Vol. 34, No. 135, July 1919, p. 281.

²⁸ *Ibid.*, p. 282.

²⁹ J. McAleer, "Looking east: St Helena, the South Atlantic and Britain's Indian Ocean World", *Atlantic Studies*, Vol. 14, No.1, 2016, p. 81.

Die goewerneur van St. Helena, John Dutton, en sy groep het in 1659 met die *Marmaduke* en die *London* opgedaag en die nedersetting op die eiland gevestig.³⁰ Daarna het nog 26 mans as setlaars en arbeiders met die *Constantinople* opgedaag.³¹ Wat die administrasie van St. Helena betref, het die EOIK vanaf 1659 tot 1834 'n goewerneur aangestel. Die goewerneur het die uiteindelijke uitvoerende gesag oor die eiland gedra en het slegs aan die Direkteure van die EOIK gerapporteer. Na 1659 is die goewerneur deur 'n Adviesraad ondersteun. Die Adviesraad is gewoonlik in die rekords aangedui as "The Council". In die vroeë dae was dit 'n liggaam wat deur die goewerneur as sy raadgewers aangestel is. Nadat die eiland 'n kroonkolonie in 1834 geword het, is die goewerneur deur die koning of koningin van Brittanje aangestel. Die raadslede het sekere pligte uitgevoer en 'n mate van mag uitgeoefen, maar die uiteindelijke gesag het in die goewerneur gesetel. Tot die middel van die 20ste eeu was die aanstelling in die Adviesraad slegs vir welgestelde grondeienaars, wat hoofde van gerespekteerde families van St. Helena was, gereserveer.³²

John Dutton het die eiland in 1661 verlaat en met sommige Engelse setlaars na Pulo Run vertrek. Hy het Kaptein Stringer as goewerneur agtergelaat. Nadat die Engelse monargie in 1660 herstel is, het die EOIK 'n koninklike oktrooi ontvang waardeur die EOIK die alleenreg bekom het om die eiland te fortifiseer en te koloniseer. Die fort is James Fort genoem, vernoem na Koning James II van Engeland. Stringer het in opdrag van die EOIK die landbougrond op die eiland in 150 eenhede verdeel. Elke Engelse setlaar sou 'n eenheid ontvang wanneer hy by die eiland opgedaag het en hy moes 'n tiende van sy opbrengs aan die EOIK lewer en sommige dae met instandhoudingswerk aan die fortifikasies behulpsaam wees. As daar 'n aanval op die eiland sou wees sou die setlaars ook opgeroep word om die eiland te help verdedig. Dit het egter nie baie Engelse aangemoedig om na St. Helena te kom nie en teen 1663 het slegs 26 setlaars van die aanbod gebruik gemaak. Teen 1670 het St. Helena se bevolking uit net 66 inwoners bestaan, waarvan agtien slawe was.³³ Die EOIK het die

---

³⁰ Foster, "The Acquisition of St. Helena", p. 287.

³¹ D.A. Yon, "The St. Helena/South African connection: First thoughts on the making of the South Atlantic", UCT Seminar, 30 May 2001, p. 3.

³² J. Turner, "Government by the people for the people", <http://sainthelena-island.info/government.htm> [Besoek op 31.10.2019].

³³ D.L. Smallman, *Quincentenary. A story of St. Helena, 1502-2002*, Patten Press, Cornwall, 2003, p. 21.

grondgrootte in 1673 na twintig akkers vermeerder.³⁴ Dit is later verder na 40 akkers per individu vergroot. Binne 'n paar jaar het baie St. Helenas eienaars van groter plase geword wat 200-300 akkers groot was. Alhoewel hierdie tipe grondbesit teen die bestaande regeringsbesluite ingedruis het, is daar nie veel gedoen om dit reg te stel nie.³⁵

In 1673 het die direkteure van die EOIK besluit dat alle slawe van St. Helena wat hulle tot die Christendom bekeer het, na sewe jaar bevry en as boere erken sou word. Die besluit is klaarblyklik nie ernstig deur die blanke grondeienaars op die eiland opgeneem nie, want ongeveer vyftig jaar later was daar nog net agtien bevryde slawe. Na 1679 sou elke ongetroude man wat uit Engeland as setlaar by St. Helena opgedaag het tien akkers grond en een koei ontvang. As hy met 'n ander boer se dogter of 'n Engelse vrou getrou het sou hy nog tien akkers en 'n tweede koei ontvang.³⁶ Dit is dus duidelik dat die Engelse daarna gestreef het dat die grond in die hande van blanke koloniste moes bly.

Om hoër produksie aan te moedig, het die setlaarboere die direkteure van die EOIK aangemoedig om die EOIK se skepe opdrag te gee om meer voorrade by St. Helena aan te koop en nie hul volledige aankope aan die Kaap te doen nie.³⁷ Die direkteure het toe 'n klousule by die ooreenkoms met die EOIK-skepe gevoeg wat daardie skepe verplig het om vir elke twintig matrose aan boord 300 pond beesvleis by die eiland aan te koop. Hierdie besluit het beesboerdery op die eiland baie bevoordeel. Ongelukkig het die groot droogte van 1719 tot 1723 dit vir die eiland se beesboere onmoontlik gemaak om die verwagte vleisproduksie te lewer en kon die eilandbewoners nie die ekonomiese voordeel optimaal benut nie.³⁸

Die EOIK het die eiland vir ongeveer 176 jaar geregeer voordat St. Helena in 1834 kroonkoloniestatus gekry het. Baie St. Helena-inwoners het daarna in groter getalle van die eiland na die Kaapkolonie geëmigreer.

---

³⁴ G. Snell, "The Saint's come marching in: my ancestors the Knipes of St. Helena", *Familia*, Jaargang 37/2000, No. 2, 2000, p. 70. Een akker is ongeveer 4046,86 vierkante meter groot.

³⁵ Brooke, *A history of the island of St. Helena, from its discovery by the Portuguese to the year 1806*, p. 199.

³⁶ *Ibid.*, p. 94. Die Engelse term "planter" word in hierdie proefskrif deur "setlaarboer" vervang.

³⁷ *Ibid.*, p. 224.

³⁸ Brooke, *History of the Island of St. Helena from its discovery by the Portuguese to the year 1806*, p. 202.

2.3 Die rol van slawe in die geskiedenis van St. Helena.

Toe die Europeërs sedert die 1440's al hoe meer met Wes-Afrika kontak gemaak het, het hulle 'n netwerk van slawehandelsroetes daar gevind waardeur produkte soos kolaneute, shea botter, sout, tekstielware, yster, ystergereedskap en slawe verhandel is. Die aanvraag na slawearbeid is sterk verhoog toe daar al hoe meer suiker veral in Brasilië en die Karibiese eilande hoofsaaklik vir Europa geproduseer is. Die Europeërs het besef dat hulle Afrika-slawe oor die Atlantiese Oseaan na hul suikerplantasies in die Amerikas kon vervoer en in 1532 het die eerste slaweskip vanaf Wes-Afrika na die Wes-Indiese Eilande gevaar. Daardeur het die slawe as gedwonge immigrante by hul bestemmings opgedaag. Daarna het die slawehandel saam met die suikerplantasies met rasse skrede gegroei en slawe het tussen die 1690's en 1850 die belangrikste “uitvoerproduk” van Wes-Afrika en tropiese Afrika geword.³⁹

Meer suikerplantasies het meer arbeid benodig en dit het tot die groei van die slawehandel bygedra. Hierdie verhoogde slawehandel het ook op St. Helena 'n invloed gehad en van die slawe wat op die eiland beland het, het later by die Kaapkolonie as gedwonge immigrante opgedaag.⁴⁰

Kort na die Britte se oornam van die eiland het die EOIK besluit dat sy eie fabriek en handelsforte op die Indiese-subkontinent slawe aan St. Helena moes lewer weens 'n arbeidstekort op die eiland. Op 23 Junie 1659 is die fabriek en handelsforte per brief sodanig ingelig en van toe af is slawe gereeld by die eiland afgelaai. Hierdie slawe wat na St. Helena geneem is “... were mostly of African origin and their primary role was to work on the island's plantations under the whip of their owners”.⁴¹ Tydens die EOIK-bewind het die bevolking gegroei weens die toevoeging van soldate, blanke setlaars en slawe.⁴² In 1684 is 'n groot aantal slawe vanaf die EOIK se fabriek in Indië na die eiland geneem en 250 Malgassiese slawe het met die *Tonquin Merchant* by die

³⁹ Yans-McLaughlin (ed.), *Immigration reconsidered. History, sociology and politics*, p. 26. Shea botter is vet wat van die sheaboom van Wes-Afrika se neute onttrek word. Dit word al vir eeue as kosmetiese produk gebruik.

⁴⁰ *Ibid.*, p. 30.

⁴¹ Pessina, “Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)”, p. 48.

⁴² P. Alexander, *Taming the African veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa 1515-2011*, Blurb Inc., San Francisco, 2011, p. 8.

eiland aangekom.⁴³ Sodoende het die slawebevolking van die eiland vermeerder. Die slawe het egter merendeels van die Ooste gekom. C. Fox het tot die gevolgtrekking gekom dat die meerderheid slawe op St. Helena se primêre oorsprong nie van Afrika was nie, maar wel van die Indiese Oseaan-gebied, insluitende die vasteland van Indië.⁴⁴ Die gebied word aan die westekant deur Afrika, aan die noordekant deur Asië, aan die oostekant deur Australië en aan die suidekant deur die Suidelike Indiese Oseaan begrens. Die slawe van St. Helena het vanaf lande soos Indië, Maleisië, Indonesië en andere gekom.

Ten opsigte van die wette van St. Helena wat betrekking op die slawe gehad het, beweer Jackson dat die wette wat vir wit mense gemaak is, nie vir swart mense gegeld het nie omdat hulle nie veel hoër as diere geag is nie, behalwe vir hul waarde as werkers.⁴⁵ Die wette en bevels waarna hier verwys word, is in 1670 op die eiland uitgevaardig en is onder andere deur Colin Fox in sy boek oor die afskaffing van slawerny in St. Helena beskryf. Een van die wette het byvoorbeeld bepaal dat manlike slawe wat 'n blanke aanrand vir sodanige oortreding gekastreer sou word. Slawewette is egter voortdurend aangepas en die slawe se regsposisie is stelselmatig verbeter totdat vrystelling plaasgevind het.⁴⁶

Alhoewel die EOIK die arbeidstekort op die eiland deur die invoer van slawe aangespreek het, het hulle egter 'n slaweopstand op die eiland gevrees aangesien dit elders in die Britse Ryk gebeur het. Hierdie vrees is op tweeërlei wyse aangespreek. Eerstens is daar gepoog om slawegetalle te beperk sodat hulle minder as die res van die St. Helena-bevolking sou wees om 'n moontlike rebellie te verhoed. Tweedens sou die slawe sodanig behandel word dat hulle dit nie nodig sou ag om in opstand te kom nie. Die slawe is ook in klein groepe ingedeel en net die Kompanjie-slawe het 'n groter groep gevorm, maar hulle het naby die garnisoen gewoon en gewerk. Daar kon dus effektiewe beheer oor hulle uitgeoefen word. Die boere kon ook nie meer as vier slawe besit het nie en dit sou ook daartoe bydra dat die slawegetalle laag gehou sou word.⁴⁷

---

⁴³ McAleer, "Looking east: St Helena, the South Atlantic and Britain's Indian Ocean World", *Atlantic Studies*, p. 81.

⁴⁴ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. xi.

⁴⁵ E.L. Jackson, *St. Helena: The historic island. From the discovery to the present date*, Thomas Whittaker, New York, p. 64, <http://www.archive.org/details/sthelenahistoric00jackrich> [Besoeke 13.11.2018].

⁴⁶ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. 136.

⁴⁷ Pessina, "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", p.56.

Die EOIK het dus pogings aangewend om die slawe sodanig te behandel dat hulle nie uit weerwraak in opstand sou kom nie. Vanaf 1705 het die EOIK opdrag gegee dat die slawe meer kos moes ontvang en dat Sondae rusdae vir hulle moes wees. In 1723 is sommige van die EOIK se toesighouers, wat slawe té gewelddadig behandel het, afgedank en in 1748 is die doodstraf vir slawe ten sterkste afgeraai.⁴⁸ Al hierdie maatreëls was daarop gemik om 'n moontlike slawe-opstand te probeer verhoed. Die bevolking het egter gegroei en die sensus van 1723 het getoon dat die bevolking van St. Helena toe uit 1 720 mense bestaan het waarvan 610 slawe was.⁴⁹ Slawe was vir die EOIK belangrik gewees omdat hulle goedkoop arbeid verskaf het. St. Helena moes besoekende skepe van voorrade soos vars voedsel voorsien en vir die produksie van hierdie produkte is daar deels van slawe arbeid gebruik gemaak.

Die meeste slawe van St. Helena is aanvanklik vanaf plekke soos die Kaap Verdiese Eilande, Wes-Afrika, Oos-Afrika, Madagaskar en Mosambiek gebring. Soos genoem, is daar ook slawe vanaf Indië en Suidoos-Asië ingevoer. Daar het selfs 'n groep vanaf Barbados aangekom. Fox beweer egter dat die St. Helena-slawe wat vrygestel is en onder andere na die Kaap en Natal gemigreer het minder Afrika-DNA gehad het: "The high mortality of the earlier slave population and improvements in the welfare of slaves towards the latter period makes it likely that, ethnically, India and southeast Asia are more represented within the present population than Africa".⁵⁰

In 1792 is die invoer van slawe na St. Helena verbied en Goewerneur Robert Brooke het slawewetgewing uitgevaardig wat uit 42 artikels bestaan het. Daarin is die regte en verpligtinge van slawe en slawe-eienaars uitgespel. Uit die twee en veertig artikels het neëntien spesifiek vir die beskerming van slawe voorsiening gemaak. In artikel 9 is byvoorbeeld bepaal dat slawe nie op Sondae hout vir hulself of hul eienaars mag karwei het nie. Artikel 27 het oor slawe se reg tot eiendom gehandel: "Slaves to have the enjoyment of and be protected in respect to such property as they shall lawfully acquire". Slawe sou dus na 1792 ook eiendom kon besit.

---

⁴⁸ *Ibid.*, p. 154.

⁴⁹ W.A. Gittens, *Why little England*, Massy Technologies InfoCom, Ltd., Barbados, 2018, p. 168.

⁵⁰ Fox, *"A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840"*, p. 33.

Die Kompanjie se slawe is op twee plekke op die eiland gehuisves, naamlik in Jamestown en by Plantation House. Albei plekke het as “Black Square” bekend gestaan. Volgens Fox was albei slawehuise bekend vir prostitusie en die een in Jamestown was veral gewild onder matrose.⁵¹ Mettertyd het St. Helena se arbeidsprobleem groter geword weens die feit dat slawe en voormalige soldate verkies het om eerder in die dorp vir die winkelier, kantienman of brouer te gaan werk as op die landerye. Die werk in die dorp was makliker en lonender gewees. Dit het daartoe gelei dat die setlaarboere en die Departement van Openbare Werke later te min arbeiders gehad het.⁵²

Nadat die EOIK in 'n amptelike brief Goewerneur Charles Dallas ingelig het dat slawerny op die eiland afgeskaf moes word, het Dallas op 20 April 1832 sodanige kennisgewing op die eiland gepubliseer. Vervolgens het die goewerneur en die Raad op 24 Mei 1832 'n vergadering met alle slawe-eienaars op die eiland belê.⁵³ Daar moes 'n Komitee vir die Waardasie van Slawe in die lewe geroep word om die monetêre waardes van alle slawe op die eiland te bepaal.

Op 21 Junie 1832 is 'n kennisgewing gepubliseer waarin die St. Helenas kennis gegee is dat die Komitee vir die Waardasie van Slawe die volgende Woensdag vanaf 10:00 tot 17:00 sou vergader. Die komitee sou net een saak hanteer: “It is therefore desired that all slaves who have not yet made their appearance to the Committee, will attend on that day, that they may be duly returned in their List of Valuation”. In die proklamasie wat op 16 Julie 1832 gepubliseer is, is die totale aantal slawe wat vrygestel moes word op 44 vasgestel.⁵⁴

Die eiland se slawe moes self vir hul vryheid betaal en dit is waarvoor die waardasies nodig was. St. Helena was die enigste gebied onder die beheer van die EOIK waar slawe vir hul eie vryheid moes betaal. Fox beweer dat hierdie besluit klaarblyklik deur

---

⁵¹ *Ibid.*, pp. 18-20.

⁵² Fox, “A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840”, p. 29.

⁵³ R. Castell, *St. Helena Proclamations (1818-1943)*, Fish Hoek Printing & Publishing, Cape Town, 2004, pp. 67-68.

⁵⁴ *Ibid.*, pp. 72-73.

die EOIK se hantering van St. Helena as 'n onafhanklike gebied beïnvloed is, want 'n onafhanklike gebied kon immers sy eie besluite neem.⁵⁵ Die finale afskaffing van slawerny op St. Helena het in 1832 begin toe daar nog 386 slawe op die eiland was. Daar sou elke jaar 'n kwart van hierdie slawe vrygelaat word, sodat alle slawe teen 1836 vry sou wees.⁵⁶

Pessina is van mening dat die afskaffing van slawerny negatiewe gevolge sou inhou, want die slawe was onder andere vir die onderhoud van infrastruktuur van St. Helena verantwoordelik. Slawe is ook as die belangrikste vissers op die eiland gebruik en hulle is soms toegelaat om met 'n vissersboot, sonder toesig, vis te gaan vang. Slawe is in klerevervaardiging gebruik en hulle moes ook help om die eiland te verdedig indien nodig.⁵⁷

Benewens slawearbeid, het die EOIK ook van ander arbeid gebruik gemaak en in 1689 vir Stephen Poirier in diens geneem. Poirier was 'n Franse Hugenoot en het goeie kennis van wynbou gehad. Hy moes wingerd op die EOIK se plantasie op die eiland vestig. Poirier het saam met 'n groep Hugenate by die eiland arriveer. Daar was ook ander wynboukundiges wat saam met Poirier die wingerde moes vestig. Dit was hulle taak om later wyn of brandewyn te produseer en hulle moes plaaslike mense oplei om die wingerde te onderhou. Die koms van hierdie Hugenate-groep het dus 'n nuwe kultuurgroep tot die eiland se bevolking gevoeg en daardeur die bevolking van St. Helena nog meer gediversifiseer.⁵⁸ Poirier het die titel van kaptein op St. Helena verwerf en het later goewerneur van die eiland geword nadat Goewerneur Keeling in 1697 oorlede is.⁵⁹

Die slawe het 'n belangrike rol op St. Helena gespeel en sommige van die afstammelinge van hierdie slawe het later na die Kaap geëmigreer.

---

⁵⁵ Fox, *"A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840"*, p. 124.

⁵⁶ Pessina, *"Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)"*, p. 61.

⁵⁷ *Ibid.*, p. 54.

⁵⁸ Pessina, *"Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)"*, p. 79.

⁵⁹ Mellis, *St. Helena: Physical, historical, and topographical description of the island, including its, Geology, Fauna, Flora and Meteorology*, p. 11.

2.4 Maatskaplike toestande in St. Helena.

Soos enige ander samelewing het in St. Helena ook 'n sosiale hiërargie ontwikkel. Die samelewing was eerder verdeel volgens rykdom as ras of status. Alhoewel die posisie van wit setlaarboere in ander kolonies dikwels gekoppel was aan 'n beter status in die sosiale hiërargie, het slegs enkele blanke setlaarboere op St. Helena hierdie voorreg geniet.⁶⁰ Die meeste van die setlaarboere was arm en dit het hulle ten opsigte van sosiale status nader aan die slawe as aan die paar ryk setlaarboere geplaas.

Teen 1815 is die lede van die elite, wat blankes was, “great whites” genoem. Hierdie term het na die goewerneur, die hooggeplaaste amptenare van die EOIK en die rykste setlaarboere op die eiland verwys. Laasgenoemdes was die oudste families wat in die sewentiende eeu met die eerste skepe van die EOIK opgedaag het en dit sluit vanne soos Doveton, Maldivia, Hodson, Brooke en Oaklands in. Mettertyd is daar 'n alliansie tussen die gegoede setlaarboere en die hooggeplaaste amptenare gevorm en hulle het dikwels ondertrou om te verseker dat die status quo op die eiland gehandhaaf word. Die meerderheid van die blankes op die eiland is “little whites” genoem en die term verwys na die laaggeplaaste amptenare van die EOIK, armer setlaarboere en die soldate van die garnisoen. Ter beskerming van die armer setlaarboere het die EOIK toegesien dat hierdie groep se grond nie deur die ryker setlaarboere ingepalm word nie.⁶¹

'n Paar van die wit St. Helena-gesinne het die meeste van die rykdom op die eiland besit, terwyl die res van bevolking in armoedige omstandighede geleef het. Hierdie twee groepe sou nie maklik hul eie ekonomiese posisie kon verbeter nie: “Opportunities for improvement, not only for the slaves but even for the small planters, were scarce and often the only true solution was far from the island”.⁶²

Wat die eiland se kerkgeskiedenis betref, het die Portugese, wat van die vroeë besoekers aan die eiland was, aanvanklik 'n kerk van hout in Jamestown opgerig voordat dit deur 'n steenstruktuur in 1571 vervang is. Die St. James-kerk is in 1774

---

⁶⁰ Pessina, “Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)”, p. 56.

⁶¹ *Ibid.*, p. 112.

⁶² Pessina, “Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)”, p. 56.

opgerig en dit is tans die oudste Anglikaanse kerk in die suidelike halfrond.⁶³ Die meerderheid St. Helenas het aan die Anglikaanse kerk behoort en die kans was dus goed dat hulle as immigrante in hul nuwe bestemmings by die Anglikaanse kerk sou aansluit. In hoofstuk drie word hierdie kwessie in meer besonderhede bespreek.

In die koloniale verslag van 1900 beskryf Goewerneur Sterndale die armes op St. Helena as baie besorgd oor mekaar. Ene Me. Constantine, een van die armes op die eiland, en haar man het 'n sopkombuis aan die gang gekry en na die sorgbehoewendes omgesien.⁶⁴

Wat onderwys betref, het die kerk in die beginjare beheer daaroor op die eiland gehad. Dit was ook die rede waarom die klem baie swaar op godsdiensoonderrig geval het. Daar het verskeie tipes skole soos kerkskole, liefdadigheidskole en EOIK-skole op die eiland bestaan.⁶⁵ Later het daar basies net twee soorte skole bestaan naamlik die sogenaamde "Head School" (hierna Head School genoem) wat hoofsaaklik vir die EOIK se kinders wat 'n tersiêre loopbaan of 'n loopbaan in die EOIK sou volg voorsiening gemaak het en skole wat 'n meer praktiese kurrikulum vir die ander kinders van die eiland gehad het.⁶⁶ Glennis Snell het onder andere in haar artikel oor die St. Helena-immigrante geskryf dat die eiland se eerste skool in 1678 in Jamestown tot stand gekom het. Snell verwys ook na 'n kennisgewing van 8 September 1678 wat oor die vestiging van die skool handel het.⁶⁷

Die onderrig van die slawe was vir Goewerneur M. Wilks baie belangrik en hy het 'n *Benefit Society* in St. Helena in die lewe geroep wat na die onderwys van die slawe moes omsien.⁶⁸ In hoofstuk 3 word *Benefit Societies*, waarby St. Helena-immigrante in die Kaapkolonie betrokke geraak het, verder bespreek. Die kinders van slawe en bevryde slawe kon al die skole van St. Helena bywoon, behalwe die EOIK se Head School. 'n Totaal van 220 slawekinders en 207 kinders van bevryde slawe het skool

---

⁶³ Churches of St. Helena, <http://sainthelenaisland.info/churches.htm> [Besoek op 31.10.2019].

⁶⁴ R. A. Sterndale, *Colonial Report for 1900*, No. 323, Darling & Son Ltd., London, June 1901, p. 14.

⁶⁵ Education. The three "R"s, <http://sainthelenaisland.info/education.htm> [Besoek op 11.04.2019].

⁶⁶ *Ibid.*, n.p., <http://sainthelenaisland.info/education.htm> [Besoek op 11.04.2019].

⁶⁷ G. Snell, "My Grandmother was a Saint", *Familia*, Jaargang 36, No. 3, 1999, p. 119.

⁶⁸ Jackson, *St. Helena: The historic island. From the discovery to the present date*, p. 68.

bygewoon. Daar is selfs 'n aandskool geskep wat ná werk deur slawe bygewoon kon word.⁶⁹ In 1677 is 'n Sondagskool vir slawekinders opgerig om hulle van die Bybel te leer.⁷⁰

Die EOIK het goewerneurs vanaf die vroeë agtiende eeu aangemoedig om slawe vir verskeie ambagte op te lei. Slawe het opleiding ontvang om vroedvroue, messelaars, vissermanne, steenkappers, kleremakers en tuiniers te word.⁷¹ St. Helena se tekort aan arbeiders het die opleiding van die eiland se slawe noodsaaklik gemaak. Goewerneur A. Walker het 'n bepaalde siening oor onderwys vir slawekinders gehad. Volgens hom moes hulle goeie, respekvolle, godvresende burgers word en oor die praktiese vaardighede en basiese kennis beskik het om 'n eerlike bestaan te maak.⁷² Sommige van hierdie slawe se afstammelinge het later in Suid-Afrika as migrante opgedaag en hulle kon dus hierdie morele waardes na hul nuwe bestemming bring.

In 1848 het Biskop R. Gray eers die Kaapkolonie as biskop van die Anglikaanse Bisdom en in 1849 ook St. Helena besoek. Die stand van sake ten opsigte van die onderwys op die eiland het hom glad nie beïndruk nie. Hy het veral oor die onvermoëns van die onderwysers van die agt skole op die eiland gekla, maar tog positief oor die bydrae van die regering en die *Benevolent Society* verslag gedoen. Biskop Gray was ook vol lof vir die goewerneur en sy gesin se belangstelling in die eilandbewoners se geestelike en morele lewe.⁷³

Die sensus van 1861 het aangetoon dat daar 'n totaal van 934 skoolgaandes op die eiland was. Die sensus van 1870 het aangetoon dat 1 151 skoolgaandes op die eiland skool bygewoon het, wat ongeveer een vyfde van die totale inwoners van St. Helena verteenwoordig het.⁷⁴ Goewerneur R.A. Sterndale, wat goewerneur was vanaf 1897

---

⁶⁹ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. 56.

⁷⁰ Pessina, "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", p. 52.

⁷¹ *Ibid.*, p. 54.

⁷² Mellis, *St. Helena: Physical, historical, and topographical description of the island, including its, Geology, Fauna, Flora and Meteorology*, p. 28.

⁷³ Diocese of Cape Town, "A Journal of the Bishop's visitation tour through the Cape Colony, in 1848, with an account of his visit to the Island of St. Helena, in 1849, and a map", R. Olay Printer, London, October 1849, pp. 107 and 110.

⁷⁴ John Elliott, *Census of the Island of St. Helena 1871, London, 1871*, pp. 3 and 11. Die getalle wat deur die 1871 sensus weergegee word, is 1870 se getalle.

tot 1903, het in 1900 in sy jaarverslag gerapporteer dat die eiland in daardie stadium oor elf skole beskik het, naamlik vier staatskole, vyf liefdadigheidskole, een militêre skool en een kerkskool wat deur die Baptiste Kerk bedryf is.⁷⁵

Almal het egter nie van die onderwysgeleenthede gebruik gemaak nie, want in 1901 kon ongeveer die helfte van pare wat op St. Helena getrou het nie hulle name in die huweliksregister skryf nie. In 1903 was Goewerneur H. Gallwey baie teleurgesteld toe hy agtergekom het dat baie van die eilandbewoners nie na Suid-Afrika kon migreer het nie weens die feit dat hulle nie geletterd was nie. Van die eilandbewoners wat wel geletterd was, het vanaf St. Helena na Suid-Afrika geëmigreer.⁷⁶

St. Helena se misdaadsyfer was baie laag en hulle het ernstige oortredings swaar gestraf. Vir hulle was oortredings soos dobbelary, alkoholisme, laster en prostitusie ernstige oortredinge. Swaar strawwe het meestal verbanning ingesluit en tronkstraf is vermy weens die koste verbonde aan die onderhoud van gevangenes. In 1871 was daar 'n totaal van ongeveer tien gevangenes in die tronk op die eiland, twee vir minder ernstige oortredinge.⁷⁷ In 1899 is daar byvoorbeeld net een St. Helena-persoon op die eiland aan 'n misdryf skuldig bevind toe 'n seun homself aan brandstigting skuldig gemaak het. Daar is ook Kaapse muildrywers saam met die Boerekrygsgevangenes van die Suid-Afrikaanse Oorlog van 1899 tot 1902 na die eiland gestuur, maar die meeste van hulle is egter weer na die Kaap teruggestuur weens oortredinge soos bakleiery en roekelose muildrywery. Hulle plekke is deur St. Helenas oorgeneem.⁷⁸

Minder ernstige oortredinge is meestal met lyfstraf of met 'n boete gestraf. Ten spyte van swaar strawwe vir bovermelde ernstige oortredings het die EOIK oor die voortdurende voorkoms van prostitusie gekla. Dit was nie net sommige slavinne wat hulself aan prostitusie skuldig gemaak het nie, want prostitusie is deur vroue van alle kleure bedryf. Die soldate van die garnisoen en matrose van besoekende skepe was meestal die kliënte.⁷⁹

---

⁷⁵ Sterndale, *Colonial Report for 1900*, pp. 12-13.

⁷⁶ Education. The three "R"s, <http://sainthelenaisland.info/education.htm> [Besoek op 01.04.2019].

⁷⁷ J. Elliot, *Census of the Island of St. Helena 1871*, John Elliot Printing, Dublin, 1871, p. 3.

⁷⁸ Sterndale, *Colonial Report for St. Helena for 1900*, p. 13.

⁷⁹ Pessina, "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", p. 113.

Alkoholisme was blykbaar ook 'n groot probleem op die eiland en dit is aangehelp deur die gereelde beskikbaarheid van alkoholiese drank wat veral vanaf die Kaap en Madeira ingevoer is. By verskeie geleenthede het die EOIK teenoor die goewerneurs hul ontevredenheid uitgespreek oor die groot hoeveelhede drank wat deur St. Helena-handelaars vir die eiland bestel is.⁸⁰ Dit was veral die soldate van die garnisoen wat hulself aan drankmisbruik skuldig gemaak het en tot 1815 is hulle as die dronkste soldate in die Britse Ryk beskou.⁸¹ Die sensus van 1870 dui aan dat van die inwoners se grootste oortredinge drankverwant was. Uit 'n totaal van 384 oortredinge was daar 144 drankverwante oortredinge. Die matrose se grootste oortreding was ook drankverwant en 27 drankverwante oortredings uit 'n totaal van 49 is opgeteken.⁸²

Colin Fox is van mening dat die verbod op slawe-invoer in 1792 die proses van rasvermenging op die eiland versnel het. Volgens Fox sou die slawe basiese Engelse taalvaardighede bemeester het en verhoudinge tussen hulle en ander eilandbewoners sou daardeur vergemaklik word, veral gesien in die lig van die feit dat die slawebevolking relatief klein was. Daarbenewens was die slawe oor die hele eiland versprei wat kontak met ander eilandbewoners bevorder het. Die verbod op slawe-invoer het dus daartoe gelei dat daar nie nuwe slawe opgedaag het met wie die eiland se bestaande slawebevolking kon assosieer nie. Die rasvermenging waarna Fox verwys, het uiteindelik daartoe gelei dat die jonger swart bevolking op die eiland teen die vroeë jare van die neëntiende eeu slegs 'n gemengde rasse-oorsprong gehad het en *ipso facto* St. Helenas was.⁸³

Die St. Helenas wat dus uiteindelik in Suid-Afrika opgedaag het, was mense van diverse herkoms. Verskeie skrywers soos C. Parker, C. Fox, James O'Haire, Lawrence Green, T. Weaver en R. Stephen het die St. Helenas hoofsaaklik as mense van Europese, Oosterse en Afrika- herkoms beskryf; die wêreld se eerste wêreldburgers en hoofsaaklik gekleurd. Hulle was ook die wêreld se vriendelikste en aangenaamste

---

⁸⁰ *Ibid.*, p. 114.

⁸¹ *Ibid.*, p. 167.

⁸² J. Elliot, *Census of the Island of St. Helena 1871*, John Elliot Printing, Dublin, p. 9.

⁸³ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. 33.

gekleurde ras en waarskynlik die mees gemengde groep ter wêreld.⁸⁴ Sommige van die St. Helena-immigrante wat na die Kaapkolonie en Natal geëmigreer het, was dalk afstammelinge van die groep waarna die skrywers hierbo verwys het.

Tot aan die begin van die neëntiende eeu was huwelike tussen wit en swart op St. Helena deur wetgewing verbied of dit was nie sosiaal aanvaarbaar nie. Dit beteken egter nie dat daar nie kinders uit gemengde verhoudinge gebore is nie.⁸⁵

Die afskaffing van slawerny in die Britse Ryk het 'n lang pad geloop voordat die vrystellingsaksies op wetgewing uitgeloop het: "An Act for the Abolition of the Slave Trade, more commonly known as the Slave Trade Act 1807, received royal assent on 24 March, 1807". Hierdie wet het verreikende gevolge vir slawe en slawe-eienaars gehad. Die slawe-eienaars was beswaard oor moontlike finansiële verliese wat hulle sou ly en die bevryde slawe het ook nie dadelik vryheid verkry nie. Hulle moes hulself uit slawerny losgekoop het. Sommige van hierdie bevryde slawe het egter St. Helena-emigrante geword wat na Suid-Afrika uitgewyk het.⁸⁶

In 1810 is die bevolking van St. Helena vermeerder toe 'n nuwe groep mense by die eiland opgedaag het. Hierdie groep was ingeboekte Chinese arbeiders wat in daardie jaar deur die EOIK na die eiland gebring is.⁸⁷ Die Chinese arbeiders is van die EOIK se fabriek in Kanton in suidelike China na St. Helena geneem.⁸⁸ Hierdie arbeiders, wat in Mei 1810 arriveer het, het so 'n goeie indruk op die Direkteure van die EOIK gemaak dat opdrag gegee is dat daar vanaf 1810 tot 1813 nog 150 Chinese vanaf Kanton na

---

⁸⁴ C. Parker, "An Island Between Multiple Migrations and the Repertoires of a St Helenian Identity", Unpublished PhD dissertation, University of Warwick, Warwick, 2012, p. 14; C. Fox, *A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840*, Society of Friends of St. Helena, Latimer Trend & Company Ltd, Plymouth, 2017, p. 135; James O'Haire, "Recollections of twelve years in South Africa". James Duffy and Sons, London, 1883, p.16; L.G. Green, *There's a secret hid away*, Howard Timms, Cape Town, p. 268; R. Stephen, "Extract from Around the Atlantic", *Wirebird. The Journal of the Friends of St Helena*, Number 46, 2017, pp. 66-67.

⁸⁵ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. 33.

⁸⁶ I. Martins, "An act for the abolition of the slave trade: The effects of an import ban on Cape Colony slaveholders", A paper delivered for the African Economic History Network, Lund University, Lund, No. 43, 2019, p. 5.

⁸⁷ A.H. Schulenburg, "The Local Historian", *Journal of the British Association for Local History*, Vol. 28, No. 2, May 1998, p.112. Ingeboekte arbeid is 'n stelsel van dwangarbeid waardeur mense gekontrakteer is om vir 'n vasgestelde tydperk te werk. Die kontrakte het gewoonlik ook bepaal dat die werkers moes werk om die koste van hul vervoer terug te betaal en die koste van hul onderhoud te dek. Sien (https://www.striking-women.org/glossary/letter_i#Indentured_labour) [Besoek op 29.01.2020].

⁸⁸ R. Castell, "St. Helena illustrated (1502-1902)", National Book Printers, Cape Town, 1998, n.p.

St. Helena gebring is.⁸⁹ Hulle teenwoordigheid op die eiland het daartoe bygedra dat die eilandbevolking teen 1815 tot 3 395 gegroei het.⁹⁰

Soos genoem, het die EOIK die Chinese as goeie werkers beskou en die getal Chinese in St. Helena het binne ongeveer vier jaar tot 247 gegroei en teen 1817 was daar 618 van hulle op die eiland. Daarna het die getal in 1832 tot 139 gedaal en teen die einde van die 1830's het dit nog verder tot slegs 'n paar individue gekrimp. Pessina is van mening dat die goewerneys van St. Helena probeer het om meer blankes van Brittanje na die eiland te lok. Die goewerneys het dus die koms van die slawe en die Chinese slegs as tydelike oplossings gesien totdat meer blanke setlaars sou opdaag. Die Chinese het hulself ongewild op St. Helena gemaak toe hulle geweier het om hulle kinders na die nuwe skool te stuur en weens hulle gebrek aan deelname aan die eiland se kerklewe. Dit het grootliks tot die vermindering van Chinese op die eiland bygedra.⁹¹

Verskeie veranderinge het gedurende die neëntiende eeu op St. Helena plaasgevind en dit het uiteraard ook die bevolking geraak. Daar het 'n nuwe elite ontstaan, veral nadat die "great whites" die eiland gedurende die EOIK se tyd verlaat het. Die nuwe sosiale klas het die eiland se koerante besit en ook betrokke geraak by die regering van die eiland. Hulle het die koerante as wapen aangewend om politieke verteenwoordiging te bekom.⁹²

Ten opsigte van die media op die eiland is 1852 'n belangrike jaar in die geskiedenis van St. Helena. Dit is die jaar waarin die eiland se eerste volwaardige koerant, die *St. Helena Advocate*, gepubliseer is. Ongelukkig het die koerant volgens G.C. Kitching weinig nuus gedek en meer op kritiek teen die eiland se senior amptenare gekonsentreer. Binne die volgende tien jaar is verskeie koerante gevestig, maar dit het gou weer tot niet gegaan. Slegs die *St. Helena Advocate* het kop bo water gehou, veral omdat die regering die publikasie van hul eie *Government Gazette* gestaak het en eerder hul advertensies aan die *St. Helena Advocate* uitgekonnekteer het. Die regering het egter spoedig gevoel dat die koerant se redaksionele kritiek oordadig was en het

---

⁸⁹ Brooke, *History of the Island of St. Helena from its discovery by the Portuguese to the year 1823*, p. 338.

⁹⁰ Alexander, *Taming the African veldt*, p. 8.

⁹¹ Pessina, "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", pp. 57, 63-64.

⁹² *Ibid.*, p. 169. Van die "great whites", soos die Dovetons, het na Suid-Afrika geëmigreer.

toe weer begin om die *Government Gazette* te publiseer. Daardeur is die onaangename kommentaar stopgesit. In 1861 het *The Guardian* die lewenslig gesien en is die eiland van “a reasonable and well conducted” koerant voorsien.⁹³ Vir die St. Helenas was die koerante ’n waardevolle inligtingsbron oor werksgeleenthede buite die eiland.

Die eilandbewoners het ten opsigte van ontspanning verskeie sportsoorte beoefen. Hulle gunsteling sport was krieket en daar is baie wedstryde op Francis Plein in Jamestown gespeel. Hulle sou ook krieket veral in die Kaapkolonie en Natal kon speel as hulle na die twee kolonies sou emigreer. Wedrenne vir verskillende klasse bote het ook plaasgevind, terwyl duik- en swemkompetisies by die kaai aangebied is. Die vetterige paal-byeenkoms het ook vir baie pret gesorg. Die deelnemers moes teen ’n vetgesmeerde paal uitgeklim het. Atletiek is op Paasmaandag op die eiland beoefen.⁹⁴

Die St. Helenas het ook weekliks in die Consulate Hotel en in die Thomas Restaurant gedans. Vir die blanke staatsamptenaarsklas is ’n dans in die kasteel gehou. Musiek is deur orkeste verskaf wat altyd lewendig was. Oukersaand was ’n groot geleentheid en dan het mense van alle dele van die eiland by Jamestown opgedaag. Die Heilsleër het Kersliedere op die Markplein gespeel en die middernagdiens het in die St. James-kerk plaasgevind. Kersdag is gevier deur vir die kinders partytjies te organiseer en dan het hulle agter ’n ou koets met ’n Kersvader daarop na die militêre kaserne opgeruk. Nuwejaarsdag was die dag vir pruime gewees. Pruime was dan in groot hoeveelhede teen lae pryse op die eiland beskikbaar.⁹⁵

Die maatskaplike omstandighede op St. Helena was die smeltkroes waarin die latere St. Helena-immigrante, wat na die Kaapkolonie en die breër Suid-Afrika geëmigreer het, gevorm is.

---

⁹³ Kitching, “A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902”, pp. 103-104.

⁹⁴ R. Stephen, “Extract from Around the Atlantic”, *Wirebird. The Journal of the Friends of St Helena*, Number 46, 2017, p. 69.

⁹⁵ *Ibid.*, pp. 56, 64 en 76.

2.5 Ekonomiese toestande op die eiland.

St. Helena se ekonomiese toestande het stelselmatig verswak, veral nadat die EOIK die eiland as kroonkolonie aan die Britse regering moes afstaan. Benewens hierdie kwessie was daar ook ander faktore wat die eiland se ekonomie verswak het. Daar is mettertyd verskeie onsuksesvolle pogings aangewend om St. Helena se ekonomie te versterk. Hoe swakker die ekonomie op die eiland egter geword het hoe sterker het die kanse geword dat van die St. Helenas na 'n heenkome buite die eiland sou soek.

Gedurende 1804 het Goewerneur Patton aan die direkteure van die EOIK geskryf en aangetoon dat meer arbeiders op die eiland benodig is om die aankope van soutvleis van buite St. Helena te verminder deur self meer soutvleis te produseer. Patton het verder in sy brief genoem dat meer landbougrond onder produksie geplaas kon word en dat die visbedryf deur 'n hoër produksie van vis verbeter kon word. Hy het ook geargumenteer dat die voorgenome maatreëls nie net vir die eiland voordele sou bring nie, maar ook vir die besoekende skepe van die EOIK.⁹⁶

Goewerneur Beatson het in 1808 gerapporteer dat die grond van St. Helena baie vrugbaar was en dat goeie oeste daaruit gehaal kon word. Beatson het hom ook daarvoor beywer om landbouproduksie te vermeerder. Ongeveer 88 akkers grond van St. Helena was met aartappels beplant, maar die produksie was nie voldoende om die besoekende skepe van aartappels te voorsien nie. Hierdie aartappels is ook teen buitensporige hoë pryse aan die besoekende skepe verkoop, wat daartoe gelei het dat die aanvraag na die produk gedaal het. Beatson het in 1810 'n verbod op die invoer van rum geplaas en dit met St. Heleens-vervaardigde bier en Kaapse wyn vervang. Die ontevredenheid oor die verbod op rum het uiteindelik tot 'n opstand gelei.⁹⁷ Die opstand is onderdruk en nege mans is aan muitery skuldig bevind en ter dood veroordeel. Ses van hulle is uiteindelik gehang. 'n Verdere drie mans is daarna verhoor en een van daardie drie is ook gehang.⁹⁸

---

⁹⁶ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. 29.

⁹⁷ *Ibid.*, p. 56.

⁹⁸ *Ibid.*, p. 61.

St. Helena sou na 1815 groot bekendheid verwerf het toe die eiland die plek geword het waarheen Napoleon Bonaparte verban is en waar hy in 1821 oorlede is. Na die Slag van Waterloo van 18 Junie 1815, wat in België plaasgevind het, is Napoleon deur 'n gesamentlike mag van België en Engeland verslaan. Daar is besluit om hom na St. Helena te verban. Gedurende sy verblyf op St. Helena het die eiland 'n voorspoedige tyd beleef. Die voorspoed is teweeggebring deur die Britse regimente en oorlogskepe wat tydens Napoleon se teenwoordigheid op die eiland aanwesig was en wat die kuslyn gepatrolleer het. Hierdie regimente en oorlogskepe moes onderhou word. Die garnisoen is met drie regimente vergroot en dit het uit 2 182 manskappe bestaan, terwyl Jamestown die hoofkwartier van 'n aansienlike vlootmag was. Die teenwoordigheid van al hierdie mense het veroorsaak dat groot bedrae geld in die plaaslike ekonomie ingepomp is, want daar moes aan die nuwe aankomelinge se huishoudelike behoeftes voorsien word.⁹⁹

St. Helena se bevolking, wat gevoed moes word, het gegroei en die sensus van 1817 dui aan dat die bevolking teen daardie tyd uit 821 blanke inwoners, 'n garnisoen van 820 manskappe, 618 Chinese ingeboekte arbeiders, 500 bevryde slawe en 1 540 slawe bestaan het. Die totale bevolking op die eiland was 4 299.¹⁰⁰ Teen 1820 het die bevolking tot 7 998 gegroei en dit het groter druk op die eiland se ekonomie geplaas. Bevolkingsgroei het daartoe gelei dat meer monde gevoed moes word en meer werkgeleenthede moes geskep word.¹⁰¹ Die regering van die eiland het weereens pogings aangewend om die ekonomie te laat groei.

Teen 1823 het St. Helenas sy-boerdery op die eiland probeer vestig en toe is nog Chinese ingevoer met die doel om die sy-boerdery te hanteer. Teen daardie tyd was daar alreeds talle Chinese op die eiland wat, soos reeds genoem, in 1810 opgedaag het. Dit het egter gou geblyk dat die regering dit moeilik gevind het om die Chinese groep vir die res van die bevolking aanvaarbaar te maak. Die res van die bevolking van St. Helena het die Chinese as lui en gewelddadig beskou en toe die eiland 'n

---

⁹⁹ Erasmus, "St. Helenas aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasie", p. 63.

¹⁰⁰ Schulenburg, "The Local Historian", *Journal of the British Association for Local History*, p. 112.

¹⁰¹ Alexander, *Taming the African veldt*, p. 8.

kroonkolonie geword het, het die nuwe regering besluit om die meeste van hierdie Chinese na die Kaap te verskuif.¹⁰²

In 1833 het die St. Helenas die slegte nuus ontvang dat die eiland deur die Britse regering as kroonkolonie oorgeneem sou word. Dit sou beteken het dat die EOIK nie meer die eiland sou regeer het nie. Die Britse parlement het die besluit geneem dat die EOIK se bewind op 22 April 1834 ten einde sou kom.¹⁰³ Die oorname het nie dadelik plaasgevind nie. Eers in Februarie 1836 het George Middlemore as Britse goewerneur by St. Helena opgedaag. Hierdie oorname van die eiland deur die Britse regering het verreikende gevolge ingehou. Die meeste van die EOIK se senior militêre offisiere het hul werk verloor en na Brittanje teruggekeer.

Goewerneur George Middlemore het die eerste goewerneur van St. Helena onder die Britse Kroon geword en hy het maatreëls ingestel wat hoofsaaklik op die verslag van twee kommissarisse, Brandreth en Walpole, geskoei was. Hierdie twee persone moes die administratiewe- en ekonomiese stand van sake van die eiland ondersoek en het 'n verslag daarvoor uitgebring. Hulle moes ook aanbevelings gedoen het oor hoe om die situasie op die eiland te verbeter. Die twee Kommissarisse het verskeie maatreëls voorgestel en een daarvan was juis dat amptenare se salarisse drasties verminder moes word.¹⁰⁴ Middlemore het nie gras onder sy voete laat groei nie en sy hervorminge het die lewens van die St. Helenas onherroeplik verander. Binne 'n kort tydjie is die eilandregering en die garnisoen ontbind. Van die EOIK se top amptenare moes toe padgee of op lappies grond gaan boer om hulle gesinne te onderhou.¹⁰⁵

Sommige van die lede van die garnisoen het op die eiland met St. Helena-vroue en vrygestelde slavinne in die huwelik getree, voordat hulle met die *Maitland* in 1836 na Engeland teruggekeer het. Volgens Colin Fox het 50 Engelse soldate van die garnisoen met vrygestelde slavinne en inheemse vroue van St. Helena getrou en met hierdie vroue en 141 kinders in 1890 na Engeland teruggekeer. Daardeur het hulle

---

¹⁰² Pessina, "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", p. 64.

¹⁰³ R. L. Watson, "Prize Negroes and the Development of Racial Attitudes in the Cape Colony", *South African Historical Journal*, 2000, p. 73.

¹⁰⁴ Fox, *A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840*, p.108.

¹⁰⁵ Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, p. 73.

gesorg dat byna 200 St. Helena-emigrante op een slag na Engeland verhuis het.¹⁰⁶ Van die soldate wat nie na Engeland teruggekeer het nie het by die koloniale leër in die Kaap aangesluit, maar die meerderheid het egter op die eiland agtergebly aangesien baie van hulle in setlaargesinne ingetrou het.¹⁰⁷ Van die eiland se aanvanklike groot Chinese bevolking het net 27 Chinese, wat as setlaars geklassifiseer was, op St. Helena agtergebly en van hulle afstammelinge het later na die Kaapkolonie en Natal gemigreer.¹⁰⁸

Die eiland se ekonomie het swaar op skeepsverkeer gesteun. Ongeveer 1 000 skepe het jaarliks by die eiland aangedoen. Die skepe het heelwat tyd in die hawe spandeer en jaarliks is groot somme geld op lewensmiddele en herstelwerk aan die vaartuie gespandeer. Die St. Helenas was volgens A.E. Ekoko hoofsaaklik afhanklik van hierdie handel met verbygaande skepe.¹⁰⁹ Die EOIK het tydens hul termyn in St. Helena inderdaad baie geld op die eiland spandeer om dit te ontwikkel en om dit welvarend en voorspoedig te maak.¹¹⁰

Alexander Schulenburg ondersteun die standpunt van Ekoko en argumenteer dat die eiland se ekonomie afhanklik was van die voorsiening van voorrade aan skepe en aan die garnisoen op die eiland.¹¹¹ Volgens D. Morris het St. Helena se geografiese posisie en die eiland se groot afhanklikheid van skepe wat daar aangedoen het, ook 'n negatiewe kant gehad. Dit het daartoe gelei dat die eilandbewoners nie die beskikbare landbougrond maksimaal benut het nie.¹¹²

Verskeie pogings is deur die Britse regering aangewend om nuwe lewe in die verswakkende ekonomie van St. Helena te blaas en daardeur werk te skep. 'n Verskeidenheid van projekte is aangepak soos projekte vir borduurwerk,

---

¹⁰⁶ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. 109.

¹⁰⁷ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. 109.

¹⁰⁸ *Ibid.*, p. 109.

¹⁰⁹ A.E. Ekoko, "The theory and practice of imperial garrisons: The British experiment in the South Atlantic 1881-1914", *Journal of the Historical Society of Nigeria*, Vol. 12, No. 1/2, December 1983-June 1984, p. 134.

¹¹⁰ Watson, "Prize Negroes and the Development of Racial Attitudes in the Cape Colony", p. 73.

¹¹¹ Schulenburg, *The Local Historian*, *Journal of the British Association for Local History*, p. 111.

¹¹² D. Morris, *A report upon the present position and prospects of the agricultural resources of the island of St. Helena*, Foreign and Commonwealth Office Collection, 1884, p. 6, <https://www.jstor.org/stable/60231898> [Besook op 10-07-2019].

heuningboerdery, die ontginning van fosfaat- en mangaan, asook die produksie van vlas. Daar is selfs 'n nuwe produk, waarmee dwelmverslawing verhoed kon word, geproduseer: "The curse of drink, the tobacco habit, morphia and other drug addictions can be conquered with the celebrated Eucracy treatment. The treatment can also be given secretly in food, without the patient's knowledge, and cure him against his own free will. Perfectly harmless, safe and effective, and no after effects". Al hierdie pogings het egter nie voldoende werk vir die eilandbewoners geskep nie.¹¹³

Die koms van 'n hooggeregshof in 1839 en die Visie-Admiraliteitshof in 1840 het St. Helena se ekonomie bevoordeel. Nadat 'n vloot-eskader ook op die eiland gevestig is, het dit daartoe gelei dat aansienlike bedrae geld in omloop gekom het en dat werkseleenthede vir die St. Helenas geskep is. Die beskikbaarheid van genoemde werkseleenthede het ongelukkig daartoe gelei dat die eilandbewoners die bewerking van die vrugbare landbougrond agterweë gelaat het. Toe die slawehandel grotendeels uitgeroei is, is die Visie-Admiraliteitshof en die vloot-eskader van die eiland verwyder en minder skepe het daar aangedoen. Daardeur is St. Helena baie nadelig getref, veral weens die dalende inkomste wat deur die verminderde skeepsverkeer veroorsaak is.¹¹⁴ Emigrasie het al hoe meer 'n uitweg vir die St. Helenas geblyk te wees.

Tydens die pogings van die Britte om die stelsel van slawerny uit te roei, is ook ekonomiese geleenthede vir die St. Helenas geskep. Volgens Christopher Lloyd is sekere prosedures gevolg wanneer 'n slaweskip buitgemaak is. Die bevelvoerder van die Britse skip, wat so 'n slaweskip gekeer het, moes van sy skip se bemanning saam met die gevange skip na die naaste Visie-Admiraliteitshof of *Mixed Commission Court* gestuur het. Aan die weskus van Afrika was dit eers net Sierra Leone wat sodanige hof gehuisves het voordat St. Helena en St. Paul de Luanda bygevoeg is.¹¹⁵ Die slawe is dan by een van bovermelde plekke afgelaai.

---

¹¹³ *The Eastern Province Herald*, "A curse to humanity", 1 May 1907, p. 8.

¹¹⁴ Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, p. 260. Die Visie-Admiraliteitshof was hoofsaaklik verantwoordelik vir die verhoor van die bestuurslui van skepe wat slawe aan boord gehad het en die hof kon hierdie slawe as sogenaamde "prys-Negers" vrymaak en die skepe laat vernietig.

¹¹⁵ C. Lloyd, *The navy and the Slave Trade. The suppression of the African Slave Trade in the nineteenth century*, Slavery Series No. 4, Routledge, New York, 2012, p. 16.

Ten opsigte van die howe wat die sake van die gevange slaweskepe moes hanteer, beweer J.P. van Niekerk dat die Britse vloot hoofsaaklik die weskus van Afrika gepatrolleer het, maar af en toe ook aan die anderkant van die Atlantiese Oseaan. Wanneer 'n slaweskip aan die anderkant van die Atlantiese Oseaan gevange geneem is, is die skip na St. Helena geneem.¹¹⁶ Die slawe is bevry en hulle is na die depot op die eiland geneem. Hierdie depot moes ook van voorrade en arbeid voorsien word, wat geleenthede vir die St. Helenas geskep het.¹¹⁷ Die “prys-Negers” wat na St. Helena geneem is, is by Rupertsbaai gevestig. Daarvandaan is hulle na ander Britse kolonies, veral na die Wes-Indiese Eilande, gestuur.¹¹⁸ Tussen 1840 en 1867 is 26 994 bevryde slawe wat “prys-Negers” geword het by St. Helena afgelaai.¹¹⁹ Ongeveer 1 000 het by St. Helena agtergebly en deel van die eiland se bevolking geword. Die teenwoordigheid van die “prys-Negers” het vir 'n paar handelaars van St. Helena groot winste beteken, want die “prys-Negers” moes van voedsel voorsien word wat deur die regering aangekoop moes word. Verder was die opbreek van slaweskepe ook 'n winsgewende bedryf.¹²⁰

Tydens 'n besoek aan die Kaap in Desember 1841 het Goewerneur George Middlemore van St. Helena bekend gemaak dat daar 1 700 “prys-Negers” op die eiland was. Volgens die goewerneur is dié groep deur die Wes-Afrika Eskader op St. Helena afgelaai en hulle kon vir arbeid aan Kaapse koloniste beskikbaar gemaak word. 'n Aantal Kaapse sakemanne het die goewerneur van die Kaapkolonie 'n lening van £3 000 aangebied om die uitgawes vir die hervestiging van die groep “prys-Negers” te dek, maar die goewerneur het nie die aanbod aanvaar nie. Uiteindelik is daar wel 1 360 van hierdie “prys-Negers” van St. Helena na die Kaap gebring.¹²¹

---

¹¹⁶ J.P. van Niekerk, “The role of the Vice-Admiralty Court at St. Helena in the abolition of the Atlantic slave trade: a preliminary investigation, p. 1, <https://www.yumpu.com/en/document/view/51791707/the-role-of-the-vice-admiralty-court-at-st-helena-in-the-abolition-of-the-> [Besoek op 24.05.2019].

¹¹⁷ Mellis, “The island of St. Helena”, *Journal of the Royal Society of Arts*, p. 407.

¹¹⁸ Kitching, “A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902”, p. 93.

¹¹⁹ M. Valesco and H. Schroeder, “The genetic origins of Saint Helena’s liberated Africans”, 2019, Article posted online Oct. 1, 2019, <http://dx.doi.org/10.1101/787515> [Besoek op 08.02.2020].

¹²⁰ Kitching, “A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902”, p. 93.

¹²¹ C. Saunders, “Between slavery and freedom: The importation of Prize Negroes to the Cape in the aftermath of emancipation”, *Kronos*, Vol. 9, 1984, pp. 38-39.

In 1843 is die Kommissarishof op St. Helena in die lewe geroep, wat beteken het dat die aankoms van meer mense meer ekonomiese geleenthede gebring het. Hierdie hof se jurisdiksie het van die Visie-Admiraliteitshof verskil en dit was ook nie 'n permanente regterlike liggaam nie, maar slegs 'n ad hoc-liggaam, wat van tyd tot tyd saamgestel moes word soos die behoefte ontstaan het om sy bevoegdheid uit te oefen. Verder het dit 'n kriminele jurisdiksie toegepas wat nie deur die Visie-Admiraliteitshof uitgeoefen is nie.¹²²

St. Helena se inkomste het nie skielik met die voltooiing van die Suez-kanaal skerp gedaal, soos wat soms deur skrywers voorgehou word nie. Alreeds vanaf 1855 het die eiland se inkomste uit besoekende skepe gedaal weens verskeie faktore soos onder andere die gebruik van stoomskepe wat oor langer afstande kon vaar en nie noodwendig by St. Helena hoef aan te doen nie, asook nuwe metodes van voedsel- en waterbewaring wat skepe in staat gestel het om minder voedsel en water by St. Helena aan te koop wanneer hulle by die eiland aangedoen het.¹²³ Volgens R.L. Cohn het stoomskepe vanaf die 1850's reistyd ook drasties verminder. So byvoorbeeld is 'n seereis tussen Europa en die VSA van ongeveer ses tot twee weke verkort. Minder dae op reis het minder voedsel geïmpliseer.¹²⁴

Die opening van die Suez-kanaal in 1869 het egter wel tot die eiland se ekonomiese agteruitgang bygedra, want die aantal skepe wat by die eiland aangedoen het, het drasties verminder. P. Alexander beklemtoon ook die feit dat St. Helena voor die voltooiing van die Suez-kanaal broodnodige inkomste uit die skeepsverkeer verdien het: "St Helena earn its keep by trading with passing ships and the settlers contributed by raising livestock and an impressive range of crops, all the broader as the East India Company liked to experiment".¹²⁵

---

¹²² Van Niekerk, "The role of the Vice-Admiralty Court at St. Helena in the abolition of the Atlantic slave trade: a preliminary investigation", p. 40.

¹²³ Kitching, "A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902", p. 111.

¹²⁴ R.L. Cohn, "The Transition from Sail to Steam in Immigration to the United States", *The Journal of Economic History*, Vol. 65, No. 2, June 2005, p. 469, <http://www.jstor.com/stable/3875069> [Besoek op 19.04.2019].

¹²⁵ Alexander, *Taming the African veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa 1515-2011*, p. 8.

Baie St. Helenas moes noodgedwonge emigrasie ernstig oorweeg het, want die vermindering in skeepsverkeer het die eiland se inkomste drasties ingekort en baie eilandbewoners het gesukkel om 'n bestaan te maak.¹²⁶ Volgens G.C. Kitching het die eiland se invoere in 1869 op £122,000 gestaan, maar teen 1870 het dit na £84,000 gedaal, nie net weens die opening van die Suez-kanaal nie, maar ook weens die inkorting van die garnisoen se personeel met 300 manskappe, die onttrekking van die Britse Koninklike Vloot, die afskaffing van bevryde slawe se huisvesting op die eiland en die imperiale uitgawes wat drasties ingekort is. Al hierdie dinge het binne 'n paar maande plaasgevind.¹²⁷ Die beskikbare begroting was net genoeg om voorsiening te maak vir die ingekorte salarisse van die goewerneur, 'n klompie klerke en die aantal pensioenarisse wat met 55% vermeerder het toe baie van die amptenare van St. Helena hul werk, wat hulle tydens die bewind van die EOIK gedoen het, verloor het.¹²⁸

Kitching het dit onaanvaarbaar gevind dat die Britte nie betyds maatreëls daargestel het wat die uitwerking van die opening van die Suez-kanaal op St. Helena kon teëwerk nie: "A nation which sneered at the Suez Canal as long as Great Britain, cannot be expected to have thought what effect its construction was likely to have on its own possessions".¹²⁹ In 1874 is vlasverbouing op die eiland begin om meer werkgeleenthede te skep, maar dit was egter nie suksesvol nie, veral weens die feit dat die projek nie goed beplan was nie.¹³⁰

Verskeie ander werkskeppingsinisiatiewe is van stapel gestuur, maar St. Helena kon maar net nie genoeg werksgeleenthede vir sy inwoners verskaf nie. Met die opkoms van stoomskepe is die moontlikheid oorweeg dat St. Helena 'n Atlantiese steenkoolstasie daar moes vestig. Die eiland het egter nie sy eie steenkool gehad het nie en die steenkool sou van elders ingevoer moes word, wat die verkoopprijs daarvan sou verhoog. Die eiland is ook nie ver van Kaapstad geleë nie en geen skip sou by St.

---

¹²⁶ Morris, *A report upon the present position and prospects of the agricultural resources of the island of St. Helena*, p. 6.

¹²⁷ Kitching, "A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902", p. 110.

¹²⁸ *Ibid.*, p. 111.

¹²⁹ Kitching, "A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902", p. 111.

¹³⁰ Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, p. 89.

Helena vir dunder steenkool gestop het as hulle dit goedkoper aan die Kaap kon koop nie. St. Helena het gevolglik nooit 'n steenkoolstasie geword nie.¹³¹

Pogings is egter voortdurend op die eiland aangewend om werk te skep. In 1875 byvoorbeeld is die *Elizabeth* in 'n walvisskip omskep en is hoofsaaklik deur St. Helenas beman, maar die bedryf het nie op dreef gekom nie en ook nie die verwagte aantal werkgeleenthede geskep nie.¹³² In dieselfde jaar is 'n veselmaatskappy gevestig en produksie van natuurlike vesel is tot 1881 volgehou toe dit genoop was om, weens hoë vervoerkoste van die blare vanaf die landerye na die meule in Jamestown, te sluit. Toe Daniel Morris die eiland in 1883 besoek het, het hy 'n kontroversiële oplossing gebied: "He recorded the opinion that unless the Imperial Government was prepared to give financial assistance for the development of the Island, he saw little hope for its future".¹³³ Die Britse regering was egter nie vir finansiële hulp aan die verarmde eiland te vinde nie. Baie St. Helenas het in daardie stadium na Suid-Afrika geëmigreer in die hoop dat hulle daar werk sou kry.

Volgens G.C. Kitching was Elliot die eerste goewerneur van die eiland wat staatsondersteunde landbou of nywerheidsontwikkeling as oplossings vir die plaaslike ekonomiese probleme geïdentifiseer het. Daar was egter nie kapitaal op die eiland beskikbaar nie, omdat die verdienste uit die skeepsbesoeke aan St. Helena in die staatskas van die Britte beland het en nie in die eiland se ekonomie teruggeploeg is nie.

Kitching noem ook dat daar in 1877 amptelik verklaar is dat die ineenstorting van die eiland se ekonomie veroorsaak is deur die veranderinge in skeepsverkeer wat deur die opening van die Suez-kanaal veroorsaak is, maar "... this statement did not disclose the whole story of antecedent events, or how the diversion of trade might have been compensated for by an active policy of development".¹³⁴ Kitching plaas dus die blaam vir die ekonomiese ellendes van St. Helena reg voor die deur van die Britse

---

¹³¹ Anon., "Industries. Is the economy stupid", <http://sainthelenaisland.info/industries.htm> [Besoek op 31.10.2019].

¹³² Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, p. 73.

¹³³ Kitching, "A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902", p. 114.

¹³⁴ Kitching, "A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902", p. 111.

regering. Dit was vir Kitching onregverdig om te verwag dat die goewerneur van die eiland beleid moes opstel om dit te red, terwyl die Britse regering geweet het dat St. Helena nie self die geld gehad het om sodanige beleid te finansier nie.¹³⁵

James O'Haire het die eiland in 1883 besoek en het verwys na die sorgbehoewendes van die eiland se armoedige bestaan wat hoofsaaklik 'n dieet van rys en vis was.¹³⁶ Die ekonomiese toestande van St. Helena het ook in die Britse parlement aandag gekry. Buxton, die Britse Onder-Staatsekretaris vir Kolonies, het in die Britse parlement na die ekonomiese insinking van St. Helena verwys. Voorts het hy ook na St. Helena se jaarverslag van 1889 verwys waarin daar oor die herstellings van die eiland gerapporteer is. Buxton het toe met 'n moontlike oplossing vorendag gekom: "... the only remedy for the distress is, probably, to be found in emigration".¹³⁷ Hy het ook na die 75 St. Helenas verwys wat reeds in 1891 deur 'n troepeskip na die Kaap geneem is en geïmpliseer dat soortgelyke aksies in die toekoms georganiseer kon word. Soos die ekonomiese toestande op die eiland verswak het, het die emigrasiestroom na die Kaapkolonie en die breër Suid-Afrika sterker gevloei.

Op 3 Maart 1891 het *The Port Elizabeth Telegraph* berig dat ene mnr. Antrobus, wat die regering van St. Helena vir 'n tyd lank geadministreer het, 'n verslag aan die koloniale kantoor gelewer waarin hy gesê het dat die heersende algemene depressie alle St. Helenas getref het.¹³⁸ Vir baie van hierdie St. Helenas sou emigrasie al hoe meer 'n oplossing blyk te wees. Op 18 Mei 1893 is St. Helena se koloniale jaarverslag vir 1891 in die Britse parlement bespreek. Admiraal Field, lid vir Sussex, het 'n vraag aan Buxton gerig: "I beg to ask the Under Secretary of State for the Colonies whether Her Majesty's Government or Secretary of State have considered the state of things existing in St. Helena, as revealed in the Report No. 63 for 1891?". Volgens Admiraal Field het die goewerneur van St. Helena onder andere na die ekonomiese insinking van die eiland verwys en die feit dat die Staatsekretaris die moontlikheid moes

---

¹³⁵ *Ibid.*, p. 111.

¹³⁶ James O'Haire, *"Recollections of twelve years in South Africa"*, James Duffy and Sons, London, 1883, p. 16.

¹³⁷ USB, HC, Debates, Vol. 12, cc1232-3, 18 May 1893, p. 1232.

¹³⁸ *The Port Elizabeth Telegraph*, "Occasional Notes", 3 March 1891, p. 3.

ondersoek het om St. Helenas wat na Suid-Afrika wou emigreer daarmee behulpsaam te wees.¹³⁹

Oor hierdie migrasie van die St. Helenas het E. L. Jackson soos volg geskryf: "In 1893 many of the islanders emigrated to Port Nolloth, to work at the copper mines, others in search of domestic service went to the Cape". 'n Verdere 200 emigrante het daarna vanaf St. Helena na die Kaap vertrek.¹⁴⁰ Die St. Helenas het nie net vir arbeid in die kopermyne van Namakwaland opgedaag nie, maar sommige van hulle, soos Albert James Alexander, het in 1886 by die diamantvelde opgedaag en hul eie kleims bekom of daar arbeid verskaf.¹⁴¹ Van die Alexanders het ook in daardie tyd na die goudvelde van die Witwatersrand verskuif om 'n lewe te maak. In hoofstuk 3 sal daar meer op hierdie immigrante gefokus word.

In daardie tyd het dit gelyk asof die swak lewensomstandighede op St. Helena nie gou sou verbeter nie. Goewerneur Grey Wilson het beweer dat die mense dapper teen die armoede en swaarkry geveg het. Hulle kon egter nie emigreer nie, want die meeste van die eilanders kon nie die passaat bekostig nie.¹⁴²

Tydlike werksgeleenthede is in 1899 geskep toe 'n stasie van die Eastern Telegraph Company op die eiland opgerig is wat dit met Kaapstad en later met Londen verbind het.¹⁴³ Die kommunikasie wat deur die kabel moontlik gemaak is, was van onskatbare waarde vir Britse kommunikasie tydens die Suid-Afrikaanse Oorlog.¹⁴⁴ Die *CS Anglia* het die kabel vanaf Kaapstad na St. Helena gelê en die projek op 26 November 1899 voltooi.¹⁴⁵

---

¹³⁹ USB, HC, Debates, Vol. 12, cc1232-3, 18 May 1893, p. 1232.

¹⁴⁰ Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, pp. 88-89 and 99.

¹⁴¹ Alexander, *Taming the African Veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa 1515-2011*, p. 51.

¹⁴² Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, p. 94.

¹⁴³ Anon., "St. Helena. Ons buur-eiland", *Lantern. Tydskrif vir kennis en kultuur*, Jaargang XI, Volume XI, No. 2, September-Desember 1961, p. 47.

¹⁴⁴ Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, p. 106.

¹⁴⁵ B. Glover, "The Evolution of Cable & wireless. History of the Atlantic Cable & Undersea Communications from the first submarine cable of 1850 to the worldwide fibre optic network", Part 2, <http://atlantic-cable.com/CableCos/CandW/Eastern/> [Besoek op 18.10.2019].

Swak ekonomiese toestande op St. Helena en gepaardgaande emigrasie is onder andere in die sensusopname van 1900 aangedui. Die sensusopname het aan die lig gebring dat daar 9 850 permanente inwoners op die eiland was. Volgens die vorige sensus van 1891 was die totale bevolking 10 835. Daar het dus 'n afname van 535 inwoners plaasgevind. Hierdie bevolkingsafname kan aan emigrasie na Suid-Afrika toegeskryf word. In 'n brief van J. Homagee, opsiener van die sensus van 1900, het hy soos volg oor die afname van die eiland se totale bevolking geskryf: "The decrease is accounted for by emigration to South Africa, advantage being taken of an offer made by the Cape Government to residents in the Cape Colony to induce them to obtain female domestic servants from St. Helena ...".¹⁴⁶

Die regering van die Kaapkolonie sou die helfte van die vervoerkoste van St. Helena-immigrante na die Kaap en die werkgewer die ander helfte betaal het. Die koloniale regering aan die Kaap het ook 'n agent op St. Helena aangestel wat met die emigrasiereëlings behulpsaam moes wees. Daarna het 220 jong meisies van St. Helena die geleentheid aangegryp om na die Kaapkolonie te emigreer. Werkgewers aan die Kaap het daarna onder dieselfde skema vir die arbeid van jong mans van die eiland aansoek gedoen. Verskeie jong mans het toe na die Kaap geëmigreer.¹⁴⁷ In hoofstuk 3 sal hierdie aangeleentheid verder bespreek word.

In die Koloniale Jaarverslag vir 1900 het Goewerneur Sterndale verklaar dat St. Helena in 1900 deur 207 skepe besoek is, wat beteken het dat die inkomste uit skeepsbesoeke gedaal het weens die verminderde aantal skeepsbesoeke.¹⁴⁸ 'n Jaar later het die uitbreek van builepes aan die Kaap veroorsaak dat skepe wat vanaf Kaapse hawes na St. Helena gevaar het onder kwarantyn geplaas is en slegs die eilandbewoners is toegelaat om voet aan wal te sit. Hierdie gebeurtenis het nadelige ekonomiese gevolge vir die eiland gehad, want geen vrag en pakketpos is op die eiland uit vrees vir builepes, wat deur rotte versprei kon word, toegelaat nie. Daardeur het St. Helena geweldige verliese aan handelsinkomste gely.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ C. W. Bruce, *Census of the Island of St. Helena in 1901*, Government Printing Office, Jamestown, 1901, p. 1, <https://www.sainthelena.gov.sh/wp-content/uploads/2018/07/Census-1901.pdf> Die sensus is in 1901 gepubliseer en dit reflekteer die eiland se bevolking vir 1900.

¹⁴⁷ Bruce, *Census of the Island of St. Helena in 1901*, p. 1.

¹⁴⁸ Sterndale, *Colonial Report for 1900*, p. 10.

¹⁴⁹ Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, p. 109.

Alreeds vanaf die begin van die eiland se geskiedenis was daar 'n probleem met rotte. Die goewerneur het in die lig van 'n dreigende builepesplaag besluit dat die rotte op die eiland uitgeroei moes word. Daardeur het daar vir sommige St. Helenas 'n tydelike werkseleentheid gekom. Hierdie tydelike werkers sou 'n betaling van een pennie per dooie rot ontvang.¹⁵⁰ In die Britse koloniale koerante van Afrika is daar wyd oor hierdie aksie berig. *The Cape Daily Telegraph* het byvoorbeeld op 8 Februarie 1907 berig: "The Secretary of the St Helena Committee states that able-bodied islanders' only occupation is the catching of rats, for which they receive one penny each".¹⁵¹ Die goewerneur het die aanbod stelselmatig eers van een tot twee pennies en toe later van twee tot drie pennies per dooie rot verhoog. Die gevolg was dat die rotte op die eiland byna uitgeroei is en die werklose mense kon daaruit 'n tydelike inkomste genereer.¹⁵²

Die onttrekking van die garnisoen in April 1906 het verreikende ekonomiese gevolge vir die 3 500 eilandbewoners gehad. Daar sou nie meer markte vir hulle beeste, pluimvee en ander produkte wees nie. Die vroue en kinders van gewese soldate is tot op die rand van hongersnood gedryf.¹⁵³

Op 10 Mei 1906 is die verwydering van die garnisoen van St. Helena in die Hoërhuis van die Britse parlement bespreek. Graaf Bathurst het die standpunt gestel dat die verwydering van die garnisoen vir die eiland 'n groot ekonomiese verlies sou wees. Hy wou weet of daar kompensasie aan die eilandbewoners betaal sou word of in watter mate sou daar hulp aan hulle verleen word. Daarna het hy na die gloriejare van die eiland verwys en die volgende stelling oor die aangeleentheid gemaak: "The market for this produce has gone, and the troops quartered on the island constitute the only market remaining. There are practically no exports at all, and when the troops are withdrawn from the island the market will have gone and desolation will be the result."¹⁵⁴ Dit waarna Bathurst verwys het, het inderdaad gebeur en uiteindelik moes

---

¹⁵⁰ USB, Hansard Commons (hierna HC), Debates, Vol. 178, cc1349-501349, 23 July 1907, p. 110.

¹⁵¹ *Cape Times*, "St. Helena. Request to labour. Islanders plight. Catching rats", 9 February 1907, p. 7.

¹⁵² Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, p. 110.

¹⁵³ Mellis, "The island of St. Helena" *Journal of the Royal Society of Arts*, Vol. 57, No. 2941, 2 April 1909, p. 408, <https://www.jstor.org/stable/41338674> [Besoek op 10.07.2019].

¹⁵⁴ USB, Hansard Lords (hierna HL), Debates, Vol. 156, cc1447-50, 10 May 1906, p. 1447.

die St. Helenas buite die eiland 'n heenkome seek. Die garnisoen is onttrek en daardeur is die eiland se ekonomie verder verswak. Nog meer St. Helenas sou sonder werk wees.

In die Britse Laerhuis het die sekretaris van die St. Helena Komitee, ene Wise, sy ontevredenheid oor die onttrekking van die garnisoen van die eiland uitgespreek en ook genoem dat hy nie verstaan hoe die Britte 'n eiland met sodanige strategiese posisie se garnisoen kon onttrek nie. Die koeël was egter klaar deur die kerk. Oor Wise se beswaar het daar op 29 Junie 1907 in *The Eastern Province Herald* 'n berig verskyn.¹⁵⁵

Die aangeleentheid het weer aandag in die Britse Laerhuis gekry toe Sir Gilbert Parker op 23 Julie 1907 die kwessie van spesiale toelaes aan die gesinne van St. Helenas, wie se broodwinners in die kopermyne van Namakwaland gaan werk het, aangeraak het. Winston Churchill het daarop geantwoord dat die 100 mans wat deur die Namaqualand Copper Mining Company (NCCMC) aangestel is, spoedig deur ander St. Helenas gevolg kon word. Dit sou dus nie nodig wees om hierdie mynwerkers se gesinne op die eiland met staatstoelaes te onderhou nie.¹⁵⁶ Die Namaqua Mining Company het in 1853 in Concordia begin myn en in 1877 het dit as Concordia Copper Company bekend geword. 'n Paar jaar later is die naam weer na Namaqua Copper Company (NCC) verander. Die naamsveranderinge is deur voortdurende nuwe eienaarskap veroorsaak.¹⁵⁷

Tydens die Britse parlamentsitting van 12 Februarie 1907 het Churchill op 'n vraag oor die impak van die onttrekking van die garnisoen van St. Helena soos volg geantwoord: "The withdrawal of the garrison of 250 men or thereabouts from St. Helena had struck a heavy blow at the economic prosperity of the island. The island had already suffered by the diversion of ocean-borne traffic due to the opening of the Suez Canal, and it had

---

¹⁵⁵ *The Eastern Province Herald*, "St. Helena's Defence", 29 June 1907, p. 5.

¹⁵⁶ USB, HC, Debates, Vol. 178, cc1349-501349, 23 July 1907.

¹⁵⁷ Namaqua Mining Company, Concordia mine, <http://southafrica.co.za/1873-namaqua-mining-company.html> [Besoek op 11.02.2020].

been maintained at an artificial level of development owing to the custom afforded by the presence of the British garrison".¹⁵⁸

In Maart 1907 het Goewerneur H. Gallway van St. Helena slegte nuus ontvang, toe Lord Elgin wat in daardie stadium staatsekretaris was, 'n telegram aan hom gestuur het waarin hy genoem het dat dit onmoontlik was om werkloses van die eiland vir Suid-Afrikaanse myne te werf weens wette van Transvaal wat die invoer van nie-blanke arbeid verbied het.¹⁵⁹ In *The Lagos Standard* van 17 April 1907 het daar ook 'n berig oor die aangeleentheid verskyn waarin genoem is dat sommige St. Helenas nie na Suid-Afrika kon emigreer het nie omdat gekleurdes nie as arbeiders aanvaar is nie.¹⁶⁰

In die *The Eastern Province Herald* van 1 Junie 1907 het 'n artikel verskyn waarin berig is dat 'n groep van 100 St. Helenas deur 'n mediese dokter op die eiland geskik vir mynarbeid verklaar is. Hierdie manne was baie verheug oor die geleentheid om in Namakwaland te kon werk aangesien hulle in daardie stadium baie lank sonder werk was. Alhoewel die deur dus in die Transvaal geslote was, was die Kaapse arbeidsdeur nog oop.¹⁶¹

Op 11 Junie 1907 wou Majoor Anstruther-Gray in die parlement weet watter besluit ten opsigte van St. Helena-emigrasie geneem is. Churchill het daarop gereageer deur te antwoord dat geen besluit oor emigrasie geneem is nie, maar dat 100 mans werk in mynbou in die Kaapkolonie gekry het. Hulle het op 21 Mei 1907 na die Kaapkolonie vertrek.¹⁶² Op 18 Februarie 1908 wou Majoor Anstruther-Gray weer in die Britse parlement by Churchill weet of die staatsondersteunde emigrasie-skema van St. Helena suksesvol was, hoeveel van die St. Helenas van die skema gebruik gemaak het en of die skema nog aan die gang was. Churchill het geantwoord dat geen

---

¹⁵⁸ USB, Parliamentary Debates (hierna PD), Fourth Series, *Second Session of the Twenty-Eighth Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, Tuesday 12 February – 26 February 1907*, Vol. CLXIX, Wyman and Son's Ltd., London, p. 1475.

¹⁵⁹ *The East African Standard*, "St. Helena Unemployed", 9 March 1907, p. 5.

¹⁶⁰ *The Lagos Standard*, "Lagosian on dits", 17 April 1907, p. 4.

¹⁶¹ *The Eastern Province Herald*, "St. Helena News", 1 June 1907, p. 7.

¹⁶² USB, HC, Debates, Vol. 184, cc632-3 632, 18 February 1908, p. 1222.

emigrasieskema georganiseer is nie maar dat 'n aantal St. Helena-mans in die Kaapkolonie werk gekry het.¹⁶³

2.6 Oorlog en bannelinge.

Oorlog en ballingskap het sekere ekonomiese geleenthede vir St. Helena beteken. In 1879 het die Slag van Isandlwana in Natal plaasgevind waar die Zoeloes die Engelse 'n groot nederlaag toegedien het. Op 14 Februarie 1879 het goewerneur Janisch van St. Helena die verskriklike nuus ontvang dat die Zoeloes die 24ste Regiment van die Britse Leër in Natal verslaan het en groot hoeveelhede voorrade gebuit het. Die goewerneur het op 6 Februarie 1879 aan Kaptein Bradshaw by die garnisoen van St. Helena oor die aanval geskryf en Bradshaw het aangedui dat daar 166 manskappe by die garnisoen op die eiland was wat spoedig na Natal gestuur kon word om die Zoeloe-aanslag te help stuit.¹⁶⁴ Uiteindelik is troepe vanaf St. Helena na Natal gehaas.

In 1890, nadat die Britte die Zoeloes uiteindelik oorwin het, het Dinizulu kaCetswayo saam met sy twee ooms, sy vrou en bediendes by die eiland as gevangenes opgedaag.¹⁶⁵ Die Zoeloe-groep se teenwoordigheid op die eiland het weer geleenthede vir inkomste vir die St. Helenas geskep. Met die vertrek van hierdie bannelinge in 1897 het die eiland dus 'n groot verlies aan inkomste gehad: "Financially, the island suffered much by the departure of the Zulus, as considerably over a thousand pounds a year were expended upon their establishment, a loss the Colony continued to feel until the arrival of the Boer prisoners".¹⁶⁶

Op 21 April 1900 het die stoomskip *Lake Erie* met nog 394 krygsgevangenes aangekom en op 1 Mei 1900 het die *Bavarian* 'n verdere 1 099 gevangenes by die eiland afgelaai. Al hoe meer Boere krygsgevangenes is daarna na die eiland geneem. Op 14 Junie 1900 het 514 Boere-krygsgevangenes met die *Milwaukee* by die eiland opgedaag.¹⁶⁷ Die 1901-sensus het aangetoon dat die eiland se inwonertal in daardie

---

¹⁶³ *Ibid.*, p. 633.

¹⁶⁴ USB, British Parliamentary Papers (hierna BPP), "Correspondence related to the Slave Trade", Slave Trade 21, Vol. XLIV, 1842, pp. 404 -405.

¹⁶⁵ Jackson, *St. Helena: The historic island from its discovery to the present date*, p. 93.

¹⁶⁶ *Ibid.*, p. 97.

¹⁶⁷ *Ibid.*, p. 107.

stadium op 3 342 gestaan het plus 1 532 persone by die garnisoen en 4 655 Boere-krygsgevangenes wat toe later met 'n verdere ongeveer 2 000 gevangenes vermeerder is. Daardeur is die eiland se totale bevolking byna tot 10 000 verhoog.¹⁶⁸ Die aankoms van die Boere-krygsgevangenes het groot ekonomiese voordele vir die eiland gebring. Goewerneur R.A. Sterndale het in die 1900-koloniale jaarverslag gerapporteer dat die Boere-krygsgevangenes se teenwoordigheid in St. Helena daartoe bygedra het dat die eiland se jaarinkomste verdubbel het.¹⁶⁹ Oorlog en die verbanning van mense na die eiland het dus verdere ekonomiese voordele vir St. Helena gebring, maar dit het ongelukkig 'n beperkte tydsduur gehad. Emigrasie het al hoe aanlokliker geword.

Emigrasie na die Kaapkolonie, die breër Suid-Afrika en aangrensende gebiede is deur verskeie faktore, waarna vroeër in hierdie hoofstuk verwys is, gestimuleer. Dit sluit onder andere faktore in soos die bou van stoomskepe met yskaste wat langafstandvervoer op see moontlik gemaak en veroorsaak het dat minder skepe by St. Helena vir goedere en dienste aangedoen het. Vervolgens het die eilandbewoners se inkomste daaruit skerp afgeneem.

Die ontbanning van die Zoeloe- en Boere-krygsgevangenes, die ontbinding van die garnisoen op St. Helena, die onttrekking van die Koninklike Vloot, die afskaffing van bevryde slawe se huisvesting op die eiland en die imperiale uitgawes wat drasties ingekort is, het verder tot die verswakkende ekonomiese toestande op die eiland bygedra. Daarbenewens het daar 'n groot aanvraag na arbeid in die Kaapkolonie en Natal bestaan. Hierdie toestande het 'n magneet vir St. Helena-emigrasie na die Kaap en die breër Suid-Afrika geword.

---

¹⁶⁸ R.A. Sterndale, *Colonial Report for St. Helena, No. 371, Report for 1901*, July 1902, p. 11.

¹⁶⁹ R.A. Sterndale, *Colonial Report for St. Helena, No. 323, Report for 1900*, April 1901, p. 3.

Hoofstuk 3

Die Kaap en breër Suid-Afrika as St. Helena-immigrante bestemming.

In hierdie hoofstuk val die klem op verskeie aspekte wat met St. Helena-immigrasie na die Kaap en die breër Suid-Afrika te make het soos gedwonge- en vrye migrasie, politieke- en ekonomiese toestande in die Kaapkolonie en Natal, immigrasieprosedure en die aankoms van St. Helena-immigrante in hierdie twee kolonies.

3.1 Gedwonge migrasie van St. Helenas na die Kaap.

Volgens P. Zhou is gedwonge migrasie 'n negatiewe vorm van migrasie en baie keer is dit die gevolg van vervolging of eksploitasie.¹ By gedwonge migrasie het die migrante nie 'n keuse oor migrasie nie. Slawe is byvoorbeeld sonder hul toestemming aan migrasie blootgestel.

In 1613 is Koree, 'n Khoikhoi-persoon en 'n ongenoemde maat van hom, in Tafelbaai deur die bemanning van 'n verbyvarende Engelse skip, die *Hector* wat in die baai voor anker gelê het, oorreed om aan boord te gaan. Hulle was waarskynlik lede van die Goringhaicona-stam in Tafelbaai. Die twee is toe na Engeland ontvoer. Koree, wat in 1614 na die Kaap teruggekeer het, se maat het gesterf terwyl hulle na die oop see gevaar het, maar Koree het oorleef. Sover bekend, was hy die eerste Suid-Afrikaner wat voet aan wal in Engeland gesit en sodoende ook 'n gedwonge migrant geword het.²

Alreeds sedert 1652, met die koms van die VOC na die Kaap, het die koloniste wat daar gewoon het die moontlikheid van slawearbeid as 'n belangrike arbeidsbehoefte geïdentifiseer. Tussen 1795 en 1803, tydens die eerste Britse bewind, is ongeveer 2 000 slawe na die Kaap gebring en gedurende die Bataafse bewind, vanaf 1803 tot 1806, 'n verdere 1 000. Voordat die handel in slawe in 1808 in die Britse Ryk verbied

---

¹ P. Zhou, "Forced, Reluctant, and Voluntary Migration", n.p., <https://www.thoughtco.com/voluntary-migration-definition-1435455> [Besoek op 24.02.2020].

² J. Keay, *This honourable company. A history of the English East India Company*, HarperCollins Publishers, London, 1991, p. 90.

is, is nog 500 slawe na die Kaap ingevoer. Dit was juis hierdie slawe se arbeid wat aan die begin van die neëntiende eeu die ekonomie van Kaapstad help dryf het.³

St. Helena het ook 'n eie slawe-geskiedenis. Die invoer van slawe na die eiland is alreeds in 1792 deur die EOIK verbied uit vrees vir 'n moontlike slawe-opstand op St. Helena. Die EOIK wou seker maak dat daar nie 'n groot slawemeerderheid op die eiland geskep word nie.⁴ Teen die einde van 1815 was daar reeds meer as 2 000 “prys-Negers” aan die Kaap, aldus Saunders.⁵ In die Britse parlementêre rekords oor slawe word aangedui dat die Visie-Admiraliteitshof van St. Helena vanaf 1839 tot 1845 'n totaal van 5 430 slawe van slaweskepe vrygelaat het.⁶

Die bevryde slawe of “prys-Negers” het ook na 'n oplossing gelyk om onder andere die arbeidstekort aan die Kaap te verlig, alhoewel hulle per definisie nie meer slawe was nie. Hierdie slawe is van slaweskepe in die Atlantiese Oseaan bevry en onder andere eers na St. Helena geneem. Vandaar is vroeg in 1842 talle bootvragte bevryde slawe na die Kaap vervoer. Sommiges het met 'n skip, die *Hamilton Ross*, by die Kaap opgedaag.⁷ Hamilton Ross, eienaar van die skip wat in die voorafgaande sin vermeld is en ses prominente Kapenaars het in Desember 1841 aangebied om op eie koste “prys-Negers” vanaf St. Helena na die Kaap te vervoer.⁸

3.2 Vrye migrasie van St. Helenas na die Kaap.

Zhou beskou vrye migrasie as migrasie wat geskoei is op die migrant se vrye keuse.⁹ Baie van die St. Helena-immigrante het in die Kaap en die breër Suid-Afrika as vrye migrante opgedaag.

³ C. Iannini, “Contracted Chattel: Indentured and Apprenticed Labor in Cape Town, 1808-1840”, Unpublished MA dissertation, University of Cape Town, Cape Town, August 1995, p. 13.

⁴ M. Pessina, “Labour, Environment and Empire in the South Atlantic 1780-1860”, Unpublished PhD dissertation, University of Trento, Trento, 2015, p. 58.

⁵ C. Saunders, “Between slavery and freedom: The importation of prize Negroes to the Cape in the aftermath of emancipation”, *Kronos*, Vol. 9, 1984, p. 36.

⁶ USB, *British Parliamentary Papers. Correspondence related to slave trade, Slave Trade 89*, Irish University Press, Newbridge, 1969, p. 479.

⁷ R.L. Watson, “Prize Negroes and the Development of Racial Attitudes in the Cape Colony”, *South African Historical Journal*, Vol. 43, No. 1, 2000, p.140.

⁸ *Ibid.*, p. 140.

⁹ Zhou, *Forced, Reluctant, and Voluntary Migration*, n.p.

Die eerste St. Helena-immigrante het waarskynlik na die Kaap geëmigreer toe hulle daarheen gebring is om die Britte in 1795 in die oorlog teen die Hollanders by te staan. Die goewerneur van St. Helena en sy Oorlogsraad het 'n St. Helena-mag van 600 setlaars en slawe bymekaar gekry en met skepe van die EOIK na die Kaap gebring. Van hierdie groep het klaarblyklik in die Kaap agtergebly.¹⁰

Die Kaap het in daardie stadium 'n tekort aan arbeid ervaar en dit het geblyk dat die invoer van slawe 'n opsie was, maar na die afskaffing van slawerny in die Britse Ryk het al hoe meer koloniste ander oplossings oorweeg. Die pogings om slawerny te beëindig, het veroorsaak dat baie koloniste slawerny teen die 1820's as problematies beskou het. Hulle het eerder na ander arbeidsbronne as oplossing gekyk en St. Helena het deel van die oplossing geword.¹¹

Vir ongeveer vier dekades het St. Helena 'n totale bevolking van ongeveer 5 000 siele per jaar onderhou. P. Alexander, 'n St. Helena-immigrant, is van mening dat sodanige bevolking dalk net te veel was. Alhoewel niemand op die eiland aan honger gesterf het nie, het die meerderheid in armoede geleef. Diegene wat dit kon bekostig, het na plekke soos die Kaap geëmigreer.¹² Sommige wat nie die passaat kon bekostig nie, is later deur staatsgesubsidieerde skemas geakkommodeer. Volgens A.H. Schulenburg het St. Helenas hoofsaaklik na die Kaapkolonie en Natal geëmigreer.¹³

Soos reeds genoem, het al hoe meer St. Helenas gedurende die laaste dekade van EOIK-beheer die eiland verlaat. Groot getalle St. Helenas het as arbeiders en kleinboere na die Kaapkolonie en Natal geëmigreer in die hoop dat hulle werk daar sou bekom. Sodoende het die St. Helena-immigrante deel van vrye migrasie na Suid-Afrika geword.¹⁴

---

¹⁰ Camissa People Cape, "Slavery Indigene Heritage. The Saints in our Heritage", n.p., <https://camissapeople.wordpress.com/2014/03/29/the-saints-in-our-heritage/> [Besoeë op 29.03.2014].

¹¹ Watson, "Prize Negroes and the Development of Racial Attitudes", p. 140.

¹² P. Alexander, *Taming the African veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa 1515-2011*, Blurb Inc., London, 2011, p. 40.

¹³ A.H. Schulenburg, "Transient observations. The textualizing of St Helena through five hundred years of colonial discourse", p. 70.

¹⁴ D. Morris, "A report upon the present position and prospects of the agricultural resources of the island of St. Helena, *Foreign and Commonwealth Office Collection*, 1884, p. 5, <https://www.jstor.org/stable/60231898> [Besoeë op 10.07.2019].

3.3 Politieke toestande aan die Kaap en Natal.

Die inperking van die regte van bruin mense in die Kaapkolonie en Natal sou uiteraard ook die St. Helena-immigrante later geraak het, want die meerderheid van hierdie immigrante is as bruin mense beskou.¹⁵ In 1853 het die Kaapkolonie verteenwoordigende regering van die Britse owerhede ontvang en stemreg is aan sommige mans in die bruin gemeenskap gegee.¹⁶ Die afleiding word deur S. Trapido gemaak dat die Britse verteenwoordigende regering aan die Kaapkolonie toegestaan het omdat hulle daardeur ook aan die bruin mense aan die Kaap die geleentheid wou gee om aktief aan die Kaapse politiek deel te neem.¹⁷ Die stemregkwessie sou 'n groot invloed op die regte, al dan nie, van St. Helena-immigrante uitoefen.

Wat die verteenwoordiging van swartmense in die Kaapse parlement betref, het die Registrasiewet van 1877 hul stemreg negatief beïnvloed. Hierdie wet het bepaal dat swart mense wat op stamgrond gewoon het van stemreg in die Kaapkolonie uitgesluit sou wees. Cecil John Rhodes het in 1890 die Kaapkolonie se eiendomsklousule van £25 na £75 verhoog en daardeur stemreg vir swart- en bruin mense verder ingekort. Daarna is die Stemwet van 1892 deur die Kaapse parlement aanvaar waardeur dit vir bruin mense byna onmoontlik geword het om tot die Kaapse parlement verkies te word.¹⁸ Dieselfde lot sou ook die meerderheid St. Helena-immigrante tref. Dit is sover bekend dat nét Saul Solomon, wat vanaf St. Helena na die Kaap geëmigreer het, 'n senior politieke posisie in die Kaapkolonie sou bekom.¹⁹ Hierdie aangeleentheid word in hoofstuk vyf in meer besonderhede bespreek.

Wat Natal betref, het H.F. Finn in 1825 'n handelspos by Port Natal gevestig waar daar handel gedryf is in ivoor, velle en gom. Die Voortrekkers het daarna die Republiek van

¹⁵ M. Adhikari, "Coloured Identity and the Politics of Coloured Education: The Origin of the Teachers' League of South Africa", *The International Journal of African Historical Studies*, Vol. 27, No. 1, 1994, p.103.

¹⁶ S. Trapido, "The Origins of the Cape Franchise Qualifications of 1853", *The Journal of African History*, Vol. 5, No. 1, 1964, p. 37.

¹⁷ *Ibid.*, p. 38.

¹⁸ Abel Gwaindepi and Krige Siebrits, "The Cape Colony (1854-1910)", Department of Economics, University of Stellenbosch, Stellenbosch, February 2010, p. 12, [https://www.google.com/search?q=jstor+Abel+Gwaindepi+and+Krige+Siebrits%2C+The+Cape+Colony+\(1854-1910\)%2C&rlz=1C1GCEV_en&oq=js&aqs=chrome.69i59j69i57j69i59j69i60i5.13950j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=jstor+Abel+Gwaindepi+and+Krige+Siebrits%2C+The+Cape+Colony+(1854-1910)%2C&rlz=1C1GCEV_en&oq=js&aqs=chrome.69i59j69i57j69i59j69i60i5.13950j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8) [Besoek op 15.11.2019].

¹⁹ *The Mercantile Advertiser*, "Miscellaneous Intelligence", 20 May 1854, p. 6.

Natalia in 1839 gestig, maar teen 1843 het die Britte die gebied geannekseer en Natal is toe vanaf die Kaapkolonie bestuur totdat dit aparte koloniale status in 1856 verwerf het.²⁰ Theophilus Shepstone, die administrateur en lid van die Wetgewende Raad van Natal, wat hoofsaaklik uit setlaars bestaan het, het gesorg dat feitlik alle swartes in die kolonie teen 1865 die stemreg ontnem is. In 1893 is selfregering aan Natal toegestaan en die Indiërs, wat merendeels ná 1860 opgedaag het, het daarna hul stemreg verloor.²¹ In 1875 was daar 698 ingeboekte Indiër-arbeiders in Natal en teen 1880 het hierdie getal tot 3 300 gegroei.²² In daardie stadium het dit ook al hoe moeiliker vir bruin mense geword om hul stemreg uit te oefen. Die St. Helena-immigrante, wat hoofsaaklik as bruin mense beskou is, is dus ook negatief daardeur beïnvloed.

Dit is egter nie net op die politieke terrein waar swart- en bruin mense se regte in die Kaapkolonie en Natal beïnvloed sou word nie, maar ook op onderwys- en sportgebied. In 1875 is St. Helena-kinders op grond van hul uiterlike voorkoms uit 'n openbare skool in Natal verwyder en die reg op toegang tot staatskole is hulle later ontnem. Op die krieketveld is afstammelinge van St. Helenas, soos "Krom" Hendricks, in 1896 die geleentheid ontsê om vir die koloniale span krieket te speel.²³ Daar sal meer besonderhede oor hierdie aangeleenthede in hoofstuk vier verskaf word.

3.4 Ekonomiese toestande aan die Kaap en Natal.

Gedurende die Hollandse periode het die Kaapse bevolking uit vier hoofgroepe bestaan, naamlik Khoi-Khoi, Europese setlaars, Verenigde Oos-Indiese Kompanjie (VOC) amptenare en slawe. Die St. Helena-immigrante wat gedurende die Engelse periode opgedaag het, het hierdie diverse bevolking aangevul. Baie van die oorspronklike pionier Europese setlaars aan die Kaap was voormalige seelui en hulle

²⁰ Anon, "History of KwaZulu-Natal", n.p., <https://www.kzn.co.za/2.Fact-File-History-KwaZulu-Natal.htm> [Besoek op 24.02.2020].

²¹ N. Etherington, "African Economic Experiments in Colonial Natal 1845-1880", *African Economic History*, No. 5 Spring, 1978, p. 9, <https://www.jstor.org/stable/3601437> [Besoek op 21.02.2020].

²² M.W. Swanson, "The Asiatic Menace: Creating Segregation in Durban, 1870-1900", *The International Journal of African Historical Studies*, Vol. 16, No. 3, 1983, p. 405, <http://www.jstor.org/stable/218743> [Besoek op 12.05.2011].

²³ P. Allen, "Charles Llewellyn - An early D'Oliveira. A brief biography of Charles Bennett Llewellyn", *The Cricketer*, February 1976, n.p., <http://www.espnricinfo.com/cricketer/content/story/139324.html> [Besoek op 22.02.2020].

het nie veel kennis van boerdery gehad nie. Hulle is deur die VOC met saad, implemente en lenings ondersteun om hul eie boerderye aan die gang te kry.²⁴

In die sewentiende eeu was die Kaap die spilpunt van die VOC nedersetting se ekonomiese aktiwiteite en Tafelbaai is gereeld deur skepe besoek en besoekende skepe het gemiddeld 27 dae daar spandeer. Daartydens het hulle van die dienste van handelaars, transportryers, skeepsbouers en algemene kleinhandelaars gebruik gemaak. Die Kaapse ekonomie, nes Jamestown op St. Helena, was in 'n groot mate van die verbygaande skepe afhanklik.²⁵ Vir die St. Helena-immigrante wat later by die Kaap opgedaag het, was hierdie ekonomiese aktiwiteite dus nie vreemd nie.

Voor die koms van die St. Helenas het setlaars in Kaapstad verminder veral toe Stellenbosch as dorp in 1679 tot stand gekom het. Teen 1685 is die Drakenstein-gebied ook deur setlaars beset. Die setlaars het hoofsaaklik 'n lewe uit landbou gemaak, veral nadat produksie vanaf die amptenare van die VOC na die setlaars geskuif het. Daar is gepoog om die setlaars suksesvol te vestig en grond van ongeveer 50 hektaar is aan elke setlaar toegesê.²⁶ Die setlaars sou egter arbeid benodig en St. Helena-immigrante het deels in hierdie arbeidsbehoeftes na 1808 begin voorsien. J.S. Marais noem in sy boek *The Cape Coloured People 1852-1837*, dat die meeste St. Helena-immigrante wat by die Kaapkolonie en die groter Suid-Afrika opgedaag het as plaasarbeiders gewerk het.²⁷

Tussen 1806 en 1854 is 'n Britse kolonie met 'n groeiende ekonomie geskep. Frederick Korsten het in 1811 'n leerlooierij en smidswinkel in Algoabaai gevestig en teen die einde van die 19de eeu het Port Elizabeth gevestigde nywerhede soos looierij, wolwassery, skoeiselfabriek en voedselverwerkingsaanlegte gehad.²⁸ Verhoogde wolproduksie het ook 'n positiewe invloed op die ontwikkeling van Port Elizabeth en die

---

²⁴ J. Fourie, "An inquiry into the nature, causes and distribution of wealth in the Cape Colony, 1652-1795", Unpublished PhD dissertation, University of Utrecht, Utrecht, 2012, p. 17.

²⁵ *Ibid.*, p. 16.

²⁶ *Ibid.*, p. 16.

²⁷ J.S. Marais, *The Cape Coloured People, 1652-1937*, Witwatersrand University Press, Johannesburg, 1968, p. 194.

²⁸ *Lantern*, "Port Elizabeth vandag", Jaargang 10, Vol. 10, No. 1, Julie-September 1960, p. 51.

Kaapkolonie gehad. Die ontwikkelende ekonomie het 'n groeiende vraag na arbeid geskep en dus geleenthede aan die St. Helenas gebied.²⁹

Ten spyte van allerlei positiewe ekonomiese ontwikkelings wat plaasgevind het, het die landbousektor steeds die ekonomiese landskap oorheers en het die diversifikasie van die ekonomie steeds teen 'n traë pas plaasgevind. 'n Vinniger ontwikkelingspas is deur faktore soos arbeidstekorte, lae vlakke van tegnologiese ontwikkeling, gebrekkige bankdienste en swak infrastruktuur gekniehalter.³⁰ Die tekort aan arbeid het egter vir St. Helena-immigrante 'n geleentheid geword om uit armoede en werkloosheid op die eiland te ontsnap.

Volgens Giliomee en Mbenga het sekere ekonomiese- en politieke hervorminge na die Britse oornam van die Kaap plaasgevind en is die VOC se merkantilisme deur 'n samelewing vervang wat ten volle deel van die Britse ekonomiese stelsel geword het. Die groeiende ekonomie van die Kaapkolonie vanaf die 1840's het die vraag na arbeid verhoog. Derhalwe het die Kaapse koloniale owerheid 'n versoek aan St. Helena gerig vir die voorsiening van arbeid. In reaksie op die versoek is daar van die "prys-Negers" na die Kaap gestuur. Hierdie aksie het aan die een kant St. Helena se las ten opsigte van die onderhoud van die "prys-Negers" verlig en aan die anderkant die Kaap van goedkoop arbeid voorsien.³¹ In 1842 het *The Journal* 'n berig oor 'n brief wat na St. Helena gestuur is om die arbeid van "prys-Negers" te bekom, gepubliseer en daarna het daar op 'n gereelde basis van die "prys-Negers" by die Kaap opgedaag.³²

Soos genoem, het die Kaapkolonie in 1853 verteenwoordigende regering gekry en die ekonomie van die kolonie het ook vinniger begin diversifiseer.³³ Benewens die migrasie van die "prys-Negers" is daar ook gepoog om ander St. Helena-arbeid te bekom. Saul Solomon, 'n parlamentslid van die Kaap, het in 1856 'n vergadering belê om die moontlikheid van vrye St. Helena-immigrasie na die Kaap te oorweeg. Die

²⁹ Gwaindepi and Siebrits, "The Cape Colony (1854-1910)", p. 5.

³⁰ *Ibid.*, p. 6.

³¹ Pessina, "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", pp. 65-66.

³² *The Journal*, "Prize Negroes", 22 April 1841, p. 4. *The Grahamstown Journal* is as *The Journal* gepubliseer.

³³ H. Giliomee en B. Mbenga, *Nuwe Geskiedenis van Suid-Afrika*, Tafelberg, Eerste Uitgawe, Kaapstad, 2007, pp. 118-119.

komitee het tot die gevolgtrekking gekom dat sodanige skema nie net vir die Kaapkolonie voordele sou inhou nie, maar dit sou ook die nood van oorbevolking op die eiland verlig. Ene Kaptein Sampson is toe as emigrasie-agent na St. Helena gestuur.³⁴ Daarna het verskeie St. Helenas veral na die Kaap en Natal geëmigreer.

Gedurende die 1860's was lenings wat deur die koloniale regering in Londen beding is, verreweg die Kaapkolonie se grootste kapitaalbron. Die lenings is hoofsaaklik vir openbare werke aangewend en die bou van infrastruktuur sou ook vir die St. Helena-immigrante, wat daarna opgedaag het, voordele inhou.³⁵ St. Helenas het werkgeleenthede in die bou en onderhoud van infrastruktuur bekom. Hulle kon ook infrastruktuur, soos treindienste en paaie, self gebruik. 'n St. Helena, ene Benjamin George, is byvoorbeeld in April 1882 naby Beaufort-Wes, beseer terwyl hy op die spoorlyn gewerk het. Hy is op pad na die hospitaal in Beaufort-Wes op die trein oorlede.³⁶

Vir die ekonomie van die Kaapkolonie het die ontdekking van koper in Namakwaland nie net nuwe ekonomiese geleenthede gebring nie, maar ook druk vir infrastrukturele ontwikkeling veroorsaak. Derhalwe het R.T. Hall in 1862 'n smal spoorlyn vanaf Port Nolloth na Okiep namens die kopermynmaatskappy beplan. Daardeur sou transportwaens met spoorwaens vervang word waardeur dravermoë drasties verhoog en vervoertyd verkort sou word.³⁷

Teen 1865 het vervoerprobleme ten opsigte van die vervoer van koper in Namakwaland uiteindelik gunstige reaksie by die regering van die Kaapkolonie uitgelok, veral toe die regering bewus gemaak is van die feit dat die kopermyne kopererts ter waarde van £500 000 in hul besit gehad het wat hulle nie na Hondeklipbaai weens die hoë vervoerkoste kon vervoer nie. Ongeveer vier jaar later het die Cape Copper Mining Company (CCMC) uiteindelik toestemming ontvang om 'n

³⁴ E. Bull, "Aided immigration from Britain to South Africa 1857-1867", Genealogical Institute of South Africa, Wellington, 1991, p. 10.

³⁵ A. Porter, "Britain, the Cape Colony, and Natal, 1870-1914: Capital, Shipping, and the Imperial Connexion", *The Economic History Review*, Vol. 34, No. 4, November 1981, p. 557, <https://www.jstor.org/stable/2595590> [Besoek op 21.02.2020].

³⁶ *The Port Elizabeth Telegraph*, "Death in a railway carriage", 4 April 1882, p. 6.

³⁷ L. Webley, "Historical observations on the copper railway line between Rooiwinkel and Nababeep, Northern Cape", Assessment conducted under Section 38 (8) of the National Heritage Resources Act No 25 of 1999, Archaeology and Heritage Specialists, May 2016, p. 6.

spoorlyn vanaf Port Nolloth na Nonams oor 'n afstand van ongeveer 77 kilometer te bou. Later is toestemming verleen om die spoorlyn te verleng en in 1893 het dit Okiep bereik. Die primêre doelwit van hierdie projek was die vervoer van koper vanaf die kopermyne na Port Nolloth.³⁸ Dieselfde infrastruktuur is deur St. Helena-immigrante gebruik om by die kopermyne uit te kom.

Die myninfrastruktuur wat in Namakwaland geskep is, was die eerste grootmaat myninfrastruktuur wat in Suid-Afrika opgerig is. Verdere druk vir die bou van infrastruktuur is deur die ontdekking van diamante en goud veroorsaak. Daarmee saam is meer eise, veral vanaf 1867 tot 1910, aan die arbeidsmark gestel.³⁹

In 1869 is die “Ster van Suid-Afrika”-diamant van 'n swart man aangekoop. Diamantkoors het ook die Oos-Kaap getref en talle mense het vanaf Port Elizabeth na die Diamantvelde getrek. Daarna is baie diamante in Port Elizabeth verkoop.⁴⁰ Die vestiging van die diamantbedryf het daartoe gelei dat daar onder andere goeie paaie geskep moes word om die verhoogde vervoer te hanteer en Cobb & Co se netjiese koetse het talle passasiers vanaf Port Elizabeth oor Bloemfontein na die Diamantveld vervoer.⁴¹

Arbeid is nie net in die myne nie, maar ook in die landbousektor benodig en dit het die vraag na arbeid verder verhoog. Die gepaardgaande arbeidstekorte het onder andere daartoe bygedra dat daar teen 1870 'n groot behoefte aan St. Helena-arbeid aan die Kaap bestaan het en meer as 1 500 St. Helenas het daarheen geëmigreer.⁴² Hierdie aangeleentheid word onder punt 3.8 verder bespreek.

Wat Natal betref, is die vroeë tydperk van die kolonie se ekonomiese ontwikkeling deur landbou oorheers. Gedurende die 1860's het suiker eerder as katoen of koffie

---

³⁸ G.L.D. Ross, “The interactive role of transportation and the economy of Namaqualand”, Unpublished PhD dissertation, University of Stellenbosch, Stellenbosch, 1998, n.p. Die Cape Copper Mining Company se naam is in 1888 na Cape Copper Company verander.

³⁹ G.M. Swiegers, “Britain and the labour question in South Africa: The interaction of state, capital, labour and colonial power, 1867-1910”, Unpublished PhD dissertation, University of the Free State, Bloemfontein, July 2014, p. 10.

⁴⁰ J.J. Redgrave, *Port Elizabeth in bygone days*, The Rustica Press Ltd., Wynberg, 1947, p. 460.

⁴¹ *Ibid.*, p. 464.

⁴² G.C. Kitching, *A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902*, p. 114.

uiteindelik die hoof landbouprodukt geword en soos die suikerindustrie gegroei het, het die behoefte aan arbeid ook toegeneem. In die Kaapkolonie se hawestede het die verhoogde aanvraag na suiker 'n betekenisvolle bydrae tot die vestiging van die suikerindustrie in Natal gelewer.⁴³

Teen die 1890's is die ekonomie van Natal tot 'n groot mate deur die ekonomiese ontwikkeling van die Kaapkolonie en Transvaal beïnvloed. In die geval van laasgenoemde twee gebiede is hulle ekonomiese ontwikkeling vanaf die 1870's hoofsaaklik deur mynbou gedryf. Dit het vir Natal die geleentheid geskep om grondstowwe en arbeid aan die myne van die twee buurgebiede te voorsien.⁴⁴

Natal het self meer arbeiders benodig weens die groei van die suikerindustrie en vanaf 1860 is veral Indiërs vir werk op die suikerplantasies ingevoer.⁴⁵ Indiër-arbeid het egter nie alle vakatures gevul nie en daar het nog steeds werkseleenthede in die suikerindustrie bestaan. Ander ekonomiese sektore het ook arbeiders benodig en hierdie hoër vraag na arbeid in Natal het 'n verdere geleentheid vir St. Helena-immigrante geword. Onder punt 3.8 word die aangeleentheid eweneens in meer besonderhede bespreek.

3.5 Stootfaktore wat tot St. Helena-emigrasie na die Kaap en breër Suid-Afrika bygedra het.

In hoofstuk een is alreeds kortliks na stoot- en trekfaktore verwys as faktore wat immigrasiebesluite van sommige St. Helenas beïnvloed het en in hoofstuk twee is die merendeels ongunstige ekonomiese toestande op die eiland gedurende die neëntiende- en vroeë twintigste eeu bespreek wat eweneens 'n belangrike emigrasiefaktor was. Alvorens die Kaap en breër Suid-Afrika as emigrasiebestemming vir St. Helenas bespreek word, moet die kwessie van stoot- en trekfaktore op internasionale vlak eers in meer besonderhede gekontekstualiseer word.

⁴³ Etherington, "African Economic Experiments in Colonial Natal 1845-1880", p. 3.

⁴⁴ H. Slater, "Land, Labour and Capital in Natal: The Natal Land and Colonisation Company 1860-1948", *The Journal of African History*, Vol. 16, No. 2, 1975, p. 282, <https://www.jstor.org/stable/180815> [Besoek op 21.02.2020].

⁴⁵ P. Richardson, "The Natal Sugar Industry, 1849-1905: An Interpretative Essay", *The Journal of African History*, Vol. 23, No. 4, 1982, p. 517, <https://www.jstor.org/stable/182039> [Besoek op 21.02.2020].

Volgens E. Ekoko was ongeveer twee derdes van St. Helena se oppervlak onproduktief en die eilandbewoners was hoofsaaklik afhanklik van die koopkrag van duisende besoekende skepe wat gedurende die seilskip-era jaarliks by die eiland aangedoen het. So byvoorbeeld het gedurende die 1840's en 1850's gemiddeld 30 skepe per week opgedaag.⁴⁶

Ander faktore wat tot emigrasie gelei het en wat deur ander skrywers geïdentifiseer is, was byvoorbeeld verminderde werksgeleenthede op die eiland weens die dood van Napoleon, die onttrekking van die Britse Garnisoen van die eiland, die voltooiing van die Suez-kanaal in Egipte en die gepaardgaande drasties verminderde skeepsvervoer na St. Helena, die ontbanning van Dinizulu kaCetswayo en die Boere-krygsgevangenes, asook die vlasbedryf wat in duie gestort het.⁴⁷ Oor die ekonomiese impak van die Boere-krygsgevangenes en die troepe wat die krygsgevangenes moes oppas, het Goewerneur Sterndale in sy koloniale jaarverslag van 1900 beweer dat die groot invoere van die eiland se handelaars 'n groot ekonomiese inspuiting was in die vorm van inkomste wat uit doeane en inkomstebelasting verkry is.⁴⁸

Faktore soos die gebrek aan voldoende imperiale fondse om die eiland se ekonomie in stand te hou, die hoë aanwaskoers en gevolglike oorbevolking is ook van die deurslaggewende stukragte wat tot emigrasie aanleiding gegee het. Vir Erasmus is die verarming van die St. Helenas, veral as gevolg van sommige van die pasgenoemde faktore, die vernaamste rede waarom emigrasie na die Kaap vir meer as 'n eeu lank in swang was.⁴⁹

Verskeie pogings is deur die Britse regering aangewend om nuwe lewe in die verswakkende ekonomie van St. Helena te blaas en daardeur werk te skep. 'n Verskeidenheid van projekte is aangepak soos borduurwerk, heuningboerdery, die ontginning van fosfaat en mangaan, asook die produksie van vlas. Daar is selfs 'n nuwe

---

⁴⁶ A. E. Ekoko, "The theory and practice of imperial garrisons: The British experiment in the South Atlantic. 1881-1914", *Journal of the Historical Society of Nigeria*, Vol. 12, No. 1/2, December 1983-June 1984, p. 134, <https://www.jstor.org/stable/41971357> [Besoek op 08.07.2019].

⁴⁷ Erasmus, "St. Helenas' aan die Kaap: Migrasie, uitbuiting en assimilasië", p. 64.

⁴⁸ R. A. Sterndale, *Colonial Report for 1900*, No. 323, Darling & Son Ltd., London, June 1901, p. 17.

⁴⁹ Erasmus, "St. Helenas' aan die Kaap", p. 64.

produk, bekend as “Eucrazy”, geproduseer waarmee die rookgewoonte en ander verslawing effektief teengewerk kon word.⁵⁰ Al hierdie pogings om lewe in die ekonomie van St. Helena te blaas het egter nie voldoende werk vir die eilandbewoners geskep nie.

Alfred Mosely, ’n gereelde besoeker aan St. Helena, was oortuig daarvan dat die eilandbewoners oor baie onbenutte bronne en oor ’n bevolking beskik het wat entrepreneuriese vaardighede kon ontwikkel as hulle aan internasionale handel blootgestel sou word. Hy en Goewerneur Gallwey het sedert 1906 verskeie projekte op die eiland befonds soos die uitvoer van beeskarkasse na Brittanje en pogings om ’n vis-, vrugte- en groente- inlêfabriek daar te vestig. Ongelukkig was hierdie pogings onsuksesvol. Die werkloosheid en ander faktore het dus tot die uiteindelijke St. Helena-emigrasie na die Kaapkolonie en die breër Suid-Afrika bygedra.⁵¹

3.6   Trekfaktore aan die Kaap en die breër Suid-Afrika wat tot St. Helena-immigrasie bygedra het.

Soos reeds genoem, het die kroonkoloniestatus van St. Helena sedert 1834 bygedra tot die eiland se ekonomiese insinking en gepaardgaande verlies aan werkgeleenthede. Die Kaapkolonie het vir die eilandbewoners ’n goeie alternatief geword en die Kaapse koloniste was ook ten gunste van die invoer van plaasarbeiders vanaf St. Helena. Gevolglik is die aankoms van die St. Helenas gretig afgewag. Die diamantmyne van Kimberley het ook duisende arbeiders benodig en die ontwikkelings op nywerheid- en landbougebied het tot arbeidstekorte in die Kaapkolonie en Natal gelei. Hierdie arbeidstekorte het as trekfaktor gedien om St. Helenas veral daarheen te lok. Onder punt 3.8 sal daar in meer besonderhede op die aangeleentheid gefokus word.⁵²

Hoewel Goewerneur Napier die behoefte aan plaasarbeiders in die Kaapkolonie erken het, kon die onkoste verbonde aan die invoer van immigrante sins insiens nie finansiële geregverdig word nie. Hy het ook beswaar gemaak teen die lae gemiddelde

⁵⁰ *The Eastern Province Herald*, “A curse to humanity”, 1 May 1907, p. 8. Eucrazy is ’n groente ekstrak wat geen morfine, opium of kokaïne bevat nie.

⁵¹ I. Bruce, “Alfred Mosely”, n.p., <https://sainthelenaisland.info/ianbrucealfredmosely.pdf> [Besoek op 27.06.2019].

⁵² USB, *Imperial Blue Books relating to South Africa*, Darling & Son, Ltd., Vol. 40, 1905-1906, p. 64.

loon wat betaal is en dit bevraagteken of die meerderheid koloniste werklik bereid sou wees om 'n leefbare loon aan gasarbeiders te betaal.⁵³

Die aanvanklike oogmerk met migrasie, naamlik om in die behoefte aan plaasarbeid te voorsien, het later verander en was toe daarop gemik om aan die vraag na geskoolde ambagslui, vakleerlinge, werkers vir die mynbou en nywerheid en die behoefte aan bediendes te voorsien.⁵⁴ In punt 3.8 sal meer aandag aan hierdie aangeleentheid gegee word.

3.7 Immigrasieprosedure vir die Kaapkolonie, Natal en Transvaal.

Die immigrasieprosedure vir gedwonge migrante was eenvoudig. Wat die “prys-Negers” betref, is hulle op 'n bepaalde manier behandel. Die slaweskepe is op die Atlantiese Oseaan deur Britse skepe onderskep en na die naaste Visie-Admiraliteitshof of Gemengde Kommissiehof geneem waar 'n verhoor sou plaasvind om te bepaal of die skip slawe aan boord gehad het. As dit so was, is die slawe en die skip as “prys” en eiendom van die Britse Koningin verklaar. Hierdie slawe is onder andere by St. Helena afgelaai en op die eiland is daar tydelike huisvesting voorsien totdat die bevryde slawe elders heen geneem sou word.⁵⁵

Die “prys-Negers” is dus eers by 'n Britsbeheerde hawe vrygelaat alvorens hulle na plekke soos die Kaapkolonie oorgeplaas is, waar akkommodasie en voedsel aan hulle voorsien is voordat hulle aan werkgewers vir arbeid beskikbaar gestel is. In die staatskoerant van die Kaapkolonie is byvoorbeeld vir “Negro Supplies” op 6 Januarie 1860 geadverteer. Die suksesvolle tenderaar sou voedsel soos brood, vleis, sout en rys moes voorsien.⁵⁶

Immigrasieprosedure was nie dieselfde vir die verskillende kolonies nie. In hoofstuk een is van die prosedure vir vrye migrasie, waaraan die St. Helena-immigrante ook

---

⁵³ Erasmus, “St. Helenas’ aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasie”, p. 64.

⁵⁴ *Ibid.*, p. 64.

⁵⁵ J.P. van Niekerk, The role of the Vice Admiralty Court at St Helena in the abolition of the transatlantic slave trade: a preliminary investigation (part 2), p. 53, *Fundamina: A Journal of Legal History*, Volume 15, Issue 2, January 2009, p. 48, <https://journals.co.za/content/funda/15/2/EJC34366> [Besoek op 03.05.2020].

⁵⁶ USB, *The Cape of Good Government Gazette*, 6 January 1860, n.p.

blootgestel is, melding gemaak. Dit het van die prosedure vir gedwonge migrasie verskil. St. Helena-immigrante wat by Kaapstad of Port Elizabeth opgedaag het, sou aan immigrasieprosedure blootgestel word soos deur die betrokke wetgewing voorgeskryf. Die staatskoerant van 14 Maart 1845 het aangedui dat J.J. le Sueur as regeringsagent aangestel is om die immigrante wat in Tafelbaai aangekom het te hanteer en William Lloyd is vir Algoabaai (Port Elizabeth) aangestel. Hierdie twee agente moes toesien dat die voorgeskrewe regulasies vir immigrante nagekom word.⁵⁷

Op 8 Mei 1845 het die regering van die Kaapkolonie immigrasieregulasies gepubliseer. Dit het onder andere na die soorte arbeid wat benodig is, verwys soos skrynwerkers, messelaars, smede, huishulpe, plaasarbeiders, landbouwerkers en veeherders. 'n Staats-emigrasieagent sou voor die vertrek van die emigrante vasgestel het of aan al die vereistes voldoen is. Tydens die seereis moes mediese personeel aan boord na die immigrante se gesondheid omsien. Wanneer immigrante by die land van bestemming aangekom het, moes hulle van geskikte behuising en voedsel voorsien word.⁵⁸

Staatskennisgewing No. 6 van 3 Desember 1857 van die Kaapkolonie het oor Immigrasierade gehandel en het die name van die lede van die immigrasierade van Kaapstad en Port Elizabeth bekend gemaak. Dit het ook op die pligte van plaaslike immigrasierade gefokus soos die hantering van aansoeke van voornemende immigrante, bekendmaking van immigrasieregulasies, hulp aan immigrante met vervoer na hul bestemmings en hulpverlening aan immigrante met die vind van geskikte arbeid, indien nodig.⁵⁹

Om teleurstellings ten opsigte van die voorsiening van immigrante-arbeid te voorkom, is aansoekers van landelike gebiede aangemoedig om agente in Kaapstad of Port Elizabeth te gebruik om namens die aansoekers die aansoeke te hanteer behalwe as die plaaslike immigrasierade dit self sou hanteer. Immigrasieprosedures was nie staties nie. Dit is voortdurend by veranderde omstandighede aangepas. Volgens

---

⁵⁷ *The Journal*, "Immigration", 3 April 1845, p. 4.

⁵⁸ *The Journal*, "Immigration Regulations", 22 May 1845, p. 2.

⁵⁹ WKARD, Archives of the Immigration Agent of Cape Town (hierna IAC), 24, *Government Notice. Immigration No. 6, Colonial Office*, Cape of Good Hope, 3 December 1857.

Dhupelia-Mesthrie het gesondheidsbeamptes teen die einde van die neëntiende eeu die kernverantwoordelikheid gekry om te verseker dat inkomende skepe aan al die voorgeskrewe vereistes voldoen.⁶⁰ Passasiers moes verskeie vorms voltooi wat onder andere persoonlike inligting soos name, ouderdom, hawe van oorsprong, bestemmingshawe, nasionaliteit, beroep en adres by die eindbestemming vereis het. Een van hierdie vier vorms moes onderteken word voordat passasiers aan wal kon gaan.⁶¹

Wat akkommodasie vir immigrante betref, is daar fasiliteite in Port Elizabeth en Kaapstad opgerig. John Campbell, die voorsitter van die immigrasiekantoor van Port Elizabeth, het op 13 Januarie 1858 tenders vir die oprigting van 'n immigrasiedepot, wat 150 tot 250 immigrante kon huisves en van etes kon voorsien, aangevra. Die St. Helena-immigrante kon van hierdie fasiliteit gebruik maak toe hulle by Port Elizabeth opgedaag het.⁶²

Van die St. Helena-immigrante is by hul werksplekke deur hul werkgewers gehuisves. In 1876 het dit uit die saak tussen Thomas Carstens en Simon Jones versus George Corker et al geblyk dat die St. Helena-werkers in Okiep deur die mynmaatskappy in barakke gehuisves is.⁶³ Ten opsigte van akkommodasie vir immigrante het die Kaapkolonie se Hoofinspekteur van Werke in 1877 verslag gedoen dat 'n gebou met 24 kamers en twee kombuise vir immigrante in Kaapstad opgerig is. Die gebou sou as tydelike woonplek vir immigrante dien.⁶⁴

In Natal het die Natalse regering hul eie immigrasieproses gehad. In 'n kennisgewing in *The Natal Witness* van 14 November 1873 het die Natalse regering verduidelik hoe die proses vir St. Helena-immigrasie na Natal moes verloop. Aansoeke moes aan die Sekretaris van die Immigrasieraad gerig word en kontrakte met die immigrante kon

---

⁶⁰ U. Dhupelia-Mesthrie, "False Fathers and False Sons: Immigration Officials in Cape Town, Documents and Verifying Minor Sons from India in the First Half of the Twentieth Century", *Kronos*, Vol. 40, No.1, November 2014, p. 103, <http://dx.doi.org/10.1080/03057070.2016.1168626> [Besoek op 05.12.2018].

⁶¹ *Ibid.*, p. 105.

⁶² *Eastern Province Herald*, "Suitable premises", 15 January 1858, p. 1. Kyk ook Bylaag C op p. 229.

⁶³ WKARD, Springbok 1/SBK, 1/1/2, Thomas Carstens en Simon Jones vs. George Corker, et al., 24 Aug. 1876.

⁶⁴ USB, Blue Book, *Cape of Good Hope Legislative Council*, Vol. 1, Wyman and Sons Ltd., Cape Town, 1877, p. 21.

eers ná hul aankoms onderteken word. Elke immigrant moes £6 vervoerkoste betaal en as hy of sy dit nie kon betaal nie is die bedrag voorlopig deur die Natalse regering betaal. Binne ses maande, nadat die immigrant diens aanvaar het, moes die bedrag in twee paalemente aan die staat terugbetaal word. Aansoekers moes ook die immigrante van akkommodasie in Durban en vervoer na die immigrante se eindbestemmings voorsien.⁶⁵ Soms is spesiale emigrasieskemas vir die St. Helenas georganiseer en dan het ander immigrasieprosedures gegeld.

In *The Natal Witness* van 28 Maart 1873 is 'n berig oor die besluite van die Immigrasie Raad gepubliseer waarin onder andere besluit is dat emigrante wat as huiswerkers na Natal wou emigreer van die staatsondersteunde skema gebruik kon maak waarvolgens die aansoeker die aanvanklike koste en die agentekommissie vooraf moes betaal. Ene Greenacre sou namens die Immigrasie Raad aansoeke om emigrasie vanaf Engeland, Madeira en St. Helena moes ondersoek voordat dit afgehandel is. Daar is ook voorgestel dat immigrante se paalemente ten opsigte van die vereffening van die vervoerkoste deur die immigrante self by die Natal Bank in Durban of Pietermaritzburg inbetaal moes word.⁶⁶

Wat akkommodasie vir immigrante in Natal betref, het *The Natal Witness* op 8 Mei 1874 'n berig gepubliseer waarin die Inspekteur van Werke gerapporteer het dat ene Wheeler 'n plan opgestel het vir die oprigting van akkommodasiefasiliteite vir St. Helenas. Wheeler het ook genoem dat 'n suksesvolle tenderaar reeds aangestel is om die fasiliteit op te rig en na voltooiing sou dit tien St. Helenas kon huisves.⁶⁷ St. Helenas wat na die goudmyne van die Transvaal sou emigreer, is aan bepaalde immigrasieprosesse blootgestel voordat hulle in die staat aangekom het. Wanneer immigrante, wat op pad na die Transvaal was, by Durban opgedaag het, het amptenare soos die losiesbeampte, die hawe gesondheidsbeampte, die immigrasiebeperkingsbeampte en 'n verteenwoordiger van die hawekaptein se kantoor aan boord gegaan om seker te maak of die skeepskaptein aan alle voorgeskewe regulasies voldoen het. Hierdie amptenare sou ook verseker dat alles in orde was ten

---

⁶⁵ *The Natal Witness*, "St. Helena Immigrants", 14 November 1873, p. 3.

⁶⁶ *The Natal Witness*, "From our correspondent", 28 March 1873, p. 5.

⁶⁷ *The Natal Witness*, "Public Works Committee", 8 May 1874, p. 3.

opsigte van die registrasie van die arbeiders en hul voorgenome opleiding wat hulle later aan die Rand sou ontvang.⁶⁸

Na die Suid-Afrikaanse Oorlog het die Britte 'n nuwe politieke orde tot stand gebring wat toegang tot die land beperk het en ongewenste elemente soos kriminele en behoeftige buitelanders, veral Oos-Europeërs en Russiese Jode, sou nie toegelaat word nie. Die Kaapkolonie het in 1902 en 1906 immigrasiewette uitgevaardig wat sekere mense uitgesluit het soos sommige mense van die Ooste, ongeletterdes, diegene wat finansiële swak was, prostitute, mense met kriminele rekords en diegene met geestesiektes. Met die Chinese Uitsluitingswet van 1904 het die Kaapkolonie spesifiek voornemende Chinese immigrante probeer stuit.⁶⁹

Die immigrasieprosedures van die Kaapkolonie, Natal en Transvaal het dus van mekaar verskil, omdat elkeen van die drie gebiede hul eie regerings gehad het en dit het ook 'n invloed op St. Helena-immigrasie uitgeoefen.

3.8 Die aankoms en benaderde getalle van St. Helena-immigrante by die Kaapkolonie en Natal.

Hier word gefokus op die aankoms van St. Helena-immigrante by verskillende hawens, met watter skepe hulle opgedaag het, asook op immigrantegetalle. Soms is die skeepsname en getalle nie verstrekkend nie, wat dit dus onmoontlik maak om presiese syfers vir die St. Helena-immigrante te verskaf.

Onder punt 3.2 is na die eerste St. Helena-immigrante wat waarskynlik in 1795 in die Kaapkolonie opgedaag het, verwys. In 1806 het Benjamin Solomon vanaf St. Helena na die Kaapkolonie geëmigreer en een van die vroeë St. Helena-setlaars geword.⁷⁰ Op 12 September 1828 het die *St. Helena* met elf passasiers vanaf die eiland in Tafelbaai aangekom. Dit is moontlik dat van hierdie passasiers St. Helena-immigrante kon wees. Die passasiers was Majoor M.A. Stewart, Luitenant Johnson, twee afgedankte seelui en hul vroue met die vanne Smith en Williams, drie swart bediendes

⁶⁸ USB, Imperial Blue Books relating to South Africa, Vol. 40, Darling & Son, Ltd., Dublin, 1905-1906, p. 150.

⁶⁹ Dhupelia-Mesthrie, "Betwixt the oceans: The Chief Immigration Officer in Cape Town", p. 5.

⁷⁰ G. Snell, "The Saints come marching in. My ancestors the Knives of St. Helena", *Familia*, Jaargang 37, No. 2, 2000, p. 76.

en twee kinders. Dit blyk dat Stewart en Johnson die twee afgedankte manne en hul gesinne vergesel het. Smith en Williams het die eiland verlaat omdat hulle hul werk verloor het en hulle het moontlik in die Kaapkolonie of Natal werk gekry. Die twee gesinne met hul bediendes was waarskynlik St. Helena-immigrante.⁷¹

Erasmus vermeld dat emigrasie vanaf St. Helena na die Kaapkolonie skerp toegeneem het nadat die eiland in 1834 'n Britse kroonkolonie geword het.⁷² Volgens D. Morris het al hoe meer St. Helenas gedurende die laaste dekade van die EOIK se beheer die eiland verlaat en na die Kaapkolonie en Natal geëmigreer. Morris verwys dus na die tydperk tussen 1824 en 1834.⁷³ Daar was egter St. Helena-immigrante wat reeds voor 1834 by die Kaapkolonie opgedaag het. Volgens Glennis Snell was Benjamin Solomon die eerste St. Helena-setlaar wat in 1806 na die Kaap geëmigreer het.⁷⁴ Daarna het Joseph Solomon en sy vrou Hannah in 1831 hulle seuns gevolg. Een van die Solomon-egpaar se drie seuns was Saul Solomon, die bekende lid van die Kaapse parlement. In hoofstuk vier sal hierdie vroeë emigrante en Saul Solomon in meer besonderhede bespreek word.⁷⁵

Op 9 Julie 1837 het Maria Leo, wat vroeër vanaf St. Helena na die Kaapkolonie geëmigreer het, met Charles Lines in die St. Phillip's kerk van Wynberg in die huwelik getree.⁷⁶ Ongeveer 'n jaar later, in 1838, het verskeie passasiers met die *Munster Lass* vanaf St. Helena by die Kaap opgedaag. Benewens die passasiers wat in die koerantberig genoem is, was daar ook 47 emigrante vakleerlinge in die tussendek-gebied aan boord. Hulle sou aan die Kaap werk bekom.⁷⁷ In 1834 het St. Helena 'n kroonkolonie geword en die meeste amptenare van die EOIK is summier ontslaan,

⁷¹ *The Cape Town Gazette and African Advertiser*, "Shipping intelligence. Arrived in Table Bay", 19 September 1828, p. 4.

⁷² Erasmus, "St. Helenas' aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasië", p. 64.

⁷³ D. Morris. "A report upon the present position and prospects of the agricultural resources of the Island of St. Helena", Foreign and Commonwealth Office Collection, 1884, p. 5, <https://www.jstor.org/stable/60231898> [Besoek op 12-08-2019].

⁷⁴ G. Snell, "The Saints come marching in. My ancestors the Knipes of St. Helena", *Familia*, Jaargang 37, No. 2, 2000, p. 76.

⁷⁵ P. Morgenrood, "A Sawyer family at Mowbray", *Familia*, Jaargang XXX, No. 3 and 4, 1993, p. 76.

⁷⁶ Anglikaanse Kerkargief Kaapstad Afdeling (hierna AKK), Doop-, Huwelik- en Sterfregister vir St. Phillips, Wynberg, 1832-1849, No. 16, n.p.

⁷⁷ *The Journal*, "Shipping intelligence. Arrival in Table Bay", 22 August 1838, p. 4; *De Zuid-Afrikaan*, "Shipping intelligence", 17 August 1838, p. 4.

sodat baie van hulle wat 'n goeie salaris ontvang het, amper in 'n oomblik tot armoede verdoem is. Die inwoners het so bitter geraak dat 'n hele aantal gesinne en 110 individue, hoofsaaklik jong mans, in 1838 na die Kaap geëmigreer het. Ongelukkig is die getalle vir die gesinne nie verstrek nie.⁷⁸

Volgens P.A. Erasmus het daar op 1 Julie 1841 'n vergadering in die Kaap plaasgevind waartydens die arbeidsbehoefte van die Kaapkolonie bespreek is. Na die vergadering is 'n versoekskrif deur 1 000 persone onderteken en aan Goewerneur Napier oorhandig. In die versoekskrif is gevra dat arbeiders vanaf St. Helena ingevoer moes word. Napier het met die behoefte aan arbeid saamgestem, maar hy was van mening dat die kostes daaraan verbonde té hoog en die gemiddelde loon wat in die Kaapkolonie betaal is té laag was. Ten spyte van Napier se besware sou St. Helena-arbeid wel ingevoer word.⁷⁹ D. Samuels vermeld in sy MA-verhandeling dat daar teen 1841 'n totaal van 218 St. Helena-immigrante na die Kaapkolonie geëmigreer het.⁸⁰

Benewens die “prys-Negers” wat aan die Kaap deur die Visie-Admiraliteitshof vrygestel is en vir plaaslike arbeid beskikbaar gemaak is, is daar ook van hierdie gedwonge emigrante vanaf St. Helena ingevoer. Tussen Maart en Junie 1842 is 1 360 “prys-Negers” vanaf St. Helena na die Kaap verskeep, aldus C. Saunders.⁸¹ In die koloniale jaarverslag van 1849 het die goewerneur van St. Helena genoem dat 1 404 “prys-Negers” in verskillende groepe na die Kaapkolonie ingevoer is, naamlik 1 332 in 1844, 'n verdere 34 in 1846 en 38 in 1849. Die somtotaal van die “prys-Negers” wat tussen 1839 en 1846 by die Kaapkolonie opgedaag het, was 2 764.⁸² Benewens die “prys-Negers” het 'n verdere 45 St. Helena-immigrante ook in 1842 na die Kaapkolonie geëmigreer.⁸³

---

⁷⁸ E. Carter, *The Dovetons of St. Helena. A family history*, Printed privately, Cape Town, 1973, p. 51.

⁷⁹ Erasmus, “‘St. Helenas’ aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasie”, p. 64.

⁸⁰ Samuels, “Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena migration nexus”, p. 36.

⁸¹ C. Saunders, “Between slavery and freedom: the importation of prize Negroes to the Cape in the aftermath of emancipation”, *Kronos*, Vol. 9, 1984, pp. 39-40.

⁸² P. Ross, *Reports exhibiting the past and present, St. Helena, Report for 1849*, No. 20, 6 June 1850, n.p. In dieselfde tyd is 2 775 “prys-Negers” na Jamaika, 3 028 na Brits-Guinee en 2 466 na Trinidad verskeep.

⁸³ Samuels, “Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena migration nexus”, p. 183.

In 1845 het sakelui van die Kaapkolonie bewus geword van 'n onsuksesvolle poging van St. Helenas wat na Nieu-Seeland wou emigreer en toe het die sakelui planne beraam om hierdie eilandbewoners na die Kaapkolonie met vry passate te lok. Die sakelui was egter teleurgesteld toe daar uiteindelik net 75 St. Helenas na die Kaapkolonie geëmigreer het. Die vrye immigrante en die “prys-Negers” waarna verwys is, sou gedeeltelik die arbeidsbehoefte van die Kaapkolonie kon bevredig.⁸⁴ 'n Paar jaar later, in 1852, het van die St. Helenas 'n versoekskrif aan T.G. Brown, wat toe die goewerneur van die eiland was, gestuur waarin hulle om hulp vir emigrasie gevra het. In die koloniale jaarverslag van 1873 het Goewerneur H.R. Janisch van St. Helena, na hierdie emigrasiepoging verwys.⁸⁵

Die feit dat die petisie opgestel is lewer bewys van die St. Helenas se behoefte aan emigrasie. Daardie behoefte het weens die verswakkende ekonomiese toestande van die eiland al hoe sterker geword. Die ekonomiese toestand op die eiland het veral na die opening van die Suez-kanaal in 1869 verder versleg toe baie St. Helenas weens die verminderde skeepbesoeke hul werk verloor het. In die daaropvolgende jaar het hierdie verswakkende ekonomiese toestande die eilandbewoners tot aksie oorgehaal. Op 24 Mei 1870 het 300 St. Helenas 'n openbare vergadering op die eiland bygewoon wat oor hierdie verswakkende ekonomiese toestande gehandel het. Na die vergadering is die regering van St. Helena om hulp vir emigrasie genader.⁸⁶ Vroeg in die daaropvolgende jaar is die St. Helena Mutual Emigration Society (SMES) gestig wat ten doel gehad het om St. Helenas wat wou emigreer van hulp te wees. Meer as 'n jaar later het 'n groep na Suid-Afrika geëmigreer. Dit is egter nie duidelik hoeveel St. Helena-emigrante deur die SMES gehelp is nie.⁸⁷

In dieselfde periode het die Kaapkolonie ook arbeidstekorte weens die groei van die ekonomie ervaar. Die arbeidstekorte het dus 'n leemte geskep wat deur St. Helena-immigrante gevul kon word en baie St. Helenas het vervolgens na die Kaapkolonie

---

⁸⁴ J. Elliot, *Census of the island of St. Helena 1861*, John Elliot Printing, Dublin, 1861, n.p.

⁸⁵ H.R. Janisch, *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. Report for St. Helena, No. 12, Report for 1873*, Darling & Son, Ltd., London, February 1874, p. 122.

⁸⁶ *The Blue Book, The Annual Colonial Report, "Historical events"*, n.p., <http://sainthelenaisland.info/escape.htm> [Besoek op 08.11.2017].

⁸⁷ St. Helena Island Info, 25 historical events related to this page, n.p., <http://sainthelenaisland.info/escape.htm> [Besoek op 21.04.2020].

geëmigreer. Hierdie emigrasie is in die 1871 koloniale jaarverslag vir St. Helena vermeld. Die goewerneur, C.G. Patey, het in die koloniale jaarverslag verwys na die bevolking van die eiland wat tussen 1861 en 1871 met 619 afgeneem het.⁸⁸ Die afname was deels 'n direkte uitvloeisel van emigrasie. Ongeveer 'n dekade later is daar weer na die grootskaalse emigrasie verwys. Die sensus van 1881 het getoon dat tussen 1871 en 1873 'n groot eksodus van St. Helenas na die Kaapkolonie en Natal plaasgevind het. Skepe vanaf die twee kolonies het by die eiland opgedaag en vragte emigrante teruggebring. Gedurende hierdie tydperk het 638 St. Helena-immigrante na die Kaapkolonie en 441 na Natal geëmigreer. Ongelukkig word daar nie in die sensus aangedui hoe hierdie 1 079 St. Helena-immigrante oor die tydperk van drie jaar vanaf St. Helena geëmigreer het nie.⁸⁹

In sy boek oor St. Helena verwys G.C. Kitching na meer as 1 500 St. Helenas wat vanaf 1870 tot 1880 na die Kaapkolonie geëmigreer het. Daardeur het die eiland 'n dubbele voordeel ontvang. Aan die een kant het St. Helena-emigrasie gehelp om van die eiland se oortollige bevolking ontslae te raak en aan die anderkant is die regering van die eiland ook van hul plig om werk aan die eiland se werkloses te voorsien, onthef. Benewens hierdie voordele vir St. Helena het die immigrante ook vir die Kaapkolonie in die vorm van arbeid 'n voordeel gebring.⁹⁰

Die 1 500 St. Helena-immigrante na wie in die vorige paragraaf verwys is, het vanaf 1871 na die Kaapkolonie geëmigreer toe die kopermyne van Namakwaland arbeidstekorte ontwikkel het en sommige St. Helenas kon akkommodeer. In die kopermyne het die St. Helenas sodanige reputasie opgebou dat hulle arbeid ook elders gesog geword het. 'n Skip is toe gestuur om St. Helenas vir arbeid vanaf die eiland na Kaapstad, Port Elizabeth en Durban te neem. Daar is egter nie getalle vir hierdie groep eilandbewoners verskaf nie.⁹¹ Dit is moontlik dat Albert Alexander een

---

⁸⁸ C.G. Patey, *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. Colonial Report for St. Helena, No. 13, Report for 1871*, Darling & Son, Ltd., London, 1872, p. 247.

⁸⁹ Elliot, *Census of the island of St. Helena 1881*, 1881, n.p.

⁹⁰ Kitching, "A handbook and gazetteer of the island of St Helena", p. 114.

⁹¹ H.R. Janisch, *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. St. Helena, Report for 1872*, No. 18, 17 March 1873, p. 122.

van hierdie emigrante was, want hy het die eiland in Januarie 1872 verlaat en via die Kaap na die Diamantveld gereis.⁹²

Die emigrantestroom het ook 'n negatiewe invloed op St. Helena gehad. Dit het daartoe gelei dat 'n groot aantal van die beste arbeiders en ambagslui die eiland verlaat het om elders 'n heenkome te vind. Volgens D. Samuels het 45 St. Helenas voor of op 18 Junie 1872 na die Kaapkolonie geëmigreer.⁹³ Alhoewel die eiland vaardighede verloor het, het die emigrasie nie gestop nie. Op 25 Junie 1872 het die *Fairlie* met 42 St. Helenas in Tafelbaai aangekom en die *Silver Cloud* sou kort daarna sy opwagting maak met 'n verdere 34 eiland-immigrante vir Kaapstad en 20 vir Port Nolloth.⁹⁴

Ongeveer 'n maand later, op 3 Julie 1872, het 35 St. Helena-immigrante met die *Lord of the Isles* by die Kaap opgedaag. Daar was 22 volwassenes en dertien kinders aan boord. Hulle is as "emigrante" in 'n koerantberig beskryf.⁹⁵ Gedurende September 1872 het 'n verdere 280 emigrante die eiland verlaat en na die Kaapkolonie geëmigreer.⁹⁶

Die meerderheid van hierdie groep het in die kopermyne van Namakwaland werk gekry, gedeeltelik weens die vry passaat wat deur die Namaqua Copper Mining Company (hierna NCMC) vanaf St. Helena na Port Nolloth verskaf is. Aanvanklik is eers 'n groep van 30 tot 40 mans deur die mynmaatskappy aangestel om vas te stel of die werkers aan die myn se standaarde sou voldoen. Daarna is nog meer St. Helenas na Namakwaland geneem omdat die maatskappy tevrede was met die werkers se dienslewering. Verskeie skeepsvragte het op 'n gereelde basis groepe van 30 tot 40 St. Helenas na Port Nolloth vervoer. Ongelukkig is daar nie 'n syfer vir hierdie emigrante verskaf nie. Hul aankoms het die weg voorberei vir die groot groep van 100 mans wat later in 1907 na Namakwaland geëmigreer het.⁹⁷

⁹² Alexander, *Taming the African Veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa 1515-2011*, p. 42.

⁹³ Samuels, "Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena migration nexus", p. 53.

⁹⁴ The *Eastern Province Herald*, "Emigrants from St. Helena", 25 June 1872, p. 2. Kyk ook Bylaag D op p. 229.

⁹⁵ De *Zuid-Afrikaan*, "Shipping intelligence. Table Bay – arrived", 3 July 1872, p. 4.

⁹⁶ The Blue Book, The Annual Colonial Report, "Historical events", n.p., <http://sainthelenaisland.info/escape.htm> [Besoek op 08.11.2017].

⁹⁷ H.R. Janisch, *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. St. Helena, Report for 1872*, p. 148.

In Februarie 1873 is 41 St. Helenas by Port Nolloth afgelaai.⁹⁸ Gedurende 1873 het verskeie St. Helena-immigrante by verskillende bestemmings in die Kaapkolonie opgedaag.⁹⁹ In April het 'n groep van 62 St. Helenas aan boord van die *Sir Robert McClure* by Port Nolloth gearriveer.¹⁰⁰ In dieselfde maand het daar nog 59 St. Helena-immigrante met die *Lord of the Isles* na Kaapstad en Port Elizabeth geëmigreer wat die totaal op 162 immigrante vir die maande van Februarie tot April 1873 te staan gebring het.¹⁰¹

Die emigrasie het voortgeduur en op 30 Mei 1873 het die regering van die Kaapkolonie 25 St. Helena-immigrante op 'n proefbasis ingevoer.¹⁰² Die sukses van hierdie poging het tot verdere immigrasie gelei. Op 8 Julie 1873 het W. Humphries, die eienaar van *Lord of the Isles*, wat handel tussen die Kaapkolonie en St. Helena hanteer het, in *The Eastern Province Herald* verklaar dat hy bereid was om arbeiders vanaf St. Helena te werf indien daar sodanige behoefte sou bestaan.¹⁰³ Vervolgens het 253 St. Helenas op 4 Augustus 1873 na die Kaap geëmigreer.¹⁰⁴

Gedurende die tweede helfte van Mei 1873 het die *Roman* 'n hele aantal passasiers vanaf Engeland en St. Helena na die Kaapkolonie vervoer. Die name van sommige passasiers is verstrek, maar daar word net na vier Maleier- vroue, een Maleier- man en St. Helena-immigrante verwys. Uit die berig kan dus afgelei word dat daar wel St. Helena-immigrante met die *Roman* na die Kaapkolonie geëmigreer het, maar ongelukkig het die koerantberig geen getalle oor die St. Helena-immigrante verskaf nie.¹⁰⁵ Volgens Samuels het 38 immigrante in Augustus 1873 vanaf die eiland in die

---

⁹⁸ Samuels, "Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town – St. Helena migration nexus", p. 56.

⁹⁹ Janisch, *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. St. Helena, Report for 1872*, p. 148.

¹⁰⁰ Samuels, "Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena migration nexus", p. 59.

¹⁰¹ *Ibid.*, p. 184.

¹⁰² *The Eastern Province Herald*, "Postscript. Up-country news", 30 May 1873, p. 7.

¹⁰³ *The Eastern Province Herald*, "Servants from St. Helena", 8 July 1873, p. 1.

¹⁰⁴ *The Blue Book, The Annual Colonial Report, "Historical events"*, n.p., <http://sainthelenaisland.info/escape.htm> [Besoek op 08.11.2017].

¹⁰⁵ *The Eastern Province Herald*, "Local and general", 16 May 1873, p. 3.

Kaapkolonie aangekom, waarvan 24 vroue na die Oos-Kaap geëmigreer het om vir “respektabele gesinne” as huiswerkers te werk.¹⁰⁶

Later in die jaar, op 10 September 1873, het daar weer ’n aantal St. Helena-immigrante met die *Lord of the Isles* by die Kaap aangekom. Die getal vir hierdie groep immigrante is nie verskaf nie.¹⁰⁷ *The Natal Witness* het na die St. Helena-immigrante aan boord soos volg verwys: “Another lot of St Helena immigrants arrived at Cape Town on the tenth inst., by the *Lord of the Isles*”. Op 15 September 1873 het die *Myria* met ’n totaal van 119 passasiers vanaf Southampton en St. Helena by die Kaap aangekom. Vier-en-dertig passasiers was vir Kaapstad geoormerk en 34 was na Port Nolloth, 37 na Durban, dertien na Algoabaai en een na Oos-Londen op pad. Hierdie groep was klaarblyklik ook St. Helena-immigrante.¹⁰⁸

Dit blyk egter asof alles nie altyd glad verloop het ten opsigte van die emigrasie van St. Helenas na die Kaapkolonie en ander plekke in Suid-Afrika nie. In Februarie 1879 het 53 St. Helenas na Port Nolloth geëmigreer om in die kopermyne te werk.¹⁰⁹ In Augustus van dieselfde jaar het die Assistent Kommissaris vir Kroongrond en Openbare Werke, C.B. Elliot, aan die Assistent-Emigrasie-agent van die Kaapkolonie geskryf dat daar voortaan nie meer ondersteuning aan die NCMC verleen moes word om arbeiders vanaf St. Helena in te voer nie, aangesien die mynmaatskappy nie die korrekte bydrae vir die vervoer van die St. Helena-arbeiders na Namawaland aan die staat betaal het nie. Hulp om nog arbeiders vanaf die eiland vir die NCMC in te voer sou heroorweeg word sodra die mynmaatskappy die uitstaande bydraes tot die emigrasieskema betaal het.¹¹⁰

¹⁰⁶ Samuels, “Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena migration nexus”, p. 184.

¹⁰⁷ *The Cape Mercantile Advertiser*, “Miscellaneous news”, 10 September 1873, p. 6; *The Eastern Province Herald*, “Local and general”, 16 September 1873, p. 3.

¹⁰⁸ *The Cape Mercantile Advertiser*, “Shipping intelligence”, 15 September 1873, p. 3. Kyk ook Bylaag E op p. 230. Die groep van 35 persone wat vir Port Nolloth bestem was, het hoofsaaklik uit vroue en kinders bestaan. Hulle het waarskynlik by die mans, wat reeds by die kopermyne werksaam was, aangesluit.

¹⁰⁹ Samuels, “Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena migration nexus”, p. 65.

¹¹⁰ WKARD, Verbatim Copies (hierna VC), 134, No. 11/115.

Die immigrantestroom het egter voortdurend bly vloei, soms swakker en soms sterker as ander kere. Op 9 Augustus 1881 het daar sewe mans vir die CCMC met die *Cathy Marie* opgedaag. Die mans se name is egter nie verstrek nie.¹¹¹ Dit was ook nie die enigste St. Helena-immigrante wat gedurende 1881 opgedaag het nie. Die groot aanvraag na arbeid in die Kaapkolonie, die voordelige voorwaardes wat daarmee gepaard gegaan het en die feit dat baie van die eilandbewoners se vriende en familie alreeds na die Kaap geëmigreer het, het baie St. Helenas gelok, veral werklose jong meisies. Verder het die koloniale regering van die Kaap ook verklaar dat hulle bereid was om passate aan emigrante op die posbote vanaf St. Helena na die Kaap te voorsien. Daarby was lone en werksvoordele wat deur die Kaapkolonie aangebied is, veel hoër as die lone op die eiland. Die akkommodasie wat deur die posbote tydens die seereis verskaf is, was ook van 'n baie goeie standaard en dit het die emigrasie meer aanloklik gemaak. Hierdie gunstige omstandighede sou daartoe bydra dat baie St. Helenas die emigrasieskoene aangetrek het.¹¹²

Daarbenewens was die aanvraag na arbeid in die Kaapkolonie 'n trekfaktor wat op 'n deurlopende basis 'n groot persentasie van die eiland se werkers gelok het. Verskeie St. Helenas het onder die gunstige emigrasietoestande na Port Nolloth, Kaapstad en Natal geëmigreer. Alhoewel net 197 St. Helenas gedurende die laaste helfte van 1881 geëmigreer het, was daar reeds talle aansoeke om emigrasie ingedien wat afgehandel moes word. Verbetering van die besoldigingspakkette het ook daartoe bygedra dat meer St. Helenas geëmigreer het.¹¹³

Gedurende 1880 en 1881 het verskeie skepe 'n totaal van 1 525 passasiers vanaf Plymouth oor St. Helena by die Kaap afgelaai.¹¹⁴ Vanaf 1882 tot 1888 is 'n verdere 5571 passasiers vanaf Plymouth oor St. Helena by die Kaap ontskeep. Alhoewel dit nie uitdruklik as sodanig gespesifiseer is nie bestaan daar 'n sterk moontlikheid dat St.

---

¹¹¹ WKARD, Cape Colony (hierna CC) 3/8/2, *Lists of passengers per various ships July 1881- September 1882*, 9 August 1881; *The Port Elizabeth Telegraph and Eastern Province Standard*, "Immigrants", 28 February 1882, p. 4.

¹¹² H.R. Janisch, *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. St. Helena, Report for 1881*, No. 21, 6 March 1882, pp. 292-293.

¹¹³ Janisch, *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. St. Helena, Report for 1881*, p. 293.

¹¹⁴ WKARD, Port Captain's Register of arrivals of ships in Table Bay (hierna PC), 3/9, 1879-1882, n.p. Vanaf 25 April 1880 tot 27 November 1881 het elf skepe met 'n totaal van 1 525 passasiers vanaf Plymouth en St. Helena by die Kaap aangekom. Daar word egter nie pertinent aangedui hoeveel van hierdie passasiers St. Helena-immigrante was wat vir die Kaapkolonie en Natal bestem was nie.

Helena-emigrante deel van hierdie passasiers kon wees.¹¹⁵ Volgens 'n kennisgewing van die Kommissaris van Kroongrond en Openbare Werke, John X. Merriman, het honderde St. Helena-huiswerkers en ander eilandbewoners in 1881 aangedui dat hulle graag na die Kaapkolonie wou emigreer en in die kennisgewing is ook vermeld dat St. Helena-emigrante teen die helfte van die koste kon emigreer. 'n Lys van voornemende immigrante sou by die kantoor van die Superintendent vir Immigrante op rekord gehou word ter insae van voornemende werkgewers.¹¹⁶

The Port Elizabeth Telegraph het in November 1881 'n berig oor St. Helena-arbeiders gepubliseer waarin vermeld is dat honderde St. Helena-huiswerkers en ander eilandbewoners begerig was om na die Kaapkolonie te emigreer. Elkeen van hierdie voornemende immigrante sou teen die helfte van die koste (£4) kon emigreer. Hierdie versoek van die St. Helenas bewys dat hulle na die Kaap wou emigreer en hulle kon dus deel van die passasiers wat in die vorige paragraaf vermeld is, gewees het.¹¹⁷

Op 28 Februarie 1882 het die *Grantully Castle* met 40 St. Helenas by Kaapstad opgedaag. Saam met hulle was daar 'n groot groep Engelse passasiers aan boord. Die St. Helena-vroue in hierdie groep sou hoofsaaklik as huiswerkers in die Kaapkolonie aangestel word en die mans sou pligte as algemene arbeiders verrig.¹¹⁸ Op 18 Maart 1882 het die *Arab* 'n verdere 40 passasiers vanaf Plymouth en St. Helena by Kaapstad afgelaai.¹¹⁹

Gedurende Mei 1883 het die Britse Adjunk-Staatsekretaris, S. Buxton, in die Britse Laerhuis emigrasie as oplossing vir die werklose eilandbewoners voorgestel. Hy het

---

¹¹⁵ WKARD, PC 3, January 1882-1888, n.p. Vanaf Januarie 1882 tot 5 Julie 1888 is 5 571 passasiers vanaf Plymouth en St. Helena by die Kaap afgelaai, maar daar is nie spesifiek aangedui of sommige van die passasiers St. Helena-immigrante was nie.

¹¹⁶ *Cape Times*, "Government Notice. No. 1276, 1881, Aided Immigration", 15 November 1881, p. 2.

¹¹⁷ *The Port Elizabeth Telegraph*, "Local and general news", 18 November 1881, p. 7.

¹¹⁸ WKARD, CC 3/8/2, Lists of passengers per various ships July 1881-September 1882, February 1882, n.p.; *The Port Elizabeth Telegraph and Eastern Province Standard*, "Immigrants", 28 February 1882, p. 4. Prominente St. Helena-immigrantevanne kom onder die immigrante voor soos Thomas, Leo, Samuel, Bowers, Waterwitch, Ellick, Bennett, Yon en Grace. Kyk ook Bylaag F op p. 230. Die passasierslys bevat die vanne van 35 passasiers waarvan die meerderheid St. Helena-vanne is.

¹¹⁹ WKARD, CC 3/8/2, Lists of passengers per various ships 1881 July-1882 September, February 1882, n.p. Sewe-en-twintig van die passasiers sou in Tafelbaai afgelaai word. Dit is moontlik dat van hierdie passasiers vir Port Nolloth bestem was. Twaalf was vir Port Elizabeth en een vir Durban bestem. Die vanne van hierdie groep sluit oorwegend St. Helena-vanne in en sommige was waarskynlik St. Helena-immigrante.

die voorstel gemaak nadat Admiraal Field, parlamentslid vir Sussex, wou weet hoe die algemene verswakkende ekonomiese toestande van St. Helena aangepak sou word.¹²⁰

In die koloniale jaarverslag van 1888 vir St. Helena het Goewerneur W. Grey-Wilson vermeld dat die passaat vanaf die eiland na die Kaap te duur was en dat dit veroorsaak het dat die oortollige bevolking van die eiland nie kon emigreer nie. Die goeie nuus was egter dat Sir Donald Currie, een van die grootste skeepseienaars van daardie tyd, met sy besoek aan St. Helena beloof het om die kwessie te ondersoek. Die hoop het dus bestaan dat die vervoerkoste in die toekoms verminder sou word en dat meer St. Helenas sou kon emigreer. Geen inligting aangaande Currie se beoogde ondersoek kon egter opgespoor word nie.¹²¹ Op 16 April 1891 het 'n groep van 75 St. Helenas vanaf die eiland na die Kaapkolonie en Natal geëmigreer.¹²²

Ongeveer 'n dekade later het Goewerneur R.A. Sterndale in die koloniale jaarverslag van 1898 'n probleem, wat deur St. Helena-emigrasie veroorsaak is, geopper. Volgens Sterndale het emigrasie van jong mans vanaf die eiland tekorte aan skrynwerkers, loodgieters en ander ambagte daar veroorsaak.¹²³ Die regering van St. Helena kon egter nie veel doen om hierdie uittoeg te stuit nie, want die emigrasie was 'n reaksie op beter werksaanbiedinge in die Kaapkolonie en Natal. Ten spyte van hierdie situasie het emigrasie nie ten einde gekom nie. Toe Admiraal Field in 1891 in die Laerhuis van die Britse parlement die vraag oor moontlike verdere St. Helena-emigrasie na die Kaapkolonie geopper het, het S. Buxton genoem dat 75 St. Helenas per troepeskip na die Kaapkolonie geëmigreer het en dat soortgelyke emigrasie in die toekoms kon plaasvind.¹²⁴ Op 16 Maart 1891 het Kaptein R.N. McKechnie van die *Orontes* 75 emigrante van die eiland na die Kaap geneem. Diegene wat uit die vele aansoekers gekeur is, was hoog in hul noppies daaroor. Die voordeel van hierdie tipe emigrasie

¹²⁰ USB, House of Commons (hierna HC), Debates, Vol 12, cc1232-3, 18 May 1893, p. 1232.

¹²¹ W. Grey-Wilson, *Her Majesty's Colonial Possessions, No. 58, St. Helena, Report on the Blue Book for 1888*, Eyre and Spottiswoode, Ltd., London, 1889, p. 9. Sir Donald Currie word onder andere onthou vir die twee trofees wat hy vir rugby- en krieket in Suid-Afrika geskenk het.

¹²² Samuels, "Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena migration nexus", p. 186.

¹²³ R.A. Sterndale, *Colonial Report for St. Helena, No. 265, Report for 1898*, Darling & Son, Ltd., London, August 1899, p. 16.

¹²⁴ USB, HC, Debates, Vol. 12 cc1232 -31232, 18 May 1893, p. 1232.

was die feit dat die troepeskepe die emigrante teen laer kostes vanaf die eiland kon vervoer.¹²⁵ In sy jaarverslag van 1891 het Goewerneur G. Wilson melding gemaak van 634 St. Helenas wat klaarblyklik na die Kaapkolonie geëmigreer het.¹²⁶

St. Helena-immigrante is veral aan die einde van die neëntiende eeu deur die kopermyne van Namakwaland gelok wat 'n gewilde trekpleister vir hulle was. Op 13 April 1893 het 50 eilandbewoners na die kopermyne geëmigreer. Ongeveer drie maande later het 'n verdere 22 opgedaag en op 4 September nog 106. 'n Totaal van 178 het dus oor 'n tydperk van drie maande na Namakwaland geëmigreer.¹²⁷

Soos hierbo bespreek, het St. Helena-emigrasie egter ook 'n negatiewe impak op die eiland gehad. Op 8 Februarie 1897 het Admiraal Field in die Britse Laerhuis na die koloniale jaarverslag van 1895 verwys waarin genoem is dat die vroulike bevolking van die eiland besig was om die manlike bevolking heeltemal te oorskry. Hy het dit hoofsaaklik aan die emigrasie van jong manne na die Kaapkolonie toegeskryf. Hy het ook daarop gewys dat baie jong meisies as gevolg van die ongelyke geslagsverdeling na die Kaap wou emigreer. Field het vervolgens die Sekretaris vir die Kolonies geadviseer dat laasgenoemde die Hoë Kommissaris aan die Kaap moes versoek om staatsondersteunde skeepsvervoer vir respektabele jong meisies van St. Helena na die Kaapkolonie te organiseer. Dit sou tot 'n meer gelyke geslagsverdeling op die eiland bydra.¹²⁸

Emigrasie vanaf St. Helena na die Kaapkolonie en Natal het deurlopend plaasgevind. Teen die einde van die neëntiende eeu het Goewerneur Sterndale in die koloniale jaarverslag van 1899 beraam dat daar teen daardie tyd ongeveer 2 000 St. Helenas in Suid-Afrika was.¹²⁹ Die sensus van 1901 het byvoorbeeld aangetoon dat die bevolking van St. Helena gedurende 'n dekade, vanaf 1891 tot 1901, met 535 persone verminder het. Hierdie afname in bevolking kan primêr aan emigrasie toegeskryf word.

---

¹²⁵ W. Grey-Wilson, *Colonial Report for St. Helena, No. 63, Report for 1891*, Darling & Son, Ltd., London, August 1892, p. 10.

¹²⁶ *Ibid.*, p. 7.

¹²⁷ *The Blue Book, The Annual Colonial Report, "Historical events"*, n.p., <http://sainthelenaisland.info/escape.htm> [Besoek op 08.11.2017].

¹²⁸ USB, HC, Debates, Vol. 45, 8 February 1897, p. 1537.

¹²⁹ Sterndale, *Colonial Report for St. Helena, No. 309, Report for 1899*, p. 16.

Gedurende 1901 het meer as 220 jong meisies tussen die ouderdomme van 15 en 25 jaar van 'n staatsondersteunde emigrasieskema na die Kaapkolonie gebruik gemaak om te emigreer.¹³⁰

Volgens Goewerneur H.L. Gallwey sou die aantal emigrante in 1902 toeneem veral as gevolg van St. Helena se gebrek aan nywerhede en die gebrek aan die wilsrag om nywerhede te skep. Dit sou veral die werkersklas wees wat deur emigrasie geraak sou word. Die werkersklas is egter in hul emigrasiepogings deur die Kaapkolonie se geletterdheidsvereiste gekortwiek. Daar is van voornemende emigrante vereis dat hulle ten volle geletterd moes wees. Volgens Gallwey het baie lede van St. Helena se werkersklas nie aan hierdie geletterdheidsvereiste voldoen nie.¹³¹

Die geletterdheidskwessie is alreeds in die koloniale jaarverslag van 1902 te berde gebring deur na troues op die eiland te verwys. In 1901 en 1902 was daar 68 troues op die eiland, maar slegs 41% van hierdie eilandbewoners kon self hul name skryf.¹³² Die geletterdheidskwessie het egter nie St. Helena-emigrasie in sy spore gestuit nie, want alle St. Helenas was nie ongeletterd nie. Emigrasie sou steeds plaasvind, want daar was nog altyd stootfaktore op die eiland en trekfaktore in die Kaapkolonie en Natal aanwesig wat tot emigrasie sou bydra. In dieselfde jaarverslag het die goewerneur gerapporteer dat baie St. Helenas na Suid-Afrika geëmigreer het, maar hy het ongelukkig geen syfers verskaf nie.¹³³ In die koloniale jaarverslag van 1903 het hy wel van 129 emigrante melding gemaak en weer in 1905 aangedui dat 85 St. Helenas geëmigreer het.¹³⁴

So byvoorbeeld het die koloniale jaarverslag van 1904 van Goewerneur Gallwey omstandighede geskets wat tot emigrasie kon bydra. Hy het 'n donker prentjie van St. Helena se ekonomie geskep toe hy na oorsake soos die opening van die Suez-kanaal,

¹³⁰ C.W. Bruce, *Census of the Island of St. Helena in 1901*, C. W. Bruce, 1901, pp. 1-2.

¹³¹ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 420, Report for 1903*, Darling & Son, Ltd., London, July 1904, p. 26.

¹³² H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 392, Report for 1902*, Darling & Son, Ltd., London, August 1903, p. 8.

¹³³ *Ibid.*, p. 16.

¹³⁴ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 420, Report for 1903*, Darling & Son, Ltd., London, July 1904, p. 15; H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 486, Report for 1903*, Darling & Son, Ltd., London, 8 March, 1906, p. 20.

die afskaling van die garnisoen en die voltooiing van sekere infrastruktuurprojekte op die eiland, soos Jamestown se dreinerings- en waterwerke, verwys het. Die besluit om nie die kaai by Jamestown op te gradeer nie het ook verdere verliese aan moontlike werkgeleenthede beteken, aldus die goewerneur. Vir hom was die aantal werkloses op die eiland 'n groot kopseer. Hierdie stootfaktore het uiteindelik tot emigrasie bygedra.¹³⁵

Teen 1906 het die ekonomiese toestande volgens Goewerneur Gallwey 'n laagtepunt bereik. Laasgenoemde het in die 1906-koloniale jaarverslag na die bankbestuurder van St. Helena se kommer oor die eiland se ekonomie verwys. Volgens die bankbestuurder was 1906 die swakste jaar vir werkskepping op die eiland in meer as 'n halfeeu.¹³⁶ Emigrasie was 'n logiese uitvloeisel. Derhalwe het St. Helena se owerhede probeer om St. Helena-emigrante teen uitbuiting deur gewetenlose werkgewers te beskerm. Die Ordonnansie op die Beskerming van Emigrante is in 1906 uitgevaardig om te verseker dat emigrante korrekte lone sou ontvang en dat elke werker van 'n aparte skriftelike kontrak voorsien word.¹³⁷

Goewerneur Gallwey het in dieselfde jaarverslag ook na 'n poging verwys wat gedurende 1906 aangewend is om vir 200 St. Helena-mans in die myne van Transvaal werk te organiseer. Die poging was egter onsuksesvol aangesien Transvaalse wetgewing veroorsaak het dat die St. Helenas weens hul velkleur nie geakkommodeer is nie. Vir hierdie 200 en ander eilandbewoners was dit 'n groot teleurstelling.¹³⁸ Die St. Helenas het daarna 'n petisie aan die Koloniale Sekretaris, Lord Elgin, oor die aangeleentheid gestuur. Elgin se skriftelike reaksie aan die voornemende emigrante is nie goed deur hulle ontvang nie, want die St. Helenas kon nie in die Transvaal gaan werk nie.¹³⁹

---

¹³⁵ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 448, Report for 1904*, Darling & Son, Ltd., London, July 1905, p. 32.

¹³⁶ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 526, Report for 1906*, Darling & Son, Ltd., London, June 1907, p. 16.

¹³⁷ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 392, Report for 1902*, Darling & Son, Ltd., London, August 1903, p. 13.

¹³⁸ *Ibid.*, p. 26.

¹³⁹ *Daily Mail*, "Labour for the mines. Offer from St. Helena", 9 February 1907, p. 7.

Die St. Helenas se gebrek aan werk en 'n leefbare inkomste was nie net op die eiland bekend nie. Op 9 Februarie 1907 het die *Cape Times* berig dat die Cape Town Relief Committee in Kaapstad oor hierdie probleme van die St. Helenas vergader het. Die voorsitter van die vergadering was J.V. Richards en die vergadering is deur St. Helenas aan die Kaap bygewoon. Richards het verduidelik dat geld vir die armes van St. Helena ingevorder en na die eiland gestuur sou word. Hy het ook aan die gehoor genoem dat hierdie geld in veilige hande sou wees, want op die eiland sou 'n komitee dit administreer en met die verspreiding van die fondse onder die sorgbehoewendes behulpsaam wees. Daar is egter nie verdere inligting oor hierdie inisiatief opgespoor nie.¹⁴⁰

In dieselfde maand het die biskop van die Anglikaanse kerk op die eiland ook oor die swaarkry van die St. Helenas gepraat. Hy het hoofsaaklik beswaar gemaak teen die onttrekking van die garnisoen en die effek wat dit op die eilandbewoners sou gehad het. Die biskop het ook genoem dat die meeste van die 3 500 eilandbewoners “gekleurdes” was en dat hulle klein stukkies grond rondom hul huise bewerk het om in hul eie voedselbehoefte te voorsien. Daar was egter groot kommer by die biskop of hierdie mense sou oorleef. Dit blyk asof hy nie bekommerd oor die blankes op die eiland was nie, want vir hom was hulle die staatsamptenare en handelaars en het hulle ook ander beroepe gehad waaruit hulle kon oorleef.¹⁴¹

Wat St. Helena-emigrasie na die Kaapkolonie betref, het die kopermyne van Namakwaland nog steeds voorkeur aan St. Helena-arbeid verleen. Gedurende 1907 het die NCMC die Kaapse regering genader vir toestemming om deur middel van die Union-Castle Company 100 mans van St. Helena vir sy kopermyne in Namakwaland in te voer. Hierdie stap is onder andere gemotiveer as gevolg van die gebrek aan plaaslike blanke arbeiders en laasgenoemde se onwilligheid om in die barre Namakwaland te woon en te werk.¹⁴² In Maart 1907 het die voorsitter van die NCMC in 'n verslag aan die raad van die maatskappy gerapporteer dat hulle suksesvol was in

---

¹⁴⁰ *Cape Times*, “St. Helena Distress”, 9 February 1907, p. 6.

¹⁴¹ *Cape Times*, “St. Helena's people. What will be their future?”, 9 February 1907, p. 6.

¹⁴² Erasmus, “St. Helenas' aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasie”, p. 64.

hul poging om arbeiders van St. Helena te bekom en hy het ook beklemtoon dat die myn meer arbeiders benodig het.¹⁴³

Die kopermyne het aanvanklik van Walliese- en Namakwalandse arbeid gebruik gemaak. Soos reeds vermeld, het die Namakwalanders hul arbeid gestaak sodra die eerste reëns uitgesak het. Dan het hulle geploeg, geplant, ge-oes en na hul vee omgesien. Die kopermyne het toe al hoe meer Tsonga-werkers van Delagoabaai (Maputo) ingevoer.¹⁴⁴ Hierdie arbeidsbron het egter ook uitgeput geraak veral toe die Tsonga-werkers met die bou van die spoorlyn vanaf die Witwatersrand na Maputo vanaf Julie 1895 van hierdie werksgeleenthede gebruik gemaak het. Toe die spoorlyn voltooi is, kon hulle ook arbeid by die goud- en diamantmyne verskaf. Derhalwe het al hoe minder Tsonga-werkers in Namakwaland opgedaag en die kopermyne het meer arbeiders van St. Helena in diens geneem.¹⁴⁵

Die poging van die mynmaatskappy om St. Helena-arbeid te bekom, het wye dekking in die media van daardie tyd gekry. Op 25 Maart 1907 het *The Bulawayo Chronicle* 'n artikel gepubliseer waarin die koerant na die mynmaatskappy se vergadering van Maart 1907 verwys en berig het dat St. Helenas vir die kopermyne in Namakwaland bekom is.¹⁴⁶ Op 1 Junie 1907 het *The Eastern Province Herald* 'n berig gepubliseer waarin die koerant na die 100 St. Helena-mans verwys het wat op die eiland 'n dokterstoets om mynarbeid te verrig, geslaag het. Volgens die berig was die 100 mans hoog in hul noppies oor die werk wat hulle by die kopermyne van Namakwaland sou kry.¹⁴⁷ Benewens hierdie mans het 'n verdere 68 St. Helenas na die Kaapkolonie geëmigreer.¹⁴⁸

Die ekonomiese probleme van St. Helena en emigrasie wat deels uit die ekonomiese probleme voortgevloei het, is op 27 Maart 1907 in die Britse Laerhuis bespreek en

¹⁴³ *The Bulawayo Chronicle*, "A dividend of 55 Per Cent. Prospects limited", 25 March 1907, p. 1. Kyk ook Bylaag G op p. 231.

¹⁴⁴ Western Cape Archive and Record Services (hierna WCARS genoem), IAC/24, n.p.

¹⁴⁵ P. Harries, "Labour migration from the Delagoabaai Bay hinterland to South Africa: 1852-1895", n.p. https://sas-space.sas.ac.uk/4045/1/Patrick_Harries

¹⁴⁶ *The Bulawayo Chronicle*, "A dividend of 55 Per Cent. Prospects limited", 25 March 1907, p. 1.

¹⁴⁷ *The Eastern Province Herald*, "St. Helena News", 1 June 1907, p. 7.

¹⁴⁸ R.A. Sterndale, *Colonial Report for St. Helena*, No. 560, Report for 1907, Darling & Son, Ltd., London, June 1908, p. 26.

Lewis Harcourt, Kommissaris vir Openbare Werke, het op W. Anstruther-Gray (parlements lid vir St. Andrews) se vraag oor staatsondersteunde immigrasie gesê dat Lord Elgin staatsondersteunde emigrasie vir St. Helenas oorweeg het.¹⁴⁹ In *The Lagos Standard* van 17 April 1907 is berig dat die staatsekretaris aandag gegee het aan die hopelose situasie op die eiland weens die onttrekking van die garnisoen. Die koerant het ook berig dat sommige St. Helenas vanaf die eiland na Lagos in Nigerië geëmigreer het.¹⁵⁰

Op 14 Mei 1907 het die kwessie van staatsondersteunde emigrasie aan St. Helenas weer aandag in die Britse Laerhuis gekry toe Majoor Anstruther-Gray 'n vraag aan Churchill, die Onder-Koloniale Sekretaris, daaroor gerig het. Anstruther-Gray wou weet of enige aanbod aan St. Helenas ten opsigte van staatsondersteunde emigrasie gemaak is en hoeveel St. Helenas die aanbod aanvaar het. Churchill het daarop geantwoord dat daar ondersoek ingestel is om te bepaal hoeveel St. Helenas van staatsondersteunde emigrasie gebruik wou maak. Volgens Churchill het elf vroue aangedui dat hulle in werk as huiswerkers belanggestel het en 63 mans het belanggestel om as seelui te gaan werk.¹⁵¹ Die ondersoek waarna Churchill verwys het, het dus aan die lig gebring dat 74 St. Helenas bereidwillig was om op daardie tydstip te emigreer.

Staatsondersteunde emigrasie vir St. Helenas het weer op 11 Junie 1907 in die Laerhuis van die Britse parlement ter sprake gekom toe Majoor Anstruther-Gray 'n verdere vraag daaroor aan Churchill gerig het. Laasgenoemde het na die 100 mans van die eiland verwys wat op 21 Mei 1907 na die Kaapkolonie geëmigreer het en ook genoem dat hierdie emigrasie nie deel van 'n staatsondersteunde emigrasieskema was nie, want die 100 mans se kostes is deur die NCMC gedra.¹⁵²

---

¹⁴⁹ *Cape Times*, "St. Helena. Assisted Emigration", 28 March 1907, p. 5.

¹⁵⁰ *The Lagos Standard*, "Lagosian on Dits", 17 April 1907, p. 4.

¹⁵¹ USB, HC, Debates, Vol. 174, 14 May 1907, p. 786. Hierdie mans was dalk bewus van moontlike werkseleenthede wat vir seelui by Port Nolloth bestaan het. Alle St. Helena-immigrante wat by die kopermyne gaan werk het, moes deur Port Nolloth na die kopermyne gereis het en hulle kon bewus geword het van St. Helenas wat as seelui in Port Nolloth gewerk het en ook die inligting aan die eilandimmigrante verskaf het.

¹⁵² USB, HC, Debates, Vol. 175, c1222, 11 June 1907, p. 1222.

Die feit dat sommige St. Helenas suksesvol was om te emigreer en werk te bekom, beteken egter nie dat die nood op die eiland ten volle verlig is nie. In Brittanje het die St. Helenas se nood ook aandag gekry en in Augustus 1907 is 'n dinee ter invordering van geld vir sorgbehoewende eilandbewoners deur die St. Helena Komitee onder leiding van M. Hicks-Beach in Londen georganiseer.¹⁵³ By hierdie geleentheid het Sir Gilbert Parker, parlamentslid vir Gravesend, hulp van die Britse regering vir die St. Helenas gevra. Daar was ook ene mnr. Fulton teenwoordig wat 'n vlaskenner was en hy het by die dinee vir die vestiging van 'n vlasbedryf op die eiland geagiteer. Hy het ook die Britse regering aangemoedig om geld te bewillig vir die instandhouding van die eiland se paaie. Beide inisiatiewe sou die nood op die eiland help verlig deur sommige van die werkloses van werk te voorsien.¹⁵⁴

Die St. Helena Komitee se geldinsamelingspoging waarna hierbo verwys is, het positiewe kommentaar van die eiland se goewerneur uitgelok en in die koloniale jaarverslag van 1907 het die goewerneur na die goeie werk verwys wat hierdie komitee in Londen ter wille van die sorgbehoewende eilandbewoners gedoen het.¹⁵⁵

Wat geldelike hulp aan St. Helena betref, het Churchill in Junie 1907 in die Laerhuis van die Britse parlement genoem dat Lord Elgin nie sou huiwer om vir verdere geldelike hulp aan die eiland te vra indien dit nodig sou wees nie.¹⁵⁶ Die versoek van Fulton vir geld om die paaie van St. Helena in stand te hou, het nie op dowe ore geval nie, want vroeg in 1908 het Churchill die Laerhuis van die Britse parlement ingelig dat 'n geldelike toekenning vir die onderhoud van paaie op die eiland gemaak is en daardeur sou 'n aantal werkgeleenthede vir die werklose eilandbewoners geskep word.¹⁵⁷

Vroeg in 1908 moes Churchill op 'n vraag van Majoor Anstruther-Gray, wat in die Britse parlement oor staatsgesubsidieerde St. Helena-emigrasie geopper is, reageer.

---

¹⁵³ *Cape Times*, "News of the day", 9 August 1907, p. 5.

¹⁵⁴ *The Bulawayo Chronicle Weekly Edition*, "An Appeal for St. Helena. Government Grants Urged", 10 August 1907, p. 1.

¹⁵⁵ R.A. Sterndale, *Colonial Report for St. Helena, No. 560, Report for 1907*, Darling & Son, Ltd., London, June 1908, p. 38.

¹⁵⁶ *The Cape Daily Telegraph*, "St. Helena's Plight", 5 June 1907, p. 5.

¹⁵⁷ *The Bulawayo Chronicle Weekly Edition*, "Imperial Grant", 21 February 1908, p. 1.

Anstruther-Gray wou by Churchill weet of die St. Helena-emigrasieskema suksesvol was, hoeveel eilandbewoners daarvan gebruik gemaak het en of dit steeds aan die gang was.¹⁵⁸ Volgens Churchill is geen emigrasieskema georganiseer nie en hy het weer na die 100 mans verwys wat die vorige jaar werk in die Kaapkolonie op die Namakwalandse kopermyne bekom het.¹⁵⁹

Later in 1908 is daar weer 'n poging in Londen aangewend om geld vir die St. Helenas op die eiland in te samel. The League of the Empire het 'n uitstalling gereël wat ten bate van die eilandbewoners sou plaasvind. By die uitstalling is kantprodukte en handvervaardigde artikels, wat deur St. Helenas gemaak is, verkoop. Die uitstalling het vanaf 24 tot 27 Junie 1908 in Caxton Hall plaasgevind.¹⁶⁰

Die koloniale jaarverslae het strykdeur oor die ekonomiese toestande op St. Helena gerapporteer. Daar is ook melding gemaak van verskeie pogings om die ekonomiese toestande te verbeter. In die koloniale jaarverslag vir 1908 het die goewerneur van St. Helena onder andere na die verlore geleentheid om walvisse te vang, verwys. Hy was van mening dat 'n walvisvloot van drie tot vier skepe voldoende sou wees om 'n groot aantal van die werklose St. Helenas, wat voorheen op Amerikaanse walvissekepe gewerk het, van werk te voorsien. Daar was egter nie genoeg kapitaal beskikbaar om 'n walvisvloot aan die gang te kry nie. Aan die positiewe kant het die goewerneur na die potensiële inkomste vir handelaars verwys wat hulle uit die maandelikse besoeke van die twee posbote kon genereer.¹⁶¹ In die koloniale jaarverslag vir 1908 het die goewerneur aangetoon dat 72 emigrante die eiland verlaat het.¹⁶²

Wat St. Helena-emigrasie na Natal betref, kan uit verskeie bronne afgelei word dat heelwat eilandbewoners ook daarheen geëmigreer het. Damian Samuels verwys in sy MA-verhandeling na St. Helenas wat vanaf 1852 verskeie petisies ten gunste van

---

¹⁵⁸ USB, HC, Debates, Vol. 184, cc632-3 632, 18 February 1908, p. 632.

¹⁵⁹ USB, HC, Debates, Vol. 184, cc632-3 632, 18 February 1908, p. 633.

¹⁶⁰ *The Journal*, "St Helena. Much needed help", 16 June 1908, p. 3.

¹⁶¹ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 597, Report for 1908*, Darling & Son, Ltd., London, May 1909, p. 14.

¹⁶² H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 597, Report for 1908*, 9 March 1909, p. 22.

emigrasie opgestel het en hulle wou veral na Natal of Australië geëmigreer het.¹⁶³ Alhoewel die petisies nie onmiddellik tot die verlangde emigrasie gelei het nie, het dit die St. Helenas se begeerte om te emigreer beklemtoon. Die eilandbewoners, wat dit kon bekostig, het vanaf ongeveer 1865 na Natal geëmigreer, veral toe hulle verneem het dat ekonomiese toestande in Natal en die Kaapkolonie baie beter as op die eiland was. Daar is egter nie getalle vir hierdie groep St. Helenas gevind nie.¹⁶⁴

Soos reeds genoem, was daar egter St. Helenas wat nie emigrasie kon bekostig nie en pogings is toe aangewend om diesulkes wat wou emigreer geldelik te ondersteun. Op 8 Januarie 1872 is The St. Helena Mutual Emigration Society op die eiland gestig met die doel om mense wat nie emigrasie kon bekostig nie behulpsaam te wees.¹⁶⁵ Daar kan nie presies aangedui word hoeveel St. Helenas deur bovermelde vereniging gehelp is nie, maar daar kan met redelike sekerheid aanvaar word dat emigrante wel deur die vereniging geldelik ondersteun is. St. Helena-emigrante het veral gedurende die 1870's by Natal opgedaag. Die eilandbewoners het 'n voorkeur vir Natal ontwikkel en dit het sodanige afmetinge aangeneem dat die *Actaea* later nét St. Helena-immigrante daarheen vervoer het. Op versoek van die regering van Natal het Goewerneur Janisch 'n emigrasieagent op die eiland aangestel wat sou toesien dat St. Helena-emigrante met posbote, wat maandeliks by die eiland aangedoen het, gestuur sou word. Daardeur sou die koste verbonde aan emigrasie verminder word.¹⁶⁶

Die verslag van die Inspekteur van Werke wat op 5 September 1873 in *The Natal Witness* gepubliseer is vermeld dat W.H. Fenton inligting oor beskikbare St. Helena-arbeid verskaf het en het ook genoem dat St. Helena-arbeiders teen 'n besoldiging van £27 per jaar gekontrakteer kon word. Die besoldiging het lone, rantsoene en passaat ingesluit.¹⁶⁷ Tien dae later het *The Cape Mercantile Advertiser* 'n berig van passasiers wat vanaf Southampton en St. Helena op pad was, gepubliseer. Die *Myria* se

¹⁶³ Samuels, "Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena migration nexus", p. 183.

¹⁶⁴ A.L.J. Venter, *Coloured. A profile of two million South Africans*, Human and Rousseau, Cape Town, 1974, p. 285.

¹⁶⁵ *The Blue Book, The Annual Colonial Report, "Historical events"*, n.p., <https://sthelena.se/calendar/january/> [Besook op 08.11.2017].

¹⁶⁶ H.R. Janisch, *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. St. Helena, Report for 1872*, No. 18, 17 March 1873, p. 122.

¹⁶⁷ *The Natal Witness*, "Inspector of Works", 5 September 1873, p. 3.

passasierslys vir Natal het die name van 37 passasiers met tipiese St. Helena-vanne soos Young, Henry, Newman, Benjamin, Stevens, Williams en Bennet bevat.¹⁶⁸ Op 23 September 1873 het die *Actaea* vanaf St. Helena met 221 emigrante na Natal vertrek en in Durban is daar spesiale voorsiening vir akkommodasie by plaaslike hotelle gemaak. *The Natal Witness* het plaaslike oujongkêrels aangemoedig om hulle gereed te kry want daar was dames op pad al was hulle “a little off coloured”.¹⁶⁹

Benewens hierdie groep wat opgedaag het, het die *Actaea* op 10 Oktober 1873 ongeveer 250 bruinmense van St. Helena by Durban afgelaai.¹⁷⁰ Op die eiland was daar nog 270 wat aansoek gedoen het om na Natal te emigreer. Die *Actaea* het na St. Helena teruggekeer om nog immigrante op te laai.¹⁷¹ Intussen is St. Helenas deur *The Natal Witness* op 17 Oktober 1873 verseker dat hulle werk in Natal sou kry, want die aanvraag na arbeid in die kolonie het steeds gegroei.¹⁷² Ongeveer 'n week later het *The Natal Witness* beweer dat daar nog St. Helena-immigrante in Natal opgedaag het, maar ongelukkig is die aantal nie verskaf nie. Daar is ook verslag gedoen dat meer St. Helena-emigrante na Natal sou emigreer as plaaslike voornemende werkgewers ook tot die emigrasiekostes sou bydra.¹⁷³

Gedurende 1873 het plaasboere van Natal van St. Helenas in 'n eksperiment gebruik gemaak toe hulle Zoeloe-arbeiders met eilandbewoners vervang het. Die plaasboere het tot die slotsom gekom dat St. Helena-arbeid goedkoper en beter as Zoeloe-arbeid was en dit het die vraag na die eiland-arbeid verder verhoog.¹⁷⁴

G.M. Swiegers verwys in haar PhD-proefskrif na St. Helena-immigrante en sy noem dat daar gedurende November 1873 'n totaal van 441 arbeiders vanaf St. Helena na Natal geëmigreer het.¹⁷⁵ Hierdie groep is vroeg in 1874 deur 'n tweede besending van

¹⁶⁸ *The Cape Town Mercantile Advertiser*, “Shipping Intelligence”, 15 September 1873, p. 3.

¹⁶⁹ *The Natal Witness*, “Durban. From our own correspondent”, 30 September 1873, p. 3.

¹⁷⁰ *The Natal Witness*, “Durban. From our own correspondent”, 10 October 1873, p. 3.

¹⁷¹ *The Eastern Province Herald*, “Natal”, 14 October 1873, p. 2.

¹⁷² *The Natal Witness*, “Durban. From our own correspondent”, 17 October 1873, p. 3.

¹⁷³ *The Natal Witness*, “The Native Labour Question”, 24 October 1873, p. 5.

¹⁷⁴ *The Natal Witness*, “The supply of labour”, 28 November 1873, p. 3.

¹⁷⁵ Swiegers, “Britain and the labour question in South Africa: The interaction of state, capital, labour and colonial power, 1867-1910”, p. 380.

180 St. Helena-immigrante gevolg. Van hierdie immigrante wat met die *Actaea* opgedaag het, het nie almal werk in Durban gekry nie, maar hulle was egter suksesvol om werk in Pietermaritzburg en die kleiner nedersettings van Natal te bekom. Die getal en name van hierdie groep is ongelukkig nie in die berig vermeld nie.¹⁷⁶

Die aanvraag na huiswerkers was die volgende trekpleister vir St. Helenas en nog meer eilandbewoners is na Natal gelok.¹⁷⁷ In 'n koerantberig is na die vroulike huiswerkers van St. Helena as “netjies” verwys en daar is ook vermeld dat hulle 'n beter indruk as die Zoeloe-huiswerkers gemaak het. Die St. Helenas kon boonop Engels vlot praat en was ook goeie tafelbediendes.¹⁷⁸ Op 13 Januarie 1874 het *The Natal Witness* 'n artikel gepubliseer waarin W.H. Fenton van Natal en A.T. Young van St. Helena bekend gemaak het dat hulle reëlins met die Union Steam Shipping Company getref het om St. Helena-immigrante vanaf die eiland na Natal te vervoer. Fenton en Young het ook onderneem om St. Helenas van goeie karakter te selekteer.¹⁷⁹

Kort na Fenton-hulle se berig in die koerant het die *Actaea* 'n tweede groep St. Helena-immigrante by Durban afgelaai en almal van hulle het werk bekom. Daar is selfs aansoeke vir 'n derde vrag St. Helena-immigrante in *The Natal Witness* geadverteer.¹⁸⁰ Op 23 Januarie 1874 is in *The Natal Witness* 'n kort berig geplaas waarin die St. Helenas as goeie arbeiders beskryf is.¹⁸¹ 'n Dag later is in *The Natal Witness* berig dat die *Actaea* vir 'n derde keer via die Kaap na St. Helena gevaar het om nog St. Helena-immigrante te gaan haal. Voor die vertrek van die skip is daar byna 100 aansoeke vir St. Helena-arbeid ontvang. In dieselfde uitgawe is ook berig dat die regering van Natal bereid was om die volle koste van die St. Helena-immigrante te betaal. Ongelukkig is daar nie syfers vir hierdie emigrasie na Natal gevind nie.¹⁸²

¹⁷⁶ *The Natal Witness*, “Durban. From our correspondent”, 9 January 1874, p. 3.

¹⁷⁷ *Ibid.*, p. 3.

¹⁷⁸ *The Natal Witness*, “Durban. From our own correspondent”, 17 October 1873, p. 3.

¹⁷⁹ *The Natal Witness*, “Immigrants from St. Helena”, 13 January 1874, p. 4. Die St. Helena-immigrante sou met posbote vanaf die eiland na Natal vervoer word. Aansoeke sou deur J.H. Spence en W.H. Fenton in Durban, asook A.T. Young in St. Helena, hanteer word. Die passasiers sou van die staatsgesubsidieerde skema gebruik kon maak, waar die passaat maandeliks na diensaanvaarding deur die immigrant aan die staat terugbetaal is. Kyk ook Bylaag H op p. 232.

¹⁸⁰ *The Natal Witness*, “Heads of News”, 30 January 1874, p. 2. Die getal en name van die passasiers is nie in die artikel bekend gemaak nie.

¹⁸¹ *The Natal Witness*, “St. Helena Immigrants”, 23 January 1874, p. 2.

¹⁸² *The Natal Witness*, “Durban. From our own correspondent”, 24 February 1874, p. 3.

Die emigrasiestroom het sterk gevloei en een na die ander skip het emigrante by die eiland opgelaai om hulle na Natal te neem. Op 20 Maart 1874 het die Immigrante Hulp Komitee 'n kort berig in *The Natal Witness* geplaas waarin hulle genoem het dat nog 150 St. Helenas op die eiland aansoek vir werk in Natal gedoen het. In die berig is die klem van huiswerkers na kinderoppassers verskuif en die skrywer het vermeld dat dit goed sou wees as babas en kleuters van Natalse ouers deur skoon, goed geklede en Engelssprekende oppassers opgepas word, eerder as wat swart mans die kinders “verkeerde Engels” leer.¹⁸³ Vervolgens het die *Ocean Ranger* op 5 Mei 1874 met 87 St. Helena-immigrante in Durban opgedaag.¹⁸⁴

Daarna het die *Ocean Ranger* en die *Actaea* gesamentlik met ongeveer 250 St. Helena-immigrante weer by Durban aangekom. Die immigrante was meestal mans en seuns wat hoofsaaklik na die binneland op pad was om veral plaasarbeid te verrig.¹⁸⁵ Teen die middel van Mei 1874 het die *Actaea* met twee vaarte nog 'n verdere 600 St. Helena-immigrante by Durban afgelaai.¹⁸⁶ Op 19 Mei 1874 is meer as 90 St. Helena-immigrante, wat op soek was na werkseleenthede in Natal, in die sogenaamde “Coolie barracks” in Durban gehuisves.¹⁸⁷

Die immigrantestroom het steeds nie gestop nie. Teen die einde van Mei 1874 het die S.S. *Iceland* met 'n hele aantal vroulike immigrante van St. Helena, wat klaarblyklik almal vir Pietermaritzburg geoormerk was, by Durban opgedaag.¹⁸⁸ Vroeg in Junie 1874 kon *The Natal Witness* berig dat die aankoms van 'n paar St. Helena-immigrante verligting vir die binneland van Natal ten opsigte van plaasarbeid gebring het.¹⁸⁹ Sommige St. Helenas is ook deur die Departement van Openbare Werke geakkommodeer. Op 5 Junie 1874 het die Inspekteur van Werke in sy verslag aan die

¹⁸³ *The Natal Witness*, “Durban. From our own correspondent”, 20 March 1874, p. 3.

¹⁸⁴ Passasierslys van die *Ocean Ranger*, 5 Mei 1874, n.p., <https://molegenealogy.blogspot.com/2018/04/passengers-to-natal-per-ocean-ranger.html> [Besoek op 13.04.2019]. Kyk ook Bylaag I op p. 232. Die passasierslys bevat 86 name van passasiers waarvan baie St. Helena-vanne is soos Thomas, Bowers, Smith, Richards, Peters, Leo en Yon.

¹⁸⁵ *The Natal Witness*, “Durban. From our own correspondent”, 8 May 1874, p. 3.

¹⁸⁶ *The Natal Witness*, “Durban. From our own correspondent”, 12 May 1874, p. 3.

¹⁸⁷ *The Natal Witness*, “Durban. From our own correspondent”, 19 May 1874, p. 2.

¹⁸⁸ *The Natal Witness*, “Durban correspondent”, 30 May 1873, p. 5.

¹⁸⁹ *The Natal Witness*, “The Coast”, 2 June 1874, p. 2.

Openbare Werke Komitee oor arbeiders wat gedurende daardie maand in Pietermaritzburg gebruik is, vermeld dat gemiddeld veertien blankes, sewe militêre personeellede, ses St. Helenas en een swart arbeider gebruik is.¹⁹⁰

Soos reeds vermeld is, het St. Helenas, wat na Natal geëmigreer het, by Durban aan wal gegaan. Hulle is egter nie net in Durban nie, maar ook in ander plekke in Natal gevestig. Die 1876-sensus vir Pietermaritzburg maak melding van 68 St. Helenas wat teen Januarie daardie jaar in Pietermaritzburg woonagtig was.¹⁹¹ Alles was egter nie rooskleurig vir die St. Helena-immigrante nie. Dit het aan die lig gekom dat sommige van hulle swak besoldig is. Volgens 'n berig in *The Natal Witness* van Augustus 1874 het St. Helenas die Zoeloe- en Indiër- arbeiders vervang omdat die St. Helenas meer werk teen 'n laer koste verrig het.¹⁹² Soms is daar ook teen die St. Helenas in Natal gediskrimineer. In Oktober 1874 het "Durbanite" 'n brief in *The Natal Witness* gepubliseer waarin vir die vervanging van bruin St. Helena-huishulpe deur blanke St. Helenas geagiteer is. In die volgende hoofstuk sal meer op die kwessie van diskriminasie teen die St. Helenas gefokus word.¹⁹³

Hoeveel St. Helenas uiteindelik in Natal opgedaag het, kan, soos in die geval van die Kaapkolonie, nie met sekerheid bepaal word nie aangesien baie van die bronne wat onder punt 3.8 aangehaal is, nie die immigrante-getalle verskaf nie. Die somtotaal van die beskikbare getalle van St. Helena-immigrante, wat in hierdie bespreking vermeld is, word in Figuur 1 op bladsy 112 aangedui. Alhoewel die grafiek, benaderd bereken volgens beskikbare getalle, aantoon dat 8 819 St. Helena-immigrante in Suid-Afrika gedurende die studietydperk opgedaag het, sou die werklike somtotaal hoër gewees het aangesien sommige bronne nie syfers verskaf het nie. Die goewerneurs van St. Helena het in die koloniale jaarverslae aangetoon hoeveel St. Helenas jaarliks geëmigreer het. Alhoewel die goewerneurs nie spesifiek aangedui het waarheen hierdie emigrasie plaasgevind het nie kan met redelike sekerheid aanvaar word dat

¹⁹⁰ *The Natal Witness*, "Inspector of Works", 5 June 1874, p. 3.

¹⁹¹ *The Natal Witness*, "The Census Returns", 8 February 1876, p. 3. Kyk ook Bylaag J op p. 234. Die sensus verteenwoordig die getalle van Januarie 1876. Volgens die sensus was daar 68 St. Helenas in Pietermaritzburg, waarvan 32 mans en 36 vroue was.

¹⁹² *The Natal Witness*, "Pietermaritzburg, Friday", 7 August 1874, p. 2.

¹⁹³ *The Natal Witness*, "European Immigration. Durbanite to the Editor of The Natal Witness", 9 October 1874, p. 3.

hulle hoofsaaklik na Suid-Afrika verhuis het, aangesien Suid-Afrika 'n gewilde bestemming vir St. Helena-migrante was.¹⁹⁴

Die onderstaande grafiek by Figuur 1 dui aan dat die emigrasiestroom in 1873 sy hoogtepunt gedurende die neëntiende eeu bereik het. In daardie jaar het 1 794 St. Helenas van die totale bevolking van St. Helena vir 1873 na Suid-Afrika geëmigreer. Die St. Helena-emigrantestroom wat na die Kaapkolonie en Natal gevloei het, is deur verskeie faktore beïnvloed. Enersyds was daar stootfaktore vanaf St. Helena en andersyds was daar trekfaktore in die twee kolonies wat tot emigrasie gelei het.

In Figuur 1 is verskeie pieke in die migrasiestroom vanaf St. Helena na Suid-Afrika waarneembaar. Die vroegste twee pieke is in 1842 en 1844 bereik toe veral “prys-Negers” na die Kaapkolonie geëmigreer het. Hul emigrasie is hoofsaaklik deur arbeidstekorte in die Kaapkolonie veroorsaak. Vermelde arbeidstekorte was die gevolg van die finale vrystelling van slawe in Desember 1838. Daardeur is groot tekorte aan arbeid op Bolandse plase veroorsaak. Derhalwe het die kurwe vanaf 1838 begin styg en sy eerste piek in 1842 bereik.

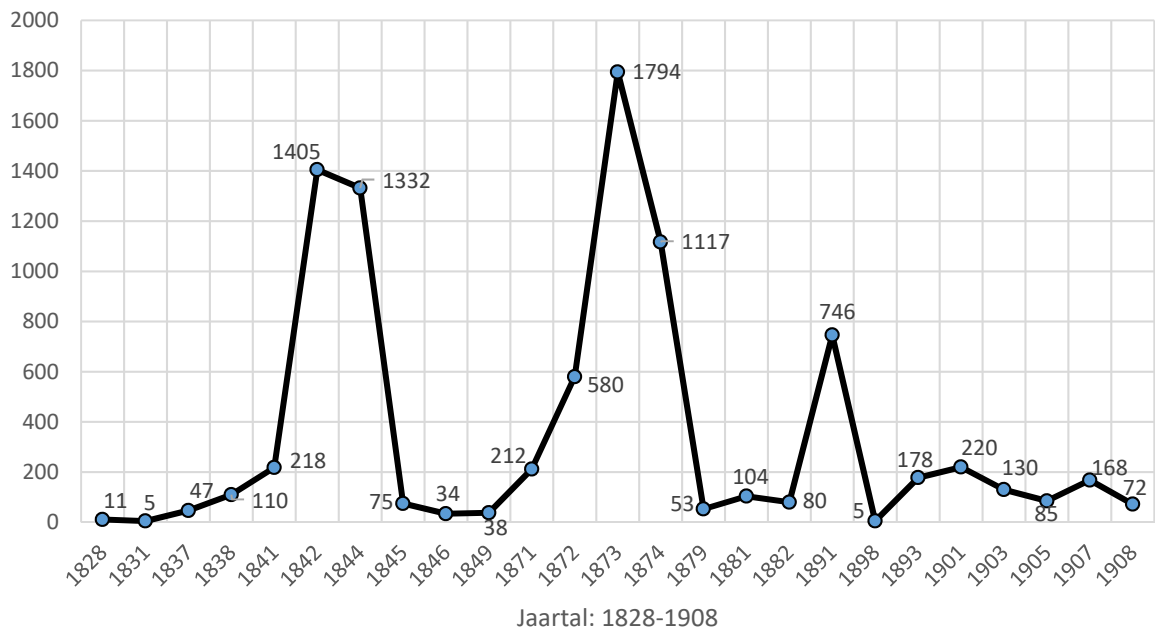
In 1873, 1874 en 1891 het die migrasie weer pieke bereik. Hierdie laaste drie pieke is hoofsaaklik deur stootfaktore, soos die verswakkende ekonomie van St. Helena en trekfaktore soos arbeidsbehoefte in die Kaapkolonie en Natal veroorsaak. Arbeidstekorte het byvoorbeeld in die kopermyne van Namakwaland ontstaan weens die ontdekking van nuwe ertsliggame en verhoogde produksie om in die groter aanvraag na koper te voorsien. In hoofstuk drie is ook na die suikerboere van Natal verwys, wat van St. Helena-arbeid gebruik gemaak het, omdat hulle laer lone vir die St. Helenas betaal het. Die lae golwe verwys hoofsaaklik na periodes van laer aanvraag na arbeid.

---

¹⁹⁴ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 420, Report for 1903*, Darling & Son, Ltd., London, 23 March 1904, p. 129; H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 448, Report for 1904*, Darling & Son, Ltd., London, 23 February 1905, p. 129; H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 486, Report for 1905*, Darling & Son, Ltd., London, 8 March 1906, p. 18; H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 526, Report for 1906*, Darling & Son, Ltd., London, 22 April 1907, p. 19; H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 560, Report for 1907*, Darling & Son, Ltd., London, 13 March 1908, p. 26; H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 597, Report for 1908*, Darling & Son, Ltd., London, 9 March 1909, p. 22.

Figuur 1: Benaderd berekende getalle vir St. Helena-immigrante.

Benaderde berekende getalle vir St. Helena-immigrante wat vanaf 1828-1908 na Suid-Afrika geëmigreer het.

Die St. Helenas het vanaf die eiland geëmigreer en as gedwonge- en vrye migrante na Suid-Afrika verhuis. In die volgende hoofstuk word die klem verskuif na aspekte soos watter vervoeropsies vir St. Helena-immigrante vanaf die hawens na hul werksbestemmings beskikbaar was, die verskillende vervoerroetes na die werksbestemmings en die St. Helenas se uiteindelijke sosio-ekonomiese invloed op hul nuwe tuistes.

Hoofstuk 4 Die aankoms van St. Helena-immigrante by hul werksbestemmings en die sosio-ekonomiese impak op hul nuwe tuistes.

Hoofstuk vier handel oor die wyses waarop St. Helenas werk in Suid-Afrika bekom het, die vervoeropsies vanaf die hawens en die vervoerroetes wat tot hul beskikking was, aankoms by hul uiteindelijke werksbestemmings, tipes werk wat hulle gedoen het, asook die sosio-ekonomiese invloed op hul nuwe tuistes.

4.1 Hoe St. Helenas werksgeleenthede in Suid-Afrika bekom het.

Die St. Helenas wat na Suid-Afrika geëmigreer het, het hoofsaaklik by Suid-Afrikaanse hawens soos Kaapstad, Port Nolloth, Port Elizabeth en Durban aan wal gegaan. Daarvandaan het hulle soms na verskeie binnelandse bestemmings vertrek, soos reeds in die vorige hoofstuk aangedui is.

“Prys-Negers” is, soos ook reeds bespreek, as gedwonge migrante ingevoer om arbeid in die Kaapkolonie te verrig. Lord Palmerston, die Britse Sekretaris van Buitelandse Sake, het in Januarie 1841 ’n skrywe aan die kommissaris van die Gemengde Kommissiehof oor die “prys-Negers” van Sierra Leone gerig waarin hy genoem het dat die goewerneur van die gebied van mening was dat die “prys-Negers” deur hierdie hof in diens geneem moes word om veral as boodskappers, diensknegte en klerke diens te verrig.¹ Volgens Jorge Felipe Gonzalez het die “prys-Negers” wat in die Kaap opgedaag het meestal in Kaapstad gewerk, maar sommige is ook in die suidelike voorstede soos Rondebosch en Wynberg gevestig.²

Vrye immigrante vanaf St. Helena het soms self werk gekry soos John Henry Harris wat op die eiland vir die Liberated African Establishment gewerk het, in 1854 na Suid-Afrika verhuis het en aanvanklik in Aliwal-Noord as posmeester en toe later as

---

¹ USB, *British Parliamentary Papers. Correspondence related to the Slave Trade 1842*, Vol. XLIV, No. 3, Irish University Press, Shannon, 1971, pp. 3-4. Die Gemengde Kommissiehof is deur Brittanje, Spanje, Portugal en Nederland in die lewe geroep. Sodanige hof sou slawe aan boord van slaweskepe vrystel en na ’n Brits-beheerde gebied neem. As die vaartuie van ’n ander land as Brittanje gekom het, sou die eienaars van sodanige vaartuie deur hul eie land se howe verhoor word.

² Jorge Felipe Gonzalez, “Prize Negroes in Cape Town and the Atlantic abolitionism”, n.p., <http://dhsouthafrica.leadr.msu.edu/research-papers/prize-negroes-in-cape-town-and-the-atlantic-abolitionism-4/> [Besoek op 05.03.2020].

vrederegter van Lady Grey gewerk het.³ Andere het op advertensies, wat in koerante verskyn het, gereageer. In Januarie 1870 het die NCMC in *The Cape Mercantile Advertiser* 'n advertensie geplaas waarin hulle op soek was na Maleier-arbeiders vir die Port Nolloth Tramway and Jetty Works. Aangesien sommige St. Helenas hulself in die Bo-Kaap gevestig het, is hulle as deel van die Maleier-gemeenskap beskou en hulle kon dus om hierdie vakatures aansoek doen.⁴ Op 16 Maart 1870 het *The Cape Mercantile Advertiser* 'n advertensie geplaas waarin die NCMC vakatures vir "Mantatee labourers and Malay Coachmen" geadverteer het.⁵ In Bylaag J verskyn twee advertensies waarin spesifiek vir St. Helena-werkers gevra word.⁶

Soms het 'n agent van St. Helena die beskikbaarheid van arbeid op die eiland per brief aan iemand in die Kaapkolonie of Natal bekend gemaak. 'n Agent van St. Helena, E. Baker, het ene P.W. Court van Port Elizabeth byvoorbeeld, oor die beskikbaarheid van arbeiders op die eiland ingelig. Die inhoud van die brief is in *De Zuid Afrikaan* gepubliseer en lesers sou kennis neem dat daar goeie kokke, kinderoppassers en tafelbediendes op die eiland was wat gretig was om in Port Elizabeth te werk. As potensiële werkgewers van Port Elizabeth tevrede sou wees met meisies tussen die ouderdomme van veertien en twintig jaar sonder enige kwalifikasies en getuigskrifte, sou 'n groot aantal van hulle op die eiland vir emigrasie beskikbaar wees.⁷

Partykeer het voornemende werkgewers op eie stoom advertensies in koerante geplaas om arbeid te bekom. So byvoorbeeld het ene "XYZ" van Harrismith in die Vrystaat op 17 Oktober 1876 'n brief aan *The Natal Witness* geskryf waarin genoem is dat 'n St. Helena-man van goeie karakter gesoek word om na perde om te sien. Dit is ook van die suksesvolle aansoeker verwag om met 'n grassnyer te kon werk.⁸ Ene Carr van Pietermaritzburg het op 16 Oktober 1882 'n advertensie in dieselfde koerant geplaas waarin hy verklaar het dat hy 'n St. Helena- of Kreoolse egpaar in diens wou

³ H. Garner, 03.07. 2020, n.p., dhgarner@icon.co.za [Besoek op 11.12.2019].

⁴ *The Cape Town Mercantile Advertiser*, "Wanted", 22 January 1870, p. 2. Die Maleiers was baie goeie koetsiers en hulle is klaarblyklik benodig om die muile wat die trokke op die Port Nolloth-Okiep-treinspoor getrek het te hanteer.

⁵ *The Cape Town Mercantile Advertiser*, "Wanted", 16 March 1870, p. 2. Kyk ook Bylaag K op p. 235.

⁶ *The Natal Witness*, "Wanted", 25 February 1879, p. 4.

⁷ *De Zuid Afrikaan*, "Dienstvolk van Sint Helena", 5 March 1873, p. 2.

⁸ *The Natal Witness*, "Wanted", 17 October 1876, p. 5.

neem. Van die man is verwag om na perde om te sien en om ook as drywer diens te doen terwyl sy vrou vir 'n klein gesin as kok moes optree. Slegs egpare met 'n goeie karakter kon aansoek doen en die egpaar sou van gerieflike akkommodasie voorsien word.⁹

Voornemende werknemers het soms hul eie werkverwante advertensies in 'n Suid-Afrikaanse koerant geplaas. In April 1872 het 'n gesin van St. Helena 'n advertensie in *The Eastern Province Herald* geplaas waarin hulle verklaar het dat hulle graag na Port Elizabeth wou emigreer maar nie oor die nodige fondse beskik het om die daad by die woord te voeg nie. In die advertensie is ook genoem dat die seun en sy vader oor besigheidservaring beskik het. Hulle het vir 'n lening gevra om die passaat vanaf die eiland na Port Elizabeth te dek en sou die lening terugbetaal sodra hulle begin werk het. Enige persoon wat hulp wou verleen kon die besonderhede van die gesin by die kantoor van die betrokke koerant verkry.¹⁰

Wanneer St. Helena-immigrante op hul eie in Suid-Afrika aangekom het, het hulle soms self advertensies, waarin hulle werk gesoek het, in plaaslike koerante geplaas. Op 19 Junie 1872 het daar byvoorbeeld in *The Cape Mercantile Advertiser* 'n advertensie verskyn van ene "The Subscriber", wat met die *Fairlie* opgedaag het. In die advertensie het die adverteerder genoem dat hy of sy oor besigheidservaring beskik, Engelssprekend, getroud, middeljarig en 'n geheelonthouer was.¹¹ In Augustus 1908 het 'n vrou van St. Helena ook in *The Cape Times* geadverteer dat sy graag as verpleegster in Suid-Afrika wou werk.¹²

Partykeer het 'n immigrasie-agent, soos R.M. Pritchard, die beskikbaarheid van arbeiders op die eiland aan voormalige eilandbewoners in die Kaapkolonie bekend gemaak. Pritchard het byvoorbeeld met H.B. Hoare, 'n St. Helena wat reeds na die Kaap geëmigreer het, kontak gemaak. Vervolgens het Hoare 'n brief aan *The Cape Times* geskryf waarin hy genoem het dat baie jong meisies en 'n aantal jong mans van

---

⁹ *Ibid.*, p. 2.

¹⁰ *The Eastern Province Herald*, "A family in St. Helena", 16 April 1872, p. 1.

¹¹ *The Cape Mercantile Advertiser*, "To let", 19 June 1872, p. 2.

¹² *Cape Times*, "Situations wanted", 29 August 1908, p. 2.

St. Helena graag na die Kaapkolonie wou emigreer. Hierdie voornemende emigrante was glo eerlik, beskaafd en bereidwillig om hard te werk.¹³

Soms is agente deur die regering aangestel om St. Helena-immigrante in te voer. Op 25 April 1873 het die Kaapse koloniale regering W. Humphries op 'n kontrakbasis aangestel om arbeiders vanaf St. Helena na die Kaapkolonie in te voer. Hy sou £8 per arbeider betaal word.¹⁴ Ene Fenton het 'n paar dae later aan *The Natal Witness* genoem dat die Natalse regering ook 'n agent in St. Helena aangestel het en dat hierdie agent St. Helena-emigrante per posboot na Natal sou stuur. Voornemende werkgewers sou volgens hom, nie lank hoef te wag nie, want die posbote het gereeld by die eiland aangedoen.¹⁵

Partykeer het 'n immigrasie-agent 'n advertensie vir arbeid in 'n plaaslike koerant geplaas. W. Humphries het byvoorbeeld op 18 Augustus 1873 'n advertensie in *The Cape Mercantile Advertiser* laat plaas waarin hy genoem het dat 'n hele aantal St. Helena-emigrante vanaf die eiland met die *Lord of the Isles* na Natal op pad was om vakatures daar te vul. Voornemende werkgewers is aangemoedig om solank aansoeke vir die volgende vag, wat in September sou aankom, in te dien.¹⁶ 'n Paar jaar later het J. Leibbrandt & Company namens Fielder Brothers in Januarie 1882 'n kort berig in *The Eastern Province Herald* geplaas waarin hulle genoem het dat die emigrasie-agent volmag gehad het om kontrakte tussen voornemende werkgewers en St. Helena-immigrante te finaliseer. Voornemende arbeiders sou 'n gemiddelde loon en 'n twee- tot drie jaar kontrak ontvang.¹⁷

Koerante het gereeld inligting oor beskikbare St. Helena-arbeid gepubliseer. In verskillende uitgawes gedurende 1873 van *The Natal Witness* is oor St. Helena-immigrante berig wat as arbeiders beskikbaar was of op pad na die Kaapkolonie en Natal was of wat reeds in die twee kolonies opgedaag het. Die koerante het dus die beskikbaarheid van St. Helena-arbeiders gepopulariseer en dit kon daartoe bydra dat

---

¹³ *Cape Times*, "To the Editor of the Cape Times", 17 November 1881, p. 3.

¹⁴ *The Natal Witness*, "Diamond Fields", 25 April 1873, p. 3.

¹⁵ *The Natal Witness*, "St. Helena Immigrants", 29 April 1873, p. 2.

¹⁶ *The Cape Mercantile Advertiser*, "Servants from St. Helena", 18 August 1873, p. 3.

¹⁷ *The Eastern Province Herald*, "St. Helena servants", 20 January 1882, p. 2.

sommige eilandbewoners werk kon bekom.¹⁸ In Julie 1873 is 'n artikel in *The Natal Witness*, wat oor die aankoms van St. Helena-immigrante in Natal handel het, gepubliseer en is daar na die immigrante as huiswerkers verwys.¹⁹ In dieselfde maand het *The Journal* berig dat die owerhede van Natal 370 St. Helenas na die kolonie sou bring.²⁰ Later in die jaar het *The Cape Mercantile Advertiser* 'n kennisgewing gepubliseer waarin lesers bewus gemaak is van St. Helena-immigrante wat met die *Lord of the Isles* opgedaag het.²¹ Die *Cape Times* het op 7 Januarie 1882 'n advertensie gepubliseer waarin lesers daarvan verwittig is dat St. Helena-arbeid by Fielder Brothers beskikbaar was. Al die koerantberigte en advertensies het voortdurend potensiële werkgewers van beskikbare arbeid op St. Helena ingelig.²²

Voornemende werkgewers van Suid-Afrika kon arbeiders van St. Helena verkry deur aansoeke aan agente soos J.H. Hofmeyr te rig. 'n Voorgeskrewe aansoekvorm moes deur die aansoeker voltooi word. In die Wes-Kaapse Argief en Rekorddiens kom verskeie van hierdie voltooide aansoekvorms in die Public Works Departement-reeks (PWD) voor. Die aansoekvorm is aanvanklik in staatskennisgewing no. 155 van 1881 gepubliseer. Daniel Joshua Hendrikz het byvoorbeeld 'n aansoekvorm voltooi waarin hy aangedui het dat hy graag 'n sestienjarige jongman van St. Helena as algemene arbeider in diens wou neem. Die kontrak sou vir drie jaar geldig wees en dit het ook vir behuising, skoon wasgoed, 'n vaste maandelikse besoldiging en die verhaling van die passaat voorsiening maak soos in die figuur hieronder aangetoon word.²³

In Figuur 2 aansoek is geen name van immigrante verskaf nie, maar in ander gevalle is name wel voorsien. Charles James Davey en Thomas Watson Maddison van Beaufort-Wes het in 1882 twee voornemende St. Helena-immigrante se name op die aansoekvorm as "Leo" en "Gail" aangedui.²⁴ Daar is ook ander gevalle soos dié van F. Porter van Mowbray wat in 1882 vir Ernest Thomas aansoek gedoen het om daar as

¹⁸ *The Natal Witness*, "Durban", 4 July 1873, p. 3; *The Natal Witness*, "Inspector of Works", 5 September 1873, p. 3; *The Natal Witness*, No title, 23 September 1873, p. 3.

¹⁹ *The Natal Witness*, "Durban", 11 July 1873, p. 3.

²⁰ *The Graham's Town Journal*, "Local &c", 18 July 1873, p. 3.

²¹ *The Eastern Province Herald*, "Latest telegrams", 12 September 1873, p. 2.

²² *Cape Times*, "Miscellaneous", 7 January 1882, p. 1.

²³ WKARD, PWD 2/404, Applications: Government Aided Immigration, n.p.

²⁴ *Ibid.*, n.p.

“houseboy” te werk.²⁵ St. Helenas, wat reeds in die Kaapkolonie gehuisves was, het partykeer vir die emigrasie van ’n familielid aansoek gedoen. In Februarie 1883 het Charles Leo van die Kaap aansoek gedoen dat sy seun, Charles Leo junior, soontoe kon emigreer om as skoenmaker te werk.²⁶

Figuur 2: Aansoekvorm: Daniel Jacobus Hendrikz.

Cr. Lds. 12. 3

Form of Application for Immigrants under Government Notice No. 155 of 1881.

Waterford and Sons Limited, London

APPLICANTS.		PERSONS APPLIED FOR.				Arrangements for reception at Port of Landing, and Transport Inland. Name of Agent at Port.	Amount Deposited.		
Names in full.	Address.	Names in full.	Address.	Age (Approximate).	Intended Occupation.		£	s.	d.
Daniel Jacobus Hendrikz.	Emigrant West.	One had to be selected by Emigration Agent.	St. Helena	16 years	for: Servant	J. H. Meyer, Cape Town, Orange St.	14	0	0

Give underneath the name of a Person who could guarantee the Applicant's credibility and good faith. State the conditions of Agreement which it is proposed to enter into with the Person applied for, including Terms of Service and Rate of Remuneration.

NAME OF REFEREE.	TERMS AND CONDITIONS OF CONTRACT.
Wm. H. J. H. Meyer, Cape Town.	The Contract to be for three years. Besides board, lodging, washing, wages to be paid at the rate of one pound 5s per month for the first year and 25/- per month for the two remaining years. Five shillings per month to be deducted from the wages until the purchase money to the amount of four pounds 5s shall have been repaid.

I, the above Applicant, do hereby acknowledge the particulars herein contained to be correct.

D. J. Hendrikz

WKARD, PWD 2/404, Applications: Government Aided Immigration, n.p.

4.2 Vervoeropsies vir St. Helenas vanaf Suid-Afrikaanse hawens.

St. Helena-immigrante kon aanvanklik vier vervoeropsies vanaf Suid-Afrikaanse hawens na die binneland gebruik. Eerstens kon hulle die opsie van ’n wa wat deur perde of muile getrek is, gebruik. Dit was die duurste en vinnigste opsie en dit was veral ideaal vir ’n individu of ’n paar passasiers wat die reisgeld kon bekostig. Die tweede opsie was ’n koets wat deur muile of perde in aflosspanne getrek is en dit het vir dertien tot vyftien passasiers voorsiening gemaak. Derdens kon passasiers van die ossewa-opsie gebruik maak wat goedkoper maar veel stadiger as die eerste twee keuses was. Vir diegene wat nie hierdie opsies kon bekostig nie het dit beteken dat

²⁵ *Ibid.*, n.p.

²⁶ *Ibid.*, n.p.

hulle die afstand na hul bestemming te voet moes aflê. Met die koms van treine is 'n vyfde opsie bygevoeg en dit het vinnig in gewildheid toegeneem.²⁷ Oor die vervoer van St. Helenas vanaf die hawens na binnelandse bestemmings het Erasmus beweer dat St. Helenas wat na die Kaapkolonie geëmigreer het in Kaapstad, Port Elizabeth, Oos-Londen en Port Nolloth voet aan wal gesit het waarvandaan hulle met waens en muile na hulle bestemmings in die binneland vervoer is.²⁸

Die ontdekking van diamante in die Noordwestelike Kaapkolonie het die ekonomie van die gebied 'n groot hupstoot gegee en dit het ook 'n dramatiese uitwerking op die ontwikkeling van spoorlyne vanaf die kus na die binneland gehad. In 1871 het die Kaapse regering dadelik planne opgestel om die spoorlyn vanaf Wellington na die binneland uit te brei. Hulle het onderhandelinge met die Cape Town Railway and Dock Company aan die gang gesit om die belange oor te koop om sodoende totale beheer oor die Kaapse hawe en die spoorlyn te verseker.²⁹ Die spoorlyn vanaf die Kaap na Kimberley is eers vanaf Wellington na Beaufort-Wes gebou en later in die 1880's na die Diamantveld uitgebrei. Die roete het as die westelike roete bekend gestaan en was een van die roetes wat deur St. Helenas gebruik kon word om na dorpe langs die roete en na die Diamantveld te reis. Diegene wat later vanaf die Kaap na die Witwatersrandse goudmyne moes reis, kon dieselfde roete gebruik.³⁰

Aan die ooskus het Port Elizabeth ook gereed gemaak om voordeel uit die diamantbedryf te trek. Allan Mabin het geargumenteer dat Port Elizabeth beter as Kaapstad toegerus was om die Diamantveld te bedien weens die feit dat Standard Bank in Port Elizabeth vanaf 1870 bereid was om geld in die diamantbedryf te belê. Die sakemanne van Port Elizabeth het dus toegang tot kapitaal gehad en heel gou het hulle van die grootste kopers van diamante geword. Die Diamantveld het ook hierdie sakemanne se belangrikste binnelandse mark vir verskeie produkte geword. Derhalwe het die sakemanne spoorverbinding tussen Port Elizabeth en die Diamantveld hoog

---

²⁷ J.T. McNish, *The glittering road*, Gothic Printing Co. Ltd., Cape Town, 1970, p. 111.

²⁸ Erasmus, "St. Helenas' aan die Kaap: migrasie, uitbuiting en assimilasie", p. 64.

²⁹ H.C. Huisman, "The coming of the Railway to the Cape", Historical Society of Port Elizabeth, Restorica, Port Elizabeth, July 1985, p. 54.

³⁰ A. Mabin, "The Rise and Decline of Port Elizabeth, 1850-1900", *The International Journal of African Historical Studies*, Vol. 19, No. 2, 1986, p. 288, <https://www.jstor.org/stable/219429> [Besoek op 16.03.2020].

op hul prioriteitslys geplaas.³¹ Teen 1889 het die spoorlyn vanaf hierdie hawestad Kimberley bereik en kon meer goedere en passasiers op die roete vervoer word. Gevolglik kon St. Helena-immigrante toe vanaf Port Elizabeth per trein na die Diamantveld reis.³²

Op 31 Januarie 1872 het *The Cape Mercantile Advertiser* 'n berig oor die Diamond-Fields Transport Company Limited gepubliseer waarin genoem is watter dorpe deel van die westelike roete gevorm het. Passasiers wat hierdie roete gebruik het, sou vanaf Kaapstad oor Wellington, Ceres, Beaufort-Wes, Murraysburg, Richmond, Hanover en Phillip's Town na Kimberley (Du Toitspan) kon reis. St. Helenas wat na een van die vermelde dorpe op pad was, sou dus van spoorvervoer gebruik kon maak. Aanvanklik het die spoorlyn vanaf Kaapstad tot by Wellington gestrek waar 'n groot aantal Maleiers met hulle waens, byekorhoede en lang swepe gewag het om die passasiers daarvandaan na die Diamantveld en die Witwatersrandse goudmyne te vervoer.³³ Verskeie oornagplekke is op die roete gevestig waar verblyf en voedsel aan passasiers voorsien is.³⁴ Die Inland Transport Company het ook die westelike roete bedien en St. Helenas soos Albert Alexander en sy gesin het in Januarie 1872 van hierdie vervoerdiens gebruik gemaak om vanaf die Kaap na Kimberley te reis.³⁵

In Namakwaland het die Cape Copper Company (CCC) passasiers vanaf Port Nolloth na die kopermyne vervoer. Diegene wat daarheen op pad was, het met die muiltrein gery wat deur muile in pare van vier in gelid getrek is. Later is die muile met stoomlokomotiewe vervang. Sommige St. Helena-immigrante het van hierdie diens gebruik gemaak toe hulle by die kopermyne gaan werk het, maar daar was ook St. Helenas wat Port Nolloth as werkbestemming gehad het waar hulle by die CCC en ander werkgewers werk bekom het.³⁶

---

³¹ *Ibid.*, p. 285.

³² K. Munro, "Travelling to South Africa via the Union Castle Line", 9 March 2019, n.p., <http://www.theheritageportal.co.za/article/travelling-south-africa-union-castle-line> [Besoek op 16.03.2020].

³³ W.J. Morton, "The South African Diamond Fields, and a Journey to the Mines", *American Geographical Society*, Vol. 9, 1877, p. 68, <https://www.jstor.org/stable/196558> [Besoek op 10.12.2018].

³⁴ *The Cape Mercantile Advertiser*, "Diamond-Fields Transport Company Limited", 31 January 1872, p. 3.

³⁵ Alexander, *Taming the African veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa*, p. 44.

³⁶ WKARD, Cape Colony Publications (hierna CCP) 9/21, Statistical Register of Cape Colony for 1906, pp. 250-255.

In 'n verslag oor beoogde staatsoorname van die Port Nolloth-Okiep-spoorlyn het Kommissaris T. Quentrall en J.H. Ronaldson onder andere na die infrastruktuur van die CCC verwys en beklemtoon dat spoorvervoer tot die invoer van masjiene gelei het waarmee koperproduksie verhoog is.³⁷ Daardeur is die vraag na arbeid ook verhoog en St. Helena-immigrante kon gedeeltelik in die arbeidsaanvraag voorsien.³⁸ Die aantal werknemers by die kopermyn op Concordia, waar ingevoerde masjiene vanuit Engeland in gebruik geneem is, het vanaf 554 in 1905 tot 749 in 1907 toegeneem. Die 100 St. Helena-mans waarna in die vorige hoofstuk verwys is, het in 1907 weens hierdie verhoogde aanvraag na arbeid diens by die myn op Concordia aanvaar. Hulle kon egter nie alle vaktures vul nie en die vraag na arbeid is dus nie ten volle bevredig nie.³⁹

In die Kaapkolonie se verslag oor trem- en spoorlyne wat in 1906 voltooi is, is na die spoorlyne van die CCC verwys wat ongeveer 258 kilometer lank was. Die verslag het ook vermeld dat die spoorlyne tussen Port Alfred en Grahamstad en tussen Worcester en Riversdal onderskeidelik 69 en 235 kilometer lank was. Hierdie infrastruktuur het die opsie van treindienste aan St. Helena-immigrante gebied wat na dorpe op die eindpunte van die roetes en werkbestemmings langs die roetes op pad was.⁴⁰

Teen 1854-55 het talle prospekteerders in Namakwaland opgedaag. Die maatskappy, Phillips & King, wat koper sedert 1852 in Springbokfontein ontgin het, was aanvanklik by wynuitvoere betrokke.⁴¹ In die vroeë fase van koperontginning het myneienaars moeite gedoen om myners van Cornwall in Wallis in te voer, maar teen 1856 was die koperstormloop verby en baie Cornwall-myners het of huiswaarts gekeer of na die Diamantveld en die Witwatersrandse goudmyne verhuis. Die kopermyne het aanvanklik arbeid van Walliesers, wat hoofsaaklik van Cornwall se tinmyne afkomstig

---

³⁷ USB, *Cape of Good Hope Department of Prime Minister. Report of Commissioners appointed to enquire into mineral resources of Namaqualand, with a view of consideration by government of advisability of taking over Port Nolloth – O'okiep Railway*, Vol. 1, Cape Times Ltd., Cape Town, 1980, p. 12.

³⁸ *Cape Times*, "Port Nolloth", 24 January 1895, p. 5.

³⁹ WKARD, CCP 10/22, Localities of the copper and coal mines and gold diggings: the annual output of copper and coal since 1905, No. 12, p. 124.

⁴⁰ WKARD, CCP 9/21, Railways, Tramways, Statistical Register of Cape Colony for 1906, pp. 250-255.

⁴¹ J.L. Meltzer, "The growth of Cape Town commerce and the role of John Fairbairn's Advertiser 1835-1849", Unpublished MA dissertation, University of Cape Town, Cape Town, 1989, p. 103. Die naam Springbokfontein is in 1911 tot Springbok verkort.

was, asook inheemse Namakwalanders gebruik gemaak.⁴² Volgens John Nauright was daar teen die 1850's slegs 'n paar Cornwall-myners wat in die kopermyne van Namakwaland gewerk het.⁴³ Daar is al hoe minder van die Namakwalandse arbeid gebruik gemaak omdat baie van hulle diens verlaat het sodra die eerste reëns uitgesak het. Dan het hulle in die winterreënvalstreek van Namakwaland gaan ploeg en hoofsaaklik graangewasse soos koring, rog, hawer en gars op die grond wat gemeenskaplik deur die inwoners besit is, geplant.⁴⁴ Die sogenaamde ploegseisoen was só belangrik vir die Namakwalanders dat die skole ook daardeur genoodsaak was om vir die ploegtyd te sluit. So byvoorbeeld is Spektakel Skool in Mei 1908 weens die ploegseisoen gesluit sodat die kinders met die ploëry en verwante aktiwiteite behulpsaam kon wees.⁴⁵

Hierdie onbestendigheid in beskikbare plaaslike arbeid het daartoe gelei dat al hoe meer Tsonga-werkers van Delagoabaai (Maputo) deur die CCC ingevoer is. Die mynmaatskappy het hul eie skip, bekend as die *Namaqua*, daarvoor gebruik.⁴⁶ In 1884 het die *Namaqua* byvoorbeeld 'n aantal werkers in Delagoabaai opgelaaai en na Port Nolloth vervoer waarvandaan hulle per spoor na die kopermyne geneem is.⁴⁷ Naught is van mening dat die Mosambiekse-werkers teen daardie tyd die mees betroubare ongeskoolde Afrika-arbeidsbron was.⁴⁸

Dié poel van arbeid het egter mettertyd leeg geloop veral weens arbeidstekorte wat op die Natalse suikerplantasies en ook tydens die bou van die Witwatersrand-Delagoabaai-spoorlyn ontstaan het. Vanaf Julie 1895 is die spoorlyn gebou en ná die voltooiing daarvan was dit vir die Mosambiekse-werkers makliker om hul arbeid aan

---

⁴² J. Nauright, "Cornish Miners and the Witwatersrand Gold Mines in South Africa, c. 1890-1904", *Researchgate*, January 2004, p. 7, <https://www.researchgate.net/publication/285584537> [Besoek op 14.05.2020].

⁴³ *Ibid.*, p. 7.

⁴⁴ Nederduits Gereformeerde Sendinggemeente Steinkopf, *Gedenkboek. Een-en-'n-half-eeufees 1819-1969*, Mester en Kie., Kaapstad, 1969, p. 65.

⁴⁵ WKARD, School Government and Education (hierna SGE), 1/719, Letter of G.J. van Zyl to Department of Education, 20 April 1908, n.p.

⁴⁶ WKARD, IAC/24, List of natives shipped per S.S. Namaqua for Cape C. Mining Co Ltd., 22 October 1884, n.p.

⁴⁷ WKARD, IAC/24, Men for Cape Copper Mines", 20 October 1884, n.p. Die name van 34 werkers soos Tom Jonas, Jim Booy, Diamond Gula, Passop Signmunyani, ensomeer verskyn op die handgeskrewe lys.

⁴⁸ Nauright, "Cornish Miners and the Witwatersrand Gold Mines in South Africa, 1890-1904", p. 2.

Suid-Afrikaanse goud- en diamantmyne te verkoop.⁴⁹ Weens die vermindering in plaaslike- en Mosambiekse arbeid het die CCC dus ná 1895 al hoe meer werkers vanaf St. Helena ingevoer.

St. Helenas wat vanaf Natal na bestemmings in die binneland wou reis kon aanvanklik, nes diegene op die westelike- en oostelike roetes, van die opsie van waens wat deur perde, muile of osse getrek is, gebruik maak. In Augustus 1873 het die Durbanse agent, Hounsell Schenk, in *The Natal Witness* geadverteer dat ossewavervoer vir passasiers vanaf Durban en Pietermaritzburg na die Diamantveld beskikbaar was.⁵⁰ Spoorvervoer sou eers later 'n werklikheid word. Die eerste Natalse spoorlyn is in 1876 vanaf die Punt na die Markplein in Durban gebou. Teen Desember 1880 is die spoorlyn deur die Natal Government Railways na Pietermaritzburg verleng en gedurende die 1890's het dit die grens van Transvaal bereik. St. Helenas wat vanaf Durban na die goud- en diamantmyne wou reis, kon daarna hul werkbestemmings per trein bereik, wat die toeganklikheid na daardie gebiede uiteraard baie vergemaklik het.⁵¹

4.3 Werksbestemmings van St. Helena-immigrante in die Kaapkolonie en Natal.

Gedurende die eerste drie dekades van die neëntiende eeu het St. Helenas Kaapstad en sy onmiddellike omgewing as voorkeurbestemmings beskou en emigrante soos die Solomons, Beales, Dovetons, Sampsons en Sawyers het vanaf 1806 na die Kaapkolonie geëmigreer.⁵² So byvoorbeeld het Benjamin Edward Solomon van St. Helena alreeds in 1807 met Johanna Petronella Solomon in Kaapstad in die huwelik getree.⁵³

⁴⁹ P. Harries, "Labour migration from the Delagoabaai Bay hinterland to South Africa: 1852-1895", n.p., https://sas-space.sas.ac.uk/4045/1/Patrick_Harries [Besoek op 06.04.2020].

⁵⁰ *The Natal Witness*, "Direct to the Diamond Fields", 23 August 1870, p. 4.

⁵¹ H.E. Wilson, "Railway development in colonial Natal", Railway History Society KZN, 6 April 2018, n.p., <http://sanationalsociety.co.za/railway-development-in-colonial-natal/> [Besoek op 08.05.2020].

⁵² P. Morgenrood, "A Sawyer family at Mowbray", *Familia*, Jaargang XXX/1993, No. 3, p. 76.

⁵³ M. Bain, "Solomon Family of South Africa", 2014, n.p., <http://www.bainhouse.uk/pdfs/solomon.pdf> [Besoek op 13.07.2020].

Die suidelike voorstede van die stad het die bestemming van verskeie St. Helenas geword. In 1832 het J.E. Sawyer byvoorbeeld na die Kaap verhuis en in 1833 in die St. Paul kerk in Rondebosch getrou. Die Sawyer-egpaar het in die 1840's 'n slaghuis in Mowbray besit. W.P. Sampson, 'n afgetrede offisier van die St. Helena-regiment, het in 1837 na die Kaap geëmigreer en hom in Rosebank gevestig.⁵⁴ Die emigrasie van St. Helenas soos die Sampsons, Beales en Ellerts het die inwonertal van Rosebank, Kenilworth, Wynberg en Plumstead vanaf 1837 aangevul.⁵⁵ Toe P. Morgenrood in 1993 'n artikel oor die St. Helena-immigrante geskryf het, het hy tot die gevolgtrekking gekom dat daar teen daardie tyd nog baie St. Helenas in die suidelike voorstede van die Kaap gewoon het.⁵⁶ Sommige van die "prys-Negers" is ook in Kaapstad en sy onmiddellike omgewing gevestig. 'n Groep van 325 "prys-Negers" is teen 1845 ingevoer en 109 lede van hulle is in hierdie gebied gevestig. By Mamre is 85 werknemers gehuisves en op die Stellenbosse wynplase en in die Paarl is onderskeidelik 75 en 29 lede van hierdie groep in diens geneem. Die Swellendam-distrik het sewentien lede van die groep as werkers ontvang en dertien is in die omgewing van George gevestig.⁵⁷

Immigrante, waarvan sommige St. Helenas kon wees, het gereeld by Kaapstad aangeland en daarvandaan na verskeie werksbestemmings vertrek soos in die Staatskoerant van 1859 weerspieël is. R.W. Rawson, die koloniale sekretaris, het die getalle van immigrante wat vanaf 1 Januarie 1858 tot 30 September 1859 vanaf Kaapstad na binnelandse bestemmings gereis het, vrygestel. Dit blyk daaruit dat die meerderheid van hierdie passasiers onder andere na Stellenbosch, Worcester, Ceres, Beaufort-Wes, Caledon en George gereis het. Die res het Oudshoorn, Knysna, Mosselbaai, Wynberg, Simonstad en Piketberg as eindbestemmings gehad.⁵⁸ Gedurende die tydperk 1858-1859 is passasiers, waarvan die meerderheid

---

⁵⁴ P. Morgenrood, "A Sawyer family at Mowbray", *Familia*, Jaargang XXX/1993, No. 3, p. 77.

⁵⁵ P. Morgenrood, "The Sampsons of St. Helena, Rosebank and Wynberg", *Familia*, Jaargang XXIX/1992, No.1, p. 13.

⁵⁶ Morgenrood, "A Sawyer family at Mowbray", p. 79.

⁵⁷ C. Saunders, "Liberated Africans in the Cape in the first half of the Nineteenth Century", *The International Journal of African Historical Studies*, Vol. 18, No. 2, 1985, p. 236.

⁵⁸ WKARD, CCP, 8/1/56, *The Cape of Good Hope Government Gazette*, 6 January 1859, No. 3, p. 104.

plaaswerkers was, ook vanaf Port Elizabeth na binnelandse bestemmings vervoer. Van hierdie passasiers was klaarblyklik St. Helenas.⁵⁹

Daar was ander woonbuurte in Kaapstad, soos die Bo-Kaap, Woodstock, Claremont en Distrik Ses, waar St. Helenas ook gevestig is. Teen 1805 het Hollandssprekende blankes in Distrik Ses hul intrek geneem nadat landbougrond in die gebied onderverdeel is. Later het Engelssprekende blankes daar gaan woon en ná die vrystelling van slawe in 1834 het al hoe meer vrygestelde slawe ook hul intrek daar geneem. Teen 1850 het die inwonertal van Distrik Ses, waarvan sommige St. Helenas was, tot ongeveer 3 000 gegroei.⁶⁰

Aan die Weskus het St. Helenas ook hul intrek geneem. Die *Adele* het op 7 Julie 1883 vanaf Kaapstad met 'n vrag guano en 24 arbeiders vir Stephan Brothers in St. Helenabaai opgedaag. Van hierdie arbeiders was klaarblyklik St. Helenas wat vir Stephan Brothers in die vis- en landboubedryf gewerk het.⁶¹ Teen 1885 het vermeldde werkgewer reeds meer as 80 groot visserskuite besit en 600 arbeiders in diens gehad. In daardie tyd het Stephan Brothers meer as 40 handelsposte van Kaapstad tot Port Nolloth besit.⁶² Van die 600 arbeiders wat hulle in diens gehad het, kon St. Helenas gewees het wat in die visbedryf of as plaaswerkers diens gedoen het. Die St. Helenas het op hulle eiland in die vlasnywerheid, landbou, regeringsdiens, vissery, vrugte- en groentekwekery ervaring opgedoen en dit was dus nie vir hulle vreemd om aan die Weskus by die vis- en landboubedryf betrokke te raak nie.⁶³ J. Burman en S. Levin het ook na ongeveer 600 vissermanne verwys wat teen 1906 by Saldanha aan die Weskus gewerk het. Van hulle was St. Helenas wie se besonderhede in die kerkrekords van die plaaslike kerke en begraafplase aangetref word en wie se nasate nog steeds daar woon.⁶⁴

⁵⁹ WKARD, CCP 8/1/56, Statement of the number and Description of Immigrants forwarded from Port Elizabeth to the inland Districts from 7th July 1858 to 7th December 1859, No. 3, p. 104.

⁶⁰ R.R. Langham-Carter, *The church on Clifton Hill. A history of St. Marks, District Six. Centenary 1887-1987*, Table Bay Printers, 1987, Cape Town, p. 3.

⁶¹ WKARD, CC 3/8/3, Lists of passengers per various ships from 1883-1884, n.p.

⁶² W.A. Burger, *Piket teen 'n berg 1660-1970*, Printpak, Kaapstad, 1975, p. 263.

⁶³ Anon, "St. Helena. Ons buur-eiland", *Lantern*, Jaargang XI, Volume XI, No. 2, September-Desember 1961, p. 45.

⁶⁴ J. Burman and S. Levin, *The Saldanha Bay story*, Human and Rousseau, Cape Town, 1974, p. 115. Kyk ook Bylaag L op p. 236. Die bylaag is 'n uittreksel uit die sterfrekord van die St. Christopher Anglican Church in Laaiplek aan die Weskus. Verskeie St. Helena-afstammelinge soos Joshua, Coraizen, Daniels, Phillips, Williams, Solomons, Smith en andere se persoonlike besonderhede soos name, vanne en beroepe kom in die register voor.

St. Helena-immigrante het ook na Namakwaland geëmigreer soos in hoofstuk drie bespreek is. Terwyl hulle gesinslede nog op die eiland was, het hulle op 'n gereelde basis daarheen teruggekeer of geld of sogenaamde “remittances” aan hul afhanklikes gestuur. In die koloniale jaarverslag vir 1907 het H.L. Gallwey, die goewerneur van St. Helena, aan beide huise van die Britse parlement gerapporteer dat die 100 mans wat hul inkomste in Namakwaland verdien het dit gedeeltelik op die eiland op items soos gordyne en droë goedere gespandeer het. Hierdie mans het ook hul spaargeld gebruik om klere op die eiland aan te koop.⁶⁵ Gallwey het in dieselfde jaarverslag genoem dat die meerderheid van die 100 mans wat na Namakwaland migreer het van Jamestown- en Half Tree Hollow-distrikte gekom het, waar die meeste werkloses op die eiland gewoon het. Mettertyd het al hoe meer St. Helena-gesinne by hul broodwinners in die Kaapkolonie en Natal aangesluit wat daartoe gelei het dat hulle al hoe minder geld op die eiland spandeer het.⁶⁶

Die kopermyne van Namakwaland het verskeie werkgeleenthede aan St. Helenas gebied soos onder andere in 'n plaaslike koerantjie, *Die Veepos*, vermeld is.⁶⁷ In 1878 het die Okiep-myn werk aan 56 mynwerkers, 31 meganici, 716 gewone arbeiders en 13 toesighouers verskaf. Daar het dus in daardie stadium 816 werknemers by die myn in Okiep gewerk. Die hawe in Port Nolloth en die Port Nolloth-Okiep-Nababeep-spoorlyn het ook aan 7 stasiemeesters, 10 kondukteurs, 26 plaatlêers, 38 meganici, 17 bootmanne en 330 arbeiders werk voorsien. Die prospekterspan van Okiep-myn het werk aan 23 mynwerkers en 37 gewone arbeiders voorsien wat die totale werkerskorps van die myn op 1 304 werknemers te staan gebring het. 'n Aansienlike aantal van hierdie werkers was inderdaad St. Helenas, want soos in die vorige hoofstuk aangedui is, het hulle alreeds teen 1871 na Namakwaland begin migreer om vakatures in die kopermyne te vul.⁶⁸

⁶⁵ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 560, Report for 1907*, June 1908, p. 9. “Droë goedere” verwys onder andere na produkte soos suiker, meel en koffie wat nie vloeistowwe bevat nie.

⁶⁶ R.A. Sterndale, *Colonial Report for St. Helena, No. 560, Report for 1907*, June 1908, p. 35.

⁶⁷ Die Veepos, Namakwalandse kopermyne in toeka se dae, Mei 2013, p. 2, https://issuu.com/conservation_south_africa/docs/may_2013_veepos/2 [Besoek op 06.05.2020].

⁶⁸ *Ibid.*, p. 2.

Van die St. Helenas wat na die Kaap geëmigreer het, het ook na ander gebiede in Suid-Afrika verhuis. Diamante het een van die trekpleisters vir hulle geword.⁶⁹ McNish het in sy boek oor die Diamantvelde 'n straattoneel in Kimberley beskryf waar baie besoekers by die Masonic Hotel tuisgegaan het en waar talle "Hottentots, Coloureds, Malays, St. Helenians, people from Mozambique, as well as thousands of Americans, Dutchmen, other Jews and the farmers from inland" in die strate aangetref is.⁷⁰ Die St. Helena-immigrante wat daar opgedaag het, is egter aan sekere uitdagings blootgestel, want blanke prospekterders het hulle daarvoor beywer dat prospekterlisensies nie aan swart- en bruin prospekterders toegeken moes word nie. Die versoek is deur die koloniale regering toegestaan en St. Helena-immigrante wat vir prospekterlisensies aansoek gedoen het, sou onsuksesvol wees, want hulle is ook as bruinmense beskou.⁷¹

Sommige St. Helenas wat na die Diamantveld verhuis het, is in Kimberley in die sogenaamde Malay Camp gevestig. Sommige van die woonbuurt se strate is na persone vernoem met vanne soos Richards, Williams, Joshua, Smith, Johnson, Adams en Samuels. Dit was ook die vanne van sommige St. Helenas wat daar gewoon het.⁷² Die inwoners van Malay Camp, wat daarop aanspraak gemaak het dat hulle St. Helenas was, was maklik herkenbaar. Hulle was aantreklike mense met opvallende prominente neuse en die vroue het lang pikswart lokke gedra wat oor hul skouers gehang het.⁷³

Die ooskus het ook sy kwota immigrante ontvang. Immigrante het van heinde en ver in Port Elizabeth opgedaag. Die meeste immigrante wat in South End in die stad gevestig is, was Maleiers. Mettertyd het ander groepe soos Indiërs, Chinese, Europeërs, St. Helenas, Portugese, Grieke, Jode, Khoikhoi en Fingo's daar ingetrek.⁷⁴

---

⁶⁹ Alexander, *Taming the African veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa 1515-2011*, pp. 40-41.

⁷⁰ McNish, *The glittering road*, p. 110.

⁷¹ S. Trapido, "Introduction to imperialism, settler identities and colonial capitalism: The hundred year origins of the 1899 South African War", p. 18, <http://www.scielo.org.za/pdf/v53n1/06.pdf> [Besoek op 12.04.2019]. In punt 4.4.3 word meer oor die sosiale omstandighede van St. Helenas, soos diskriminerende praktyke, uitgebrei.

⁷² L. Mallett, *Cape Malay Camp of Kimberley. Forceful removal imposed by the Apartheid Regime*, Sol Plaatje Educational Trust, Kimberley, 2007, p. 16.

⁷³ *Ibid.*, p. 29.

⁷⁴ S. Hendricks, "A biographical study of a vanished community: South End Port Elizabeth", Unpublished PhD dissertation, University of Stellenbosch, Stellenbosch, 2012, n.p.

Die St. Helenas met vanne soos George, Benjamin, Maggot, Johns, Bowers, Joshua en Jacobs het hulle veral in plekke soos South End, North End en Richmond Hill gaan vestig. Hierdie emigrante het meestal as bakkers en skoenmakers gewerk.⁷⁵

In hoofstuk drie is pertinent op immigrantegetalle gefokus en benaderd bereken dat 2 108 uit 'n somtotaal van 8 819 St. Helenas na Natal geëmigreer het. Swartz en Wasserman het in hul artikel oor onderwys in Natal vermeld dat 800 St. Helenas hulle tussen 1873 en 1874 in Natal gevestig het waar hulle hoofsaaklik as huiswerkers vir die Pietermaritzburg Corporation en ook as plaaswerkers op die suikerplantasies gewerk het. Daar is veral van St. Helena-arbeiders gebruik gemaak toe die invoer van Indiër-arbeiders vanaf 1866 vir 'n tyd lank gestaak is.⁷⁶ *The Journal* het in Julie 1889 ook na St. Helenas verwys wat in Durban gevestig is. In daardie stadium was Durban se totale inwonertal 20 744 waarvan 3 000 blanke mans en 7 000 inboorling mans was: "The remainder consist of women, children, Indians, Mauritians and St. Helena". Daar is ongelukkig nie aangedui hoeveel inwoners in daardie stadium St. Helenas was nie.⁷⁷

In hoofstuk drie is ook na die tipes werk wat deur St. Helena-immigrante in die Kaapkolonie en Natal verrig is, verwys. Hulle het onder andere as plaasarbeiders, huiswerkers, kondukteurs, skoenmakers, mynwerkers en as arbeiders in infrastruktuurprojekte diens verrig. Met die uitbreek van die Oorlog van die Byl in 1846 is 137 "prys-Negers" aan die Kaap opgelei om tydens die vyandelikhede aan die Oosgrens diens te verrig waar hulle hoofsaaklik begeleidingspligte tot in Januarie 1847 verrig het.⁷⁸

St. Helenas het ook in Pietermaritzburg verskeie beroepe beoefen soos Charles Moyce wat op 'n agentskapsbasis skoonmaakdienste aan 'n hele aantal wonings op die dorp verskaf het.⁷⁹ Ene David Ross het in 'n koerantadvertensie wat op 13 April 1871 in *The Friend of the Free State* geplaas is, na Thomas Brein verwys wat 'n skoenmaker

---

⁷⁵ *Ibid.*, p. 8.

⁷⁶ R. Swartz and J. Wassermann, "Britishness, Colonial Governance and Education: St Helenian Children in Colonial Natal in the 1870s", *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, Vol. 44, No. 6, 2016, p. 884, <http://dx.doi.org/10.1080/03086534.2016.1227032> [Besoek op 28.03.2017].

⁷⁷ *The Journal*, "The Journal.Tuesday", 30 July 1889, p. 2.

⁷⁸ Saunders, "Liberated Africans in Cape in the first half of the Nineteenth Century", p. 236.

⁷⁹ *The Natal Witness*, "Unsanitary Premises", 4 February 1885, p. 3.

van beroep was.⁸⁰ In die rekords van Namakwalandse kerke is beroepe van St. Helenas ook weerspieël. Aanvanklik is die Anglikaanse kerke van Namakwaland se doop-, huwelike- en sterfinligting in dieselfde registers bygehou en in die 1875 Baptism Register of St. Augustine Anglican Church van Okiep is na F.A. Bowers verwys wat as kondukteur van die muilrein diens verrig het.⁸¹ Doopregisters van kerke soos St. Augustine in Okiep bevat die beroepe van die vaders van dopelinge soos algemene werker, skrynwerker, verwer, smelter, koetsier, opsigter, smid, mynwerker en polisiekonstabel.⁸²

St. Helenas wat as individue of in klein groepies geëmigreer het, het voor hul aankoms in die Kaapkolonie en Natal geweet watter werk hulle by hul bestemmings sou verrig. Susan Leo het byvoorbeeld in Maart 1883 deur 'n agent vir Norce Yon van St. Helena aansoek gedoen. Yon sou as 'n algemene werker diens kom verrig. In dieselfde maand het David Samuels van Kaapstad vir George Thomas, May Thomas, Sarah Thomas en een kind aansoek gedoen. George sou as koetsier, May as huiswerker en Sarah as kleremaker diens by hul werksbestemmings kom verrig.⁸³

4.4 Die sosio-ekonomiese invloed van St. Helena-immigrante op hulle nuwe tuistes.

Die St. Helenas wat na Suid-Afrika geëmigreer het, het 'n positiewe en negatiewe sosio-ekonomiese invloed op hul nuwe woonplekke gehad. Hulle het tot ekonomiese ontwikkeling bygedra deur arbeid in verskeie sektore soos landbou, mynwese, die vis- en boubedryf te verskaf. By hul nuwe woonplekke het hulle ook by kerke, skole en verenigings soos die "Church Lads Brigade", die "Church Girls Brigade" en "Benefit Societies" betrokke geraak, aan sportsoorte soos krieket deelgeneem en by sosiale funksies opgedaag. Hulle negatiewe bydrae tot hul nuwe tuistes is in sommige

---

⁸⁰ *The Friend of the Free State*, "Caution", 13 April 1871, p. 5.

⁸¹ Anglikaanse Kerkargief Namakwaland (hierna AKN), Doopregister vir die Gemeente van Namakwaland, Namakwaland Afdeling, No. 445, 6 Mei 1871, p. 111. Hierdie kerk was die eerste Anglikaanse kerk wat in Namakwaland in 1864 in Springbok gebou is en het as All Saints bekend gestaan.

⁸² AKN, Doopregister van die Gemeente van St. Augustine in Okiep, Namakwaland Afdeling, 1891-1907. Bladsye 1 tot 393 in die register bevat onder andere die name van 149 kinders van St. Helena-herkoms. Kyk ook Bylaag M op p. 239.

⁸³ WKARD, PWD, 2/404, Applications: Government Aided Immigration, n.p.

koerante, soos *The Natal Witness*, gepubliseer en die koerantartikels lê 'n verskeidenheid van oortredinge bloot, waarvan drankmisbruik en versuim om die aandklokke na te kom, deel gevorm het. Onder punt 4.4.2 sal die negatiewe invloed verder bespreek word.

4.4.1 Positiewe invloede van St. Helena-immigrante op kerke, skole, sport en ander organisasies.

Navorsing in die rekords van verskillende kerkdenominasies het aan die lig gebring dat St. Helenas hoofsaaklik by Anglikaanse kerke in Suid-Afrika aangesluit het. Hulle was sedert 1847 immers deel van hierdie kerkfamilie wat vandag nog uit Anglikaanse kerke in Suid-Afrika, St. Helena, Mosambiek, Angola, Lesotho, die Koninkryk Eswatini en Namibië bestaan.⁸⁴ Die biskop van St. Helena het gereeld sinodale funksies van die kerk bygewoon. Op 26 Februarie 1870 het hy byvoorbeeld die Provinsiale Sinode van die Anglikaanse kerk in Kaapstad bygewoon waar hy saam met die biskoppe van hierdie stad, Pietermaritzburg en Grahamstad die verrigtinge gelei het.⁸⁵

Die rekords van Anglikaanse kerke in die Kaapkolonie en Natal bevat inligting oor St. Helenas se lidmaatskap by hierdie kerke. Hulle name word in doop-, huweliks- en sterferekords van die kerke aangetref. Die dooprekords van die St. Augustine-gemeente in Okiep bevat byvoorbeeld die name van verskeie St. Helenas wat hul kinders daar gedoop het.⁸⁶ Op ander plekke in die Kaapkolonie soos Paternoster, Laaiplek, Kaapstad en die stad se suidelike voorstede, het St. Helenas lidmate van Anglikaanse- en ander kerke geword. Soos reeds vermeld, het James O'Haire, 'n Katolieke priester, in 1863 die Kaap besoek en meer as 'n dekade lank daar gewoon. Tydens sy verblyf het hy oor die streek geskryf en volgens hom was daar Rooms-Katolieke kerke in Kaapstad, Rondebosch, Simonstad en Kalkbaai gevestig en in Wynberg het 'n Dominikaanse kerk bestaan. St. Helena-immigrante wat hulle in hierdie woonbuurte gevestig het, kon lidmate van hierdie kerke word.⁸⁷ In Natal het die voormalige

---

⁸⁴ Provincial Secretary, "The Anglican Church of Southern Africa", n.p., <https://www.anglicancommunion.org/structures/member-churches/member-church.aspx?church=southern-africa> [Besook op 02.05.2020].

⁸⁵ *The Cape Mercantile Advertiser*, "Miscellaneous intelligence", 7 March 1870, p. 4.

⁸⁶ AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine's in Okiep in Namaqualand, Kaapse Afdeling, 1907-1922, pp. 1-41.

⁸⁷ J. O'Haire, *Recollections of twelve years in South Africa*, James Duffy and Sons, Dublin, 1883, p. 37.

eilandbewoners ook hoofsaaklik by Anglikaanse kerke betrokke geraak. Gedurende die 1870's het James Green van die St. Saviour's kerk in Pietermaritzburg nuwe aankomelinge vanaf St. Helena verwelkom en hulle gehelp om hulleself in die dorp te vestig.⁸⁸

Volgens die rekords van Anglikaanse kerke in Kaapstad en die suidelike voorstede van die stad het St. Helenas lidmate van verskeie gemeentes geword. So byvoorbeeld het John Waterwitch in 1872 met Mary Maria Matthews in die St John The Evangelist kerk in Kaapstad in die huwelik getree.⁸⁹ Nog 'n voorbeeld is George Hewitt wat in September 1897 met Eliza Yon van Kaapstad in dieselfde kerk in die eg verbind is.⁹⁰ In Wynberg het William Archibald en Martha Ann Yon op 10 Maart 1901 hul baba, Martha Ethel, in die Anglikaanse kerk gedoop.⁹¹

Die St. Helena-immigrante het nie net gewone lidmate van kerke in Suid-Afrika geword nie, maar ook in ander hoedanighede betrokke geraak. So byvoorbeeld het 'n St. Helena-immigrant, Coldstream Ernest Sampson, aan Normaal Kollege in Kaapstad studeer en daarna verder aan St. Paul's Katedraal in Londen. Daarna het hy na die Kaap teruggekeer en vir vier jaar by die St. Peter's kerk in Mowbray gewerk. Later is hy as kapelaan in Kenilworth aangestel. Daarna het hy die rektor van St. John's kerk in Wynberg geword en in sy laaste jare was hy kapelaan van Christ Church in Kenilworth.⁹²

'n Onderwysdepartement is in 1839 in die Kaapkolonie in die lewe geroep. In Port Elizabeth is die eerste openbare skole sedert 1856 gebou en hierdie skole sou voorsiening maak vir die onderrig van die jeug, sonder onderskeid op grond van geloof, klas of kleur.⁹³ Die St. Helenas het gewoonlik hul kinders na die naaste skole gestuur

---

⁸⁸ S. O'Byrne Spencer, "British settlers in Natal 1824-1857", 16 April 2010, n.p., <http://shelaghspencer.com/acceptance-speech/> [Besoek op 03 April 2019].

⁸⁹ Anglikaanse Kerkargief Kaapstad (hierna AKK), Huweliksregister in die Gemeente van St. John in Kaapstad, Kaapse Afdeling, 1850-1902, Vol. 2, No. 234, p. 68.

⁹⁰ AKK, Huweliksregister vir die Gemeente van St. John in Kaapstad, Kaapse Afdeling, 1850-1902, Vol. 2, No. 1 050, p. 324.

⁹¹ AKK, Doopregister vir die Gemeente van St. John in Wynberg, Kaapse Afdeling, 1896-1919, No. 4 190, p. 165.

⁹² Morgenrood, "The Sampsons of St. Helena, Rosebank and Wynberg", p. 18.

⁹³ E.M. Jackson (ed), *Port Elizabeth Public Schools, Statues of the Cape of Good Hope 1652-1905*, Vol. 1, June 1856, Government Printers, Cape Town, 1856, p. 557.

en voorkeur is aan Engelse skole verleen. Teen 1883 was daar onder andere vier Rooms-Katolieke skole in Kaapstad en een in Rondebosch. Wynberg het teen daardie tyd onder andere 'n Dominikaanse kloosterskool gehuisves waar ook St. Helena-immigrante hul kinders kon inskryf.⁹⁴

Na die anneksasie van Natal deur Brittanje in 1843 is pogings aangewend om 'n onderwysstelsel vir die nuwe Britse kolonie te skep. Hierdie ideaal is eers teen 1858 verwesenlik.⁹⁵ St. Helena-kindere in Natal is na openbare skole gestuur in 'n tyd toe politieke mag aan kleur en die Engelse kultuur gekoppel is. Daar was vrese by die Engelse in Natal dat kinders van 'n ander kleur die blanke kinders negatief kon beïnvloed.⁹⁶ Staatskole in Natal het teen 'n slakkepas tot stand gekom en die eerste sodanige laerskool is eers in 1849 in Pietermaritzburg opgerig. In 1850 het Durban gevolg. Die eerste Natalse hoërskole is in 1863 en 1866, onderskeidelik, in Pietermaritzburg en Durban gevestig. Alle staatsskole kon "swartes" akkommodeer indien hulle voldoen het aan Europese gebruike en gewoontes. Daar is egter min swart kinders in die staatsskole opgeneem, omdat hulle eerder skole bygewoon het waar hulle deur sendelinge onderrig is. Indiër-kindere het onderrig by skole ontvang wat deur die Indian Immigrant School Board voorsien is. Nadat St. Helenas in Natal gevestig is, sou hulle deur hierdie omstandighede in die Natalse onderwys gekonfronteer word. Daar word meer hieroor onder punt 4.4.3 gesê.⁹⁷

St. Helenas het by hul werksbestemmings aan plaaslike gemeenskappe se ontspanningsaktiwiteite soos dans, musiek en sport deelgeneem. Volgens Abraham de Vries het die St. Helena-afstammelinge wat in Wellington gewoon het byvoorbeeld dansfunksies, huwelikseremonies en ander funksies in die saal van die Wellington Benefit Society bygewoon. In daardie tyd was hierdie saal die plek vir sosiale funksies.⁹⁸

---

⁹⁴ O'Haire, *Recollections of twelve years in South Africa*, p. 37.

⁹⁵ Amersfoort Legacy, "History of education in South Africa", n.p., <https://www.sahistory.org.za/article/amersfoort-legacy-history-education-south-africa> [Besoek op 13.03.2020].

⁹⁶ Swartz and Wassermann, "Britishness, Colonial Governance and Education: St Helenian Children in Colonial Natal in the 1870s", p. 882.

⁹⁷ *Ibid.*, p. 884.

⁹⁸ A. de Vries, Persoonlike onderhoud, Wellington, 21 Januarie 2020.

Baie St. Helenas het in hul nuwe omgewings in die huwelik getree. Soms het hulle met ander eilandbewoners in Suid-Afrika getrou. Partykeer was dit ook 'n spoggeleentheid. *The Natal Witness* van 29 Februarie 1876 het so 'n huwelikseremonie tussen Annie Hillman en Richard Knipe beskryf. Dit was 'n modieuse troue en die seremonie is ook met pragtige blomme verfraai. Die kleredrag van die egpaar en gaste was van top gehalte. Hooggeplaaste St. Helenas is ook na 'n spesiale swierige funksie genooi wat soos volg beskryf is: "The ball dresses on this occasion surpassed in magnificence and variety anything of the kind ever held".⁹⁹ Sommige St. Helena-afstammelinge het onder mekaar in die huwelik getree soos die huwelike van James Coleman met Susan S. Thomas wat op 28 Julie 1888 bevestig is, Benjamin Whiteman en Annie Maria Bennet wat op 25 Mei 1896 getrou het, William Charles Maggott en Annie Thomas wat op 29 Julie 1897 in die huwelik bevestig is en John Thomas en Sophy Crew wat op 24 Mei 1901 in die eg verbind is. Hierdie egpare was St. Helenas wat in die St. Augustine kerk te Okiep in die huwelik bevestig is.¹⁰⁰ Volgens Langham-Carter het St. Helena-immigrante soos die Dovetons, Beales, Bazetts en Sampsons in die Kaap ondertrou en huwelike tussen neef en niggie het ook gereeld voorgekom.¹⁰¹

In die Anglikaanse kerkrekords van Namakwaland word ook verskeie voorbeelde van huwelike tussen St. Helenas en plaaslike inwoners gevind soos die huwelik van 28 Desember 1897 toe John Carroll en Lydia Marthinus in Okiep in die huwelik bevestig is. Die bruidegom was 'n St. Helena-afstammeling. Op 2 Februarie 1903 is 'n St. Helena-afstammeling, Thomas John Herne, met 'n Namakwalandse meisie, Lena Christiaan, van Anenous in die huwelik bevestig. Die bruidegom was klaarblyklik 'n werknemer van die CCC en het as smid op Anenous gewerk, soos in Figuur 3 hieronder aangetoon word.

St. Helena-immigrante het net soos op die eiland betrokke geraak by die viering van Kersfees in die Kaapkolonie en Natal. In Desember 1879 het hulle ywerig aan die vieringe van Kersfees in Pietermaritzburg deelgeneem. Van die St. Helena-mans het in die strate van die dorp op tromme en fluite gespeel om Kersfees te vier.¹⁰² Wat

⁹⁹ *The Natal Witness*, "St. Helena wedding", 29 February 1876, p. 3.

¹⁰⁰ AKN, Register for Marriages, Parish of St. Augustine's Okiep, Division of Namaqualand 1883-1904, pp. 226, 292, 299, 343.

¹⁰¹ R.R. Langham-Carter, "Inter-marriages in some St. Helena families", *Familia*, 19 (4), 1982, pp. 92-94.

¹⁰² *The Natal Witness*, "Christmas in the city", 27 December 1879, p. 3.

sportdeelname betref, het die St. Helenas in die Kaapkolonie en Natal ook hul teenwoordigheid laat geld. Hulle name het gereeld in die sportkolomme van verskeie koerante verskyn. F.J.G. van der Merwe het in sy artikel oor die ontspanning van Maleiers aan die Kaap genoem dat hulle Europese sportsoorte soos krieket en rugby beoefen het en 'n positiewe bydrae tot die algemene sportkultuur gelewer het. St. Helenas wat in die Maleier-gemeenskap opgeneem is, het ook aan hierdie sportsoorte, veral krieket, deelgeneem.¹⁰³

Figuur 3: Uittreksel uit die huweliksregister van die gemeente van St. Andrews, Port Nolloth in Namakwaland.

Page 79

(1408-6-28.) London: Printed by Shaw & Sons, Printers, Ltd., E.C.

No.	When Married.	Names and Surnames.	Ages.	Condition.	Rank or Profession.	Residence at the Time of Marriage.	After Banns or Licence.	Consent by whom given, or Judge's order.
153	February 2 nd 1903	Thomas John Herne & Lena Christian	25 & 20	Widower & Spinster	Blacksmith & —	Amenous & Amenous	Banns	The Father.
Married in the Mission Room at Amenous aforesaid, after Banns by me, Sidney J. Dooling, Minister in Charge.								
This Marriage was solemnized between us, Thomas John Herne & Lena Christian, her + mark			in the Presence of Nicholas Jacobs & Elizabeth Bloete					

AKN, Huweliksregister vir die Gemeente van Port Nolloth in Namakwaland, Kaapstad Afdeling, 1878-1904, No. 153, p. 79.

Volgens A. Odendaal is Port Elizabeth se eerste krieketklub in 1869 in die lewe geroep en in 1876 is South End Krieketklub gestig waarby hoofsaaklik mans van gemengde herkoms aangesluit het. Die St. Helenas wat in South End gevestig is, sou vir hierdie klub kon speel.¹⁰⁴ Ander klubs in Port Elizabeth, waarby St Helenas moontlik ook by aangesluit het, was die Union Krieketklub en die Port Elizabeth Krieketklub.¹⁰⁵ In Kaapstad is ook verskeie klubs soos Tuine en Leeuwenhof gestig.¹⁰⁶ In 1892 is die Ottomans Krieketklub in die Bo-Kaap gestig en die St. Helenas wat daar gewoon het

¹⁰³ F.J.G. van der Merwe, "n Verkenning van die vryetydsbesteding onder die Maleise slawe aan die Kaap", S.A. Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis, Vol. 11 (2), November 1997, p. 23.

¹⁰⁴ A. Odendaal, *The story of an African game. Black cricketers and unmasking of one of cricket's greatest myths. South Africa, 1850-2003*, David Philip Publishers, Cape Town, 2003, p. 41.

¹⁰⁵ D. McClelland, "Port Elizabeth of Yore: The First Official South African Cricket Test", n.p., <http://thecasualobserver.co.za/port-elizabeth-yore-first-official-cricket-test/> [Besoek op 28.04.2020].

¹⁰⁶ Anoniem, "Cape Town Cricket Klub", n.p., <http://www.ctcc.co.za/about-ctcc/> [Besoek op 28.04.2020].

kon vir die klub speel.¹⁰⁷ Dan was daar die klubs van Springfield en Mowbray waar St. Helenas moontlik ook kon aansluit.¹⁰⁸

Een van die St. Helena-afstammelinge, William Henry Krom Hendricks, het soos vroeër genoem, gedurende die 1890's bekend geword as linkshandige snelbouler van die Bo-Kaap en hy het vrees by plaaslike kolwers ingeboesem. Hy is as 'n "gekleurde" beskou en in 1892 het hy die geleentheid gekry om vir die Maleier-span teen 'n Engelse toerspan op Nuweland te speel. Daardie dag het hy die Engelse kolwers behoorlik laat les opsê en vier paaltjies vir 50 lopies in 25 boulbeurt ingeoes.¹⁰⁹ Toe die Maleiers in Desember 1892 teen 'n blanke span van die Kaap gespeel het, het Krom Hendricks weer uitblink en sewe paaltjies laat kantel, alhoewel die Maleiers die wedstryd verloor het.¹¹⁰ Terwyl Hendricks veral in die Kaap kolwers gekasty het, het Charles Bennett "Buck" Llewellyn, wat ook 'n St. Helena-afstammeling was, as kolwer sy debuut vir Natal in April 1895 gemaak. Later in die jaar het hy vir die Suid-Afrikaanse span teen Engeland gespeel.¹¹¹

Krieket het op die Diamantveld ook 'n vasstrapplek gekry en op 2 Januarie 1892 het *The Port Elizabeth Telegraph* berig dat 'n wedstryd in Kimberley gereël is waartydens Maleiers teen blankes gespeel het. Die Maleiers het die wedstryd gewen en een van hul kolwers, ene Greadon, het 187 lopies vir die Maleier-span gemoker.¹¹² Op 20 Desember 1892 het die sogenaamde Maleier-toernooi in Kimberley plaasgevind waartydens St. Helenas vir sommige van die deelnemende spanne kon speel.¹¹³ In Namakwaland was krieket ook 'n gewilde sportsoort vir die St. Helenas wat daarheen geëmigreer het en hulle het vir die spanne van Springbok, Okiep, Concordia, Anenous en Port Nolloth gespeel. Op 24 Mei 1895 het Port Nolloth teen Anenous se kriketspan

---

¹⁰⁷ Odendal, *The story of an African game. Black cricketers and unmasking of one of cricket's greatest myths. South Africa*, p. 61.

¹⁰⁸ *Cape Times*, "Junior championship. Springfield vs Mowbray", 17 November 1908, p. 7.

¹⁰⁹ C.B. Llewellyn, "Sport and Race in Colonial Natal. South Africa's First Black Test Cricketer", pp. 29-30, <https://www.natalia.org.za/Files/32/Natalia%2032%20pp%2019-35%20C.pdf> [Besoek op 22.02.2020].

¹¹⁰ *Cape Times*, "Cricket. Europeans vs Malays", 20 December 1892, p. 3.

¹¹¹ Llewellyn, "Sport and Race in Colonial Natal. South Africa's First Black Test Cricketer", p. 24. Die span is uit spelers van die Kaapkolonie, Natal, Transvaal en die Vrystaat saamgestel. Buck Llewellyn is ook as 'n bruin speler beskou.

¹¹² *Cape Times*, "Cricket. Kimberley Malay Tournament", 20 December 1892, p. 3.

¹¹³ *Ibid.*, "Cricket. Kimberley Malay Tournament", 20 December 1892, p. 3.

op laasgenoemde se tuisveld gespeel. Anenous het 'n maklike oorwinning behaal met verskeie St. Helenas in hul geledere soos T. Herne, J. Herne, A. Matthews en M. Troy. Die span van Port Nolloth het ook talle St. Helenas op die veld gestuur soos W. Brooks, H. Thomas, F. Yon, J. Johnson, G. London, E. Thomas, W. Maggott en G. Grace.¹¹⁴ In Junie 1895 het Port Nolloth teen Okiep gespeel en beide spanne het verskeie St. Helenas op die veld gestuur. Inteendeel, die meeste spelers was St. Helenas. Eersgenoemde het op hul tuisveld die wedstryd gewen.¹¹⁵

Die jaarlikse Nuwejaarsdagwedstryd tussen Port Nolloth en Okiep is gewoonlik op die Tweede Januarie gespeel en dit het gewoonlik groot belangstelling gewek. Op 2 Januarie 1905 het hierdie kragmeting op die soutpan by Port Nolloth plaasgevind en die wedstryd is deur 'n groot skare bygewoon. Tydens die wedstryd het 'n blaasorkes ook opgetree. Die tuisspan het toe vir die eerste keer in elf jaar met die louere weggestap.¹¹⁶ Volgens C. Birkby het Okiep 'n goed toegeruste veld gehad met 'n pawiljoen wat in groen en grys geverf was.¹¹⁷

In November 1905 het die spanne van Springbok en Concordia teen mekaar te staan gekom en die wedstryd is goed deur plaaslike krieketliefhebbers ondersteun. Gedurende die wedstryd het Concordia se blaasorkes met lewendige musiek die spanne en toeskouers vermaak. Hul span, wat na alle waarskynlik weer St. Helenas ingesluit het, het daardie dag met vier lopies gewen.¹¹⁸

In sy boek, *Thirsland treks*, beskryf Carel Birkley Okiep as myndorp en die St. Helenas wat daar gewerk het. Uit sy beskrywing het dit geblyk dat die dorp verskeie sportsoorte beoefen het. Birkley het na twee krieketspanne, twee polospanne en twee sokkerspanne op Okiep verwys.¹¹⁹ Die myners kon ook geld wen tydens die perdewedrenne wat plaasgevind het.¹²⁰

---

¹¹⁴ *Ibid.*, "Match at Anenous", 24 June 1895, p. 6.

¹¹⁵ *Ibid.*, "Match at Port Nolloth", p. 6.

¹¹⁶ *Ibid.*, "Port Nolloth v Okiep", 18 January 1905, p. 8.

¹¹⁷ C. Birkley, *Thirsland Treks*, Faber & Faber Ltd., London, 1936, p. 161.

¹¹⁸ *Ibid.*, "Cricket in Namaqualand. Springbokfontein v. Concordia", 17 November 1908, p. 4.

¹¹⁹ Birkley, *Thirsland Treks*, p. 161.

¹²⁰ *Ibid.*, p. 160.

Benewens sport het die St. Helenas ook ervaring met sogenaamde “Benefit Societies” op die eiland opgedoen. Hier te lande kon hulle by soortgelyke verenigings in die Kaapkolonie en Natal betrokke raak. Op 12 September 1890 het James McGowan, Staatsaktuaris van die Kaapkolonie, ’n verslag oor “Benefit Societies” in verskeie plekke soos Paarl, Stellenbosch, Port Elizabeth, Riversdal, Kaapstad, Simonstad en ander plekke aan die regering van die Kaapkolonie voorgelê.¹²¹ McGowan het onder andere oor The St. Helena Working Men’s Friendly and Benefit Society, wat uit werktuigkundiges en arbeiders van die kopermyne van Okiep en Spektakel in Namakwaland bestaan het, verslag gedoen. Hy het ook verduidelik hoeveel geld aan die lede se vroue uitbetaal sou word wanneer ’n lid tot sterwe sou kom.¹²²

Verskeie Benefit Societies is in St. Helena gestig om vir siekte, dood en pensioen voorsiening te maak. So is die Mechanics and Friendly Benefit Society, die St. Helena Poor Society, die Foresters en die St. Helena Church Provident Society op die eiland gevestig. Soos reeds in hoofstuk 3 vermeld, is die Mutual Emigration Society in 1871 in St. Helena gestig om geld vir hulpbehoewendes se emigrasie in te samel.¹²³ Nadat St. Helenas in Natal gevestig is, het hulle by die Durban Benevolent Society vir hulp aangeklop om toelating vir hul kinders by ’n plaaslike laerskool te verkry.¹²⁴ Wellington se Independent Friendly Society (hierna WIFS) het in 1894 ontstaan en die gebou waarvandaan die organisasie bedryf is, is regoor die huidige verkeersdepartement geleë.¹²⁵ Van die St. Helenas, soos die Thomas-familie, wat in Wellington gevestig het, kon byvoorbeeld sedert 1894 van die welsynsdienste van WIFS gebruik maak.¹²⁶

---

¹²¹ USB, *Blue Book. Cape of Good Hope, Legislative Council and Government Session, “Report to the Government Actuary upon Friendly Societies 1890*, Vol. 1, W.A. Richards & Sons, Cape Town, 1891, p. 41.

¹²² *Ibid.*, p. 41.

¹²³ St. Helena Island Info, “25 historical events related to this page”, n.p., <http://sainthelenaisland.info/escape.htm> [Besoek op 29.04.2020].

¹²⁴ Swartz and Wassermann, “Britishness, Colonial Governance and Education: St Helenian Children in Colonial Natal in the 1870s”, p. 885.

¹²⁵ W. Rust en H. Bailey, *’n Lewe suid van Markstraat. Nostalgie herinneringe aan ’n tyd voor die gedwonge verskuiwings van die 1960’s*, African Sun Media, Stellenbosch, 2013, p. 24.

¹²⁶ *Ibid.*, p. 2.

4.4.2 Die negatiewe invloed van St. Helenas op hulle nuwe tuistes in Suid-Afrika.

Die St. Helenas het nie slegs 'n positiewe invloed op hul nuwe bestemmings uitgeoefen nie. Sommige St. Helena-immigrante is aan verskeie oortredinge in hul nuwe woonplekke skuldig bevind. Soos reeds vroeër vermeld, het *The Natal Witness*, gereeld oor hofsake verslag gedoen en ook aangedui wanneer 'n oortreder 'n St. Helena was. Gewoonlik is die inligting onder beriggewing soos "Resident Magistrate's Court", "Goal Returns", "From our correspondent" en "Police Court" gepubliseer. Uit hierdie koerantartikels kan afgelei word dat die meerderheid St. Helenas nie by misdadige bedrywighede betrokke was nie en dat diegene wat wel by sodanige aktiwiteite betrokke geraak het, skuldig bevind is aan oortredinge soos diensverlating, drankmisbruik, afwesigheid sonder verlof, diefstal, kontrakbreuk, rusverstoring, versuim om die aandklokke na te kom, onwettige drankverkope, aanranding, kinderverwaarlosing en onweloweglike taalgebruik.

Verskeie St. Helenas het hulself aan diensverlating skuldig gemaak soos byvoorbeeld Henry Brain wat die diens van sy werkgewer, R. Evans, verlaat het en James Essex wat ook gedurende Mei 1874 die diens van ene Doig verlaat het.¹²⁷ 'n St. Helena-afstammeling, Elizabeth Salmon, is gedurende Junie deur haar werkgewer, A. James, vir afwesigheid van diens aangekla en sy is deur die hof vermaan nadat sy skuld erken het.¹²⁸ Laat in die jaar is nege St. Helenas wat vir Work for the Corporation gewerk het van diensafwesigheid sonder die nodige toestemming deur John Troy, aangekla. Die St. Helenas is skuldig bevind en beboet.¹²⁹

Sommige St. Helenas is aan drankverwante oortredinge skuldig bevind soos Sarah Bennet wat in Mei 1874 aangekla is omdat sy na bewering weens dronkenskap nie kon loop nie en op straat gelê het. Die bevinding van die hof was dat sy nie op straat gelê het nie, maar wel aan drankmisbruik skuldig was. Sy is daarvoor beboet.¹³⁰ Op 21 Julie 1874 is 'n soortgelyke oortreding deur Maria Toole begaan en sy is aan

¹²⁷ *The Natal Witness*, "Durban. From our correspondent", 9 February 1875, p. 3; *The Natal Witness*, "Goal Returns", 12 May 1874, p. 2. Ongelukkig het ander koerante nie gereeld soortgelyke artikels gepubliseer nie.

¹²⁸ *Ibid.*, "Durban. From our correspondent", 9 February 1875, p. 2.

¹²⁹ *Ibid.*, "Resident Magistrate's Court", 15 December 1874, p. 2.

¹³⁰ *Ibid.*, "Resident Magistrate's Court", 22 May 1874, p. 3.

dronkenskap op straat skuldig bevind.¹³¹ Joseph Lowe is op 8 September 1874 aan dieselfde oortreding skuldig bevind en gevonniss.¹³² In Februarie 1875 is ene Caroline Evans vir dronkenskap, wangedrag en diensverlating aangekla en daaraan skuldig bevind.¹³³

Sake van diefstal waarby St. Helenas betrokke was, het ook voorgekom. Op 7 Augustus 1874 is Annie Rich deur haar werkgewer, ene mev. Archer, vir diefstal van kussingslope en handdoeke aangekla. Sy is skuldig bevind en het veertien dae tronkstraf ontvang.¹³⁴ Henry Yon is aan diefstal van stewels van die priester van St. Augustine's kerk in Okiep skuldig bevind. Die saak het op 26 Julie 1876 voor die hof op Springbok gedi en die beskuldigde het een maand tronkstraf met harde arbeid ontvang.¹³⁵ *The Natal Witness* van 21 November 1876 het berig dat 'n St. Helena, John McLean, skuldig bevind is aan diefstal van kontant by die slaghuis van ene McFie. McLean is skuldig bevind en tronkstraf van drie weke opgelê.¹³⁶ Op 5 Februarie 1875 is 'n St. Helena, bekend as Eliza George, aan diefstal van 'n goue borsel van ene William Pickering skuldig bevind en sy is tot twee maande gevangenisstraf gevonniss.¹³⁷ In September 1874 is nog 'n St. Helena, Henry McDaniel, vir kontrakbreuk deur sy werkgewer, Messrs. Steel & Co aangekla. Na bewering het hy nie met sy aankoms met sy werkgewer in Durban kontak gemaak nie en eerder probeer om ander werk te bekom. Hy is skuldig bevind en met 'n boete gevonniss.¹³⁸

Op 8 Februarie 1876 is 'n saak deur R. King teen twee St. Helenas, John Benjamin en Walter Connally, aanhangig gemaak. Die twee St. Helenas het klaarblyklik beledigend teenoor hul werkgewer opgetree. Na bewering het King en 'n seun van St. Helena gestry en toe het die twee St. Helena-mans onweloweglike taal teenoor die werkgewer gebruik. Benjamin is tot ses en Connally tot twaalf houes met 'n rottang gevonniss.¹³⁹ In

---

¹³¹ *The Natal Witness*, "Durban. From our correspondent", 21 July 1874, p. 2.

¹³² *Ibid.*, "Resident Magistrate's Court", 8 September 1874, p. 2.

¹³³ *Ibid.*, "Resident Magistrate's Court", 2 February 1875, p. 3.

¹³⁴ *Ibid.*, "Resident Magistrate's Court", 7 August 1874, p. 3.

¹³⁵ WKARD, 1/SBK 1/1/2, n.p.

¹³⁶ *The Natal Witness*, "Trifles", 21 November 1876, p. 3.

¹³⁷ *Ibid.*, "Resident Magistrate's Court", 5 February 1875, p. 2.

¹³⁸ *Ibid.*, "Resident Magistrate's Court", 4 September 1874, p. 3.

¹³⁹ *Ibid.*, "Servant wanted", 12 January 1875, p. 2.

Julie dieselfde jaar is Matthew Richards, 'n mynwerker van Okiep, ook vir onweloweglike taalgebruik jeens 'n vrou aangekla. Die hof het Richards skuldig bevind en hom met 'n boete of twee dae tronkstraf gevonniss.¹⁴⁰ 'n St. Helena-immigrant, ene Gascoigne, is in Maart 1884 skuldig bevind aan die gebruik van onweloweglike taal teenoor haar werkgewer. Gascoigne het ook gedreig om haar werkgewer met 'n mes te steek. Gascoigne is skuldig bevind en met 'n boete of twee maande tronkstraf gevonniss.¹⁴¹ Joe Thompson is in 1896 skuldig bevind aan die gebruik van onweloweglike taal teenoor Lena Vries, 'n wasvrou van Concordia. Thompson was 'n mynwerker op Concordia en hy is in die hof in Springbok skuldig bevind aan dreigende, beledigende en onweloweglike taalgebruik teenoor Lena Vries.¹⁴²

St. Helenas is ook soms vir oortreding van die aandklokkeel aangekla. Op 14 Julie 1876 is Charles Brown saam met twee ander persone, asook ene Elisa skuldig bevind omdat hulle teen 21:00 nog nie tuis was nie en elkeen is deur die hof met 'n boete gestraf.¹⁴³ Soms het St. Helenas hulself aan rusverstoring skuldig gemaak. So byvoorbeeld het *The Natal Witness* van 17 Oktober 1876 'n brief van J. Baldwin, wat aan die redakteur gerig was, gepubliseer. Volgens die brief het Baldwin oor sy bure en hul besoekers se rumoerige gedrag 'n klagte by die plaaslike polisiekantoor aanhangig gemaak. Hy het genoem dat sy bure 'n aantal St. Helena-vroue was wat hulle voortdurend aan oproerige gedrag skuldig gemaak het. Baldwin het 'n besigheid, bekend as Baldwin's Canteen, bedryf en het kommer oor die invloed van die beweerde gedrag op sy besigheid uitgespreek. Hy was bevrees dat hy dalk sy dranklisensie kon verloor. Daar kon nie bewyse gevind word of Baldwin sy dranklisensie verloor het, al dan nie.¹⁴⁴

St. Helenas is ook vir aanranding aangekla. In Mei 1875 was St. Helenas betrokke by 'n voorval in Okiep waartydens 'n konstabel ernstig aangerand en eiendom beskuldig is. Die konstabel moes dagvaardings aan nege eilandimmigrante, wat van die onwettige verkoop van alkoholiese drank beskuldig is, uitreik. Hy is egter deur 'n groep

---

¹⁴⁰ WKARD, 1/SBK 1/1/2, Queen vs. Matthew Richards, Case No. 137, 31 Julie 1876, n.p.

¹⁴¹ *The Natal Witness*, "Magistrate's Court Yesterday", 13 March 1884, p. 3.

¹⁴² WKARD, 1/SBK 1/1/14, Queen vs. Joe Thomson, Case No. 101, 2 April 1895, n.p. Kyk ook Bylaag N op p. 245.

¹⁴³ *The Natal Witness*, "Police Court", 14 July 1876, p. 3.

¹⁴⁴ *Ibid.*, "To the Editor of The Natal Witness", 17 October 1876, p. 4.

van 300 St. Helenas, Engelse en swart mynwerkers aangerand toe hy die dagvaardings wou aflewer. Slegs die optrede van die superintendent van Okiep-myn het die konstabel se lewe gered. Die konstabel het later met versterkings teruggekeer om die twee leiers van die groep te arresteer, maar het geen sukses gehad nie, omdat die vermelde skare die arrestasies verhoed het.¹⁴⁵

Op 19 Oktober 1877 is 'n konstabel in Pietermaritzburg op 'n Saterdagmiddag deur 'n St. Helena-immigrant, Donald Matheson, aangerand terwyl hy die man vir 'n oortreding wou arresteer. Gedurende die gestoeiery het die konstabel en Matheson geval. Twee St. Helena-vroue wat teenwoordig was, het tot die stryd toegetree en die konstabel geskop. Die Maandagoggend het Matheson en die twee St. Helena-vroue, Elizabeth Matheson en Harriet Maggot, voor die hof verskyn. Hulle is skuldig bevind en al drie is met boetes gevonnis.¹⁴⁶ So is Robert Henry ook in 1894 vir aanranding van sy vrou aangekla. In die klagstaat is daar na die beskuldigde as 'n St. Helena-arbeider verwys. Hy het na bewering sy vrou verskeie kere met die vuur in die gesig geslaan en is op 12 Februarie 1894 deur die landdros in Springbok skuldig bevind en met 'n boete en veertien dae gevangenisstraf gevonnis.¹⁴⁷

Daar is ook ander klagtes teen St. Helenas aanhangig gemaak soos die saak teen Matthew Richards, 'n werknemer van die CCC. Hy is in 1895 aangekla dat hy sy vrou en drie minderjarige kinders verlaat het en versuim het om hulle te onderhou. In die memorandum wat deur M. Townsend, die superintendent van die CCC, onderteken is, word vermeld dat Richards 'n stoker by Okiepmyne was en dat die mynmaatskappy daarop aangedring het dat hy weekliks 'n vasgestelde bedrag by die mynkantoor vir onderhoud van sy gesin moes inbetaal. Klaarblyklik het Richards diens verlaat nadat hy gevra is om die onderhoud te betaal. Hy is in die hof skuldig bevind en gevonnis tot 'n vasgestelde maandelikse betaling aan sy vrou en drie afhanklike kinders.¹⁴⁸

In 1896 is 'n konstabel en voormalige St. Helena, William Joseph Richards, aangekla dat hy gevangenes van Springbok gehelp ontsnap het. Die twee ontsnapte

---

¹⁴⁵ *Ibid.*, "Namaqualand", 11 May 1875, p. 2.

¹⁴⁶ *The Natal Witness*, "A most cowardly assault", 19 October 1877, p. 2.

¹⁴⁷ WKARD, 1/SBK 1/1/9, Queen vs. Robert Henry, Case No. 48, 22 February 1894, n.p.

¹⁴⁸ WKARD, 1/SBK 1/1/12, Queen vs. Matthew Richards, Case No. 326, 1895, 1 November 1895, n.p.

gevangenes was Jantje Christian en Willem Skippers, wat as deel van hul gevangenisstraf harde arbeid moes verrig. Hulle is na bewering op 24 Desember 1896 deur die beskuldigde gehelp om te ontsnap. Richards is op 30 Januarie 1897 skuldig bevind en hy moes 'n boete betaal.¹⁴⁹

Sommige St. Helenas is vir ander oortredings aangekla, verhoor, skuldig bevind en gevonnies. Op 22 Februarie 1876 het *The Natal Witness* berig dat 'n St. Helena egpaar, wat in diens van ene mnr. Palfraan was, skuldig bevind is omdat hulle nie op die perseel van die werkgewer geslaap het nie. Die twee beskuldighdes is vir twee weke gevangenis toe gestuur.¹⁵⁰ In Maart 1876 het ene Stanton, wat 'n fotograaf van beroep was, 'n klagte teen sy St. Helena-werknemer aanhangig gemaak. Na bewering het die werknemer die aanklaer se broer as "Alfred" in plaas van "Mr. Alfred" aangespreek. Die landdros het die saak van die hof se rol verwyder, maar aanbeveel dat die werknemer in die toekoms wel die aanspreekvorm "Mr. Alfred" moes gebruik.¹⁵¹

The Natal Witness het gereeld onder "Goal Returns" die getalle van St. Helenas wat in Natal in die gevangenis was bekend gemaak. Ongelukkig is die oortredinge nie bekend gemaak nie en die gevangenes se name is ook nie verskaf nie. So byvoorbeeld het die koerant van 22 September 1874 na vier St. Helenas uit 'n totaal van 218 wat in die gevangenis was, verwys.¹⁵² Die tabel vir 25 Februarie 1876 het aangedui dat een St. Helena uit 'n totaal van 104 in die gevangenis was.¹⁵³ Pietermaritzburg se polisiesuperintendent het in September 1884 gerapporteer dat 306 persone in die plaaslike gevangenes aangehou is waarvan 60 blankes, 63 Indiërs, 159 swartes en 21 St. Helenas was.¹⁵⁴

Bogenoemde gevalle dui daarop dat St. Helena-immigrante, wat menslike ondeugde betref, geensins van ander inheemse of immigrant Suid-Afrikaners ten opsigte van morele gedrag verskil het nie.

¹⁴⁹ WKARD, 1/SBK 1/1/14, Queen vs. William Joseph Richards, Case No. 37, 30 January 1896, n.p.

¹⁵⁰ *The Natal Witness*, "Resident Magistrate's Court", 22 February 1876, p. 3.

¹⁵¹ *Ibid.*, "Police Court", 3 March 1876, p. 2.

¹⁵² *The Natal Witness*, "Goal returns presented yesterday to the Supreme Court", 22 September 1874, p. 2.

¹⁵³ *Ibid.*, "Goal Returns", 25 February 1876, p. 3.

¹⁵⁴ *Ibid.*, "Magistrate's Court, Yesterday", 13 March 1884, p. 3.

4.4.3 Diskriminasie teen St. Helenas.

In die vorige hoofstuk is kortliks na die kwessie van diskriminasie teen St. Helenas verwys soos die kwessie van besoldiging toe St. Helenas gedurende 1874 minder as Zoeloe- en Indiër- arbeiders vir dieselfde dienste in Natal betaal is en pogings aangewend is om bruin St. Helenas met blanke St. Helenas te vervang omdat laasgenoemdes volgens 'n briefskrywer beter dienste sou kon lewer.¹⁵⁵

St. Helenas het diskriminasie op verskeie terreine ervaar. In hoofstuk drie is ook na manlike eilandbewoners verwys wat weens hul velkleur nie welkom was om in die Transvaalse goudmyne te werk nie. Net so was St. Helena-vroue van die Kaapkolonie ook nie welkom om in die Transvaal diens te aanvaar nie. Die *Rand Daily Mail* van 21 Desember 1908 het 'n berig oor diskriminasie teen St. Helenas gepubliseer. Daarvolgens het die Native Labour Bureau 'n versoek aan The Guild of Loyal Women gerig om opgeleide bruin vroue vanaf die Kaapkolonie na die Transvaal in te voer om as huiswerkers in Johannesburg te werk. Klaarblyklik het meer as 500 Transvaalse gesinne vir hierdie vroue aansoek gedoen, maar die poging het egter hewige teenstand in die Transvaal uitgelok, hoofsaaklik omdat St. Helena-vroue as bruinmense met losse sedes beskou is.¹⁵⁶

Soos vroeër in hierdie hoofstuk vermeld is, is daar in Natal teen St. Helena-kindere op grond van hul velkleur gediskrimineer toe hulle uit 'n skool in die kolonie geskors is. Teen 1875 was daar ongeveer 25 St. Helena-kindere in 'n laerskool in Durban. Aanvanklik is daar nie besware teen hul teenwoordigheid geopper nie, maar in April 1875 is alle St. Helena- en ander bruin kindere deur die skoolhoof ingeroep en hulle is verwittig dat hulle nie langer onderrig by die skool kon ontvang nie. Vervolgens het die kindere se ouers verskeie pogings aangewend om hertoelating vir die kindere te verkry. Die ouers was oortuig daarvan dat die kindere op grond van hul velkleur geskors is. Derhalwe het die ouers briewe aan die luitenant-goewerneur en die koloniale sekretaris geskryf om hul besware te opper. *The Natal Witness* het 'n berig oor die geskorste kindere van respektabele St. Helena-immigrante in Durban gepubliseer

---

¹⁵⁵ *Ibid.*, "European Immigration. Durbanite to the Editor of The Natal Witness", 9 October 1874, p. 3.

¹⁵⁶ *Rand Daily Mail*, "Rand's servant problem", 21 December 1908, p. 21.

waarin genoem is dat dit onaanvaarbaar was dat kinders op grond van kleur toegang tot die skool ontnem is.¹⁵⁷

Die ouers van die kinders het ook met ene Richards, 'n lid van die Aborigines Protection Society, gekommunikeer en hom ingelig dat die vorige luitenant-goewerneur kort voor die einde van sy dienstermyn opdrag gegee het dat 'n kennisgewing in die staatskoerant gepubliseer moes word om te bevestig dat alle staatskole oop sou wees vir alle klasse van Britse onderdane.¹⁵⁸ Henry Bulwer, die nuwe luitenant-goewerneur, het volgehou dat die kinders weens swak morele gedrag geskors is, maar Swartz en Wasserman het in hul artikel die voorval as diskriminasie beskou: "For the St. Helenians arriving in Natal, it represented their claims to equality, while for the white Natalians it was a measure according to which this other group could be excluded from their society in general and their schools in particular".¹⁵⁹ Dit was nie die enigste geval van beweerde diskriminasie teen kinders van St. Helenas in Natal nie. In April 1883 het *The Natal Witness* 'n berig gepubliseer van twee St. Helena-seuns wat weens hul velkleur nie by die Boy's Primary School in Pietermaritzburg toegelaat is nie.¹⁶⁰

Diskriminasie teen St. Helenas het ook op sportgebied voorgekom en die diskriminasie teen Krom Hendricks staan veral sterk uit. Sy krieketloopbaan en die diskriminasie wat hy as gevolg van sy velkleur ervaar het, word in die boek van J. Winch en R. Parry in besonderhede beskryf.¹⁶¹ Hendricks was die seun van 'n St. Helena-afstammeling wat in die Bo-Kaap gevestig was. Soos reeds genoem, het hy uitstekend teen die Engelse in 1892 op Nuweland geboul, maar is nie as bouler in die twee Suid-Afrikaanse toerspanne na Engeland en Rhodesië (Zimbabwe) ingesluit nie. Hy was aanvanklik in die span ingesluit, maar is later weggelaat. Cecil John Rhodes, wat premier van die Kaapkolonie was, het veral deur sy alliansie met J.H. Hofmeyr en William Milton probeer verhoed dat Hendricks in die Suid-Afrikaanse span ingesluit word. Hofmeyr was die leier van die Afrikanerbond en Milton was in beheer van die Westelike

¹⁵⁷ *The Natal Witness*, "Cape Times", 14 September 1875, p. 3.

¹⁵⁸ *Ibid.*, "Caste in a British colony. Nonconformity", 18 January 1876, p. 3.

¹⁵⁹ Swartz and Wassermann, "Britishness, Colonial Governance and Education: St Helenian Children in Colonial Natal in the 1870s", pp. 891 and 895. Die kinders is uiteindelik weer tot die skool toegelaat en die voorval is as 'n ongelukkige voorval, wat daarna reggestel is, deur die koloniale kantoor beskou.

¹⁶⁰ *The Natal Witness*, "Government (Boy's) Primary School", 21 April 1883, p. 3.

¹⁶¹ J. Winch and R. Parry, *Too black to wear whites: The remarkable story of Krom Hendricks, a cricket hero who was rejected by Cecil John Rhodes's Empire*, Penguin Books, Cape Town, 2020.

Provinsie Krieketraad. Alhoewel Krom Hendricks as Suid-Afrika se topbouler en in daardie stadium een van die wêreld se beste boulders beskou is, is hy weens sy velkleur uit die nasionale span weggelaat.¹⁶²

Die onreg teen Hendricks het nie daar geëindig nie. Op 31 Maart 1894 het *The Port Elizabeth Telegraph and Eastern Province Standard* berig dat die krieketunie in die Kaap besluit het om 'n trofee vir uitstaande boulwerk aan George Glover eerder as Krom Hendricks toe te ken.¹⁶³ 'n Paar jaar later op 22 Januarie 1898 het *The Port Elizabeth Telegraph and Eastern Province Standard* weer berig dat Krom Hendricks toegelaat is om vir Woodstock teen Kaapstad te speel. Hy is egter nie toegelaat om in kampioenskapswedstryde te speel nie en die koerant was ook van mening dat Hendricks misbruik is om toeskouers te lok.¹⁶⁴

4.5 Die bydraes van St. Helenas tot Suid-Afrika in die breë.

St. Helenas is hoofsaaklik aan die Engelse kultuur op die eiland blootgestel en hulle het derhalwe verkies om hulleself in oorwegend Engelse gemeenskappe in Suid-Afrika te hervestig.¹⁶⁵ Diegene wat na plekke in Natal, die Oos-Kaap, Kaapstad, die Diamantveld en die Witwatersrandse goudmyne geëmigreer het, sou hulle in sodanige gemeenskappe kon vestig. Plekke in Namakwaland, wat minder Engels-georiënteerd was, het ook groot getalle St. Helenas se nuwe tuiste geword. Die aanwesigheid van vriende en familie en die gebruik van Engels as taal in die werksomgewing het daartoe gelei dat van die eilandimmigrante in Namakwaland gevestig het.

Alhoewel hulle aanvanklik op kontrakbasis deur werkgewers in die Kaapkolonie en Natal aangestel is, het min St. Helenas klaarblyklik na die eiland teruggekeer omdat

---

¹⁶² Penguin Random House, "Launch of 'Too Black to Wear Whites' by Jonty Winch and Richard Parry", 30 January 2020, n.p., <https://www.timeslive.co.za/sunday-times/books/events/2020-01-30-launch-of-too-black-to-wear-whites-by-jonty-winch-and-richard-parry-on-february-5/> [Besoek op 04.02.2020]. Krom Hendricks is deur die Transvaalse Krieket Unie en die Westelike Provinsie Unie vir insluiting in die Suid-Afrikaanse span ondersteun. Die span het spelers van Natal, Transvaal en die Kaapkolonie ingesluit.

¹⁶³ *The Port Elizabeth Telegraph and Eastern Province Standard*, "Hendricks as a fast bowler", 31 March 1894, p. 8.

¹⁶⁴ *Ibid.*, "Sporting Comments", 22 January 1898, p. 4.

¹⁶⁵ *The Natal Witness*, "Durban. From our own correspondent", 20 March 1874, p. 3.

daar nie genoeg werksgeleenthede bestaan het nie. Sommiges het uit die staanspoor besluit om met hul gesinne te emigreer. Andere het in 'n later stadium hul gesinne na Suid-Afrika gebring. Op die passasierslys van die *Myria*, wat in 1873 by Kaapstad vanaf die eiland aangekom het, het die name van ene Mev. Leo en vyf kinders, Mev. Samuels en agt kinders en Mev. Thomas en sewe kinders verskyn. Hulle was klaarblyklik op pad om by die mans, wat reeds in die Kaapkolonie gewerk het, aan te sluit.¹⁶⁶

St. Helena-emigrante se invloed is nie net in Suid-Afrika nie, maar ook op die eiland gevoel. In 1881 byvoorbeeld het verskeie St. Helenas weens goeie aanbiedinge betrekkings in die Kaapkolonie en Natal aanvaar.¹⁶⁷ Hierdie emigrasie was enersyds nadelig vir die eiland aangesien dit tekorte aan skrynwerkers, loodgieters en ander ambagte dáár veroorsaak het, maar was andersyds voordelig vir die Kaapkolonie en Natal wat die nuwe werksplekke van hierdie ambagslui geword het.¹⁶⁸ St. Helena-immigrante het nie hul volledige inkomstes in Suid-Afrika spandeer nie, maar het ook gereeld geld met poswissels na afhanklikes en vriende op die eiland gestuur. Daardeur is die geld wat hulle in Suid-Afrika verdien het in die plaaslike ekonomie ingeploeg en ook op die eiland spandeer.¹⁶⁹ In die koloniale jaarverslae vir 1907 en 1908 is gerapporteer dat die bank van St. Helena se aantal deposante tot 138 in 1907 en tot 145 in 1908 gegroei het weens die bedrae wat deur afhanklikes van St. Helena-immigrante op die eiland gedeponeer is.¹⁷⁰

St. Helenas het by hul nuwe tuistes by verskeie kultuurverenigings soos kerke se jeugbrigades en snaarorkeste betrokke geraak. Op die eiland het baie St. Helenas deel geword van verskillende "Benefit Societies" en hulle was verplig om gereeld optogte op die eiland te organiseer. Daardeur het hulle geleer hoe om sodanige funksies te organiseer en om ook musiekinstrumente te bespeel. By hul nuwe tuistes kon hulle hierdie ervaring nuttig gebruik en het hulle onder andere by snaarorkeste en

---

¹⁶⁶ *The Cape Mercantile Advertiser*, "Shipping Intelligence", 15 September, 1873, p. 3.

¹⁶⁷ H.R. Janisch, *Colonial Report for St. Helena, Report for 1881*, 6 March 1882, p. 293.

¹⁶⁸ R.A. Sterndale, *Colonial Report for St. Helena, No. 265, Report for 1898*, Darling & Son, Ltd., London, August 1899, p. 16.

¹⁶⁹ H.R. Janisch, *Colonial Report for St. Helena, Report for 1873*, 26 February 1874, p. 122.

¹⁷⁰ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 560, Report for 1907*, 13 March 1908, p. 23; H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 560, Report for 1908*, 9 March 1909, p. 20.

jeugbrigades betrokke geraak. Van hierdie snaarorkeste het gedurende die 1890's en vroeë 1900's gereeld by krieketwedstryde in Namakwaland opgetree soos reeds vermeld is. Deesdae word die musiek van snaarorkeste in Namakwalandse kerke en by musieksaamtrefte gehoor. Baie St. Helena-afstammelinge vorm steeds deel van sulke orkeste. Samuels het ook in sy MA-verhandeling na die uitstaande musikale vermoëns van die voormalige eilandbewoners, wat in 1873 na Namakwaland geëmigreer het, verwys.¹⁷¹

Die vanne van St. Helena-immigrante word ook in argivale rekords soos die kerkregisters van verskillende kerke in die Kaapkolonie en Natal aangetref. Dit het aan die lig gekom dat inligting oor St. Helena-vanne primêr in Anglikaanse kerkrekords voorkom omdat hulle hoofsaaklik Anglikane op die eiland was en by soortgelyke kerke in Suid-Afrika betrokke geraak het.¹⁷² In die doopregisters van St. Augustine kerk te Okiep byvoorbeeld kom die vanne van sommige St. Helenas voor soos Bennet, Smith, Phillips, Fowler, Thomas, Yon, Loynes, Richards en Chippendale.¹⁷³ St. Helena-vanne soos Young, Henry, Newman, Benjamin, Stevens, Williams en Bennet kom ook in verskeie passasierslyste van skepe soos die *Myria* voor.¹⁷⁴ Dit word ook in Bylaes C, D, E, F en I aangetref. Baie van die St. Helena-afstammelinge wat in die Suid-Afrikaanse kusstede en op ander binnelandse plekke oor tyd heen gevestig is, dra vandag nog hierdie vanne.

Vroeër in hierdie hoofstuk, by punt 4.3, is die vestiging van die St. Helena-immigrante bespreek. Soos reeds genoem, het hulle by Suid-Afrikaanse hawens aan wal gekom waar sommige werksgeleenthede benut het, maar ander moes na werksbestemmings in die binneland vertrek. Alhoewel verskeie bronne melding maak van St. Helenas wat aanvanklik vanaf Kaapstad na die diamantmyne van Kimberley en die goudmyne van die Witwatersrand vertrek het, het die bronne ongelukkig nie

¹⁷¹ Samuels, "Cape-Helena: An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town-St. Helena nexus", p. 56.

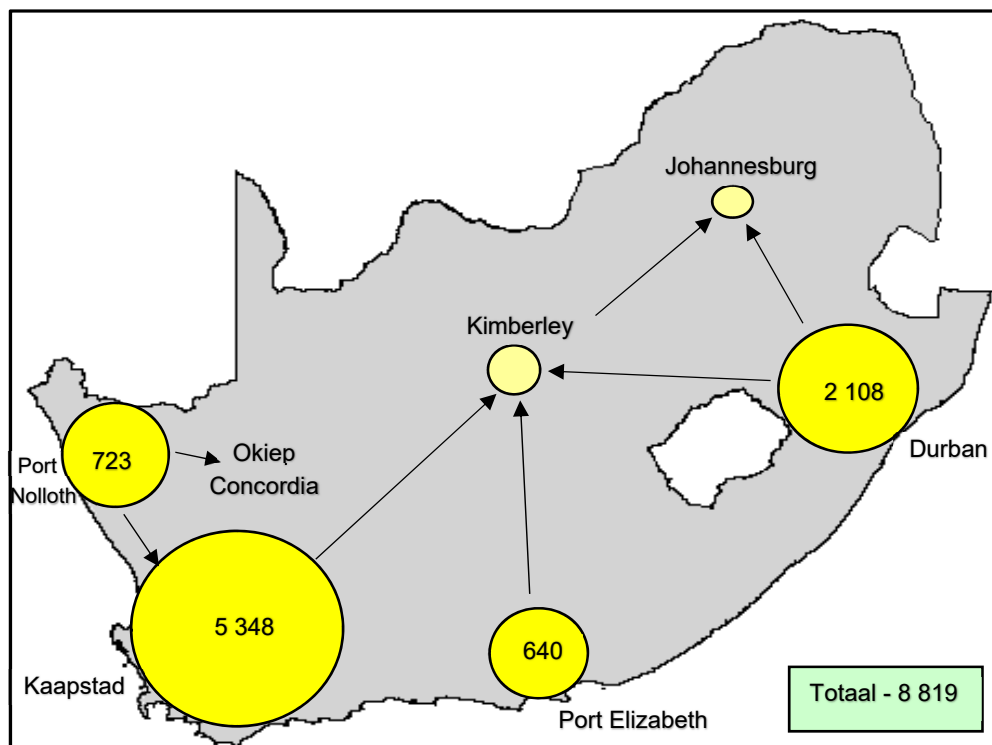
¹⁷² Anglikaanse Kerkargief Namakwalandstreek (hierna AKN), Doop- en Huwelikregisters vir die Gemeentes van All Saints in Springbok, St. Augustine in Okiep en St. Andrew in Port Nolloth in Namakwaland, Kaapstad Afdeling, vanaf 1863-1908; Anglikaanse Kerkargief Kaapstad Afdeling (hierna AKK), Doop- en Huwelikregisters vir St. George, St. Barnabas, St. Paul, St. Marks, All Saints, St. Peter, St. James, St. John The Evangelist en St. Phillips in Kaapstad, Groenpunt, Mowbray, Rondebosch, Claremont, Constantia, Wynberg, Plumstead, Athlone, Durbanville, Malmesbury, Worcester, Ceres, Piketberg en Clanwilliam vanaf 1849-1908.

¹⁷³ AKN, Doopregisters vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapstad Afdeling, 1891-1907 en 1907-1922.

¹⁷⁴ *The Cape Town Mercantile Advertiser*, "Shipping Intelligence", 15 September 1873, p. 3.

syfers aan die migrasie gekoppel nie. Op die kaart in Figuur 4 hieronder word die benaderde berekende syfers vir St. Helena-immigrante verskaf wat by Suid-Afrikaanse hawens opgedaag het om daar te werk of daarvandaan na ander plekke vir werksgeleenthede te reis.¹⁷⁵ Die kaart dui dus aan dat St. Helena-immigrante vanaf Kaapstad, Port Elizabeth en Durban ook na Kimberley en Johannesburg verhuis het.

Figuur 4: Benaderde berekende getalle van St. Helenas wat by Suid-Afrikaanse hawens vanaf 1808 tot 1908 opgedaag het.

St. Helena-emigrasie na die Kaapkolonie en Natal het op 'n veel groter skaal as Britse-emigrasie plaasgevind. In 1820 het ongeveer 4 000 Britte uit 'n totale bevolking van meer as 10 miljoen na Suid-Afrika geëmigreer. Hierdie immigrasie verteenwoordig minder as 1% van die totale Britse bevolking vir 1820.¹⁷⁶ In 1873 het meer as 30% (1 794) emigrante vanaf St. Helena na die Kaapkolonie en Natal geëmigreer. As die

¹⁷⁵ R.V. Turrell, *Capital and labour on the Diamond Fields 1871-1890*, Cambridge University Press, London, 1987.; Alexander, *Taming the African veldt*, pp. 40-52, 95-99.; W.J. Morton, "The South African Diamond Fields, and a Journey to the Mines", *American Geographical Society*, Vol. 9, 1877, pp. 66-83.; W. Crisp, *Some account of Diocese of Bloemfontein in the Province of South Africa from 1863 to 1894*, James Parker & Co., Oxford, 1895.; L. Mallet, *The Malay Camp Kimberley. Forceful removal imposed by the Apartheid regime*, The Sol Plaatje Educational Trust, Kimberley, 2006. Hierdie bronne verskaf syfers vir verskillende groepe wat na die Diamantveld geëmigreer het om deel van die arbeidsmag te word. Geen syfers is egter vir die St. Helenas verskaf nie.

¹⁷⁶ A. Lester, "British Settlers in Early Nineteenth-Century South Africa", *The Royal Geographical Society*, Vol. 23, No. 4, 1998, p. 517., <https://www.jstor.org/stable/623179> [Besoek op 24.05.2020].

Britte ook 30% van hul totale bevolking in 1820 aan Suid-Afrika sou afstaan, sou hulle meer as 3 000 000 emigrante moes stuur.¹⁷⁷

Die meerderheid St. Helena-immigrante het hulle in die Kaapkolonie en Natal gevestig waar hulle meestal in die bruin gemeenskap opgeneem is. In St. Helena het Goewerneur Gallway ook in sy jaarverslag vir 1903 na “coloured” verwys wat beteken dat die term bruin mense vir St. Helenas bekend was.¹⁷⁸

Sommige, soos die Solomons, Dovetons, Sampsons en Beales is in die blanke gemeenskap geakkommodeer waar Saul Solomon byvoorbeeld prominensie verwerf het as ’n befaamde besigheidsman en politikus. So het Georgina Jeanie Sampson ook in die 1870’s ’n bekende sangeres in die Kaap geword. Sy het eers in Mowbray gewoon en toe na Kenilworth verhuis nadat sy met Phillip Porter in die huwelik bevestig is.¹⁷⁹ Die St. Helenas wat in die bruin gemeenskap opgeneem is, het ook bekendheid verwerf. Daar is reeds na Krom Hendricks en Buck Llewellyn verwys wat op sportgebied uitgeblink het. Andere het dalk nie koerantopskrifte gehaal nie, maar hulle het hul plekke in verskeie beroepe, in kultuurverenigings, in die kerk en op die sportveld volgestaan.

Alhoewel die meerderheid St. Helena-immigrante as plaasarbeiders en huiswerkers in Suid-Afrika gewerk het, was daar van hulle wat in ander beroepe hul inkomstes verdien het. In hoofstuk drie is onder andere na beroepe in infrastruktuurprojekte en militêre operasies verwys.¹⁸⁰ Verskeie rekords van Anglikaanse kerke in Namakwaland, Kaapstad, dorpe op die Wes-Kaapse platteland, die Weskus, Port Elizabeth, Durban en Pietermaritzburg is gebruik om die beroepe van St. Helena-immigrante te bepaal.¹⁸¹

¹⁷⁷ Swiegers, “Britain and the labour question in South Africa: The interaction of state, capital, labour and colonial power, 1867-1910”, p. 380.

¹⁷⁸ H.L. Gallway, *Colonial Report for St. Helena, No. 420, Report for 1903*, Darling & Son, Ltd., London, 23 March 1904, p. 11.

¹⁷⁹ G. Snell, *The Sampsons of St. Helena, Rosebank and Wynberg, Familia*, Jaargang XXIX, 1992, No. 1, p. 15.

¹⁸⁰ Saunders, “Liberated Africans in Cape in the first half of the Nineteenth Century”, p. 236.

¹⁸¹ Anglikaanse Kerkargief Namakwalandstreek (hierna AKN), Doop- en Huwelikregisters vir die Gemeentes van All Saints in Springbok, St. Augustine in Okiep en St. Andrew in Port Nolloth in Namakwaland, Kaapstad Afdeling, vanaf 1863-1908; Anglikaanse Kerkargief Kaapstad Afdeling (hierna AKK), Doop- en Huwelikregisters vir St. George, St. Barnabas, St. Paul, St. Marks, All Saints, St. Peter, St. James, St. John The Evangelist en St. Phillips in Kaapstad, Groenpunt, Mowbray, Rondebosch, Claremont, Constantia, Wynberg, Plumstead, Athlone, Durbanville, Malmesbury, Worcester, Ceres, Piketberg en Clanwilliam vanaf 1849-1908. Kyk ook Bylaag O, op p. 249.

Die sosiale impak van die St. Helenas was negatief sowel as positief. Onder punt 4.4.2 is die negatiewe bydrae van die St. Helena-immigrante bespreek en dit blyk daaruit asof hulle meestal aan oortredinge wat deur drankmisbruik veroorsaak is, skuldig bevind is. In die koloniale jaarverslag wat deur die goewerneur van St. Helena vir 1903 opgestel is, blyk dit dat 133 of 80% uit 'n totaal van 165 oortredinge hoofsaaklik deur drankmisbruik veroorsaak is.¹⁸² Die eiland se misdaadstatistiek soos dit in die koloniale jaarverslae gerapporteer is, is voortdurend deur misdade wat aan drankmisbruik gekoppel is oorheers. Dit wil voorkom asof dit ook die geval in Suid-Afrika was. Ernstige misdade soos byvoorbeeld moord het selde op die eiland plaasgevind. Op 2 Februarie 1905 is twee St. Helenas op die eiland vir die eerste keer in meer as 50 jaar vir moord tereggestel. In Suid-Afrikaanse rekords is nie sodanige misdaadrekords van St. Helenas opgespoor nie.¹⁸³

Die St. Helena-immigrante se positiewe bydrae tot hul nuwe tuistes is onder punt 4.4.1 bespreek. Daaruit blyk dit dat hierdie positiewe bydrae onder andere deur Anglikaanse kerke gevoel is deurdat die nuwe lidmate kerkgetalle verhoog het. By die kerke waar hulle as lidmate ingeskryf is, het hulle ook by verskeie kerkaktiwiteite betrokke geraak. In plaaslike skole het hul kinders die getalle van hierdie skole aangevul en op die sportveld het hulle veral krieket help bevorder. Hul hierwees het inderdaad negatiewe en positiewe gevolge gehad, maar dit is egter hul positiewe bydrae tot sekere kulturele aktiwiteite, sport en kerklewe wat veral uitstaan.

St. Helenas se status as bruin mense in Suid-Afrika het hulle ook aan rassediskriminasie blootgestel, maar ten spyte van hierdie onreg het hulle gekom om te bly. In sommige gemeenskappe soos in Namakwaland het Afrikaans mettertyd ook hul moedertaal geword. Benewens Namakwaland het ander gebiede in Suid-Afrika ook hul nuwe tuistes geword.

Die St. Helenas het dus na Suid-Afrika geëmigreer en op positiewe- en negatiewe wyse hul invloed op verskeie terreine in die land laat geld. In die volgende hoofstuk word die fokus na die familiegeskiedenis van St. Helena-immigrantefamilies soos die Solomons van Kaapstad en die Le Bretons van Namakwaland verskuif.

---

¹⁸² H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 420, Report for 1903*, Darling & Son, Ltd., London, 23 March 1904, p. 12.

¹⁸³ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 486, Report for 1905*, Darling & Son, Ltd., London, 8 March 1906, p. 18.

Hoofstuk 5 Die genealogiese aanknopingspunt. Die geskiedenis van twee geselekteerde St. Helena-immigrantfamilies en enkele ander eiland-gesinne.

5.1 Inleiding en genealogiese uitgangspunte.

Soos in die vorige hoofstuk bespreek is, het St. Helena-immigrante vanaf 1808 tot 1908 na verskillende gebiede in Suid-Afrika geëmigreer. In hierdie hoofstuk val die klem op die familiegeskiedenis van sommige St. Helena-families wat in hierdie periode na die Kaapkolonie om sosio-ekonomiese redes geëmigreer het, asook St. Helena-immigrante wat as gevolg van politieke omstandighede na Suid-Afrika gekom het. Die geskiedenis van twee familie-groepe in die besonder word ook onder die soeklig geplaas as voorbeelde van tipiese stambome van St. Helena-families wat na Suid-Afrika geëmigreer het. Die fokus van hierdie proefskrif is dus nie 'n volledige genealogie van St. Helena-immigrante na Suid-Afrika nie.

Gedurende die eerste drie dekades van die neëntiende eeu is die Kaap en onmiddellike omgewing deur St. Helenas as voorkeurbestemming beskou en sommige van hulle, soos die Solomons, het daarheen geëmigreer.¹ Andere soos die Benjamins het die Weskus verkies. Volgens P.A.H. Benjamin het sy voorsate gedurende die studietydperk vanaf die eiland na die Weskus geëmigreer waar hulle hoofsaaklik in die visbedryf betrokke geraak het.² Daar was ook diegene wat op ander Wes-Kaapse dorpe hul intrek geneem het. Volgens H. Bailey van Wellington het sommige St. Helenas hulle oor tyd in daardie dorp gevestig.³ A. de Vries van Wellington het self met 'n nooi Thomas, wat 'n St. Helena-afstammeling is, in die huwelik getree.⁴ Daar was ook St. Helenas wat veral weens ekonomiese stoot- en trekfaktore die kopermyne van Namakwaland as bestemming verkies het. Een van

¹ P. Morgenrood, "A Sawyer family at Mowbray", *Familia*, Jaargang XXX/1993, No. 3/4, p. 76.

² P.A.H. Benjamin, Persoonlike onderhoud, Vredenburg, Wes-Kaap, 01.08.2019.

³ H. Bailey, Persoonlike onderhoud, Wellington, Wes-Kaap, 21.01.2020. Hy was burgemeester van Drakenstein Munisipaliteit en die Kaapse Wynland-Distrikmunisipaliteit. Volgens H. Bailey het St. Helenas met die vanne Thomas en Verwey na Wellington verhuis. Die Verweys het uit twee ongetroude broers en twee susters bestaan wat 'n winkel in Wellington besit het. Hul voorouers het gedurende die studietydperk vanaf St. Helena na Suid-Afrika geëmigreer en is later onder die Groepsgebiedewet van die apartheids-era as blank verklaar, alhoewel hulle "blas" van kleur was.

⁴ A. de Vries, Persoonlike onderhoud, Wellington, 19.01.2020. Hy is 'n voormalige skoolhoof van verskeie skole in die Wes-Kaap en die skoonseun van St. Helena-immigrante afstammelinge.

daardie afstammeling was A. Thomas van Concordia.⁵ So het die St. Helenas dus op verskeie plekke in die land gevestig. Saul Solomon is uit die Solomon-familie en Henry James le Breton uit die Le Breton-familie geselekteer en op hulle familiegeskiedenis is die hoofstuk se fokus gedeeltelik ingestel.

Die *Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal* beskryf genealogie as die wetenskap wat die afstamming van mense ondersoek. Dit is 'n opsomming van iemand se voorouers en hulle nageslagte in natuurlike volgorde.⁶ Volgens H.F. Heese is genealogie die tabulering en vertolking van menslike afstamming en dit kan onder die oudste studielevelde van die geesteswetenskappe gereken word. Reeds in Genesis 4 en 5 van *Die Bybel* word die nakomeling van Adam behandel en 'n eenvoudige genealogiese tabel verskaf. Genealogie as geesteswetenskap het in hoofsaak te make met die studie van menslike afstamming en die aantoon van sy bloedverwantskap met ander individue of groepe.⁷

Bruce Durie beskou genealogie as die herwinning van belangrike en familiale gegewens uit verskillende tipes rekords en die ordening daarvan in betekenisvolle verhoudingspatrone. Dit behels ten minste die ontdekking en bewys van lewensbelangrike gegewens soos name, datums, geboorteplekke, huwelike en sterfgebeurtenisse, asook omliggende en kontekstuele inligting soos beroepe, migrasiegebeurtenisse, ander sosiogeografiese gegewens wat in sensusse aangetref word, testamentêre besonderhede ensameer.⁸

E. Wood beskou die amateurgenealoog as iemand wat gewoonlik slegs in sy of haar eie familie belangstel. Die navorsing kan op een persoon fokus en sy of haar voorgeslagte kan aan vaderskant in een linie tot by die stamvader nagegaan word. Die resultaat van dié navorsing heet 'n stamboom. Wanneer al die voorgeslagte van 'n persoon in al die verskillende linies nagevors word, word die resultaat 'n kwartierstaat

⁵ A. Thomas, Persoonlike onderhoud, Concordia, Namakwaland, 13.07. 2017. Die respondent was 87 jaar oud toe die onderhoud gevoer is en hy is op 16 Junie 2020 op die ouderdom van 90 jaar oorlede.

⁶ F.F. Odendal en R.H. Gouws, *HAT. Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*, CTP Boekdrukkers, Kaapstad, Vyfde Uitgawe, 2005, p. 284.

⁷ H.F. Heese, "Genealogie as hulpwetenskap van geskiedenis met verwysing na die Boeretydperk in Angola 1881-1928", Ongepubliseerde MA-verhandeling, Universiteit van Kaapstad, Kaapstad, 1974, p. 1.

⁸ B. Durie, "What Is Genealogy? Philosophy, Education, Motivations and Future Prospects", *Genealogy*, 10 January 2017, p. 2, <https://www.mdpi.com/2313-5778/1/1/4/html> [Besoek op 13.05.2020].

genoem. Daarin word sy of haar twee ouers, vier grootouers en agt oorgrootouers opgeneem. Omgekeerd kan 'n bepaalde persoon of ouerpaar as uitgangspunt geneem en al hul nageslagte nagegaan word. Gewoonlik word in so 'n geslag- of stamregister slegs diegene opgeneem wat die van van die oorspronklike stamouers dra, dit wil sê slegs die manlike linies. Wanneer 'n familie nie baie groot is nie, of slegs een tak daarvan nagevors word, is dit moontlik om alle nageslagte, ook dié in die vroulike linies, daarin op te neem en dan word 'n parenteelstaat opgestel.⁹

Volgens Isabel Groesbeek, hoof van die Federasie van Afrikaanse Kultuurvereniginge (FAK) se afdeling vir genealogie, is genealogie basies die navorsing van familiestambome. 'n Genealoog fokus op 'n enkele mens en plaas hom of haar dan in familieverband. Daar word gekyk na die persoon se voorouers, kinders en kleinkinders. In hierdie studie sal slegs twee stambome en nie kwartierstate of parenteelstate nie vir die twee families opgestel word as voorbeeld van die genealogieë van tipiese St. Helena-immigrante.¹⁰

H.F. Heese het in 'n artikel wat oor 'n Paarlse familie handel, argumenteer dat hoewel die Afdeling Genealogie van die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing in genealogiese navorsing in die breë belangstel, en inderdaad ook oor 'n menigte genealogiese bronne beskik wat gegewens van feitlik al die Suid-Afrikaanse bevolkingsgroepe omvat, is die navorsers wat van hulle dienste gebruik maak oorwegend uit die blanke bevolkingsgroep. Op hierdie wyse het die geslagsregisters en familiegeskiedenis wat tot dusver die lig gesien het, almal betrekking op blanke families.¹¹ Daardeur het baie genealogiese publikasies ontstaan. E. Preston-Whyte het byvoorbeeld in 1982 in 'n artikel oor genealogiese navorsing vermeld dat die genealogiese tydskrif *Familia* in elkeen van sy vierjaarlikse uitgawes agt tot tien wetenskaplike referate ingesluit het wat hoofsaaklik oor die familiegeskiedenis van Suid-Afrikaanse families gehandel het. Hierdie families was egter, soos vermeld, hoofsaaklik vanuit die blanke groep.¹²

⁹ E. Wood, Genealogiese terme, n.p., <https://lists.rootsweb.com/hyperkitty/list/buitenposten.rootsweb.com/thread/6824966/> [Besoek op 04.07.2020].

¹⁰ *Beeld*, "FAK bevorder studie van stambome", 05 Mei 2020, n.p., <https://www.netwerk24.com/ZA/Beeld/Metro-Gauteng/fak-bevorder-studie-van-stambome-20200204> [Besoek op 12.07.2020].

¹¹ H.F. Heese, "Familiegeskiedenis van 'n Paarlse familie", *Kronos*, Vol. 2, 1980, p. 11.

¹² E. Preston-Whyte, "Are White South Africans afraid to trace their ancestors?", *Theoria*, Berghan Books, New York, No. 59, Oktober 1982, p. 22, <http://www.jstor.com/stable/41801693> [Besoek op 07.08.2020].

Die boek van H.F. Heese, *Groep Sonder Grense. Die Rol en Status van die Gemengde Bevolking aan die Kaap, 1652-1795*, het groot opspraak ten opsigte van die herkoms van Suid-Afrikaanse blankes verwek en wetenskaplik-gefundeerde bewyse na vore gebring dat sommige bruin mense, blankes en swart mense dieselfde voorouers deel.¹³ Sy artikel oor die Kearns-familie van die Paarl is ook een van die weinige studies van sy tyd wat oor bruin families in Suid-Afrika gedoen is.¹⁴ In 1993 het M.H.C. du Preez 'n artikel oor bruin gesinne van Piketberg geskryf.¹⁵ Die PhD-proefskrif van E.D. Damon oor die Cyster-familie van Pniel het ook tot die historiografie van bruin familiegeskiedenis bygedra.¹⁶

Vir hierdie studie is bronne in die GISA-versameling gebruik en dit het geblyk dat daar weinig navorsing oor bruin- en swart families gedoen is wat in die vermelde versameling opgeneem is. Wat familiegeskiedenis van St. Helena-immigrante betref, het daar wel enkele kort artikels in die *Familia*-reeks verskyn, soos R.R. Langham-Carter se "Inter-marriages in some St. Helena families" en Glennis Snell se "My grandmother was a saint".¹⁷

Inligting vir hierdie genealogiese studie is uit verskeie bronne verkry soos Heese se artikel oor die Kearns-familie van Paarl, Wehrmeyer se MA-verhandeling oor die Wehrmeyers, die doktrale proefskrif van E.D. Damon oor die Cysters van Pniel, die MA-verhandeling van E. Drus oor Saul Solomon se politieke lewe, die boek van E. Carter oor die Dovetons van St. Helena, die boek van Lindsay Grattan Cooper wat oor St. Helena handel, Thomas R. Bruce se boek oor die lewe van 'n Saint, die boek van P. Alexander oor die Alexanders wat vanaf St. Helena na Suid-Afrika geëmigreer het, verskeie genealogiese studies in die *Familia*- en *Capensis*-reekse, relevante artikels in joernale, koerantartikels en verskeie argivale bronne soos doop-, huwelik- en

---

¹³ H.F. Heese, *Groep Sonder Grense. Die Rol en Status van die Gemengde Bevolking aan die Kaap. 1652-1795*, Protea Boekhuis, Pretoria, 2005.

¹⁴ H.F. Heese, "Familiegeskiedenis van 'n Paarlse familie", *Kronos*, Vol. 2, 1980, pp. 11-16.

¹⁵ M.H.C. Du Preez, "Die eerste Christen Bruin-gesinne van Piketberg", *Familia*, 30 (2), 1993, pp. 41-48.

¹⁶ E.D. Damon, "n Genealogiese analise van die Cyster-familie van Pniel: hulle bydrae tot die ontwikkeling van 'n sendingdorp en 'n geslote gemeenskap in Suid-Afrika", Ongepubliseerde PhD-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch, 2019.

¹⁷ R.R. Langham-Carter, "Inter-marriages in some St. Helena families", *Familia*, 19 (4), 1982, pp. 92-94; G. Snell, "My grandmother was a saint", *Familia*, 36 (3), 1999, pp. 117-122.

sterfrekords van kerke in St. Helena en Suid-Afrika, asook aanlynrekords van sterfrekords op die familysearch-soekenjin. Daarby is enkele persoonlike onderhoude as basis vir die genealogiese studies van bovermelde families gebruik.¹⁸

5.2 Saul Solomon van St. Helena.

Saul Solomon se oom, wat ook as Saul bekend gestaan het, het saam met die Moss- en Gideon- families in St. Helena handel gedryf en hulle besigheid was bekend as Solomon, Moss, Gideon, & Co. Hierdie maatskappy was die vernaamste skeepsagent op die eiland. Hulle het die meeste vee besit en was die grootste aandeelhouers in St. Helena.¹⁹ Die maatskappy was ook in besit van twee tot drie plase op die eiland en het jaarliks groot hoeveelhede graan en groente geproduseer. Vir al die komponente van die besigheid is arbeid benodig wat deur St. Helenas verskaf is.²⁰

Die besigheid, Solomon, Moss, Gideon, & Co., het in 1875 walvisse naby St. Helena gevang en die skip was hoofsaaklik deur St. Helenas beman. Goewerneur Gallwey van St. Helena was van mening dat baie werk aan werklose bootsmanne op die eiland verskaf kon word as die maatskappy 'n vloot van drie tot vier skepe vir walvisvangs kon aanwend. In daardie stadium het ongeveer 80% van alle St. Helena-bootsmanne al vir Amerikaanse walvissekepe diens gedoen en dus ervaring in walvisjag opgedoen.

¹⁸ H.F. Heese, "Familiegeskiedenis van 'n Paarlse familie", *Kronos*, Vol. 2, 1980, pp. 11-16; H.W. Wehrmeyer, "Duitse immigrasie na Suid-Afrika ná 1945: 'n transnasionale geskiedenis, met die fokus op Wolfgang Wehrmeyer 1933-2008", Ongepubliseerde MA-verhandeling, Noordwes Universiteit, Potchefstroom, 2016; E.D. Damon, " 'n Genealogiese analise van die Cyster-familie van Pniel: hulle bydrae tot die ontwikkeling van 'n sendingdorp en 'n geslote gemeenskap in Suid-Afrika", Ongepubliseerde PhD-verhandeling, Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch, 2019; E. Drus, "The political career of Saul Solomon member of the Cape Legislative Assembly from 1854-1883", Unpublished MA dissertation, University of Cape Town, Cape Town; E. Carter, *The Dovetons of St. Helena*, Rustica Press (Pty) Ltd., Wynberg, 1973; L. Grattan Cooper, *Remote. A story of St Helena*, Porcupine Press, Johannesburg, 2016; P. Alexander, *Taming the African veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa 1515-2011*, Blurb Inc., San Francisco, 2011; *Familia*, Jaargang 31, 1994, No. 4, Some memorials in a St. Helena Church, pp. 74-77; *Capensis*, 3/97 September 1997; *Lantern*, Jaargang XI, Volume XI, No. 2, September-Desember 1961, Augustus 1993, No. 3/93; M. Bain, "Solomon Family of South Africa", 2014, n.p., <http://www.bainhouse.uk/pdfs/solomon.pdf> [Besoeke op 13.07.2020]; *De Zuid-Afrikaan; The Eastern Province Herald, The Mercantile Advertiser, The Journal, The Natal Witness, Imvo Zabantsundu, Cape Times; Monthly Consular and Trade Reports*, Vol. 4, 31 December 1880, United States Government Printing Office, p. 619, https://books.google.co.za/books/about/Monthly_Consular_and_Trade_Reports.html?id=9VxJAAAAMAAJ&redir_esc=y [Besoeke op 13.07.2020].

¹⁹ S. A. Rochlin, "Nathaniel Isaacs and Natal", *Jewish Historical Society of England*, Vol. 13, 1932-1935, p. 249, <https://www.jstor.org/stable/29777811> [Besoeke op 30.07.2019].

²⁰ *Monthly Consular and Trade Reports*, Vol. 4, 31 December 1880, U.S. Government Printing Office, p. 619, https://books.google.co.za/books/about/Monthly_Consular_and_Trade_Reports.html?id=9VxJAAAAMAAJ&redir_esc=y [Besoeke op 13.07.2020].

Ongelukkig kon Solomon, Moss, Gideon, & Co. nie voldoende kapitaal vir die finansiering van sodanige vloot bekom nie.²¹

5.2.1 Vanaf St. Helena na die Kaapkolonie.

Saul is op 25 Mei 1817 in St. Helena as die seun van Joseph en Hannah Solomon gebore. Sy pa en ooms was die eerste Jode wat St. Helena hul tuiste gemaak het en Saul Solomon het die naam van een van sy ooms geërf. Die maatskappy, Solomon, Moss, Gideon, & Co., is deur sy oom in St. Helena gestig. Hierdie oom was die oudste van vier broers op die eiland. Die tweede oudste broer, Joseph, was Saul se pa en hy het 81 jaar oud geword.²² Saul se ma was Hannah Moss en sy ouers het op 17 Julie 1814 in St. Helena in die huwelik getree. Ongeveer 'n jaar later is hul eersteling gebore.²³

Henry, Saul se ouer broer, is deur sy ouers na sy ouma in Engeland gestuur en 'n jaar later het Saul hom gevolg. Hulle moes by hul ouma gaan woon sodat hulle 'n Joodse skool kon bywoon waar hulle meer van Judaïsme kon leer. Hul ouma wat op die jeugdige ouderdom van veertien in die huwelik getree het en 21 kinders in die lewe gebring het is op die ouderdom van 104 jaar oorlede.²⁴ Terwyl hulle nog in Engeland was, het Saul en Henry blykbaar verkeerde behandeling vir rumatiekkoors ontvang en dit het daartoe bygedra dat hulle liggaamlike groei sodanig vertraag is dat Saul as volwassene 'n rapsie langer as een meter was.²⁵

Nadat hulle na St. Helena teruggekeer het, het hulle by die skool van die Engels Oos-Indiese Kompanjie (EOIK), wat onder die bestuur van ene John Firmin was, skoolgegaan.²⁶ Teen 1831 het Joseph en sy vrou Hannah besluit om met hul kroos

²¹ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 597, Report for 1908*, Darling & Son, Ltd., London, 9 March 1909, p. 16.

²² S. Mendelssohn, "Jewish pioneers of South Africa", *Jewish Historical Society of England*, Vol. 7, 1911-1914, p. 192, <https://www.jstor.org/stable/29777667> [Besoek op 13.05.2020].

²³ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, 1814, p. 57.

²⁴ E. Drus, "The political career of Saul Solomon member of the Cape Legislative Assembly from 1854-1883", Unpublished MA dissertation, University of Cape Town, Cape Town, 1939, pp. 4-5.

²⁵ M. Bain, "Solomon Family of South Africa, 2014", n.p., <http://www.bainhouse.uk/pdfs/solomon.pdf> [Besoek op 13.07.2020].

²⁶ Drus, "The political career of Saul Solomon", p. 6.

vanaf St. Helena na die Kaap te emigreer. Daar het Saul en sy jonger broers, Richard en Edward, die bekende South African College bygewoon.²⁷ Saul het later by handel betrokke geraak en in 1865 die woning, Clarensville, van James King aangekoop wat een van die eienaars van die maatskappy Phillips & King was. Dit is die maatskappy wat in 1852 die eerste koper in Namakwaland gemyn het.²⁸

In 1873 het Saul vir Georgiana Margaret Thompson ontmoet. Sy het oorspronklik van Engeland na Suid-Afrika gekom om die pos as skoolhoof van die eerste meisieskool in die Kaapkolonie, nou bekend as die Good Hope Seminary, te vul. Hulle het op 21 Maart 1874 by Saul se huis in die huwelik getree. Hy was toe bykans twee keer ouer as Georgiana. Aanvanklik wou hulle nie die standaard Anglikaanse huweliksbeloftes teenoor mekaar afgelê het nie, want Saul wou nie gehad het dat Georgiana moes belowe dat sy hom vir altyd sou dien nie, maar nadat twee ampsdraers van die kerk aan die voornemende egpaar verduidelik het dat die seremonie daarsonder ongeldig sou wees, is die huweliksbeloftes toe afgehandel.²⁹ Die egpaar se gesin het gegroei en hulle het uiteindelik twee dogters en vier seuns gehad. Die eersteling het ook Saul geheet. Hulle ander kinders was Margaret Stuart Scott, George Thompson, William Ewart Gladstone, Daisy Dorothea en Douglas Stuart, soos ook in hul pa se sterfrekord aangeteken is.³⁰

Saul se agitasie vir die regte van inheemse mense en die politieke status wat hy oortyd verwerf het, het daartoe gelei dat die Solomon-woning in Seepunt deur verskeie hooggeplaastes soos die Zoeloe-koning, Cetshwayo, en die Britse prinses, Edward en George, besoek is.³¹ In 1879 het Georgiana as gasvrou vir Cetshwayo opgetree toe hy

---

²⁷ S. Mendelssohn, "Jewish pioneers of South Africa", *Jewish Historical Society of England*, Vol. 7, 1911-1914, p. 192, <https://www.jstor.org/stable/29777667> [Besoek op 13.05.2020].

²⁸ Bain, "Solomon Family of South Africa, 2014", n.p.

²⁹ The Olive Schreiner Letters Online, n.p., <https://www.oliveschreiner.org/vre?view=personae&entry=247> [Besoek op 06.06.2020].

³⁰ Suid-Afrika, Rekords van die Meester van die Hooggeregshof (hierna SARMH genoem), Sterfrekord van Saul Solomon, No. 75, n.p., <https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CSQ8-W94J-7?i=100&cat=3312622> [Besoek op 21.05.2020]. Kyk ook Bylaag P op p. 250.

³¹ Saul Solomon, "Cape Colonial Politician", n.p., <https://peoplepill.com/people/saul-solomon-2/> [Besoek op 20.07.2020].

die Solomon-woning vir middagete besoek het. Benewens Cetswayo het die Solomons by verskillende geleenthede ook ander swart leiers aan huis ontvang.³²

5.2.2 Sakeman en politikus.

Saul Solomon het na sy skoolloopbaan as vakleerling in die drukkery van George Greig in die Kaap in 1831 begin werk. Hy en sy broer, Henry, het in 1840 die onderneming gekoop en dit tot die grootste drukkery in die land opgebou.³³ Saul was ook betrokke by die stigting van die *Cape Argus* en het in 1863 die eienaar daarvan geword. So was hy ook een van die stigterslede van Ou Mutual, wat selfs vandag nóg een van die grootste versekeringsfirmas in Suid-Afrika is.³⁴ As entrepreneur het hy voortdurend sy besighede se voorraadaanbod probeer verbeter en sodoende in 1851 nuwerwetse tikpapier, gekleurde ink, meubels en ander produkte uit Europa ingevoer.³⁵ In 1854 het hy ook die drukpers met 'n nuwe stoomenjin opgegradeer.³⁶

Saul Solomon se politieke loopbaan het 'n aanvang geneem toe hy tot die Kaapse parlement verkies is nadat 'n komitee wat sy goeie kwaliteite besing het, hom sterk ondersteun het.³⁷ Die dag toe die verkiesingsuitslae bekend gemaak sou word, was die Hooggeregshof in Kaapstad stampvol. H.C. Jarvis het die meerderheid stemme op homself verenig, met J. Abercrombie in die tweede en Saul Solomon in die derde plek. Daarna het F.L.C. Bicoard, B. Norden en E. Chiapini gevolg. Die eerste vier kandidate sou die Kaap in die parlement verteenwoordig en so het Saul se lang parlementêre loopbaan begin.³⁸

Hy is daarna nog verskeie kere tot die Kaapse parlement verkies en het uiteindelik vir 28 jaar lank in sy spesiaal ontwerpte stoel in die parlement diens verrig. Saul was polities liberaal en het saam met John Charles Molteno en ander 'n sleutelrol gespeel

---

³² Bain, "Solomon Family of South Africa", 2014, n.p.

³³ Drus, "The political career of Saul Solomon", p. 7.

³⁴ Saul Solomon, "Cape Colonial Politician", n.p.

³⁵ *De Zuid-Afrikaan*, "Top printers, bookbinders &c. Saul Solomon & Co.", 21 April 1851, p. 4.

³⁶ *The Eastern Province Herald*, "Steam Engine", 18 July 1854, p. 2.

³⁷ *The Mercantile Advertiser*, "Election of Mr. Saul Solomon", 19 April 1854, p. 3.

³⁸ *The Mercantile Advertiser*, "Miscellaneous intelligence", 20 May 1854, p. 6.

in die verkryging van selfregering vir die Kaapkolonie in 1872. Hy het kant gekies teen enige wetgewing wat tot onregverdige behandeling van die inheemse mense sou lei.³⁹ Met die hantering van die Koegas-moorde was hy ontevrede oor die wyse waarop die saak hanteer is en hy wou dit aan die groot klok hang. Vir hom was dit 'n groot onreg wat teen inheemse gevangenes gepleeg is. Hierdie voorval het in 1879 aan die noordwesgrens van die Kaapkolonie plaasgevind waar verskeie gevangenes deur hul wagte doodgeskiet is en 'n aantal vroue en kinders by Koegas vermoor is. Besonderhede van die slagting het uitgelek en vyf blanke mans is op aanklag van moord in hegtenis geneem. Hulle is vir verhoor na Victoria-Wes geneem, maar weens rassegevoelens wat hoog geloop het, het 'n jurie die beskuldigdes vrygespreek.⁴⁰

Gedurende sy ampstermyne het hy stemreg vir alle rasse, 'n *laissez faire* ekonomie en handhawing van individuele vryhede ondersteun.⁴¹ Hy het ook in die 1870's vir die onttrekking van die Wet op Aansteklike Siektes geagiteer, omdat die wet na sy mening teen prostitute gediskrimineer het en tot onregverdige polisieoptrede teen hulle gelei het.⁴² Verder was hy 'n vroeë voorstander van 'n Suid-Afrikaanse federasie.⁴³ Sy uitstaande redenasievermoë het juis daartoe gelei dat hy in 1871 deur Sir Henry Barkly voorgestel is om die kwessie van 'n federale unie vir Suid-Afrika in die Kaapse parlement ter tafel te lê. Barkley-hulle was oortuig daarvan dat Saul Solomon vir goeie debat oor die kwessie in die parlement sou sorg. Hy was van mening dat die Kaapkolonie, Natal, Basoetoland en Andries Waterboer se grondgebied (Griekwaland-Wes) solank 'n federasie tot stand moes bring waarby die Vrystaat en Transvaal in 'n latere stadium kon aansluit.⁴⁴

Oor verskeie kwessies het hy sterk argumente gevoer. Toe die Britte geweier het om ammunisie aan Basoetoland te voorsien, het hy gesê: "So toon ons ons vriendelike

³⁹ The Olive Schreiner letters online, <https://www.oliveschreiner.org/vre?view=personae&entry=247> [Besoek op 06.06.2020].

⁴⁰ Koegas wreedhede, n.p., <http://gesellig.co.za/t/25998-Koegas-Wreedhede/> [Besoek op 20.07.2020].

⁴¹ E.B. van Heyningen, "The Social Evil in the Cape Colony 1868-1902: Prostitution and the Contagious Diseases Acts", *Journal of Southern African Studies*, Vol. 10, No. 2, April 1984, p. 176, <https://www.jstor.org/stable/2636870> [Besoek op 13.05.2020].

⁴² *Ibid.*, p. 174.

⁴³ The Olive Schreiner Letters Online, n.p., <https://www.oliveschreiner.org/vre?view=personae&entry=247> [Besoek op 06.06.2020].

⁴⁴ *The Friend of the Free State*, "From our own correspondent", 2 February 1871, p. 5.

ingesteldheid teenoor die inboorlinge van hierdie kontinent wat ons nog nooit kwaad aangedoen en benadeel het nie en eintlik niks gedoen het nie, behalwe dat hulle 'n swart gesig het, en 'n land wat ons wil besit". John Fairbairn, mede-eienaar van *The South African Commercial Advertiser* en lid van die Kaapse parlement, het per geleentheid 'n argument gevoer dat die kusgebied van 'n land die natuurlike erfenis van 'n kommersiële volk is. Saul Solomon het gou die leemte van die inset blootgelê en argumenteer dat as die Boere van die Vrystaat byvoorbeeld sou argumenteer dat die binneland die natuurlike erfenis van die landbouers is, kom die vraag dadelik op waarheen die inboorlinge moes gaan? Hulle sou nie in die sogenaamde kusgebied of landbou-binneland kon woon nie.⁴⁵

In 1881 het 'n ramp die Solomon-egpaar getref toe hul oudste dogter en haar oppasster in Seepunt verdrink het. Dit was 'n swaar slag vir Saul en het daartoe bygedra dat sy gesondheid daarna vinnig verswak het. Gevolglik het hy al hoe meer uit die openbare lewe onttrek, sy besigheid aan sy neefs oorgelaat en na Engeland vertrek.⁴⁶ Hy het op 28 Augustus 1883 aan boord van die *Norham Castle* in Plymouth opgedaag. Daar is toe per telegram bekend gemaak dat hy ernstig siek was.⁴⁷ Teen September 1883 het *The Journal* egter berig dat daar tog hoop was dat hy besig was om te herstel.⁴⁸ Die Kaapse parlement het sy afwesigheid in hul geledere sterk gevoel, veral ten opsigte van die debat oor die Wet op Aansteeklike Siektes.⁴⁹

Hy het egter nie weer na Suid-Afrika teruggekeer nie. Sy dood is op 18 Oktober 1892 deur *The Journal* bekendgemaak.⁵⁰ In die sterfkennisgewing wat op 25 November 1892 in die Kaap verskyn het, is aangedui dat hy op 16 Oktober 1892 op 75-jarige ouderdom oorlede is.⁵¹ *The Journal* het op Saterdag 25 Oktober 1892 'n kort berig

---

⁴⁵ J.L. Meltzer, "The growth of Cape Town commerce and the role of John Fairbairn's Advertiser 1835-1849", Unpublished MA dissertation, University of Cape Town, Cape Town, 1989, p. 175.

⁴⁶ The Olive Schreiner letters online, n.p., <https://www.oliveschreiner.org/vre?view=personae&entry=247> [Besoek op 06.06.2020].

⁴⁷ *The Natal Witness*, "Latest telegrams", 29 August 1883, p. 3.

⁴⁸ *The Journal*, "Current topics", 18 September 1883, p. 2.

⁴⁹ *The Port Elizabeth Telegraph*, "Summary of news of week", 15 December 1883, p. 3.

⁵⁰ *The Journal*, "Death of Saul Solomon", 18 October 1892, p. 6.

⁵¹ Sterfrekord van Saul Solomon, FamilySearch, No. 99/561, 25 November 1892, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CSQ8-W94J-7?i=100&cat=331262> [Besoek op 16.07.2020].

gepubliseer waarin parlamentslede, burgemeesters en raadslede van munisipaliteite na 'n gedenkdiens ter ere van Saul Solomon uitgenooi is.⁵²

Verskeie huldeblyke is ook in koerante soos *Imvo Zabantsundu* gepubliseer. Laasgenoemde koerant het soos volg oor Saul Solomon berig: “Sy naam sal in die geskiedenis van die land bestaan as die grootste kampioen vir die regte en vryhede van swart mense in 'n tyd waar swartes nie verteenwoordiging in die rade van die land geniet het nie. In sy poging om hierdie selfopgelegde taak te vervul het hy dit nie gedoen ter wille van gewildheid nie, want sodanige taak was egter nie in daardie tyd gewild nie. Ons glo dat hy net gelei is deur 'n suiwer liefde vir geregtigheid en deur sy begeerte dat die kolonie, waarin hy geleef het, 'n uitstaande voorbeeld van verdraagsaamheid in sy betrekkinge met swartes moes wees. Hy het erken dat swartes geen tekens van dekadensie voor beskawing getoon het nie, soos wat die geval in ander dele van die wêreld was. Derhalwe het hy gepoog om alle praktiese moontlikhede waardeur die twee rasse (swart en wit) in vrede langs mekaar in dieselfde land kon leef, te bevorder. Om hierdie doelwit te bereik het hy selfs die simpatie van die Hollandse koloniste verkry. Dit is ter nagedagtenis van hierdie goeie man dat ons hulde wil bring en respek en bewondering vir die onuitspreeklike goed wat hy aan ons mense gedoen het wil getuig. Daarsonder sou hulle vandag nog slegter daaraan toe wees”.⁵³ Hy was 'n man wat nie deur vleitaal of omkoperij tot jou argument oorgehaal sou word nie, maar eerder deur die suiwer gewig en logika daarvan.⁵⁴

Die deugde van Saul Solomon is ook deur *The Port Elizabeth Telegraph* op 25 Oktober 1892 besing: “As hy met ander Kaapse leiers soos Porter, Paterson, Godlonton en Molteno vergelyk word blyk dit dat niemand 'n hoër plek as Saul Solomon kon inneem nie al was hy fisies die kleinste in die groep.⁵⁵ Hy het respek afgedwing en alhoewel hy as 'n gebore Jood tot die Christendom bekeer het, het hy steeds 'n prominente plek in die Joodse gemeenskap bekleed.⁵⁶ M. Bain, outeur van “Solomon

⁵² *The Journal*, “Heavy storms”, 25 October 1892, p. 3.

⁵³ *Imvo Zabantsundu*, “Native opinion”, 20 October 1892, p. 3.

⁵⁴ F.R. Statham, *Blacks, Boers, & British: A Three-cornered Problem*, MacMillan & Co., London, 1881, p. 49.

⁵⁵ *The Port Elizabeth Telegraph*, “Occasional notes”, 25 October, 1892, p. 3.

⁵⁶ M.A. Ehrlich, “Encyclopedia of the Jewish Diaspora: Origins, Experiences, and Culture”, Vol. 2, Santa Barbara, p. 496, <https://www.scribd.com/document/245769511/M-Avrum-Ehrlich-Encyclopedia-of-the-Jewish-Diaspora-Origins-Experiences-And-Culture-2008> [Besook op 06.06.2020].

Family of South Africa”, het hom as “die seun van St. Helena wat die leierfiguur in Kaapse politiek geword het”, beskryf.⁵⁷

Hy is by verskeie geleenthede die premierskap van die Kaapkolonie aangebied, maar het dit telkens van die hand gewys.⁵⁸ In 1888 is die posisie van opposisieleier hom ook aangebied, wat beteken het dat hy na die eersvolgende verkiesing premier van die Kaapkolonie sou kon word, maar hy het dit eweneens van die hand gewys. Hy was van mening dat sy swak gesondheid en fisiese gebrek sou veroorsaak dat hy nie die volle pligte van ‘n premier sou kon nakom nie.⁵⁹

5.2.3 Saul Solomon se stamboom.

Saul se oupa, Nathaniel, is in 1754 in Kent, Engeland, gebore. Hy is op 62-jarige ouderdom oorlede en is in Southwark begrawe.⁶⁰ Saul se ouma, Phoebe (De Mitz) is in Holland in 1745 gebore en sy is op 19 Februarie 1834 oorlede. Saul se pa is in 1789 gebore en is in 1861 in Kaapstad oorlede. Volgens die sterfrekord van sy ma, Hannah, is sy in 1793 gebore en op 23 Augustus 1858 in Kaapstad op die ouderdom van ongeveer 65 jaar oorlede. Die name van al haar kinders word ook in die dokument verskaf.⁶¹ Ses kinders is uit Saul se huwelik met Georgiana Thomson gebore. Die seun van St. Helena het diep spore in die Kaapkolonie se sake- en politieke lewe getrap en sy laaste asem in Skotland in 1892 uitgeblaas.

a 1 Nathaniel * 1754 ≈ onbekend Kent, Engeland † 1816 Ω Engeland
(Nathaniel was ‘n regsclerk van beroep)
x 1774 Phoebe de Mitz onbekend ≈ 1745 Leiden, Holland † 19.02.1834 Ω
Engeland

⁵⁷ Bain, “Solomon Family of South Africa”, 2014, n.p.

⁵⁸ *Ibid.*, n.p.

⁵⁹ Drus, “The political career of Saul Solomon”, p. 77.

⁶⁰ M.R. Allen, “Joseph Solomon”, Geni World Family Tree, n.p., <https://www.geni.com/people/Joseph-Solomon/6000000012995318814> [Besoek op 14.07.2020].

⁶¹ Sterfrekord van Hannah Solomon, No. 8579, 11 April 1861, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CSQF-D9TS-V?i=1789&cc=2517051> [Besoek op 29.07.2020].

- b 1 Edward * 1774 Kent, Engeland ≈ onbekend † 10.05.1855 Ω Southwark, Surrey, Engeland (regsklerk)
 x Rachel Joseph * 1790 ≈ onbekend † 18.06.1859 Ω Southwark, Surrey, Engeland
- b 2 Saul * 25.12.1776 ≈ onbekend † 06.12.1852 Bristol Engeland Ω St. James, St. Helena
 x Margaret Lee 1800 * 01.10.1792 St. Helena † 06.1815 Ω 14.06.1815 St. Helena
 xx Mary Chamberlain 1815 † 06.1823 Ω 24.06.1823 St. Helena
 xxx Harriet Bryan 24.06.1823
- b 3 Benjamin Edward * 1777 ≈ onbekend † onbekend
 x Johanna Petronella du Plessis 11.10.1807 Kaapstad
- b 4 Joseph * 1789 ≈ onbekend † 1861 Ω Kaapstad
 x Hannah Moss 07.07.1814 * 1793 ≈ onbekend † 01.08.1860 Kaapstad
 (Joseph was herbergier van beroep)
- b 5 Lewis * 1789 Canterbury, Kent, Engeland ≈ onbekend † 10.02.1868 London, Engeland Ω Engeland
 x Julia Magnus 29.09.1818 * 1796 ≈ onbekend † 25.11.1847 London, Engeland Ω London, Engeland
- b 6 Charles * onbekend ≈ onbekend † onbekend
 x Elizabeth Gazel 22.04.1798
- c 1 Nathaniel * 1815 ≈ 03.06.1815 St. Helena † 04.06.1815 St. Helena
- c 2 Henry * 1816 ≈ onbekend St. Helena † 1900 Kaapstad (rekenmeester)
 x Julia Sophia Middleton 1840 † 18.02.1885 Seepunt, Kaapstad

- c 3 Saul * 25.05.1817 ≈ onbekend † 18.10.1892 Windsor, Skotland Ω Windsor, Skotland.⁶²
x Georgiana Margaret Thomson 21.03.1874 * 18.08.1844 Roxburgh, Skotland † 24.06.1933 Sussex, Engeland (haar ouers was George en Margaret Thomson en sy het ses broers en susters gehad).
- d 1 Saul * 09.04.1875 ≈ onbekend † 1965 Ω Suid-Afrika
(na sy regstudies het hy predikant in London geword, voordat hy in 1916 na die regsberoep teruggekeer het en in 1945 as regter in die Hooggeregshof aangestel is)
- d 2 Margaret Stuart Scott * 09.08.1876 Kaapstad ≈ onbekend † 26.09.1881 (sy het in die reservoir in Seepunt op ongeveer vyfjarige ouderdom verdrink).⁶³
- d 3 George Thompson * 22.05.1878 Kaapstad ≈ onbekend † 15.10.1889 Derbyshire, Verenigde Koninkryk.⁶⁴
- d 4 William Ewart Gladstone * 24.03.1880 Kaapstad ≈ onbekend † 18.12.1965 Kaapstad (visuele- en landskapkunstenaar en skrywer).⁶⁵
- d 5 Daisy Dorothea * 21.10.1881 Kaapstad ≈ onbekend † 1976 Kaapstad. (Sy is deur haar ma as eksekutrise van haar ma se boedel aangestel).⁶⁶
- d 6 Douglas Stuart * 26.09.1883 Southampton, Verenigde Koninkryk ≈ onbekend † 28.09.1883 Engeland.⁶⁷

---

⁶² Drus, "The political career of Saul Solomon", p. 1.

⁶³ Margaret Stuart Scott Solomon, n.p., <https://www.geni.com/people/Margaret-Solomon/6000000003612915258> [Besoek op 02.03.2019].

⁶⁴ George Thompson Solomon, n.p., <https://www.geni.com/people/George-Solomon/6000000003612913244> [Besoek op 15.11.2019].

⁶⁵ William Ewart Gladstone, n.p., <https://www.geni.com/people/Gladstone-Solomon/6000000003612756797> [Besoek op 15.11.2019].

⁶⁶ Testament van Georgiana Margaret Solomon, Hooggeregshof van die Kaapprovinsie 1834-1989, <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C91W-RSKR-9?i=230&cc=2517051> [Besoek op 22.03.2020]. Kyk ook Bylaag Q op p. 251.

⁶⁷ *The Port Elizabeth Telegraph*, "Occasional notes", 29 September 1883, p. 3.

- c 4 Isabella * 04.11.1823 St. Helena ≈ onbekend † 04.02.1897 Rondebosch, Suid-Afrika.⁶⁸
- c 5 Benjamin * 1825 St. Helena ≈ onbekend † 24.06.1877 Bedford, Suid-Afrika.⁶⁹
- c 6 Edward * 25.12.1826 St. Helena ≈ onbekend † 15.09.1886 Seepunt, Suid-Afrika (hy het in die see by Seepunt verdrink).⁷⁰

Volgens die sterferekord van Saul Solomon was hy 'n afgetrede drukker en uitgewer. Daar is niks van sy lang politieke loopbaan in die dokument melding gemaak nie. Hy is op 16 Oktober 1892 volgens die sterfkennisgewing oorlede. Sy boedel is in hierdie rekord as "landed house property", aandele, besigheidsgeboue en persoonlike eiendom beskryf.⁷¹

5.3 Die Le Bretons van Namakwaland.

Die naam Le Breton is eerste in Essex gebruik waar die Le Bretons grond van Koning William ontvang het vir hul ondersteuning tydens die Veldslag van Hastings in 1066.⁷² Vandag word Le Bretons in verskeie lande soos Australië, Brittanje, Chile, Frankryk, Kanada, Nieu Seeland, Suid-Afrika, die Verenigde State van Amerika, ensameer aangetref. Hulle het ook na St. Helena verhuis waarvandaan sommige Le Bretons

---

⁶⁸ Michael Roy Allen, "Isabella Solomon", n.p., <https://www.geni.com/people/Henry-Solomon/6000000003612790046> [Besoek op 02.03.2020].

⁶⁹ Benjamin Solomon, n.p., <https://www.geni.com/people/Benjamin-Solomon/60000000027342932818> [Besoek op 02.03.2020].

⁷⁰ Edward Solomon, n.p., <https://www.geni.com/people/Rev-Edward-Solomon/6000000003605023091> [Besoek op 02.03.2020].

⁷¹ Sterferekord van Saul Solomon, No. 75, n.p. Die dokument bevat die volle name van Saul Solomon se ouers, vrou en kinders.

⁷² House of names. Lebreton History, Family Crest & Coats of Arms, n.p., <https://www.houseofnames.com/lebreton-family-rest#:~:text=Lebreton%20is%20a%20name%20of,province%20of%20Brettagne%20or%20Brittany>. [Besoek op 07.07.2020].

weer as St. Helena-immigrante na Namakwaland verhuis het om 'n nuwe lewe te begin.⁷³

5.3.1 St. Helena se Le Bretons emigreer na Suid-Afrika.

In die verslag van H.P. Crallan oor historiese geboue op St. Helena verwys hy onder andere na Le Breton Huis wat in die hoofstraat van Jamestown opgerig is en klaarblyklik aan kaptein John le Breton en sy vrou Elizabeth behoort het. Die verslag het egter nie die oprigtingsdatum vermeld nie.⁷⁴ Hulle het op 21 Maart 1808 getrou en klaarblyklik in die huis gewoon.⁷⁵ Die huis is in 1999 deur Lindsay Grattan Cooper van Kaapstad aangekoop en teen daardie tyd was Villa le Breton ongeveer 200 jaar oud. Die aanwesigheid van die woning in Jamestown lewer bewys van die Le Bretons se teenwoordigheid op die eiland.⁷⁶

Soos reeds vroeër in hoofstuk vier bespreek, het die Namaqua Copper Company (NCC) op 'n gereelde basis 30 tot 40 St. Helenas per vag gedurende die laaste kwart van die neëntiende eeu na Namakwaland ingevoer om in die kopermyne te werk. Normaalweg is die name van passasiers op rekord geplaas. Daar is egter nie sodanige rekords van hierdie St. Helena-migrante gevind nie. Dit is egter 'n bewese feit dat die Le Bretons deel was van die groep St. Helenas wat deur die mynmaatskappy op die eiland gerekruteer is en na Namakwaland gekom het. Hulle koms en teenwoordigheid word onder andere in die kerkrekords van Namakwaland weerspieël. Soos reeds vermeld, het die voorsate van A. Thomas van Concordia ook gedurende die 1880's vanaf die eiland na Namakwaland geëmigreer.⁷⁷

5.3.2 'n Nuwe lewe in Namakwaland.

Teen die 1890's het die mense in Namakwaland onder moeilike omstandighede 'n bestaan gemaak. Daar was 'n groot droogte wat weiding vernietig het en diegene wat

⁷³ Le Breton surname distribution map, n.p., <https://forebears.io/surnames/le-breton> [Besoek op 07.07.2020].

⁷⁴ H.P. Crallan, *Listing and preservation of buildings of architectural and historic interest*, David Pryce, Jamestown, 2017, p. 71.

⁷⁵ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, 1808, p. 43.

⁷⁶ L. Grattan Cooper, *Remote. A story of St. Helena*, Porcupine Press, Johannesburg, p. 19.

⁷⁷ A. Thomas, Persoonlike onderhoud, Concordia, Namakwaland, 13.07. 2017.

deur middel van vervoerkontrakte van die mynmaatskappye 'n inkomste verdien het, het hul trekdiere en daarmee saam ook hul vervoerkontrakte verloor. Die *Cape Times* het op 27 Januarie 1896 berig dat die mense in Namakwaland onder die broodlyn geleef het, maar die meerderheid was nie bereid om van die vakatures by die kopermyne te vul nie. Vervolgens is arbeiders vanaf St. Helena ingevoer en in die vakatures aangestel.⁷⁸

In daardie tyd het Henry James le Breton vanaf St. Helena na Namakwaland geëmigreer, waar hy vir die NCC in Concordia gaan werk het. Hy het klaarblyklik in 1893 na Suid-Afrika gereis en in daardie jaar sy dienstermyn by die kopermyn begin. Die maatskappy het twee myne in Concordia bedryf, naamlik Tweefontein- en Vlakmyn. Henry het by een van die twee myne diens aanvaar. Ongelukkig is geen rekords gevind wat aandui by watter een van die twee myne hy gewerk het nie.⁷⁹ Die grond waarop Tweefontein-myn gevestig is, is in 1893 deur die NCC bekom. Dié gedeelte het as Tweefontein Uitbreiding bekend gestaan en was ongeveer agt en 'n halwe hektaar groot.⁸⁰ In die doopregister van St. Augustine kerk te Okiep, waar die kinders van Henry en Hannah gedoop is, is sy beroep as "klerk" aangedui. Die meerderheid St. Helenas het as arbeiders diens verrig en slegs enkeles het ander poste gekry. Henry was een van die weiniges wat daardie geleentheid gekry het.⁸¹

Die NCC het gepoog om hul myne in Concordia op te gradeer en in 1895 het hulle twee masjiene ingevoer om produksie te verhoog. Kaptein J.P. Phillips, wat in daardie stadium die bestuurder van die NCC was, het na Port Nolloth gereis om self die masjiene in ontvangs te neem. Dit was twee kokers en twee skeiers wat die Concordia-myne in staat sou stel om selfs gedurende die nag te werk en daardeur produksie te verhoog.⁸² Vir die NCC was die vervoer van koper ook 'n kopseer. Derhalwe het hulle besluit om die Concordia-myne per spoor met die Okiep-Port Nolloth spoorlyn te verbind. Die spoorlyn is deur die Cape Copper Company gebou om koper vanaf die

⁷⁸ *Cape Times*, "Starvation in Namaqualand", 27 January 1896, p. 7.

⁷⁹ *Cape Times*, "Port Nolloth. From our own correspondent", 24 January 1895, p. 5.

⁸⁰ *Cape Times*, "Mineral lands", 29 March 1893, p. 3.

⁸¹ AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapse Afdeling, 1903, No. 2869, p. 250.

⁸² *Cape Times*, "Private Bill. Namaqua Copper Company Railway", 16 June 1900, p. 6.

kopermyne na Port Nolloth te vervoer waarvandaan dit na Engeland verskeep is.⁸³ Okiep was die hoofkwartier van die CCC.⁸⁴ Die NCC het 'n spoorlyn vanaf Brakputs na Concordia gebou en dit op 23 April 1889 voltooi. Daardeur kon hulle groter hoeveelhede kopererts teen 'n vinniger pas vervoer.⁸⁵ 'n Paar jaar later, in 1895, het die NCC ook hul myne deur middel van 'n telegraaf-lyn met die telegraafstasie te Port Nolloth verbind en sodoende hul kommunikasievermoë aansienlik verbeter. Al hierdie projekte het arbeiders benodig en verskeie St. Helenas, soos Henry le Breton, het die geleentheid aangegryp om in diens van die kopermyne te tree.⁸⁶

5.3.3 Stamboom van Henry James le Breton.

Soos genoem, het daar volgens Mnr. A. Thomas van Concordia verskeie St. Helena-families na Namakwaland verhuis en sommige het in Concordia gewerk waar hulle ook gewoon het. Sy oupa en die Le Bretons was van die St. Helenas wat na Namakwaland gekom het.⁸⁷ Mnr. A.H.F. Julius van Springbok het ook bevestig dat hy as skoolhoof saam met verskeie St. Helena-afstammelinge in Namakwalandse skole as opvoeders diens gedoen het.⁸⁸

Henry James was die seun van Thomas en Sarah le Breton van St. Helena en hy is op 16 November 1875 in Jamestown gebore. Op 23 Desember 1875 is hy in die St. John kerk in St. Helena gedoop soos in Figuur 5 uitgebeeld word. Sy van is soms Le Breton en ander kere as Le Bretton gespel.⁸⁹

⁸³ G.L.D. Ross, "The interactive role of transportation and the economy of Namaqualand", Unpublished PhD dissertation, Stellenbosch University, 1998, n.p. Die Cape Copper Mining Company se naam is in 1888 na Cape Copper Company verander. Benewens die kopermyne te Okiep en Nababeep het die CCC ook die spoorlyn na Port Nolloth en die hawe by Port Nolloth besit.

⁸⁴ P. Burke, *The siege of O'Okiep. Guerrilla campaign in the Anglo-Boer War*, N.G. Sendingpers, Bloemfontein, 1995, p. 17.

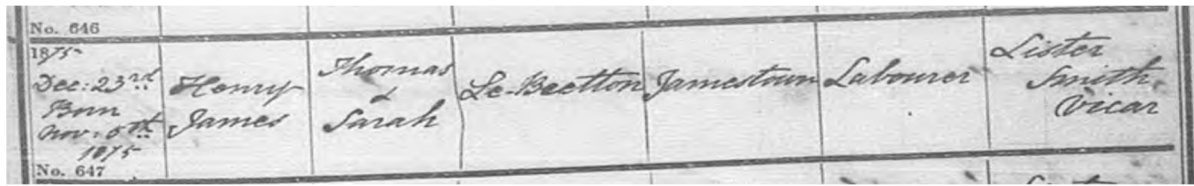
⁸⁵ Concordia, n.p., <https://www.sahistory.org.za/place/concordia> [Besoek op 11.07.2020].

⁸⁶ *Cape Times*, "Port Nolloth. From our own correspondent", 24 January 1895, p. 5.

⁸⁷ A. Thomas, Persoonlike onderhoud, Concordia, Namakwaland, 13.07. 2017.

⁸⁸ A.H.F. Julius, Persoonlike onderhoud, Springbok, Namakwaland, 14.06.2019.

⁸⁹ Anglikaanse Kerkargief St. Helena (hierna AKSH), Doopregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1875, No. 647, p. 81.

Figuur 5: Doopdokument van Henry James le Breton.

Henry het twee susters gehad naamlik Mary Ann Francis en Elizabeth Jane. Eersgenoemde is op 28 Junie 1869 in St. Helena gebore en is op 12 September 1869 in Jamestown gedoop. In die doopregister is Henry se vader se beroep as arbeider aangedui.⁹⁰ Sy tweede oudste suster, Elizabeth Jane, wat op 24 Augustus 1873 gebore is, is op 16 November 1873 in Longwood gedoop. Een van haar doopgetuies was Paul le Breton wat klaarblyklik Henry se broer was. Sover vasgestel kon word, het Paul nie saam met Henry na Suid-Afrika geëmigreer nie.

Die kopermyne van Concordia en die nedersetting het saam gegroei. In 1863 is Concordia as 'n Rynse Sendingstasie gevestig en dit het onder die Steinkopf-wyk geresorteer. Die inheemse mense het hoofsaaklik uit boerdery 'n bestaan gemaak en op die gemeenskaplike grond graan geplant en met vee geboer. Teen 1875 het die sendingstasie se bevolking tot 961 gegroei, veral as gevolg van die St. Helenas wat deur die kopermyne in diens geneem is. Sommige van die inheemse mense het met St. Helenas in die huwelik getree en gesinne begin wat tot die groter bevolking van die sendingstasie bygedra het.⁹¹

In 1893 het *The Port Elizabeth Telegraph* berig dat die sake van die NCC die kreeftegang begin gaan en dat die agteruitgang hoofsaaklik deur laer produksie veroorsaak is. Daar was egter lig in die tunnel aangesien die mynbestuurder verslag gelewer het van 'n groot ertsneerslag wat op 'n diepte van ongeveer 192 meter ontdek is. Die ontginning van die nuwe fonds sou meer werksgeleenthede beteken en meer St. Helenas kon hul weg na Concordia vind.⁹²

⁹⁰ AKSH, Doopregister vir die gemeente van Jamestown, St. Helena Afdeling, 1869, No. 372, p. 37.

⁹¹ Concordia, n.p., <https://www.sahistory.org.za/place/concordia> [Besoek op 11.07.2020].

⁹² *The Port Elizabeth Telegraph*, "From our London correspondent", 22 July 1893, p. 7.

Alhoewel die Rynse kerk op Concordia met die aankoms van Henry le Breton reeds bestaan het, het die Le Bretons as lidmate by St. Augustine kerk, wat ook as die Engelse kerk in Okiep bekend gestaan het, ingeskakel. Hul verbindtenis tot die Anglikaanse kerk in St. Helena het tot hierdie besluit bygedra. Dit is in hierdie kerk waar Henry en sy vrou, Hannah, tien kinders tussen 1895 en 1914 gedoop het. Dit beteken dus dat hulle waarskynlik voor April 1895 in die huwelik moes getree het. Hul huweliksbesonderhede kon egter nie in die Namakwalandse- of St. Helena-kerkrekords opgespoor word nie. Die jongste seun was Arthur le Breton en hy het drie broers en ses susters gehad. Die oudste seun, John Thomas, het met ene Katrina getrou. Op sy sterfsertifikaat is aangedui dat hy in Concordia gebore is en die seun van Henry James en Hannah le Breton was. John het nes sy pa as klerk by die NCC in Concordia gewerk.⁹³

Henry le Breton en sy gesin was nie die enigste Le Bretons in Namakwaland nie. Thomas George le Breton het op 22 April 1896 met Rosina Martha Wade in Okiep getrou. Sy was agtien jaar oud en haar ouers het toestemming verleen dat sy in die huwelik kon tree. In die huweliksregister is Thomas se beroep as huishulp aangedui. Die getuies van hierdie huwelik was Henry James le Breton, waarskynlik Thomas se broer en Elizabeth Wade. Laasgenoemde was die bruid se suster. Elizabeth Wade is 'n paar jaar later, op 13 Desember 1899, met Jacobus Gerhardus Langeveldt in die huwelik bevestig.⁹⁴

Die getuies van huwelikspare en dopelinge is nuttig om familieverwantskap te bepaal. Getuies was gewoonlik die broers of susters van die huwelikspare en die ooms of tantes van die dopelinge. Toe die huwelik van Mary le Breton en John Finigan op 27 September 1894 in die St John's kerk in Jamestown voltrek is, het Thomas le Breton as een van die getuies geteken. Thomas was Mary se broer.⁹⁵ So byvoorbeeld was Fransina White, Rosa le Breton en Charles Langeveldt die doopgetuies van Elizabeth Ellen le Breton in Okiep. Rosa was Henry se suster.⁹⁶ Charles Langeveldt was 'n vriend

---

⁹³ AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapse Afdeling, 1895-1914.

⁹⁴ AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapse Afdeling, 1896, No. 282, p. 291.

⁹⁵ AKSH, Huweliksregister vir die Gemeente van Jamestown, St. Helena Afdeling, 1894, No. 33, p. 27.

⁹⁶ AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapse Afdeling, 1900, No. 2515, p. 164.

van die Le Bretons en hy en Thomas, Henry se broer, het saam vir Okiep se krieketspan in 1895 gespeel. Thomas Henry en Mary Hannah se doopgetuies was onder andere John Thomas. Laasgenoemde het saam met Thomas le Breton ook vir Okiep se krieketspan gespeel.⁹⁷

Op 20 April 1897 het Thomas en Rosina le Breton vir Cecil John (dalk vernoem na Cecil John Rhodes) in die St. Augustine's kerk in Okiep gedoop. Hannah le Breton en Elizabeth Mary Wade het toe as doopgetuies by die plegtigheid opgetree. Eersgenoemde was Henry le Breton se vrou en Elizabeth Wade was die suster van Rosina Martha Wade wat met Thomas le Breton getrou het soos in Figuur 6 aangedui word.⁹⁸

Figuur 6: Familieverwantskap soos deur getuies openbaar.

Ouers	Kind	Getuies
Thomas en Rosina le Breton	Cecil John	Hannah was Thomas se broer, Henry, se vrou. Sy was Cecil John se tante. Sy was Thomas se skoonsuster. Sy was Rosina se skoonsuster. Elizabeth Mary Wade was Rosina se suster. Sy was Thomas se skoonsuster. Sy was Cecil John se tante.

Op 13 Desember 1899 is Elizabeth Mary Wade, na wie hierbo verwys is, met Jacobus Gerhardus Langeveldt in Okiep in die huwelik bevestig. Die bruid se broer was William Wade wat saam met Thomas le Breton vir Okiep krieket gespeel het. Die doop- en huweliksregisters lewer bewys van die Le Breton-, Wade- en Langeveldt vriendekring en familiebande.⁹⁹

⁹⁷ *Cape Times*, "Match at Port Nolloth", 24 June 1895, p. 6.

⁹⁸ AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapse Afdeling, 1897, No. 2819, p. 83.

⁹⁹ AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapse Afdeling, 1899, No. 438, p. 320.

Hul vriendskapsbande is ook in sport sigbaar. In Junie 1895 het Port Nolloth teen Okiep krieket gespeel en eersgenoemde het op hul tuisveld die wedstryd gewen. In daardie wedstryd het verskeie St. Helenas soos T. le Breton, W. Wade, J. Carroll, J. Thomas, A. Anthony, D. Thomas en W. Whiteman vir Okiep se span gespeel. Port Nolloth se span het ook 'n lys van St. Helenas soos J. George, J. Williams, E. George, F. Yon, E. Thomas, H. Reagan, T. Seale en T. Green opgelewer.¹⁰⁰

Elizabeth le Breton het as enkelouer vir Thomas Edward Fritzjames in April 1847 in Jamestown, St. Helena, gedoop. Haar seun Thomas het op 28 Junie 1869 met ene Sarah in die huwelik getree en drie kinders, twee dogters en een seun, is uit die huwelik gebore. Hul twee dogters Mary Ann Francis en Elizabeth Jane is onderskeidelik in 1869 en 1873 gebore. Hul seun Henry James is in 1875 gebore.

a 1 Thomas Edward Fritzjames * onbekend ≈ 19.04.1847 Jamestown, St. Helena¹⁰¹
x ong. Elizabeth Le Breton (St. Helena)

a 2 Martha Ann Mathilda Susannah * onbekend ≈ 14.08.1848 (Jamestown, St. Helena)¹⁰²
x ongetroud Elizabeth le Breton (St. Helena)

b 1 Mary Ann Francis * 28.06.1869 ≈ 12.09.1869
x Thomas le Breton en Sarah NN St. Helena

b 2 Elizabeth Jane * 24.08.1873 ≈ 16.11.1873 Thomas en Sarah le Breton St. Helena

b 3 Henry James * 16.11.1875 ≈ 23.12.1875 † 30.12.1948 St. Helena Thomas en Sarah le Breton
x Henry James le Breton met Hannah NN

¹⁰⁰ *Cape Times*, "Match at Anenous", 24 June 1895, p. 6. Kyk ook Bylaag R op p. 252.

¹⁰¹ AKSH, Doopregister vir die Gemeente van die Town Church, St. Helena Afdeling, 1847, p. 461.

¹⁰² *Ibid.*, 1848, p. 72.

- c 1 John Thomas * April 1895 ≈ onbekend (St. Augustine, Okiep)
x John Thomas le Breton met Katrina NN¹⁰³
- c 2 Elizabeth Ellen * 14.10.1900 ≈ 02.12.1900 Henry en Hannah Solomon St.
Augustine, Okiep.¹⁰⁴
- c 3 Thomas Henry * 23.04.1902 ≈ 08.06.1902 Henry en Sarah (St. Augustine's
kerk, Okiep) † 22.12.1902 Ω Concordia.¹⁰⁵
- c 4 Edward James * 20.09.1903 ≈ 08.11.1903 (St. Augustine's kerk, Okiep)¹⁰⁶
- c 5 Ellen Hannah * 15.10.1904 ≈ 27.11.1904 (St. Augustine's kerk, Okiep)¹⁰⁷
- c 6 Mary Hannah * 29.11.1905 ≈ 31.12.1905 (St. Augustine's kerk, Okiep).¹⁰⁸
- c 7 Amy Sarah * 20.03.1908 ≈ 26.04.1908 (St. Augustine's kerk, Okiep).¹⁰⁹
- c 8 Arthur Henry * 18.05.1911 ≈ 30.07.1911 (St. Augustine's kerk, Okiep).¹¹⁰
- c 9 Rosie Hannah * 28.05.1914 ≈ 07.07.1914 (St. Augustine's kerk, Okiep).¹¹¹
- c 10 Bessie Lilly * 19.04.1917 ≈ 11.06.1917 (St. Augustine's kerk, Okiep).¹¹²

---

¹⁰³ South African Records of the Master of the High Court (hierna SARMH), Sterfrekord, 1834-1989, No. 31439, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C91Q-N9XM-K?cc=2517051> [Besoek op 26.10.2019].

¹⁰⁴ AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapse Afdeling, 1900, No. 2515, p. 164.

¹⁰⁵ *Ibid.*, 1900, No. 2515, p. 164.

¹⁰⁶ *Ibid.*, 1903, No. 2869, p. 250.

¹⁰⁷ *Ibid.*, 1904, No. 2981, p. 277.

¹⁰⁸ AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapse Afdeling, 1905, No. 3164, p. 322. Die bladsy is tot 397 genommer en daar is weer by bladsy 1 begin. Die doopnommers is egter nie onderbreek nie.

¹⁰⁹ *Ibid.*, 1908, No. 3548, p. 21.

¹¹⁰ *Ibid.*, 1911, No. 4005, p. 136.

¹¹¹ *Ibid.*, 1914, No. 4385, p. 230.

¹¹² AKN, Doopregister vir die Gemeente van St. Augustine in Okiep in Namakwaland, Kaapse Afdeling, 1917, No. 4722, p. 315.

'n Lewe wat in die Atlantiese Oseaan op St. Helena begin het, het op 30 Desember 1948 in Concordia ten einde geloop. Henry James le Breton is na 'n leeftyd van ongeveer 73 jaar in Concordia in Namakwaland begrawe. Sy sterferekord verskaf sekere inligting oor sy lewe soos byvoorbeeld sy geboorteplek wat as "St. Helena" aangedui word en die oorsaak van sy dood wat as "hoë ouderdom" aangetoon word. Die beriggewer van sy dood was sy jongste seun, Arthur Henry le Breton, wat teenwoordig was toe hy gesterf het.¹¹³

Benewens die Solomon- en Le Breton families, wat St. Helena hoofsaaklik weens ekonomiese stoot- en trekfaktore verlaat het en in verskeie plekke in Suid-Afrika hul nuwe tuistes geskep het, het nog St. Helenas van die eiland geëmigreer; hierdie keer weens politieke omstandighede.

5.4 St Helena-immigrante wat na Suid-Afrika as gevolg van politieke omstandighede geëmigreer het.

St. Helena het bekend geword vir die bannelinge wat na die eiland gestuur is soos Fernando Lopez in 1516, Napoleon in 1815, Dinizulu kaCetswayo en sy groep in 1890, die Boere-krygsgevangenes in 1900, Zoeloe-opstandelinge van die Bambatha-rebellie in 1907, Sayyid Khalid bin Barghash Al-Busaid van Zanzibar in 1917 en die drie Bahreinse bannelinge, bekend as Abdali al Alaiwat, Abdulrahman al Bakir en Abdulaziz al Shamlan in 1957. Navorsing oor St. Helena-emigrasie na Suid-Afrika het meer inligting oor sommige van die bannelinge van 1890 en 1900 onthul. Alhoewel hierdie studie oor die St. Helenas handel wat na Suid-Afrika geëmigreer het, is daar tydens die studie ook op inligting ten opsigte van Suid-Afrikaanse bannelinge afgekom wat eweneens vir 'n interessante narratief sorg.¹¹⁴

By nadere ondersoek het die kerkrekords van St. Helena meer as net inligting oor St. Helena-immigrante opgelewer. Dit het ook lig gewerp op die huwelike waarby Zoeloes

---

¹¹³ Aangifte van 'n sterfgeval, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-95FW-3NQ?i=19&cc=1779109&personUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3A4RBS-MX3Z> [Besoek op 30.06.2020]. Kyk ook Bylaag S op p. 253.

¹¹⁴ St. Helena info, "Exiles. Not all our visitors wanted to be here", n.p., <http://sainthelenaisland.info/exiles.htm> [Besoek op 22.03.2018].

en Boere-krygsgevangenes betrokke geraak het en kinders wat vervolgens op die eiland gedoop is. Op 25 Februarie 1890 het Dinizulu se groep vanaf Suid-Afrika na die eiland vertrek. Hulle is vir die eerste drie jaar in Rosemary Hall in Jamestown geakkommodeer en in 1893 na Maldivia in Jamestown verskuif. Ongeveer twee jaar later is Dinizulu en sy onmiddellike gesin na Francis Plein in St. Paul verskuif.¹¹⁵

Dit blyk dat 'n aantal Zoeloe-bannelinge voor hul repatriasie na Suid-Afrika in 1897 met St. Helena-vroue in die huwelik getree het. Aanvanklik het die Zoeloe-voogde die leiding geneem. Eers het Anthony Gideon Daniels (assistent-voog van die Zoeloes) op 3 Maart 1891 met Ellen Ann Augustus in St. John's kerk getrou. Op hul troudag was die bruidegom 22 en sy bruid net sewentien jaar oud. Die bruidegom het in Rosemary gewoon, waar Napoleon ook in 'n stadium tydens sy ballingskap ingeperk was.¹¹⁶ Ongeveer twee jaar later, op 20 Junie 1893, het Bertram Spencer Gressy met Isabella Amelia Torbett op die eiland in die huwelik getree. Die getuies was W. Dinizulu en P.J. Weston. Gressy se beroep is as "Zoeloe voog of wag" in die huweliksregister ingevul soos in Figuur 7 aangetoon word.¹¹⁷

Figuur 7: Die huwelik van Bertram Gressy en Isabella Amelia Torbett.

No.	Date of Marriage.	Name and Surnames of parties.	Ages.	Condition.	Rank or Profession.	Residence at time of Marriage.	Place of Marriage.
29	June 26 th 1893	Bertram Spencer Gressy Isabella Amelia Torbett	31 29	Bachelor Spinster	Zulu Guardian —	Maldivia Caulbrook House	S. John's Church.

Signatures of Parties.

Bertram Spencer Gressy
Isabella Amelia Torbett

Signature of officiating Minister. *W. H. Walters*
Vicar of St. Paul's.

Signature of Witnesses.
W. Dinizulu
P. J. Weston

¹¹⁵ St. Helena info, "Dinizulu kaCetswayo (1890-1897)", n.p., <http://sainthelenaisland.info/exiles.htm> [Besoek op 18.02.2018]. Dinizulu se groep het sy twee ooms, Ndabuku en Tsingana, sy voog en tolk, ene Saunders, asook die assistent voog, Anthony Daniels, ingesluit. Verder was daar twee manlike- en twee vroulike assistente vir Dinizulu in die groep. Vir sy ooms is daar vir elkeen 'n vroulike- en manlike werknemer vanuit Suid-Afrika saamgeneem.

¹¹⁶ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1891, No. 560, p. 142.

¹¹⁷ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1893, No. 29, n.p.

Dit is interessant dat Gressy se naam nie onder die Zoeloe-bannelinggroep verskyn nie en sover vasgestel kon word, het dit ook nie in die geboorte-, doop- en huweliksrekords van St. Helena voor die koms van die Zoeloe-bannelinge verskyn nie. As Gressy 'n boorling van St. Helena was en deur die goewerneur as Zoeloe-voog of wag aangestel is, sou die goewerneur die aanstelling waarskynlik in die koloniale jaarverslag vir 1890 vermeld het. In daardie jaar se verslag het Goewerneur Grey-Wilson wel na Ordonnansie 1 van 1890 verwys wat voorsiening gemaak het vir die bewaring en versorging van gevangenes wat na St. Helena verwyder sou word om hul gevangenisstraf te ondergaan en ook van drie gevangenes van Zoeloeland, wat onder hierdie ordonnansie na St. Helena geneem is. Daar is egter nie na die aanstelling van enige St. Helenas as voogde of wagte by die Zoeloes verwys nie.¹¹⁸

Toe die leiers van die Bambatha-rebellie in 1907 na St. Helena verban is, het Goewerneur H.L. Gallwey in die koloniale jaarverslag vir daardie jaar verwys na drie plaaslike wagte wat saam met twee Natalse wagte na die Zoeloe-bannelinge sou omsien. Die moontlikheid bestaan dus dat daar ook in 1890 St. Helenas as wagte by die Zoeloe-bannelinge aangestel is en dat Gressy een van hulle kon wees.¹¹⁹

Dit is verder veelseggend dat een van die twee getuies by die Gressy-egpaar se huwelikseremonie ene W. Dinizulu was soos in Figuur 7 waargeneem kan word. Normaalweg het familie van die egpaar as getuies opgetree. Op 11 Mei 1894 het die Gressy-egpaar 'n dogter, Violet, op die eiland gedoop en in die doopregister is Bertram se beroep as "Voog of wag van die Zoeloes" ingevul. Sy woonadres was "Maldivia", dieselfde plek waar sommige van die Zoeloe-bannelinge gewoon het.¹²⁰ As Bertram Gressy nie 'n St. Helena was nie bestaan die moontlikheid dat hy dalk in 'n latere stadium vanuit Suid-Afrika by die Zoeloe-groep op die eiland aangesluit het. Die Gressy-van is ook nie ná die doop van hul dogter in die kerkrekords van St. Helena te bespeur nie, wat daarop kan dui dat hulle die eiland verlaat het en dalk na Suid-Afrika verhuis het. Of Gressy deel van die Zoeloe-bannelingegroep was en of hy 'n St. Helena

---

¹¹⁸ W. Grey-Wilson, *Colonial Report for St. Helena, No. 26, Report for 1890*, Darling & Son Ltd., London, July 1891, p. 6.

¹¹⁹ H.L. Gallwey, *Colonial Report for St. Helena, No. 560, Report for 1907*, Darling & Son Ltd., London, June 1908, p. 25.

¹²⁰ AKSH, *Doopregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1894*, No. 206, p. 26.

was sou nie sy vrou en kind se migrantestatus verander het nie. Laasgenoemde twee sou in albei scenarios St. Helena-emigrante wees.¹²¹

Daarna het die Zoeloe-bannelinge gereeld die huweliksklokkies op St. Helena laat lui. Die sogenaamde Zoeloe-dokter, Paul Bansa Mtimkulu, is met 'n St. Helena-vrou op die eiland in die eg verbind toe hy op 27 Desember 1894 met Caroline Brown in die huwelik bevestig is. Een van hul getuies was juis Bertram Gressy.¹²² Nog 'n Zoeloe-banneling, Timothy Zungu, is op 24 Oktober 1897 op die ouderdom van 24 met die jeugdige Alice Louisa Williams van St. Helena in die huwelik bevestig. Die bruid was toe net sewentien jaar oud.¹²³

Die dooprekords van St. Helena onthul ook 'n verhaal van kinders wat deur Zoeloe-krygsgevangenes op die eiland gedoop is.¹²⁴ So byvoorbeeld het Dinizulu se oudste twee kinders, Umomfino en Umohlozana op die eiland siek geword en hulle is dadelik gedoop voordat hulle gesterf en op St. Helena begrawe is.¹²⁵ Dinizulu se dogter Uhlazile is op 7 Mei 1891 in St. Paul kerk gedoop.¹²⁶ Sy was Dinizulu se laaste kind wat 'n Zoeloe-naam ontvang het. Daarna is sy vierde dogter, Victoria Helena, op 10 Desember 1894 gedoop.¹²⁷ Sy is vermoedelik na Koningin Victoria vernoem. Daarna is Dinizulu se seuns gedoop en hulle het byna sonder uitsondering Bybelname ontvang. Sy eerste seun, David, is op 11 April 1894 gedoop. 'n Inskrywing is in die register gemaak waarin daar na David as die seun van die "Zoeloe verbannne Prins" verwys word soos in Figuur 8 waargeneem kan word.¹²⁸

---

¹²¹ *Ibid.*, p. 26.

¹²² AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1894, No. 587, p. 148.

¹²³ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1897, No. 37, n.p.

¹²⁴ Dinizulu ka Cetswayo (1890-1897), n.p., <http://sainthelenaisland.info/exiles.htm> [Besoek op 18.02.2019].

¹²⁵ Mail and Guardian, 27 August 2007, n.p., <https://mg.co.za/article/2007-08-27-visiting-the-island-princess/> [Besoek op 23.04.2019].

¹²⁶ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1894, No. 587, p. 295.

¹²⁷ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1894, No. 295, p. 221.

¹²⁸ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1894, No. 200, p. 25.

Figuur 8: Uittreksel uit dooprekord van David, Dinizulu se seun.

1894 April 11 th From Dunbar 1892 No. 200	David (Heaton)	Dinizulu Maldrin Zulu (Son of Dinizulu & Lulu Prince)	—	St. Paul's PC May 16. 1894 St. Paul's

B 3

David se jonger broer, Solomon, is ook saam met hom gedoop. Laasgenoemde is op 8 Januarie 1893 gebore en hy was dus ongeveer een en 'n halwe jaar oud toe hy gedoop is. Die doopseremonie was 'n privaat aangeleentheid en die inskrywing is op 16 Mei 1894 in die doopregister aangebring soos in Figuur 9 waargeneem kan word.¹²⁹

Figuur 9: Doop van Solomon, seun van Dinizulu.

Page 26
Arkhief

BAPTISMS solemnized in the Parish of *St. John's* in the
County of *St. Helena* in the year One thousand
eight hundred and *eighty nine* four

When Baptized.	Child's Christian Name.	Parents' Names.		Abode.	Quality, Trade, or Profession.	By whom the Ceremony was performed.
		Christian.	Surname.			
1894 April 11 th From Jan. 8. 1893 No. 201	Solomon	(Heaton)	Dinizulu Maldrin Zulu (Son of Dinizulu & Lulu Prince)	—	—	St. Paul's PC May 16. 1894 St. Paul's

Dit was nie net Dinizulu wat kinders op die eiland gedoop het nie. Die Zoeloe-verpleegster, Sanna Zula, het 'n dogter genaamd Sarah Heliotrope op 16 Mei 1894 op St. Helena gedoop.¹³⁰

Daarna was dit weer Dinizulu se beurt. Ongeveer twee jaar later, op 15 Maart 1896, het hy 'n seun genaamd Arthur in St. Paul's kerk laat doop. Die dopeling was toe net ouer as 'n jaar toe hy gedoop is.¹³¹ Nog voor die einde van daardie jaar, op 13 September, is nog 'n seun, Samuel, se naam in die doopregister geskryf.¹³² Ene

¹²⁹ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1893, No. 201, p. 26.

¹³⁰ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1894, No. 207, p. 26.

¹³¹ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1896, No. 499, p. 63.

¹³² *Ibid.*, 1896, No. 512, p. 64.

Maglan Noden van St. Helena het ook beweer dat sy een van Dinizulu se buite-egtelike afstammelinge was en dat hy haar oupa was. Sy het egter nie na Suid-Afrika geëmigreer nie en is op die eiland oorlede.¹³³

Lede van die Zoeloe-groep wat op die eiland getrou het, het saam met Dinizulu vanaf die eiland na Suid-Afrika teruggekeer wat dus beteken dat die St. Helena-vroue, Caroline Brown, Alice Louisa Williams en Ellen Ann Augustus as St. Helena-emigrante in Desember 1897 vanaf St. Helena na Suid-Afrika vertrek het. Amelia Torbett kon dalk ook saam met haar man, Bertram Gressy, na Suid-Afrika verhuis het. Nadat die Zoeloe-groep in 1890 na die eiland verban is, het hulle uit dertien individue bestaan.¹³⁴ Die groep wat op 24 Desember 1897 met die *Umbilo* die eiland verlaat het en na Suid-Afrika teruggekeer het, het uit 25 lede bestaan. Solomon, die Zoeloe-seun van St. Helena het in 1913 by sy pa, Dinizulu kaCetswayo, as koning van die Zoeloes oorgeneem en in 1923 die organisasie, Inkatha YaKwaZulu, gestig.¹³⁵

Dit was egter nie net die Zoeloe-bannelinge wat met St. Helena-vroue in die huwelik getree het nie. In sommige bronne wat oor die Boere-krygsgevangenes handel word onder andere na lede van die krygsgevangenes verwys wat op die eiland agtergebly het toe die res gerepatrieer is.¹³⁶ Die name van ses Boere-krygsgevangenes word verskaf, naamlik Isak Erikson, Hendrik James Piek, Pieter Hans Christiaan Nielson, Alfred Smith, Charles Smith en John Vanguard. Piek het blykbaar eers saam met die *Oratava* na Suid-Afrika teruggekeer en toe later na die eiland geëmigreer.¹³⁷ Een van die Boere-krygsgevangenes, C.J. Smith, was 'n bakker op die eiland en hy het met Elizabeth Scott in St. James kerk in 1900 in die huwelik getree.¹³⁸ Hy was egter nie die

---

¹³³ Mail and Guardian, 27 August 2007, n.p., <https://mg.co.za/article/2007-08-27-visiting-the-island-princess/> [Besoek op 27.08.2017].

¹³⁴ St. Helena info, "Famous Exiles", n.p., <https://sthenaisland.info/famous-exiles/> [Besoek op 14.03.2018].

¹³⁵ St. Helena info, "Dinizulu ka Cetswayo (1890-1897)", n.p., <http://sainthelena.info/exiles.htm> [Besoek op 18.02.2018]. Solomon kaDinizulu is die oupa van koning Goodwill Zwelithini.

¹³⁶ St. Helena National Trust Education Packs, "Island Prisoners. Boers 1900-1902", p. 24, <http://www.trust.org.sh/publications/the-historical-education-pack/> [Besoek op 17.05.2020]; St. Helena info, "Boer prisoners. Home from home?", n.p., <http://sainthelena.info/boerprisoners.htm> [Besoek op 14.04.2009].

¹³⁷ Anglo Boer War (1899-1902), "The ones who stays", n.p., <https://www.geni.com/projects/Anglo-Boere-Oorlog-Boer-War-1899-1902-POW-Saint-Helena/14301> [Besoek op 14.04.2009].

¹³⁸ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1900, No. 338, p. 146.

enigste Boere-krygsgevangene wat met 'n St. Helena-vrou in die eg verbind is nie. Op 29 Desember 1902 is John George Knoetze en Amy Stevens ook op die eiland getroud. Met hul huweliksbevestiging was die bruidegom 27 en die bruid 25 jaar oud. In die huweliksrekord word J.G. Knoetze se beroep as klipmesselaar aangedui en sy adres as Jamestown aangegee soos in Figuur 10 op rekord gevind word. Die egpaar se persoonlike besonderhede is nie verder in die St. Helena-rekords gevind nie, wat impliseer dat hulle klaarblyklik na Suid-Afrika geëmigreer het.¹³⁹

Figuur 10: Huwelike van voormalige Boere-krygsgevangenes in St. Helena.

65- 29 th 1902	Decent John George Knoetze 27 Bachelor Stone Mason	Jamestown	Blue Banns Hill
	Amy Stevens 25 Spinster		
Married in the Cathedral at St. Helena aforesaid, after Banns by me, John J. St. Helena.			
This Marriage was solemnized between us ... John George Knoetze + Amy Stevens In the presence of Richard Yon + his mark Susannah Stevens + her mark			
66- 1 st 1903	John William Francis du Plooy 21 Bachelor Labourer	Jamestown	Banns Blue Hill Parents -
	Emily Elizabeth Arms 16 Spinster		
Married in the Cathedral at St. Helena aforesaid, after Banns by me, John J. St. Helena.			
This Marriage was solemnized between us ... William Francis du Plooy + Emily Elizabeth Arms In the presence of Richard Yon + his mark Agnes J. Smith			

Drie dae na die troue van die Knoetze-egpaar het William Francis du Plooy op 1 Januarie 1903 met Emily Elizabeth Arms in Jamestown in die huwelik getree. Richard Yon het as getuie by die Knoetzes- en die Du Plooy se huwelikseremonies opgetree, wat kan dui op vriendskapsbande tussen die twee egpare. William en Emily was onderskeidelik 21 en 16 jaar oud toe hulle in die huwelik bevestig is. Net soos John Knoetze is William se adres ook as Jamestown in die huweliksrekord aangedui.¹⁴⁰

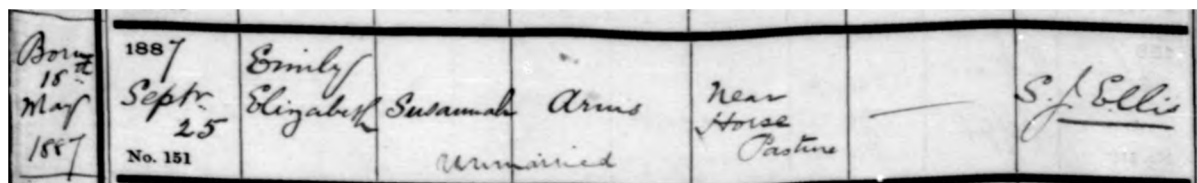
¹³⁹ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1903, No. 665, p. 168.

¹⁴⁰ *Ibid.*, No. 666, p. 168.

Nadat William du Plooy in 1907 by die kopermyn in Concordia gaan werk het, het hy 'n twee tot drie jaar dienskontrak met die Namaqua Copper Company (NCC) onderteken. Alle kostes vir die invoer van St. Helenas is deur die NCC gedra en daar was dus die verwagting dat die werknemers die dienstermyn moes voltooi, anders sou hulle dalk die volle koste aan die NCC moes terugbetaal. Nadat Du Plooy se dienskontrak met die NCC verstryk het, het hy en sy gesin na St. Helena teruggekeer. Daarvandaan het die gesin, voor Oktober 1912, na Klerksdorp verhuis, waar William by die Babrosco-goudmyn as myner gaan werk het. Hul dogter, Beatrice Helen, is op 14 Oktober 1912 in die St. Peters Anglikaanse kerk gedoop. Dit blyk dat hulle moontlik in die blanke gemeenskap opgeneem is, want die doopgetuies was William Fred Landman en Catherine Johanna Hendrika Lotter.¹⁴¹

Dit is ook interessant dat Du Plooy se vrou, Emily Elizabeth, se nooiensvan as Arms op haar huweliksdag in die register op St. Helena ingevul is terwyl dit op haar sterftesertifikaat as Harris gelys is.¹⁴² Sy is as Emily Elizabeth Arms op 25 September 1887 in St Paul's kerk deur haar ma, Susannah Arms, gedoop. Die register dui ook aan dat haar ma ongetroud was soos in Figuur 11 waargeneem kan word.¹⁴³

Figuur 11: Doopbesonderhede van Emily Elizabeth Arms.

In sommige doopregisters van St. Helena is beide die pa en ma se name en vanne of voorletters en vanne verskaf wanneer hulle 'n buite-egtelike kind gedoop het. Emily se pa se besonderhede is egter nie in die doopregister opgeneem nie. Dit is moontlik dat haar pa se van Harris was, want dis 'n van wat in daardie stadium op St. Helena aangetref is.¹⁴⁴

¹⁴¹ Familysearch, Transvaal Anglikaanse Kerkargief, Gemeente van St. Peters, Klerksdorp, 1912, No. 253, p. 90, <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GT7B-95L2?i=90&cc=1468076> [Besoek op 15.06.2020].

¹⁴² Sterfrekord van Emily Elizabeth du Plooy, No. 2202/81, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CS37-S3DN-R?i=2048&cc=2520237> [Besoek op 22.05.2020]. Kyk ook Bylaag T op p. 254.

¹⁴³ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1887, No.151, p. 19.

¹⁴⁴ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1887, No.151, p. 19.

Kerke het voor die aanbreek van die twintigste eeu die verantwoordelikheid aanvaar om rekord te hou van geboortes, huwelike en sterftes van hul gemeentelide, maar sedert 1905 was hulle wetlik verplig om sodanige rekords by te hou.¹⁴⁵ In Suid-Afrika is ook sedert 1909 van kerke verwag om die ras van dopelinge, egpare en oorledenes aan te dui en Emily het waarskynlik haar nooiensvan na Harris verander. Haar ma se van was Arms en sy sou dalk in Suid-Afrika as bruin mens geklassifiseer kon word.¹⁴⁶ Daar is ook geen huweliksrekord van haar ma gevind waar sy met 'n bruidegom met die van Harris in die huwelik getree het nie.¹⁴⁷

Soos reeds vermeld, het William du Plooy met 'n St. Helena-vrou getrou en in Jamestown gewoon, waar hy 'n arbeider was. Hulle het twee seuns onderskeidelik in Desember 1903 en in Julie 1906 in St. Helena gedoop. Die oudste seun is as William Francis en die tweede oudste as Henry Charles gedoop.¹⁴⁸ Du Plooy se vrou en hul twee seuns het as St. Helena-immigrante vanaf die eiland in Suid-Afrika opgedaag. Op 66-jarige ouderdom het William Francis du Plooy se lewe in Klerksdorp ten einde geloop – 'n lewe wat ook tot die koms van St. Helena-immigrante na Suid-Afrika bygedra het.¹⁴⁹

Benewens William du Plooy het nog twee voormalige Boere-krygsgevangenes vanaf St. Helena in Mei 1907 by die kopermyne aangekom. Hulle was P. Nielsen en J. Vangaard. Laasgenoemde van is ook as Van Wyngaardt, Van Vanguard en as Vangaard in die kerkrekords van die eiland gespel. Jakobus Johannes van Wyngaardt het op 20 Junie 1903 met Harriet Elizabeth Henry getrou soos in Figuur 12 aangedui word.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Birth records in South Africa, n.p., <https://www.ancestors.co.za/birth-records-south-africa/> [Besoek op 20.07.2020].

¹⁴⁶ Transcriptions of Cape Civil Death Indices, n.p., <https://www.1820settlers.com/genealogy/settlerccds.php> [Besoek op 20.07.2020].

¹⁴⁷ Sterfrekord van Emily Elizabeth du Plooy, No. 2202/81, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CS37-S3DN-R?i=2048&cc=2520237> [Besoek op 22.05.2020].

¹⁴⁸ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1906, No. 490, p. 62.

¹⁴⁹ Sterfrekord van William Francis du Plooy, <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CS3W-R5RN?i=2247&cc=2520237&personaUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AQPJG-BG6R> [Besoek op 12.06.2020].

¹⁵⁰ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, 1903, No. 165, p. 56.

Die Vangaard-egpaar, John en Harriet, het vir James Harry, Frederick Albert en Harold John vanaf 1903 tot 1908 op die eiland gedoop.¹⁵¹ Die doopregister het John Vangaard se beroep as 'n verwer by die doop van die eerste kind beskryf en toe die tweede kind gedoop is, is John as "voormalige verfkontrakteur, nou myner" beskryf. Voordat hy in 1907 na die kopermyne in Namakwaland vertrek het, het hy dus as verwer in St. Helena sy inkomste verdien en daarna het hy by die kopermyn in Namakwaland as myner gewerk.¹⁵² Verskeie Wyngaards is volgens die kerkrekords van St. Helena ná 1908 op die eiland gedoop. Vangaard of Van Wyngaard is egter nie ná 1907 in die kerkrekords van Namakwaland gevind nie wat daarop kan dui dat J. Vangaard moontlik na die verstryking van sy dienskontrak na die eiland teruggekeer het en daar gevestig het.¹⁵³

Figuur 12: 'n Huwelik van 'n voormalige Boere-krygsgevangene in St. Helena.

No.	Date of Marriage.	Names and Surnames of parties.	Ages.	Condition.	Rank or Profession.	Residence at time of Marriage.	Place of Marriage.
165	June 20 th 1903	Jacobus Johannes van Wyngaard	24	Bachelor	Labourer	Longwood	St. John's Church
		Harriett Elizabeth Henry	28	Spinster	—	Sandy Bay	

Signatures of Parties. *J. van Wyngaard*
Harriett Elizabeth Henry
 William Richard *W. Richard*
 Johanna Catherine *J. Catherine*

Signature of officiating Minister. *Matthews*
 Signature of Witnesses. *W. Richard*
J. Catherine

Die ander voormalige Boere-krygsgevangene, bekend as Pieter Hans Christiaan Nielsen, is voor die aanvang van sy dienskontrak met die kopermyn in Namakwaland op 6 Junie 1903 in St John's kerk in Jamestown met Sophia Corker in die huwelik

¹⁵¹ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, 1903, No. 113, p. 15; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, 1905, No. 145, p. 19; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, 1907, No. 195, p. 25.

¹⁵² AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, 1908, No. 195, p. 25.

¹⁵³ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1908, No. 361, p. 101; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1903, No. 302, p. 111; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul, St. Helena Afdeling, 1905, No. 488, p. 183; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, 1908, No. 977, p. 123.

bevestig.¹⁵⁴ Die Nielsens het kinders in 1905 en 1907 op die eiland gedoop en daarna is verskeie ander kinders ook as Nielsens op St. Helena gedoop.¹⁵⁵ Wat Piek betref, is die geboorte- en doopbesonderhede van 'n hele aantal Piekse in St. Helena se kerkrekords gevind en dit blyk dus dat hulle hoofsaaklik op St. Helena gevestig was.¹⁵⁶

Drie voormalige Boere-krygsgevangenes het voor 1907 met vroue van St. Helena in die huwelik getree en in 1907 met 97 ander St. Helenas die eiland verlaat om in die kopermyne in Concordia in Namakwaland te gaan werk. Al drie hierdie mans het in daardie stadium sonder hulle vroue en kinders na Suid-Afrika gekom. Daar kon egter geen besonderhede van hulle in die kerkrekords van Namakwaland opgespoor word nie, wat daarop dui dat hulle na die verstryking van hul mynkontrakte waarskynlik na St. Helena teruggekeer het voordat William du Plooy en sy gesin na Suid-Afrika geëmigreer het. George Knoetze het klaarblyklik ook die eiland na sy huwelik met 'n St. Helena-vrou, verlaat en moontlik in Suid-Afrika gevestig. Dit was egter nie net lede van die Zoeloe-bannelingegroep en die Boere-krygsgevangenes wat met St. Helena-vroue in die eg verbind is nie. Volgens Colin Fox het vyftig Engelse lede van die garnisoen in 1836 met die *Maitland* na Engeland teruggekeer nadat hulle met vrygestelde slavinne en inheemse vroue van St. Helena in huwelike bevestig is.¹⁵⁷

5.5 Opsomming.

Hierdie hoofstuk het oor twee St. Helena-families gehandel, naamlik die Solomons en die Le Bretons. Die twee families is onderskeidelik in die blanke- en bruin gemeenskappe van die Kaap en Namakwaland opgeneem. Alhoewel die fokus van die studie nie op die Zoeloe-bannelinge en die Boere-krygsgevangenes ingestel was nie, het hul huwelike met St. Helena-vroue en die emigrasie van hierdie vroue en hul kinders na Suid-Afrika veroorsaak dat die soeklig ook na hulle geskuif het. Die

¹⁵⁴ AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. John, St. Helena Afdeling, 1903, No. 1799, p. 180.

¹⁵⁵ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, 1902, No. 1804, p. 180; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, 1902, No. 1878, p. 188; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, 1939, No. 197, p. 24; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, 1936, No. 445, p. 180.

¹⁵⁶ AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, 1946, No. 384, p. 43; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, 1950, No. 548, p. 61; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, 1951, No. 596, p. 67; AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, 1951, No. 714, p. 80.

¹⁵⁷ Fox, "A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840", p. 109.

Solomons en Le Bretons het hulle as St. Helena-immigrante in gemeenskappe in Suid-Afrika gevestig waar hulle blootgestel is aan die prosesse van akkulturasie en assimilasië. Die eerste generasie St. Helena-immigrante het in Suid-Afrikaanse gemeenskappe beland waar hulle bekende elemente van hul eilandlewe gevind het soos die Anglikaanse kerke, die gebruik van Engels as omgangstaal, bekende sportsoorte soos krieket, koorsang, snaarorkeste, ensomeer. Sportkolomme van koerante van daardie era het gereeld oor krieketwedstryde in Namakwaland verslag gedoen en daaruit het dit geblyk dat die krieketspanne uit meer St. Helenas as plaaslike spelers bestaan het. Soos die St. Helenas egter al hoe meer met plaaslike huweliksmaats in die eg verbind is en in 'n toenemende mate by die plaaslike kultuur betrokke geraak het, is die proses van assimilasië versnel totdat baie van die St. Helena-afstammelinge later heeltemal in plaaslike gemeenskappe geassimileer was, nes die Franse Hugenote omtrent twee eeue vroeër.¹⁵⁸

---

¹⁵⁸ N.L. Cole, Wat is die betekenis van akkulturasie?, n.p., <https://af.eferit.com/wat-is-die-betekenis-van-akkulturasie/> [Besoek op 31.07.2020].

GEVOLGTREKKING

Hierdie studie handel primêr oor die historiese omstandighede en dryfvere vir St. Helena-immigrasie na die Kaapkolonie en die breër Suid-Afrika vanaf 1808 tot 1908. Onder andere het die soeklig op stoot- en trekfaktore geval wat St. Helena-emigrasie na Suid-Afrika gedryf het. Uit verskeie skrywers se sieninge oor migrasie blyk dit dat emigrasie meestal deur sosiale, ekonomiese en politieke faktore gedryf word. St. Helena-emigrasie is primêr deur verswakkende ekonomiese toestande op die eiland aangemoedig. Hoe swakker die ekonomie van St. Helena geword het hoe sterker het die inwoners die druk van emigrasie ervaar. Aan die anderkant van die Atlantiese Oseaan, in die Kaapkolonie en Natal, het ekonomiese geleenthede weer die dominante trekfaktor geword. Emigrasie is deur verskeie persone soos Buxton, die Britse Onder-Staatsekretaris vir Kolonies, as oplossing vir werkloosheid vir St. Helenas gesien en baie St. Helenas het as gedwonge of vrye emigrante die eiland verlaat.

Arbeidsbehoeftes in die Kaapkolonie en Natal het geleenthede vir St. Helenas geskep om werk te bekom. In Natal byvoorbeeld het verskillende sektore vir vakatures gesorg. Eers het werkseleenthede in die landbousektor ontstaan waar St. Helenas as plaasarbeiders veral op die suikerplantasies vanaf 1860 kon werk. Die bou van infrastruktuur vir die mynbousektor het ook vir vakante poste gesorg wat gedeeltelik deur St. Helenas gevul kon word. Met die ontginning van koper en diamante, asook met die ontdekking van goud moes spoorlyne aangelê, paaie gebou en geboue opgerig word. Arbeidstekorte in die Kaapkolonie het vir St. Helena-immigrante 'n geleentheid geword om uit werkloosheid op die eiland te ontsnap. So byvoorbeeld het meer as 1 500 St. Helenas teen 1870 na die Kaap geëmigreer om veral as huiswerkers te werk en teen 1893 het baie eilandbewoners na Port Nolloth vertrek om in die kopermyne van Namakwaland diens te verrig.

Verskeie aspekte soos gedwonge- en vrye migrasie, politieke- en ekonomiese toestande in die Kaapkolonie en Natal, immigrasieprosedure en die aankoms van St. Helena-immigrante is in hoofstuk drie hanteer waar aandag aan verskillende immigrasieskemas gegee is. St. Helena-emigrante kon self hul emigrasiekoste betaal en hulle kon ook van staatsondersteunde- of privaatskemas gebruik maak wanneer hulle die emigrasieskoene wou aantrek. Die meerderheid St. Helena-emigrante kon dit nie bekostig om op eie stoom na die Kaapkolonie en Natal te emigreer nie. Volgens

Goewerneur W. Grey-Wilson was daar in 1895 baie jong meisies op die eiland wat as huiswerkers na die Kaap wou emigreer, maar hulle kon nie die passaat betaal nie. Tydens generaal Goodenough van Engeland se besoek aan die eiland het hy van die jong meisies se probleem verneem en 'n fonds gestig waartoe die soldate van die garnisoen bygedra het om sommige van die jong meisies met die passaat te ondersteun. Die Heilsleër van Kaapstad sou na hierdie emigrante omsien wanneer hulle in Tafelbaai voet aan wal sou sit.

Diegene wat nie oor die nodige fondse beskik het nie het hoofsaaklik van staatsondersteunde inisiatiewe gebruik gemaak. Soms is skemas gesamentlik deur die staat en die privaatsektor georganiseer soos die skema waaroor C.W. Bruce in 1891 verslag gedoen het. Hierdie skema het ten doel gehad om jong meisies van St. Helena as huishulpe na die Kaap te bring. Die regering van die Kaapkolonie sou die helfte van die vervoerkoste en die voornemende werkgewer die ander helfte betaal. Daar was ook privaatskemas waarvan St. Helena-emigrante gebruik kon maak soos die skema van die NCC waar die mynmaatskappy alle immigrasiekostes gedra het.

Die meerderheid St. Helena-emigrante, wat self oor 'n emigrantebestemming kon besluit, het Suid-Afrika bo ander voormalige Britse kolonies soos die Verenigde State van Amerika, Australië, Nieu-Seeland of die Verenigde Koninkryk verkies. Daarvoor kan verskeie redes aangevoer word soos die beskikbaarheid van vervoer, staatsondersteunde skemas, privaatskemas wat veral die passaat gedek het, werksgeleenthede, aanloklike dienspakkette, ensomeer.

Immigrasiepatrone vir St. Helena-immigrasie was oorwegend dieselfde as vir ander immigrasies. Emigrante van St. Helena was ook blootgestel aan stoot-en trekfaktore, die gebruik van privaat-, staatsondersteunde- en nie-staatsondersteunde skemas, blootstelling aan uitbuiting deur agente en werkgewers wat soms met leë beloftes weggekome het, beter vergoedingspakkette, diskriminasie op grond van velkleur in die nuwe werksomgewing en blootstelling aan akkulturasie en assimilasië in die nuwe leefomgewing.

Potensiële werkgewers moes vooraf aansoekvorms vir St. Helena-werknemers voltooi wanneer hulle arbeiders vanaf die eiland in diens wou neem. Hierdie vorms het egter nie vir datering voorsiening gemaak nie en daar kon dus nie bepaal word wanneer

aansoeke voltooi is nie en wanneer hierdie immigrante opgedaag het nie. Dit het daartoe gelei dat sommige St. Helena-immigrante nie binne 'n bepaalde tydsraamwerk geplaas kon word nie.

Die logistiek van die immigrasieproses is in hoofstukke drie en vier bespreek. St. Helena was in daardie stadium net per skip bereikbaar en lugvervoer het eers in die 21 ste eeu 'n werklikheid geword. Gedurende die tydperk wat hierdie studie dek, het die meerderheid St. Helena-immigrante by Kaapstad, Port Nolloth, Port Elizabeth en Durban aan wal gegaan. Vandaar kon hulle van 'n hele paar opsies gebruik maak om binnelandse bestemmings te bereik soos in hoofstuk vier bespreek is en hulle het onder andere na die kopermyne van Namakwaland, die Diamantveld van Griekwaland-Wes en die goudmyne van die Witwatersrand verhuis.

Talle St. Helena-immigrante het uiteindelik geëmigreer en in hierdie studie is die benaderd berekende getalle vir die aantal emigrante wat na Suid-Afrika geëmigreer het, beskikbaar gemaak. Ongelukkig is dit nie 'n presiese weergawe van die omvang van St. Helena-immigrasie nie, want weens gebrekkige rekordhouding of verlies aan relevante rekords kan 'n eksakte totaal nie verskaf word nie. Baie passasierslyste en ander immigranterekords het oor tyd verlore geraak of is glad nie bewaar nie, wat die rekords onvolledig maak. Daar is uiteindelik bewyse vir 8 819 emigrante gevind waarvan 723 by Port Nolloth, 5 348 by Kaapstad, 640 by Port Elizabeth en 2 108 by Durban aan wal gegaan het.

Die navorsing het sekere uitstaande kwessies uitgebring soos die groot aantal St. Helena-emigrante wat na Suid-Afrika verhuis het as dit as 'n persentasie uitgedruk word. In 1874, byvoorbeeld, het sover nagespoor kon word, 1 207 St. Helenas na die Kaapkolonie en Natal geëmigreer wat meer as 20% van die bevolking van die eiland vir daardie jaar verteenwoordig het. As Suid-Afrika byvoorbeeld vanjaar (2020) aan 'n soortgelyke emigrasie blootgestel sou word, beteken dit dat meer as 12 miljoen Suid-Afrikaners as emigrante die land binne twaalf maande sou verlaat.

Die aanvanklike aanname van die navorsing was dat die oorgrote meerderheid van St. Helena-immigrante na Kaapstad sou mik soos in die voorafstudie geblyk het. Aan die einde van die studie het dit egter na vore gekom dat Port Nolloth en Durban baie meer emigrante ontvang het as wat aanvanklik geprojekteer is. Die feit dat Port Nolloth meer

St. Helena-emigrante as Port Elizabeth ontvang het, was ewe opmerklik. Die verskil in die onderskeie Suid-Afrikaanse hawens se immigrante-getalle kan deels aan gebrekkige of nie-bestaande inligting oor migrante-getalle toegeskryf word.

Ten opsigte van demografiese inligting oor St. Helena-immigrante het dit aan die lig gekom dat die argivale bewaring van sodanige inligting nie na wense was nie. In sommige bronne is slegs na die aantal immigrante verwys soos byvoorbeeld in Bylaag G waar daar na St. Helena-migrante verwys word sonder dat die getalle of ander demografiese inligting verskaf is. Ander bronne het immigrantegetalle onthul sonder aanduiding van geslag, ouderdomme, beroepe, ensomeer. In baie bronne, soos die CCP-, IBC- en PC reekse in die Wes-Kaapse Argief en Rekorddiens, is passasierslyste van Britse-immigrante gevind, maar weinig kon spesifiek oor St. Helenas opgespoor word. In sekere bylaes van hierdie studie word egter wel demografiese inligting verskaf soos in Bylaag I waarin die vanne, name en ouderdomme van immigrante vir Natal verskyn, Bylaag L waarin vanne, name, woonplekke en ouderdomme van St. Helenas aan die Kaapse Weskus aangetref word en Bylaag M waarin demografiese inligting soos die vanne, name, geboorte- en doopdatums, asook die beroepe van dopelinge se vaders, verskaf word.¹⁵⁹

Dit het ook aan die lig gekom dat beskikbare kerkrekords in beide St. Helena en Suid-Afrika mank gaan aan gebreke soos byvoorbeeld die afwesigheid van getuies se besonderhede in sommige doop- en huweliksrekords. Ander gebreke, soos die tekort aan geboortedatums in sommige dooprekords, asook inkonsekwente spelling van vanne, byvoorbeeld die spelling van Van Wyngaardt wat ook as Vanguard en Vangaard in die rekords voorkom, kompliseer 'n navorser se taak.

In sommige van die relevante doop- en huweliksregisters van St. Helena-eiland en Suid-Afrika is op verskeie St. Helena-immigrante afgekom wat nie self hul name in die registers kon skryf nie, wat dui op hul ongeletterdheid. In 1903 was Goewerneur Gallwey baie teleurgesteld toe hy agtergekom het dat baie van die eilandbewoners weens hul ongeletterdheid nie na Suid-Afrika kon migreer nie.

---

¹⁵⁹ Kyk bylaes G, I, L en M onderskeidelik op pp. 231, 232, 236 en 239.

Wat ouderdomme van St. Helena-immigrante betref, was dit meestal immigrante in die ekonomies-aktiewe groep wat verhuis het. Volgens Glenda Esterhuizen, 'n St. Helena-afstammeling van Parow in die Kaapse metropool, het die senior burgers hoofsaaklik op die eiland agtergebly.

St. Helena het ook baie van sy vaardighede weens emigrasie verloor. Goewerneur Sterndale het in die koloniale jaarverslag vir 1897 gerapporteer dat emigrasie nadelige gevolge vir die eiland veroorsaak het wat tot tekorte aan skrynwerkers, smede en loodgieters gelei het. Dit het veroorsaak dat onervare jeugdiges op die eiland in diens geneem moes word wat die lone van ervare ambagslui betaal is. St. Helena se verlies was egter die Kaapkolonie en Natal se wins.

Nes enige ander immigrantegroep, het die St. Helenas se sosio-ekonomiese invloed op en bydrae tot Suid-Afrika positiewe- en negatiewe elemente bevat. St. Helena-immigrante het op sosio-ekonomiese gebied bepaalde invloede op Suid-Afrikaanse gemeenskappe uitgeoefen wat wissel van bydraes ten opsigte van godsdiens, opvoedkunde, politiek en ontspanning tot huwelike met Suid-Afrikaners.

Wat positiewe invloed betref, het hulle tot ekonomiese ontwikkeling bygedra deur die arbeid wat hulle in verskeie sektore verskaf het, onder andere in die landbou, mynwese, vis- en boubedryf. In hulle nuwe gemeenskappe het hulle ook by kerke, skole en verenigings soos die "Church Lads Brigade", die "Church Girls Brigade" en die "Benefit Societies" betrokke geraak. In die verskillende brigades het hulle deel geword van snaarorkeste wat by sekere geleenthede opgetree het. Hulle het hul teenwoordigheid ook in Anglikaanse gemeentes in Suid-Afrika, soos byvoorbeeld St. Augustine's in Okiep, St. Andrews in Port Nolloth, gemeentes van Kaapstad soos St. Marks, St. Paul's, St. George en St. Andrews in Nuweland, laat geld aangesien die nuwe lidmate kerkgetalle verhoog het. In plaaslike skole het St. Helena-kindere ook skoolgetalle verhoog.

Op die sportveld het St. Helenas veral 'n positiewe impak op krieket gehad en dit is juis op die krieketveld waar spelers soos Krom Hendricks bekend geraak het. As dit nie vir sy velkleur was nie sou hy in alle waarskynlikheid vir die Suid-Afrikaanse nasionale kriketspan gespeel het. Ten spyte van die diskriminasie teen hom het hy deur sy lang krieketloopbaan as speler en later as afrigter die spel gedien en bewys gelewer dat die

spel groter is as die speler en nie andersom nie. Krieketwedstryde is op 'n gereelde basis gespeel en tydens sulke wedstryde het die snaarorkeste soms die spel met musiek opgekikker.

Alhoewel daar Suid-Afrikaners was wat weens die optrede van sommige St. Helena-migrante gekant was teen die gebruik van St. Helena-arbeid, het die meerderheid St. Helenas oor tyd heen 'n goeie reputasie opgebou. Daarvan getuig die NCC se besluit om byvoorbeeld oorwegend St. Helena-arbeid in hul myne te gebruik nadat hulle tydens 'n eksperimentele fase St. Helenas op beperkte skaal gebruik het. St. Helenas het die kuns aangeleer om ryk kopererts tot op 'n diepte van ongeveer een duisend meter ondergronds uit te haal en daardeur het hulle 'n skaars vaardigheid openbaar wat hul waarde as mynwerkers verhoog het.

Wat negatiewe invloede betref, is gevalle gevind waar St. Helenas aan verskeie oortredinge skuldig bevind is soos versuim om 'n aandklokke na te kom. Verdere oortredinge soos oproerige gedrag, skeltaal, gewelddadige konflik en aanranding van vroue is ook opgespoor en hierdie oortredinge was oorwegend die uitvloei van drankmisbruik. Daar is egter nie op voorbeelde van ernstige misdaad soos moord en verkragting afgekom nie. Vermelde gevalle van misdaad korreleer goed met die trant van misdaad op St. Helena waar ernstige misdade soos moord 'n rariteit was.

Daar is ook in hoofstuk vier na die kwessie van diskriminasie teen St. Helenas verwys en voorbeelde is daarvoor verskaf soos die geval van St. Helena-kinders wat in 1875 weens hul velkleur uit 'n openbare skool in Natal geskors is, Krom Hendricks wat uit die Suid-Afrikaanse krieketspan oor sy velkleur weggelaat is, bruin St. Helena-huiswerkers wat weens hul velkleur nie in die Transvaal kon werk nie, ensomeer. Alhoewel daar dus teen bruin St. Helenas gediskrimineer is, het die swak ekonomiese toestande in St. Helena veroorsaak dat hulle nog steeds na Suid-Afrika geëemigreer het.

Dit wil voorkom of dat bruin St. Helena-immigrante in hul nuwe tuistes hoofsaaklik in die bruin groep geakkommodeer is en anders as blanke St. Helena-immigrante behandel is. Die bruin St. Helenas het derhalwe eerder verkies om as "Britse onderdane" bekend te staan. Vir die St. Helenas was dit 'n hoër status as wat bruines geniet het. Volgens Swartz en Wassermann het blanke koloniste in Natal nie hierdie

siening ondersteun nie en hulself as “meer Brits” as die bruin St. Helenas beskou. Alhoewel die geskorste St. Helena-kindere weer by die skool aanvaar is, het dit mettertyd vir laasgenoemdes al hoe moeiliker gevind om hul kindere by (blanke) skole in Natal in te skryf.¹⁶⁰

Die twee St. Helena-immigrantfamilies wat in hoofstuk vyf bespreek is, is in verskillende rasse-groepe in Suid-Afrika opgeneem. Saul Solomon was ’n Jood en omdat Jode as blankes beskou is, is hy in die blanke gemeenskap geakkommodeer. Hy het aan die Kaap groot sukses in die sake- en politieke sektore behaal. Vir Henry le Breton was dit veel moeiliker om vir soortgelyke suksesse te sorg, omdat hy as bruin beskou is. Henry is in die bruin gemeenskap van Namakwaland geassimileer waar hy in Concordia as klerk by die kopermyn gewerk het. Sy pos is in daardie tyd as ’n hoë pos vir bruines beskou.

In hoofstuk vyf van hierdie studie is die fokus op die familiegeskiedenis van sommige St. Helena-families geplaas. Families soos die Solomons en Le Bretons het hoofsaaklik weens ekonomiese stoot- en trekfaktore die eiland verlaat en hulle in Suid-Afrika gevestig. Aan die ander kant het sommige lede van Dinizulu se Zoeloe-bannelingegroep en Boere-krygsgevangenes van die Suid-Afrikaanse Oorlog, wat as gevolg van politieke omstandighede op die eiland beland het, weer St. Helena-emigrante as vrouens en kindere saam na Suid-Afrika teruggebring.

In hierdie hoofstuk is ook na die gebrek aan genealogiese studies oor bruin- en swart families in Suid-Afrika verwys. Daar is tans talle St. Helena-afstammeling in Suid-Afrika wat besig is met navorsing oor hul St. Helena-herkoms, maar hierdie navorsingsinisiatiewe eindig ongelukkig nie in publikasies wat die korpus van genealogiese bronne oor St. Helena-afstammeling vergroot nie.

Hierdie studie se wye lens was op die geskiedenis van St. Helena-immigrasie na die Kaapkolonie en die breër Suid-Afrika ingestel en het gepoog om die geskiedenis van ’n Suid-Afrikaanse immigranteminderheidsgroep, wat tot dusvêr in die historiografie verwaarloos is, beter te belig. Verdere genealogiese navorsing kan dieselfde tema met

---

¹⁶⁰ R. Swartz and J. Wassermann: “Britishness, Colonial Governance and Education: St Helenian Children in Colonial Natal in the 1870s”, *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, Vol. 44, No. 6, 2016, pp. 894-895, <http://dx.doi.org/10.1080/03086534.2016.1227032> [Besoek op 28.03.2017].

'n fyner lens bekyk sodat St. Helena-afstammeling van bepaalde geografiese gebiede nagevors kan word. Die geografiese entiteit kan 'n munisipale distrik, metropool, plaaslike munisipaliteit, dorp of woonbuurt wees.

Temas oor St. Helena-migrante wat alreeds nagevors is, sluit nie enige spesifieke vroue-temas in nie. Tog is daar kwessies wat migrasie-verwant is en vroue direk raak en sodanige kwessies verdien navorsing. So kan navorsing fokus op die maatskaplike impak van St. Helena-migrasie op getroude vroue van die eiland binne 'n vasgestelde tydperk. Ene Mev. Jackson van St. Helena het byvoorbeeld in 1898 'n projek vir kantverwerking op die eiland van stapel gestuur nadat sy tydens 'n besoek aan Madagaskar in 1897 waargeneem het dat kantverwerking baie werksgeleenthede aan vroue daar verskaf het. Jackson wou dieselfde doen vir die vroue van St. Helena-migrante wat na die Kaapkolonie geëmigreer het.¹⁶¹

St. Helenas het nie nét na Suid-Afrika geëmigreer nie, maar ook ander bestemmings soos die Verenigde Koninkryk, Australië, Nieu-Seeland, Nigerië, Sierra Leone, Zimbabwe en die Verenigde State van Amerika verkies. Hoekom het hulle na hierdie vermelde bestemmings geëmigreer? Navorsing oor sodanige emigrasies kan die klem plaas op die kwantitatiewe aspek van die emigrasie, sowel as die stoot- en trekfaktore wat vermelde emigrasie ten grondslag gelê het.

---

¹⁶¹ R.A. Sterndale, *Colonial Report for St. Helena, No. 240, Report for 1897*, June 1898, pp. 6-7.

BIBLIOGRAFIE

A. GEPUBLISEERDE BRONNE

1. LITERATUUR

1.1. Boeke

Adhikari, M.: *Burdened by race. Coloured identities in Southern Africa*, UCT Press, Cape Town, 2013.

Alexander, P.: *Taming the African veldt. The Alexanders of St. Helena and South Africa 1515-2011*, Blurb Inc., San Francisco, 2011.

Anon.: *Nederduits Gereformeerde Sendinggemeente Steinkopf, Gedenkboek. Een-en-'n-half-eeufes 1819-1969*, Mester en Kie., Kaapstad, 1969.

Bessel, R., Guyatt, N. and J. Rendall: *War, Empire and Slavery, 1770-1830*, Palgrave Macmillan, Hampshire, 2011.

Birkley, C.: *Thirstland Treks*, Faber & Faber Ltd., London, 1936.

Böeseke, A.J.: *Die Nuusbode*, Nasou Beperk, Kaapstad, 1968.

Brooke, T.H.: *A history of the island of St. Helena, from its discovery by the Portuguese to the year 1806*, Black, Parry & Kingsbury, London, 1808.

Brooke, T.H.: *A history of the island of St. Helena, from its discovery by the Portuguese to the year 1823*, Second Edition, Kingsbury, Parbury & Allen, London, 1824.

Burger, W.A.: *Piket teen 'n berg 1660-1970*, Printpak, Kaapstad, 1975.

Burke, P.: *The siege of O'Okiep. Guerrilla campaign in the Anglo-Boer War*, N.G. Sendingpers, Bloemfontein, 1995.

Burman, J. and S. Levin: *The Saldanha Bay Story*, Human and Rousseau, Cape Town, 1974.

Castell, R.: *Saint Helena Proclamations 1818 – 1943*, Fish Hoek Printing & Publishing, 2004.

Carter, E.: *The Dovetons of St. Helena*, Rustica Press (Pty) Ltd., Wynberg, 1973.

Coertzen, P.: *Die Hugenote van Suid-Afrika 1688-1988*, Tafelberg-Uitgewers, Kaapstad, 1988.

Cooper, L.G.: *Remote. A story of St. Helena*, Porcupine Press, Johannesburg, 2016.

Crallan, H.P.: *Listing and preservation of buildings of architectural and historic interest*, David Pryce, Jamestown, 2017.

Crisp, W.: *Some Account of Diocese of Bloemfontein in the Province of South Africa from 1863 to 1894*, James Parker & Co., Oxford, 1895.

Duncan, F. & F. Bohn: *Beschrijving van het eiland St. Helena. De tweede plaats van ballingschap voor Napoleon Bonaparte*, Haarlem- & Amsterdam, Amsterdam, 1815.

Edwards, A.: *Fish and Fisheries of St Helena Island*, NB Print & Design, Washington, 1990.

Elliott, E.: *Census of the Island of St. Helena 1871*, J. Elliott Printing, Jamestown, 1871.

Ferrie, J.P. & T.J. Hatton: *Two Centuries of International Migration*, Discussion Paper No. 7866, The Institute for the Study of Labor (IZA), December 2013.

Fox, C.: *A Bitter Draught. St. Helena and the Abolition of Slavery 1792-1840*. Society of Friends of St. Helena, Latimer Trend & Company Ltd, Plymouth, 2017.

Fox, C.: *The Bennet Letters. A 19th century family in St. Helena, England and the Cape*, Action Publishing Technology Ltd, Gloucester, 2006.

Giliomee, H. & R. Elphick: *'n Samelewing in Wording: Suid-Afrika 1652-1820*, Maskew Miller Longman (Edms.) Bpk., Kaapstad, 1982.

Giliomee, H. & B. Mbenga: *Nuwe Geskiedenis van Suid-Afrika*, Tafelberg, Kaapstad, 2007.

Gittens, W.A.: *Why Little England*, Massy Technologies InfoCom Ltd., Barbados, 2018.

Grainger, J.D.: *British Campaigns in the South Atlantic 1805-1807*, Pen and Sword Military, South Yorkshire, Barnsley, 2015.

Green, L.G.: *There's a secret hid away*, Howard Timms, Cape Town, 1974.

Grey, R.: *A Journal of the Bishop's visitation tour through the Cape Colony, in 1848, with an account of his visit to the Island of St. Helena, in 1848*, Forgotten Books, London, 2017.

Heese, H.F.: *Groep Sonder Grense. Die Rol en Status van die Gemengde Bevolking aan die Kaap, 1652-1795*, Protea Boekhuis, Pretoria, 2005.

Hockley, H.E.: *The story of the British Settlers of 1820 in South Africa*, Citadel Juta & Co. Ltd., Cape Town, 1973.

Jackson, E.L.: *St. Helena: The historic island. From the discovery to the present date*, Thomas Whittaker, New York, 1905.

Jackson, E.M. (ed.): *Port Elizabeth Public Schools, Statues of the Cape of Good Hope 1652-1905*, Vol. 1, June 1856, Government Printers, Cape Town, 1856.

Keay, J.: *The honourable company. A history of the English East Company*, HarperCollins Publishers, London, 1991.

Langham-Carter, R.R.: *The church on Clifton Hill. A history of St. Marks, District Six. Centenary 1887-1987*, Table Bay Printers, Cape Town, 1987.

Lloyd, C.: *The Navy and the Slave Trade. The suppression of the African Slave Trade in the nineteenth century*, Slavery Series No. 4, Routledge, New York, 2012.

Mallett, L.: *Cape Malay Camp of Kimberley. Forceful removal imposed by the Apartheid Regime*, Sol Plaatje Educational Trust, Kimberley, 2007.

Manning, P.: *Migration in world history*, Routledge Taylor and Francis Group, New York, 2013.

Marais, J.S.: *The Cape Coloured People: 1652-1937*, Witwatersrand University Press, Johannesburg, 1968.

Matthew, P.: *Emigration fields. North America, the Cape, Australia and New Zealand*, Longman, Orme, Brown, Green and Longmans, London, 1839.

McNish, J.T.: *The glittering road*, Gothic Printing Co. Ltd., Cape Town, 1970.

Melliss, J.C.: *St. Helena: Physical, historical, and topographical description of the island, including its, Geology, Fauna, Flora and Meteorology*, L Reeve & Co., London, 1875.

Odendaal, A.: *The story of an African game. Black cricketeers and unmasking of one of cricket's greatest myths. South Africa, 1850-2003*, David Philip Publishers, Cape Town, 2003.

O'Haire, J.: *"Recollections of twelve years in South Africa"*, James Duffy and Sons, London, 1883.

Odendal, F.F. & R.H. Gouws: *HAT. Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*, Vyfde uitgawe, CTP Boekdrukkers, Kaapstad, 2005.

Redgrave, J.J.: *Port Elizabeth in bygone days*, The Rustica Press Ltd., Wynberg, 1947.

Rust, W. & H. Bailey: *'n Lewe suid van Markstraat. Nostalgie herinneringe aan 'n tyd voor die gedwonge verskuiwings van die 1960's*, African Sun Media, Stellenbosch, 2013.

Schnell, E.L.G.: *For men must work. The story of German immigration to the Cape*, Maskew Miller Limited, Cape Town, 1954.

Schulenburg, A.H. (ed.): *St. Helena Britannica: Studies in South Atlantic Island History*, Society of Friends of St. Helena, London, 2013.

Shell, R. C.-H.: *Children of Bondage. A Social History of the Slave Society at the Cape of Good Hope*, Witwatersrand University Press, Johannesburg, 1994.

Smallman, D.L.: *Quincentenary. A story of St. Helena, 1502-2002*, Patten Press, Cornwall, 2003,

Snow, C.E.: *Emigration from Great Britain in International Migrations*, National Bureau of Economic Research, Volume II, 1931.

Statham, F.R.: *Blacks, Boers, & British: A Three-cornered Problem*, MacMillan & Co., London, 1881.

Thom, H.B.: *Journal of Van Riebeeck*, Volume 1, 1651-1655, A.A. Balkema, Cape Town, 1952.

Turrell, R.V.: *Capital and Labour on the Diamond Fields 1871-1890*, Cambridge University Press, London, 1987.

Van Aswegen, H.J.: *Geskiedenis van Suid-Afrika tot 1854*, Human en Rousseau (Edms.) Bpk., Kaapstad, 1989.

Venter, A.L.J.: *Coloured. A profile of two million South Africans*, Human and Rousseau, Cape Town, 1974.

Wilson, M. & L. Thompson: *The Oxford History of South Africa*, Oxford University Press, London, 1969.

Winch, J. & R. Parry: *Too black to wear whites: The remarkable story of Krom Hendricks, a cricket hero who was rejected by Cecil John Rhodes's Empire*, Penguin Books, Cape Town, 2020.

Yans-McLaughlin, V.: *Immigration reconsidered*, Oxford University Press, Oxford, 1991.

1.2 Gepubliseerde artikels

Adhikari, M.: "Coloured Identity and the Politics of Coloured Education: The Origin of the Teachers' League of South Africa", *The International Journal of African Historical Studies*, Vol. 27, No. 1, 1994, pp.101-126.

Bruce, I.: "Alfred Mosely", *Wirebird: The Journal of the Friends of St Helena*, No. 46, 2017, pp. 13-27.

Ekoko, A.E.: "The theory and practice of imperial garrisons: The British experiment in the South Atlantic 1881-1914", *Journal of the Historical Society of Nigeria*, Vol. 12, No. 1/2, Dec. 1983-Jun. 1984, pp. 132-148.

Erasmus, P.A.: "St. Helenas aan die Kaap: Migrasie, uitbuiting en assimilasie", *Suid- Afrikaanse Tydskrif vir Etnologie*, Vol. 17, 1994, pp. 62-66.

Foster, W.: "The Acquisition of St. Helena", *The English Historical Review*, Vol. 34, No. 135, July 1919, pp. 281-289.

Hatton, T.J. and J.G. Williamson: "What Drove the Mass Migrations from Europe in the Late Nineteenth Century?", *Population and Development Review*, Vol. 20, No. 3, September 1994, pp. 532-559.

Harris, K.L.: "Paper trail: Chasing the Chinese in the Cape (1904-1933)", *Kronos*, Vol. 40, No. 1, November 2014, pp. 133-153.

Heese, H.F. "Familiegeskiedenis van 'n Paarlse familie", *Kronos*, Vol. 2, 1980, pp. 11-16.

Hoerder, D.: "From Immigration to Migration Systems: New Concepts in Migration History", *OAH Magazine of History*, Vol. 14, No. 1, 1999, pp. 267-287.

Levitt, P.: "You Know, Abraham Was Really the First Immigrant", *The International Migration Review*, Vol. 37, No. 3, 2003, pp. 846-873.

Martin, P. & G. Zürcher: "Managing Migration: The Global Challenge", *Population Bulletin*, Vol. 63, No. 1, 2008, pp. 1-24.

Massey, D. and R.M. Zenteno: "The Dynamics of Mass Migration", *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, Vol. 96, No. 9, 27 April 1999, pp. 5328-5335.

McAleer, J.: "Looking east: St Helena, the South Atlantic and Britain's Indian Ocean World", *Atlantic Studies*, Vol. 14, No.1, 2016, pp. 78-98.

O'Donnell, M.J.: "A Doctor for the People. Dr Ian Shine", *Wirebird. The Journal of the Friends of St Helena*, No. 46, 2017, pp. 4-12.

Saunders, C.: "Between slavery and freedom: The importation of Prize Negroes to the Cape in the aftermath of emancipation", *Kronos*, Vol. 9, 1984, pp. 36-43.

Saunders, C.: "Liberated Africans in the Cape Colony in the first half of the Nineteenth Century", *The International Journal of African Historical Studies*, Vol. 18, 1985, pp. 222- 239.

Schulenburg, A.H.: "Philip Gosse and the Discovery of St. Helena", *Notes and Queries*, Vol. 45, No. 4, 1998, pp. 476-478.

Schulenburg, A.H.: "St Helena: British Local History in the Context of Empire", *The Local Historian*, Vol. 28, No. 2, 1998, pp. 108-122.

Seglow, J.: "The Ethics of Immigration", *Political Studies Review*, Vol. 3, No. 3, 2005, pp. 317-344.

Shell, R. and S.E. Hudson: "Introduction to S.E. Hudson's Slaves", *Kronos*, Vol. 9, 1984, pp. 44-70.

Stephen, R.: "Extract from Around the Atlantic", *Wirebird. The Journal of the Friends of St. Helena*, No. 46, 2017, pp. 47-87.

Stone, J.: "The Migrant Factor in a Plural Society: A South African Case Study", *The International Migration Review*, Vol. 9, Spring 1975, pp. 15-28.

Trapido, S.: "The Origins of the Cape Franchise Qualifications of 1853", *The Journal of African History*, Vol. 5, No. 1, 1964, pp. 37-54.

Van der Merwe, F.J.G.: "n Verkenning van die vryetydsbesteding onder die Maleise slawe aan die Kaap", *Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis* 11 (2), November 1997, pp. 23-29.

Watson, R.L.: "Prize Negroes and the Development of Racial Attitudes in the Cape Colony", *South African Historical Journal*, 2000, pp. 138-162.

Yon, D.A.: "Race-Making/Race-Mixing: St. Helena and the South Atlantic World", *Social Dynamics*, Vol. 33, No. 2, 2007, pp. 7-8.

1.3 MA- verhandelinge en PhD-proefskrifte

Alam, F.: "Social Relations and Migration. A Study of Postwar Migration. With particular reference to migration from Bangladesh to Britain", Unpublished PhD dissertation, University of Birmingham, Birmingham, May 1995.

Bilgili, Ö.: "Simultaneity in transnational migration research: Links between migrants' host and home country orientation", Unpublished PhD dissertation, University of Maastricht, Maastricht, November 2014.

Damon, E.D.: "n Genealogiese analise van die Cyster-familie van Pniel: Hulle bydrae tot die ontwikkeling van 'n sendingdorp en 'n geslote gemeenskap in Suid-Afrika", Ongepubliseerde PhD-proefskrif, Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, 2019.

Drus, E.: "The political career of Saul Solomon member of the Cape Legislative Assembly from 1854-1883", Unpublished PhD dissertation, University of Cape Town, Cape Town, 1939.

Fourie, J.: "An inquiry into the nature, causes and distribution of wealth in the Cape Colony, 1652-1795", Unpublished PhD dissertation, University of Utrecht, Utrecht, 2012.

Heese, H.F.: "Genealogie as hulpwetenskap van geskiedenis met verwysing na die Boeretydperk in Angola 1881-1928", Ongepubliseerde MA-verhandeling, Universiteit van Kaapstad, Kaapstad, 1974.

Hendricks, S.: "A biographical study of a vanished community: South End Port Elizabeth", Unpublished PhD dissertation, Stellenbosch University, Stellenbosch, 2012.

Hunt, N.T.: "A clearance, network and hopeful sojourners: The Scotch in Jamaica, 1746-1807", Unpublished PhD dissertation, York University, Toronto, n.d.

Iannini, C.: "Contracted Chattel: Indentured and Apprenticed Labor in Cape Town, 1808-1840", Unpublished MA dissertation, University of Cape Town, Cape Town, August 1995.

Meltzer, J.L.: "The growth of Cape Town commerce and the role of John Fairbairn's *Advertiser* 1835-1849", Unpublished MA dissertation, University of Cape Town, Cape Town, 1989.

Miceli, S. R.: "A Dissertation Entitled Industrialization and Immigration: Labor at the River's Bend", Unpublished PhD dissertation, University of Toledo, Toledo, May 2009.

Parker, C.: "An Island Between Multiple Migrations and the Repertoires of a St. Helenian Identity", Unpublished PhD dissertation, University of Warwick, Warwick, 2012.

Pessina, M.: "Labour, Environment and Empire in the South Atlantic (1780-1860)", Unpublished PhD dissertation, The University of Trento, Trento, 2015.

Ross, G.L.D.: "The interactive role of transportation and the economy of Namaqualand", Unpublished PhD dissertation, Stellenbosch University, Stellenbosch, 1998.

Samuels, D.: "Cape-Helena. An exploration of nostalgia and identity through the Cape Town - St. Helena migration nexus", Unpublished MA dissertation, University of the Western Cape, Bellville, September 2018.

Savia, R. D.: "Migration of Canadian and South African knowledge workers", Unpublished MA dissertation, North West University, Potchefstroom, 2011.

Schulenburg, A.H.: "Transient observations. The textualizing of St Helena through five hundred years of colonial discourse", Unpublished PhD dissertation, University of St. Andrews, St. Andrews, 1999.

Smalberger, J.M.: "Aspects of the history of copper mining in Namaqualand". Unpublished MA thesis, University of Cape Town, Cape Town, 1969.

Stander, O.P.J.: "Die voorkoms van wit armoede in Oudshoorn tussen 1914 en 1937", Ongepubliseerde PhD-proefskrif, Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, 2017.

Swiegers, G.M.: "Britain and the labour question in South Africa: The interaction of state, capital, labour and colonial power 1867-1910", Unpublished PhD dissertation, University of the Free State, Bloemfontein, July 2014.

Wehrmeyer, H. W.: "Duitse immigrasie na Suid-Afrika ná 1945: 'n Transnasionale geskiedenis, met die fokus op Wolfgang Wehrmeyer 1933-2008", Ongepubliseerde MA-verhandeling, Noordwes Universiteit, Potchefstroom, 2016.

Wood, E.: "'n Genealogiese analise van 'n enkele familie as verteenwoordiging van 'n kultuurgroep: 'n Ondersoek na nuwe perspektiewe", Ongepubliseerde PhD-proefskrif, Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, 2019.

Worden, N.A.: "Rural Slavery in the Western Districts of Cape Colony during the Eighteenth Century", Unpublished PhD dissertation, University of Cambridge, Cambridge, 1982.

Xiao, X.: “Comparing Free Chinese immigration to South Africa in the 20th century: Survival and Opportunity”, Unpublished MA dissertation, University of Cape Town, Cape Town, 2016.

1.4 Referate

Boswell, C.: “Addressing the causes of migratory and refugee movements: The role of the European Union”, Working Paper No. 73, Institute for Peace Research and Security Policy, University of Hamburg, Hamburg, December 2002, pp. 1-27.

Lüthi, B.: “Migration and Migration History”, Zentrum Für Zeithistorische Forschung Potsdam, Berlin, 6 July 2018, pp. 1-37.

Martins, I.: “An act for the abolition of the slave trade: The effects of an import ban on Cape Colony slaveholders”, A paper delivered for the African Economic History Network, Lund University, Lund, 2019.

McKeown, A.: “Global Migration and Regionalization 1840-1940”, Paper for Conference on Mapping Global Inequalities, Santa Cruz, 2007.

Vertovec, S.: “Transnational Networks and Skilled Labour Migration”, Paper at the Ladenburger Diskurs Migration Conference, Gottlieb Daimler- und Karl Benz-Stiftung, Ladenburg, 14-15 February 2002, pp. 1-15.

Yon, D.A.: “The St. Helena/South African connection: First thoughts on the making of the South Atlantic”, University of Cape Town Seminar, Cape Town, 30 May 2001.

2. STAATSPUBLIKASIES

2.1 Suid-Afrikaanse- en Britse staatspublikasies

Cape of Good Hope Department of Prime Minister. Report of Commissioners appointed to enquire into mineral resources of Namaqualand, with a view of consideration by government of advisability of taking over Port Nolloth-O'okiep Railway, Vol. 1, Cape Times Ltd., Cape Town, 1980.

Cape of Good Hope Legislature Council and Government Session 1891, 1906, 1907 and 1908.

Gallwey, H.L.: *Colonial Report for St. Helena, No. 392, Report for 1902*, Darling & Son, Ltd., London, August 1903.

Gallwey, H.L.: *Colonial Report for St. Helena, No. 420, Report for 1903*, Darling & Son, Ltd., London, July 1904.

Gallwey, H.L.: *Colonial Report for St. Helena, No. 448, Report for 1904*, Darling & Son, Ltd., London, July 1905.

Gallwey, H.L.: *Colonial Report for St. Helena, No. 486, Report for 1905*, Darling & Son, Ltd., London, 8 March, 1906.

Gallwey, H.L.: *Colonial Report for St. Helena, No. 526, Report for 1906*, Darling & Son, Ltd., London, June 1907.

Gallwey, H.L.: *Colonial Report for St. Helena, No. 560, Report for 1907*, Darling & Son, Ltd., London, 13 March 1908.

Gallwey, H.L.: *Colonial Report for St. Helena, No. 597, Report for 1908*, 9 March 1909.

Gassner, B.: "*The Cape of Good Hope Government Gazette*", Vol. XX11, No. 1096, 12 January 1827.

Grey-Wilson, W.: *Colonial Report for St. Helena, No. 26, Report for 1890*, Darling & Son Ltd., London, July 1891.

Grey-Wilson, W.: *Colonial Report for St. Helena, No. 63, Report for 1891*, Darling & Son Ltd., London, August 1892.

Grey-Wilson, W.: *Her Majesty's Colonial Possessions, No. 58, St. Helena, Report on the Blue Book for 1888*, Eyre and Spottiswoode, Ltd., London, 1889.

House of Lords (HL), *Debates, St. Helena Garrison*, Vol. 156 cc1447-50, 10 May 1906, p. 1447.

House of Commons (HC), *Debates, Zulu chiefs at St. Helena*, Vol. 175 cc667-8, 05 June 1907, p. 667.

HC, *Debates, Treatment of Zulu prisoners at St. Helena*, Vol. 178 cc911-3, 18 July 1907, p. 911.

HC, *Debates, St. Helena police*, Vol. 178 c1139, 22 July 1907, p. 1139.

HC, *Debates, St. Helena fortifications*, 22 July 1907, Vol. 178 c1139, p. 1139.

HC, *Debates, St. Helena farmer's troubles*, Vol. 178 cc1139-40, 22 July 1907, p. 1139.

HC, *Debates, St. Helena magistrate's salary*, Vol. 178 c1140, 22 July 1907, p. 1140.

HC, *Debates, St. Helena natives and the Transvaal mines*, Vol. 178, c1168, 22 July 1907, p. 1168.

HC, Debates, St. Helena Flax Industry, Vol. 184 cc630-1, 18 February 1908, p. 630.

HC, Debates, Emigration from St. Helena, Vol. 184 cc632-3, 18 February 1908, p. 632.

Janisch, H.R.: *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. St. Helena*, Report for 1872, No. 18, 17 March 1873.

Janisch, H.R.: *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. Report for St. Helena*, No. 12, Report for 1873, February 1874.

Janisch, H.R.: *Colonial Report for St. Helena*, Report for 1881, 6 March 1882.

Janisch, H.R.: *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. St. Helena*, Report for 1881, No. 21, 6 March 1882.

Patey, C.G.: *Papers related to Her Majesty's Colonial Possessions. Colonial Report for St. Helena*, No. 13, Report for 1871, Darling & Son, Ltd., London, 1872.

Ross, P.: *Reports exhibiting the past and present, St. Helena*, No. 20, Report for 1849, 6 June 1850.

Sterndale, R.A.: *Colonial Report for St. Helena*, No. 265, Report for 1898, Darling & Son, Ltd., London, August 1899.

Sterndale, R.A.: *Colonial Report for 1900*, No. 323, Darling & Son Ltd., London, June 1901.

Sterndale, R.A.: *Colonial Report for St. Helena*, No. 265, Report for 1898, Darling & Son, Ltd., London, August 1899.

Sterndale, R.A.: *Colonial Report for St. Helena for 1900*, No. 323, Report for 1900, Darling & Son, Ltd., No. 323, Dublin, 1901.

Sterndale, R.A.: *Colonial Report for St. Helena*, No. 560, Report for 1907, Darling & Son, Ltd., London, June 1908.

Webley, L.: "Historical observations on the copper railway line between Rooiwinkel and Nababeep, Northern Cape", Assessment conducted under Section 38 (8) of the National Heritage Resources Act No. 25 of 1999, Archaeology and Heritage Specialists, May 2016.

Wilson, G.: *Colonial Report for St. Helena*, No. 63, Report for 1891, Darling & Son, Ltd., London, August 1899.

3. PERIODIEKE PUBLIKASIES

Beeld, 2020.

Cape Times, 1881-1908.

De Zuid-Afrikaan, 1838-1873.

Die Veepos, 2013.

Imvo Zabantsundu, 1892.

Mail and Guardian, 2007.

Rand Daily Mail, 1907 - 1908.

The Bulawayo Chronicle, 1907-1908.

The Cape Daily Telegraph, 1907.

The Cape Town Mercantile Advertiser, 1870-1873.

The Cape Town Gazette and African Advertiser, 1828.

The East African Standard, Mombasa, 1907.

The Eastern Province Herald, 1854-1907.

The Friend of the Free State, 1871.

The Graham's Town Journal, 1873.

The Journal, 1838-1908.

The Lagos Standard, 1907.

The Mercantile Advertiser, 1854.

The Natal Witness, 1870-1885.

The Mercantile Advertiser, 1854.

The Port Elizabeth Telegraph, 1881-1891.

The Port Elizabeth Telegraph and Eastern Province Standard, 1882.

4. INTERNETBRONNE

Adamson, F.B.: "Crossing Borders: International Migration and National Security", *International Security*, Vol. 31, No.1, 2006, pp. 164-199, <http://www.jstor.org/stable/4137542> [Besoek op 08.08.2018].

Allen, P.: "Charles Llewellyn - An early D'Oliveira. A brief biography of Charles Bennett Llewellyn", *The Cricketer*, February 1976, n.p., <http://www.espnricinfo.com/cricketer/content/story/139324.html> [Besoek op 22.02.2020].

Allen, M.R.: "Joseph Solomon", Geni World Family Tree, n.p., <https://www.geni.com/people/Joseph-Solomon/6000000012995318814> [Besoek op 14.07.2020].

Allen, R.B.: "Slavery and the Slave Trades in the Indian Ocean and Arab Worlds: Global Connections and Disconnections", Yale University, New Haven, Connecticut, November 2008, pp. 1-28, <http://www.yale.edu/glc/indian-ocean/allen.pdf> [Besoek op 16.05. 2019].

Amersfoort Legacy: "History of education in South Africa", n.p., <https://www.sahistory.org.za/article/amersfoort-legacy-history-education-south-africa> [Besoek op 17.03.2020].

Anglo Boer War (1899-1902): "The ones who stays", n.p., <https://www.geni.com/projects/Anglo-Boere-Oorlog-Boer-War-1899-1902-POW-Saint-Helena/14301> [Besoek op 14.04.2009].

Anon.: "Cape Town Cricket Club", n.p., <http://www.ctcc.co.za/about-ctcc/> [Besoek op 28.04.2020].

Anon.: "Industries. Is the economy stupid", n.p., <http://sainthelena.island.info/industries.htm> [Besoek op 31.10.2019].

Anon.: "History of KwaZulu-Natal", n.p., <https://www.kzn.co.za/2.Fact-File-History-KwaZulu-Natal.htm> [Besoek op 24.02.2020].

Anon.: "Paper delivered at the International Organization for Migration (IOM)", Intersessional workshop on migration and transnationalism, Geneva, 9-10 March 2010, n.p., <https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/migration> [Besoek op 15.04.2019].

Archaeologists unearth slave burial ground on the island of St. Helena, ScienceDaily, n.p., www.sciencedaily.com/releases/2012/03/120308101621.htm [Besoek op 08.03.2012].

Bain, M.: "Solomon Family of South Africa", 2014, n.p., <http://www.bainhouse.uk/pdfs/solomon.pdf> [Besoek op 13.07.2020].

Bauböck, R.: "Towards a Political Theory of Migrant Transnationalism", *The International Migration Review*, Vol. 37, No. 3, 2003, pp. 699-723, <https://www.jstor.org/stable/30037754> [Besoek op 03.06.2019].

Bloemraad, I.: "Who Claims Dual Citizenship? The Limits of Post nationalism, the Possibilities of Transnationalism, and the Persistence of Traditional Citizenship", *The International Migration Review*, Vol. 38, No. 2, 2004, pp. 388-426, <https://www.jstor.org/stable/27645383> [Besoek op 04.06.2019].

Blumenstock, J., Chi, G. and X. Tan: "Migration and the Value of Social Networks", University of California, Berkeley, 6 September 2018, pp. 1-88, http://www.jblumenstock.com/files/papers/migration_networks.pdf [Besoek op 18.10.2019].

Bruce, C.W.: Census of the Island of St. Helena in 1901, Government Printing Office, Jamestown, 1901, p. 1, <https://www.sainthelena.gov.sh/wp-content/uploads/2018/07/Census-1901.pdf> [Besoek op 15.1.2019].

Camissa People Cape, "Slavery Indigene Heritage. The Saints in our Heritage", n.p., <https://camissapeople.wordpress.com/2014/03/29/the-saints-in-our-heritage/> [Besoek op 19.10.2019].

Churches of St. Helena, <http://sainthelenaisland.info/churches.htm> [Besoek op 31.10.2019].

Cohn, R.L.: "The Transition from Sail to Steam in Immigration to the United States", *The Journal of Economic History*, Vol. 65, No. 2, June 2005, pp. 469-495, <http://www.jstor.com/stable/3875069> [Besoek op 27.06.2019].

Cole, N.L.: "Wat is die betekenis van akkulturasie?", n.p., <https://af.eferrit.com/wat-is-die-betekenis-van-akkulturasie/> [Besoek op 31.07.2020].

Concordia, n.p., <https://www.sahistory.org.za/place/concordia> [Besoek op 11.07.2020].

Dhupelia-Mesthrie, U.: "False Fathers and False Sons: Immigration Officials in Cape Town, Documents and Verifying Minor Sons from India in the First Half of the Twentieth Century", *Kronos*, Vol. 40, No. 1, November 2014, pp. 99-132, <http://dx.doi.org/10.1080/03057070.2016.1168626> [Besoek op 29.04.2019].

Dinizulu ka Cetswayo (1890-1897), n.p., <http://sainthelenaisland.info/exiles.htm> [Besoek op 22.06.2020].

Districts of St. Helena,
https://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Helena#/media/File:Districts_of_St_Helena.svg
[Besoek op 14.12.2020].

Dolfen, S. and G. Genicot: "What Do Networks Do? The Role of Networks on Migration and Coyote Use", *Review of Development Economics*, Georgetown University, Georgetown, July 2009, pp. 1-20, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1467-9361.2010.00557.x> [Besoek op 19.10.2019].

Dubey, S. and V. Mallah: "Migration: The accuses and effects", *The Business & Management Review*, Vol. 5, No. 4, January 2015, pp. 228-232, <https://pdfs.semanticscholar.org/c406/8d658b873a5e5073913527736c4b0864a5cb.pdf> [Besoek op 27.03.2019].

Durie, B.: "What Is Genealogy? Philosophy, Education, Motivations and Future Prospects", *Genealogy*, 10 January 2017, pp. 1-7, <https://www.mdpi.com/2313-5778/1/1/4/htm> [Besoek op 13.05.2020].

Education. The three "R"s, n.p., <http://sainthelenaisland.info/education.htm> [Besoek op 11.04.2019].

Ehrlich, M.A.: *Encyclopedia of the Jewish Diaspora: Origins, Experiences, and Culture*, Vol. 2, Emerald Group Publishing Limited, Santa Barbara, <https://www.scribd.com/document/245769511/M-Avrum-Ehrlich-Encyclopedia-of-the-Jewish-Diaspora-Origins-Experiences-And-Culture-2008> [Besoek op 06.06.2020].

Etherington, N.: "African Economic Experiments in Colonial Natal 1845-1880", *African Economic History*, No. 5, 1978, pp. 1-15, <https://www.jstor.org/stable/3601437> [Besoek op 21.02.2020].

"FAK bevorder studie van stambome", *Beeld*, 05 Mei 2020, n.p., <https://www.netwerk24.com/ZA/Beels/Metro-Gauteng/fak-bevorder-studie-van-stambome-20200204> [Besoek op 12.07.2020].

Families in British India Society (fibis), https://search.fibis.org/frontis/bin/aps_browse_sources.php?mode=browse_datas_et&id=1762&s_id=997&sort=0&st=0&np=24&tn=713 [Besoek op verskeie datums gedurende 2019 en 2020].

Faist, T.: "Transnationalization in international migration: Implications for the study of citizenship and culture", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 23, No. 2, March 2000,

pp. 189-222, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/014198700329024> [Besoek op 27.05.2019].

Glover, B.: "The Evolution of Cable & wireless. History of the Atlantic Cable & Undersea Communications from the first submarine cable of 1850 to the worldwide fibre optic network", n.p., <http://atlantic-cable.com//CableCos/CandW/Eastern/> [Besoek op 18.10.2019].

Gonzalez, J.F.: "Prize Negroes in Cape Town and the Atlantic abolitionism", n.p., <http://dhsouthafrica.leadr.msu.edu/research-papers/prize-negroes-in-cape-town-and-the-atlantic-abolitionism-4/> [Besoek op 05.03.2020].

Gwaindepi, A. and K. Siebrits: "The Cape Colony (1854-1910)", Department of Economics, Stellenbosch University, Stellenbosch, February 2010, pp. 1-32, [https://www.google.com/search?q=jstor+Abel+Gwaindepi+and+Krige+Siebrits%2C+The+Cape+Colony+\(1854-1910\)%2C&rlz=1C1GCEV_en&oq=js&aqs=chrome.0.69i59j69i57j69i59j69i60l5.13950j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=jstor+Abel+Gwaindepi+and+Krige+Siebrits%2C+The+Cape+Colony+(1854-1910)%2C&rlz=1C1GCEV_en&oq=js&aqs=chrome.0.69i59j69i57j69i59j69i60l5.13950j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8) [Besoek op 15.11.2019].

Harries, P.: "Labour migration from the Delagoabaai Bay hinterland to South Africa: 1852-1895", n.p., https://sas-space.sas.ac.uk/4045/1/Patrick_Harries [Besoek op 27.04.2020].

Hoerder, D.: "Transformations over Time or Sudden Change: Historical Perspectives on Mass Migrations and Human Lives", *Comparative Population Studies – Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft*, Vol. 37, 2012, pp. 213-228, https://pdfs.semanticscholar.org/d5f3/8a1e49ca03d5d08bc0b4ae6ab47729bf0e22.pdf?_ga=2.101546497.1258615622.1580114397-1566772517.1580114397 [Besoek op 24.06.2019].

House of names. Lebreton History, Family Crest & Coats of Arms, n.p., <https://www.houseofnames.com/lebreton-family-rest#:~:text=Lebreton%20is%20a%20name%20of,province%20of%20Brettagne%20or%20Brittany>. [Besoek op 07.07.2020].

Ikuteyijo, L.: "Why young Nigerians risk illegal migration to find their Eldorado", The Conversation, Obafemi Awolowo University, 21 January 2020, n.p., <http://www.myza.co.za/why-young-nigerians-risk-illegal-migration-to-find-their-eldorado-the-conversation/> [Besoek op 27.01.2020].

Ilboudo-Nébié, E.: "Burkina Faso study shows link between land degradation and migration", The Conversation, Postdoctoral research scientist, Columbia University, n.p., <https://theconversation.com/burkina-faso-study-shows-link-between-land-degradation-and-migration-130006> [Besoek op 27.01.2020].

“Industries. Is the economy stupid”, n.p., <http://sainthelenaisland.info/industries.htm> [Besoek op 31.10.2019].

Kitching, G.C.: “A handbook and gazetteer of the island of St Helena including a short history of the island under the Crown 1834-1902”, pp. 1-128, <https://sainthelenaisland.info/kitching1947.pdf> [Besoek op 20.11.2018].

Koegas wreedhede, n.p., <http://gesellig.co.za/t/25998-Koegas-Wreedhede/> [Besoek op 20.07.2020].

Le Breton surname distribution map, n.p., <https://forebears.io/surnames/le-breton> [Besoek op 07.07.2020].

Lee, E.S.: “A Theory of Migration”, *Population Association of America*, Vol. 3, No. 1, 1966, pp. 47-57, <https://www.jstor.org/stable/2060063> [Besoek op 27.03.2019].

Lester, A.: “British Settlers in Early Nineteenth-Century South Africa”, *The Royal Geographical Society*, Vol. 23, No. 4, 1998, pp. 515-531, <https://www.jstor.org/stable/623179> [Besoek op 24.05.2020].

Levitt, P. and B.N. Jaworsky: “Transnational migration studies: Past developments and future trends”, *The Annual Review of Sociology*, 2007, pp. 129-156, <http://soc.annualreviews.org> [Besoek op 07.05.2019].

Llewellyn, C.B.: “Sport and Race in Colonial Natal. South Africa’s First Black Test Cricketer”, pp. 29-30, <https://www.natalia.org.za/Files/32/Natalia%2032%20pp%2019-35%20C.pdf> [Besoek op 22.02.2020].

Lucas, R.B.E.: “International migration in developing economies: An overview”, KNOMAD conference on Internal Migration and Urbanization held on 30 April-1 May 2014, Dhaka, Bangladesh, May 2015, pp. 1-36, https://www.knomad.org/sites/default/files/2017-04/KNOMAD%20Working%20Paper%206_Lucas_Internal%20Migration.pdf [Besoek op 19.10.2019].

Lucassen, L.: “Migration and World History: Reaching a New Frontier”, *International Review of Social History*, Cambridge University Press, Cambridge, Vol. 52, No. 1, April 2007, pp. 88-96, <https://www.jstor.org/stable/44583540> [Besoek op 24.06.2019].

Mabin, A.: “The Rise and Decline of Port Elizabeth, 1850-1900”, *The International Journal of African Historical Studies*, Vol. 19, No. 2, 1986, pp. 275-303, <https://www.jstor.org/stable/219429> [Besoek op 06.03.2020].

McKeown, A.: "Global Migration 1846-1940", *Journal of World History*, Vol. 15, No. 2, June 2004, pp. 154-189, <https://escholarship.org/uc/item/4t49t5zq> [Besoek op 27.03.2019].

McClelland, D.: "Port Elizabeth of Yore: The First Official South African Cricket Test", n.p., <http://thecasualobserver.co.za/port-elizabeth-yore-first-official-cricket-test/> [Besoek op 06.05.2019].

Mellis, J.C.: "The island of St. Helena" *Journal of the Royal Society of Arts*, Vol. 57, No. 2941, 2 April 1909, p. 408, <https://www.jstor.org/stable/41338674> [Besoek op 10.07.2019].

Mendelssohn, S.: "Jewish pioneers of South Africa", *Jewish Historical Society of England*, Vol. 7, 1911-1914, pp. 180-205, <https://www.jstor.org/stable/29777667> [Besoek op 13.05.2020].

Monthly Consular and Trade Reports, Vol. 4, U.S. Government Printing Office, 31 December 1880, https://books.google.co.za/books/about/Monthly_Consular_and_Trade_Reports.html?id=9VxJAAAAMAAJ&redir_esc=y [Besoek op 13.07.2020].

Morris, D.: "A report upon the present position and prospects of the agricultural resources of the island of St. Helena. Foreign and Commonwealth Office Collection", 1884, pp. 1-35, <https://www.jstor.org/stable/60231898> [Besoek op 01.09.2020].

Morton, W.J.: "The South African Diamond Fields, and a Journey to the Mines", *American Geographical Society*, Vol. 9, 1877, pp. 66-83, <https://www.jstor.org/stable/196558> [Besoek op 10.12.2018].

Munro, K.: "Travelling to South Africa via the Union Castle Line", 9 March 2019, n.p., <http://www.theheritageportal.co.za/article/travelling-south-africa-union-castle-line> [Besoek op 16.03.2020].

Nauright, J.: "Cornish Miners and the Witwatersrand Gold Mines in South Africa, c. 1890-1904", *Researchgate*, January 2004, pp. 1-22, <https://www.researchgate.net/publication/285584537> [Besoek op 14.05.2020].

Passengers per schooner, Ocean Ranger from St Helena. Arrived at Natal 5 May 1874, n.p., <https://molegenealogy.blogspot.com/2018/04/passengers-to-natal-per-ocean-ranger.html> [Besoek op 03.04.2019].

Penguin Random House, "Launch of 'Too Black to Wear Whites' by Jonty Winch and Richard Parry", 30 January 2020, n.p., <https://www.timeslive.co.za/sunday-times/books/events/2020-01-30-launch-of-too-black-to-wear-whites-by-jonty-winch-and-richard-parry-on-february-5/> [Besoek op 04.02.2020].

Portes, A.: "Conclusion: Towards a new world. The origins and effects of transnational activities", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 22, No. 2, March 1999, pp. 463-477, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/014198799329567> [Besoek op 28.05.2019].

Portes, A. and J. Borocz: "Contemporary Immigration: Theoretical Perspectives on its Determinants and Modes of Incorporation", *International Migration Review*, Vol. 23, No. 3, pp. 606-630, <http://links.jstor.org/sici?sici=0197-9183%28198923%2923%3A3%3C606%3ACITPOI%3E2.0.CO%3B2-2> [Besoek op 30.09.2019]

Porter, A.: "Britain, the Cape Colony, and Natal, 1870-1914: Capital, Shipping, and the Imperial Connexion", *The Economic History Review*, Vol. 34, No. 4, November 1981, pp. 554-577, <https://www.jstor.org/stable/2595590> [Besoek op 21.02.2020].

Preston-Whyte, E.: "Are White South Africans afraid to trace their ancestors?", *Theoria*, Berghan Books, New York, No. 59, October 1982, pp. 21-38, <http://www.jstor.com/stable/41801693> [Besoek op 07.08.2020].

Provincial Secretary, "The Anglican Church of Southern Africa", n.p., <https://www.anglicancommunion.org/structures/member-churches/member-church.aspx?church=southern-africa> [Besoek op 02.05.2020].

Readex, Newspaper Archives of various African newspapers. Division of Newsbank, <https://infoweb-newsbank-com.ez.sun.ac.za/apps/readex/advanced?p=WHNPX&f=advanced> [Besoek vanaf September 2019 tot Augustus 2020].

Richardson, P.: "The Natal Sugar Industry, 1849-1905: An Interpretative Essay", *The Journal of African History*, Vol. 23, No. 4, 1982, pp. 515-527, <https://www.jstor.org/stable/182039> [Besoek op 21.02.2020].

Rochlin, S.A.: "Nathaniel Isaacs and Natal", *Jewish Historical Society of England*, Vol. 13, 1932-1935, pp. 247-270, <https://www.jstor.org/stable/29777811> [Besoek op 30.07.2019].

Ross, R.: "The Rise of the Cape Gentry", *Journal of Southern African Studies*, Vol. 9, Taylor & Francis Ltd., No. 2, April 1983, pp. 193-217, <https://www.jstor.org/stable/2636300> [Besoek op 15.11.2019].

Ross, R.: "The Occupations of Slaves in Eighteenth Century Cape Town", CORE, Milton Keynes, pp. 1-14, <https://core.ac.uk/download/pdf/15592106.pdf> [Besoek op 15.11.2019].

Rystad, G.: "Immigration History and the Future of International Migration", *The International Migration Review*, Vol. 26, No. 4, 1992, pp. 1167-1199, <https://www.jstor.org/stable/2546879> [Besoek op 08.08.2018].

Schulenburg, A.H.: "The Local Historian", *Journal of the British Association for Local History*, Vol. 28, No. 2, May 1998, pp. 108-122, <https://www.balh.org.uk/publication-tlh-the-local-historian-volume-28-number-2-may-1998> [Besoek op 08.04.2019].

Science Daily, "Archaeologists unearth slave burial ground on the island of St. Helena", University of Bristol, 08 March 2012, n.p., www.sciencedaily.com/releases/2012/03/120308101621.htm [Besoek op 20.08.2016].

Slater, H.: "Land, Labour and Capital in Natal: The Natal Land and Colonisation Company 1860-1948", *The Journal of African History*, Vol. 16, No. 2, 1975, pp. 257-283, <https://www.jstor.org/stable/180815> [Besoek op 21.02.2020].

Solomon, S.: "Cape Colonial Politician", n.p., <https://peoplepill.com/people/saul-solomon-2/> [Besoek op 20.07.2020].

Spencer, S.O.: "Acceptance Speech", n.p., <http://shelaghspencer.com/acceptance-speech/> [Besoek op 07.10.2019].

St. Helena National Trust Education Packs, "Island Prisoners, Boers 1900-1902", pp. 1-36, <http://sainthelena-island.info/boerprisonersnationaltrust.pdf> [Besoek op 17.05.2020].

St. Helena info, "Boer prisoners. Home from home?", n.p., <http://sainthelena-island.info/boerprisoners.htm> [Besoek op 14.04.2009].

St. Helena info, "Dinizulu ka Cetswayo (1890-1897)", n.p., <http://sainthelena-island.info/exiles.htm> [Besoek op 18.02.2018].

St. Helena info, "Exiles. Not all our visitors wanted to be here", n.p., <http://sainthelena-island.info/exiles.htm> [Besoek op 22.03.2018].

St. Helena info, "Famous Exiles", n.p., <https://sthelena-island.info/famous-exiles/> [Besoek op 18.07.2020].

St. Helena Island Info, "25 historical events related to this page", n.p., <http://sainthelena-island.info/escape.htm> [Besoek op 29.04.2020].

Stern, P.J.: "Politics and Ideology in the Early East India Company State: The Case of St Helena, 1673-1709", *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, Vol. 35, 2007, pp. 1-23, <https://doi.org/10.1080/03086530601143362> [Besoek op 29.07.2019].

Swanson, M.W.: "The Asiatic Menace: Creating Segregation in Durban, 1870-1900", *The International Journal of African Historical Studies*, Vol. 16, No. 3, 1983, pp. 401-421, <http://www.jstor.org/stable/218743> [Besoek op 16.04.2011].

Swartz, R. and J. Wassermann: "Britishness, Colonial Governance and Education: St Helenian Children in Colonial Natal in the 1870s", *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, Vol. 44, No. 6, 2016, pp. 881-899, <http://dx.doi.org/10.1080/03086534.2016.1227032> [Besoek op 28.03.2017].

The Blue Book, The Annual Colonial Report, "Historical events", n.p., <http://sainthelena.island.info/escape.htm> [Besoek op 08.11.2017].

The Olive Schreiner Letters Online, n.p., <https://www.oliveschreiner.org/vre?view=personae&entry=247> [Besoek op 06.06.2020].

The Saints in our heritage, n.p., <https://camissapeople.wordpress.com/2014/03/29/the-saints-in-our-heritage/> [Besoek op 19.10.2019].

Thirty Years' War, A&E Television Networks, 9 November 2009, n.p., <https://www.history.com/topics/reformation/thirty-years-war> [Besoek op 03.10.2019].

Trapido, S.: "Introduction to imperialism, settler identities and colonial capitalism: The hundred year origins of the 1899 South African War", pp. 45-75, http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0018-229X2008000100006 [Besoek op 12.04.2019].

The Saints in our heritage, n.p., <https://camissapeople.wordpress.com/2014/03/29/the-saints-in-our-heritage/> [Besoek op 19.10.2019].

Thomas, M. & H. Thompson: "Empire and Globalisation: From 'High Imperialism' to Decolonisation", *The International History Review*, Vol. 36, No. 1, pp. 142-170, 2014, <https://doi.org/10.1080/07075332.2013.828643> [Besoek op 02.01.2021].

Turner, J.: "Government by the people for the people", n.p., <http://sainthelena.island.info/government.htm> [Besoek op 31.10.2019].

Valesco, M. and H. Schroeder: "The genetic origins of Saint Helena's liberated Africans", October 2019, pp. 1-16, <http://dx.doi.org/10.1101/787515> [Besoek op 08.02.2020].

Van Heyningen, E.B.: "The Social Evil in the Cape Colony 1868-1902: Prostitution and the Contagious Diseases Acts", *Journal of Southern African Studies*, Taylor & Francis Ltd., Vol. 10, No. 2, April 1984, pp. 170-197, <https://www.jstor.org/stable/2636870> [Besoek op 13.05.2020].

Van Niekerk, J.P.: "The role of the Vice-Admiralty Court at St. Helena in the abolition of the Atlantic slave trade: A preliminary investigation (Part 1)", 2009, pp. 70-111, <https://www.yumpu.com/en/document/view/51791707/the-role-of-the-vice-admiralty-court-at-st-helena-in-the-abolition-of-the-> [Besoek op 01.05.2020].

Velazquez, F.C.: "Approaches to the study of international migration", Facultad de Economia, Universidad Autonoma de Baja, Tijuana, 2000, pp. 137-168, <http://www.scielo.org.mx/pdf/estfro/v1n1/v1n1a4.pdf> [Besoek op 28.05.2019].

"Visiting the island princess", *Mail and Guardian*, 27 August 2007, n.p., <https://mg.co.za/article/2007-08-27-visiting-the-island-princess/> [Besoek op 23.04.2020].

Winchester, S.: "Outposts: Journeys to the Surviving Relics of the British Empire", HarperCollins e-books, New York, 2009, n.p., <https://www.harpercollins.com/products/outposts-simon-winchester?variant=32207417409570> [Besoek op 21.12.2020].

Wilson, H.E.: "Railway development in colonial Natal", Railway History Society KZN, 6 April 2018, n.p., <http://sanationalsociety.co.za/railway-development-in-colonial-natal/> [Besoek op 08.05.2020].

Wood, E.: "Genealogiese terme", n.p., <https://lists.rootsweb.com/hyperkitty/list/buitenposten.rootsweb.com/thread/6824966/> [Besoek op 08.02.2020].

Zhou, P.: "Forced, Reluctant, and Voluntary Migration", n.p., <https://www.thoughtco.com/voluntary-migration-definition-1435455> [Besoek op 24.02.2020].

B. ONGEPUBLISEERDE ARGIVALE BRONNE

1. DIE PROVINSIALE ARGIEF (WES-KAAPSE ARGIEF EN REKORDDIENS – WKARD)

1.1 Blou Boeke (CD)

Blue Books, Cape of Good Hope, Legislature Council, 1857 and 1877.

Blue Book, Cape of Good Hope Legislative Council", Vol. 1, Wyman and Sons Ltd., Cape Town, 1877.

The Cape of Good Government Gazette, 6 January 1860.

1.2 Cape Colony (CC)

CC, 3/8/2, Lists of passengers per various ships July 1881- September 1882, 9 August 1881.

CC, 3/8/2, Lists of passengers per various ships July 1881- September 1882.

CC, 3/8/2, Lists of passengers per various ships July 1881- September 1882.

CC, 3/8/3, Lists of passengers per various ships from 1883-1884.

1.3 Cape Colony Publications (CCP)

CCP, 9/21, Railways, Tramways, Statistical Register of Cape Colony for 1906.

CCP, 9/21, Cape Colony Publications, Statistical Register of Cape Colony for 1906, pp. 250-255.

CCP, 10/22, Localities of the copper and coal mines and gold diggings: the annual output of copper and coal since 1905, No. 12.

CCP, 8/1/56, *The Cape of Good Hope Government Gazette*, 6 January 1859, No. 3.

CCP, 8/1/56, Statement of the number and Description of Immigrants forwarded from Port Elizabeth to the inland Districts from 7th July 1858 to 7th December 1859, No. 3.

1.4 Colonial Office (CO)

Archives of the Colonial Office (CO), Registers of ships' arrivals, Volumes 40 – 184, 1806-1913.

1.5 Immigration Agent of Cape Town (IAC)

IAC, 24, Archives of the Immigration Agent of Cape Town, 24, *Government Notice. Immigration No. 6, Colonial Office*, Cape of Good Hope, 3 December 1857.

IAC, 24, List of natives shipped per S.S. Namaqua for Cape C. Mining Co Ltd., 22 October 1884.

IAC, 24, Men for Cape Copper Mines", 20 October 1884.

1.6 Port Captain's Register of arrivals of ships in Table Bay (PC)

PC, 3/9, Port Captain's Register of arrivals of ships in Table Bay, 1879-1882.

PC, 3, January 1882-1888.

1.7 Public Works Departement (PWD)

PWD, 2/404, Applications: Government Aided Immigration.

1.8 School Government and Education (SGE)

SGE, School Government and Education, 1/719, Letter of G.J. van Zyl to Department of Education, 20 April 1908.

1.9 Springbok Korrespondensie (SBK)

SBK, 1/1/2, Queen vs. Matthew Richards, Case No. 137, 31 Julie 1876.

SBK, 1/1/2, Thomas Carstens en Simon Jones vs. George Corker et al., 24 August 1876.

SBK, 1/1/9, Queen vs. Robert Henry, 22 Feb. 1894.

SBK, 1/1/9, Queen vs. Robert Henry, Case No. 48, 22 February 1894.

SBK, 1/1/14, Queen vs. Joe Thomson, Case No. 101, 2 April 1895.

SBK, 1/1/12, Queen vs. Matthew Richards, Case No. 326, 1 November 1895.

SBK, 1/1/14, Queen vs. William Joseph Richards, Case No. 37, 30 January 1896.

SBK, 1/1/14, Queen vs. Joe Thomson, 2 April 1896.

2. ANCESTORS, FAMILYSEARCH EN GENI.COM AANLYNREKORDS

Aangifte van 'n sterfgeval, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-95FW-3NQ?i=19&cc=1779109&personaUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3A4RBS-MX3Z> [Besoek op 30.06.2020].

Birth records in South Africa, n.p., <https://www.ancestors.co.za/birth-records-south-africa/> [Besoek op 20.07.2020].

Michael Roy Allen, "Isabella Solomon", n.p., <https://www.geni.com/people/Henry-Solomon/6000000003612790046> [Besoek op 02.03.2020].

Solomon, Benjamin, n.p., <https://www.geni.com/people/Benjamin-Solomon/60000000027342932818> [Besoek op 02.03.2020].

Solomon Edward, n.p., <https://www.geni.com/people/Rev-Edward-Solomon/6000000003605023091> [Besoek op 02.03.2020].

Solomon, George Thompson, n.p., <https://www.geni.com/people/George-Solomon/6000000003612913244> [Besoek op 15.11.2019].

Solomon Margaret Stuart Scott, n.p., <https://www.geni.com/people/Margaret-Solomon/6000000003612915258> [Besoek op 02.03.2019].

Solomon William Ewart Gladstone, n.p., <https://www.geni.com/people/Gladstone-Solomon/6000000003612756797> [Besoek op 15.11.2019].

South African Records of the Master of the High Court (SARMH), Sterfrekord, 1834-1989, No. 31439, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C91Q-N9XM-K?cc=2517051> [Besoek op 26.10.2019].

Sterfrekord van Emily Elizabeth du Plooy, No. 2202/81, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CS37-S3DN-R?i=2048&cc=2520237> [Besoek op 22.05.2020].

Sterfrekord, Saul Solomon, FamilySearch, No. 99/561, 25 November 1892, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CSQ8-W94J-7?i=100&cat=331262> [Besoek op 16.07.2020].

Sterfrekord, Hannah Solomon, FamilySearch, No. 8579, 11 April 1861, n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CSQF-D9TS-V?i=1789&cc=2517051> [Besoek op 29.07.2020].

Sterfrekord van William Francis du Plooy, <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CS3W-R5RN?i=2247&cc=2520237&personaUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AQPJG-BG6R> [Besoek op 12.06.2020].

Testament van Georgiana Margaret Solomon, Hooggeregshof van die Kaapprovinsie 1834-1989, <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C91W-RSKR-9?i=230&cc=2517051> [Besoek op 22.03.2020].

3. DIE GENEALOGIESE INSTITUUT VAN SUID-AFRIKA (GISA)

Anon.: "St. Helena. Ons buur-eiland", *Lantern. Tydskrif vir Kennis en Kultuur*, Jaargang XI, Volume XI, No. 2, September-Desember 1961.

Bull, E.: *Aided immigration from Britain to South Africa 1857-1867*, Genealogiese Instituut van Suid-Afrika, Wellington, 1991.

Capensis, Nuusbrief van die tak Wes-Kaap Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, 3/97 September 1997.

Du Preez, M.H.C.: "Die eerste Christen Bruin-gesinne van Piketberg", *Familia*, 30 (2), 1993, pp. 41-48.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang 19 (4), 1982, pp. 92-94.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang XX/1983.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang XXVI/1989, No. 2.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang XXIX/1992, No. 1.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang 32, 1992, No. 1 & 2.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang XIX/1992, No. 4.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang XXX/1993, No. 3 and 4.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang 31, 1994, No. 4.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang 37, Vol. 37, No. 2, 2000, No. 1.

Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika, Jaargang 36, 1999, No.3, Jaargang 41, 2004, No. 1.

General Directory and guide-book to the Cape of Good Hope and its dependencies, as well as Natal, Free State and Transvaal, 1800.

Huisman, H.C.: *Historical Society of Port Elizabeth*, Port Elizabeth, July 1985.

Kykies in die verlede, 'n Kwartaallikse Uitgawe van die Historiese Vereniging van Port Elizabeth, Desember 1980-Julie 1985.

Lantern, Tydskrif vir kennis en kultuur, Jaargang XI, Vol. XI, No. 2, September-Desember 1961.

Lantern, Tydskrif vir kennis en kultuur, Jaargang 10, Vol. 10, No. 1, Julie-September 1960.

Morgenrood, P.: "A Sawyer family at Mowbray", *Familia*, Jaargang XXX, No. 3 and 4, 1993, p. 76.

Snell, G.: "My grandmother was a saint", *Familia*, 36 (3), 1999, pp. 117-122.

Snell, G.: "The Saint's come marching in: My ancestors the Knipes of St. Helena", *Familia*, Jaargang 37/2000, No. 2, 2000, pp. 69-81.

Snell, G.: "The Sampsons of St. Helena, Rosebank and Wynberg", *Familia, Kwartaalblad van die Genealogiese Genootskap van Suid-Afrika*, Jaargang XXIX/1992, No.1, pp. 13-20.

4. UNIVERSITEIT STELLENBOSCH BIBLIOTEEK (USB)

USB, Blue Books, Cape of Good Hope, Legislature Council, Papers printed by order of the Legislative Council and Government Sessions, Cape of Good Hope, Legislature Council, 1857-1906.

USB, Blue Book, Cape of Good Hope, Legislative Council and Government Session, "Report to the Government Actuary upon Friendly Societies 1890, Vol. 1, W.A. Richards & Sons, Cape Town, 1891.

USB, British Parliamentary Papers (hierna BPP.), *Correspondence related to the Slave Trade 1842*, Vol. XLIV, No. 3, Irish University Press, Shannon, 1971.

USB, BPP, *Correspondence related to slave trade. Slave Trade 89*, Irish University Press, Newbridge, 1969.

USB, BPP, *Correspondence related to the Slave Trade, Slave Trade 21*, Vol. XLIV, 1842.

USB, House of Commons (HC), Debates, Vol. 184, cc632-3 632, 18 February 1908.

USB, HC, Debates, Vol. 184, cc630-1, 18 February 1908.

USB, HC, Debates, Vol. 178, cc1349-501349, 23 July 1907.

USB, HC, Debates, Vol. 175, c1222, 11 June 1907.

USB, HC, Debates, Vol 174, cc786-787, 14 May 1907.

USB, HC, Debates, Vol 171, c1801, 27 March 1907.

USB, HC, Debates, Vol. 45, c1537, 08 February 1897.

USB, HC, Debates, Vol. 12, cc1232, 18 May 1893.

USB, HL, (Hansard Lords) Debates, Vol 156, cc1447-50, 10 May 1906.

USB, *Imperial Blue Books relating to South Africa*, Volumes 1 - 3, 40 - 42, 45, 49, 54 and 56-57, 1847-1906.

USB, Parliamentary debates of the British parliament (hierna PD), Vol. 169-178.

USB, PD, Fourth Series, Second Session of the Twenty-Eighth Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Ireland, Tuesday 12-26 February 1907, Vol. CLXIX, Wyman and Son's Ltd., London, 1907.

5. KERKARGIEWE

5.1 Argief van die Anglikaanse Kerk, Kaapstad Afdeling (AKK)

AKK, Doop-, Huwelik- en Sterfregister vir St. Phillips, Wynberg, 1832-1849.

AKK, Doop-en Huweliksregisters vir die Gemeente van St. George, Kaapstad Afdeling, 1863-1908.

AKK, Doop-en Huweliksregisters vir die Gemeente van St. Barnabas, Kaapstad Afdeling, 1849-1908.

AKK, Doop-en Huweliksregisters vir die Gemeente van St. Paul, Kaapstad Afdeling, 1849-1908.

AKK, Doop-en Huweliksregisters vir die Gemeente van St. Marks, Kaapstad Afdeling, 1849-1908.

AKK, Doop-en Huweliksregisters vir die Gemeente van All Saints, Kaapstad Afdeling, 1849-1908.

AKK, Doop-en Huweliksregisters vir die Gemeente van St. Peter, Kaapstad Afdeling, 1849-1908.

AKK, Doop-en Huweliksregisters vir die Gemeente van St. James, Kaapstad Afdeling, 1849-1908.

AKK, Doop-en Huweliksregisters vir die Gemeente van St. John The Evangelist, Kaapstad Afdeling, 1849-1908.

AKK, Doop-en Huweliksregisters vir die Gemeente van St. Phillips, Kaapstad Afdeling, 1849-1908.

AKK, Huweliksregister in die Gemeente van St. John in Kaapstad, Kaapse Afdeling, 1850-1902, Vol. 2, No. 234.

AKK, Huweliksregister vir die Gemeente van St. John in Kaapstad, Kaapse Afdeling, 1850-1902, Vol. 2.

AKK, Doopregister vir die Gemeente van St. John in Wynberg, Kaapse Afdeling, 1896-1919.

5.2 Argief van die Anglikaanse Kerk, Namakwaland Afdeling (AKN)

AKN, Doopregister van die Gemeente van St. Augustine's in Okiep, Namakwaland Afdeling, Augustus 1891- Mei 1922.

AKN, Doopregister van die Gemeente van Port Nolloth (St. Andrews vanaf Mei 1875), Namakwaland Afdeling, Desember 1874 - Julie 1900.

AKN, Doopregister van die Gemeente van Namakwaland, Namakwaland Afdeling, Desember 1882 - Augustus 1891.

AKN, Doopregister van die Gemeente van St. Augustine's in Okiep, Namakwaland Afdeling, Desember 1882 - Augustus 1891.

AKN, Doopregister van die Gemeente van Namakwaland, Namakwaland Afdeling, Junie 1878 - Desember 1882.

AKN, Doopregister van die Gemeente van St. Augustine's in Okiep, Namakwaland Afdeling, Junie 1875 - Mei 1880.

AKN, Doopregister van die Gemeente van St. Augustine's in Okiep, Namakwaland Afdeling, Augustus 1863 - Mei 1878.

AKN, Huweliksregisters vir die Gemeente van St. Augustine's in Okiep, Namakwaland Afdeling, Mei 1904 - April 1962.

AKN, Huweliksregisters vir die Gemeente van St. Augustine's in Okiep, Namakwaland Afdeling, November 1883 - April 1904.

AKN, Huweliksregister van die Gemeente van St. Andrews in Port Nolloth, Namakwaland Afdeling, Julie 1878 - Desember 1904.

AKN, Huweliksregister vir die Gemeentes van Anenous, Bowesdorp, Buffelsrivier, Concordia, Hondeklipbaai, Nababeep, Okiep, Port Nolloth, Spektakel en Springbok, Namakwaland Afdeling, Oktober 1863 - November 1883.

AKN, Sterfregister van die Gemeente van St. Andrews in Port Nolloth, Namakwaland Afdeling, Julie 1905 - November 1944.

5.3 Argief van die Anglikaanse Kerk, Transvaal (AKT)

AKT, (Anglikaanse Kerkargief Transvaal), Gemeente van St. Peters, Klerksdorp, Transvaal Afdeling, <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GT7B-95L2?i=90&cc=1468076> [Besoek op 15.06.2020].

5.4 Argief van die Anglikaanse Kerk, St. Helena Afdeling (AKSH)

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, November 1936 - Augustus 1957.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. John's, St. Helena Afdeling, Mei 1929 - Junie 1947.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Junie 1925 - Julie 1943.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Mei 1912 - Februarie 1938.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, November 1897 - Januarie 1936.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. John's, St. Helena Afdeling, Desember 1883 - Maart 1929.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Junie 1903 - April 1925.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Mei 1862 - Mei 1912.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Helena Garrison, St. Helena Afdeling, Maart 1868 - Julie 1905.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, November 1883 - Mei 1903.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, Februarie 1862 - Oktober 1897.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. John's, St. Helena Afdeling, Januarie 1862 - Junie 1884.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Junie 1849 - November 1883.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Helena Garrison, St. Helena Afdeling, Maart 1859 - Maart 1868.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Mei 1849 - April 1862.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Junie 1844 - Mei 1849.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Augustus 1840 - Mei 1849.

AKSH, Doopregister vir die Gemeente van die Town Church, St. Helena Afdeling, 1847.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Mei 1833 - Junie 1844.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Januarie 1835 - Augustus 1840.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Mei 1830 - Desember 1834.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Januarie 1820 - November 1831.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Oktober 1821 - Mei 1828.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Januarie 1808 - Desember 1819.

AKSH, Doopregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Augustus 1680 - Desember 1807.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, Januarie 1911 - April 1974.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Februarie 1911 - Desember 1944.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Junie 1849 - Julie 1939.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. John's, St. Helena Afdeling, Mei 1904 - Februarie 1939.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Julie 1849 - Februarie 1911.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, Maart 1862 - Maart 1910.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. John's, St. Helena Afdeling, November 1881 - Desember 1903.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Desember 1844 - Mei 1849.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Julie 1842 - Junie 1849.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, April 1832 - Desember 1844.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Desember 1837 - Junie 1842.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Junie 1830 - Desember 1837.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Januarie 1820 - April 1832.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Februarie 1680 - Desember 1819.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. Matthews, St. Helena Afdeling, Oktober 1927 - September 1988.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, September 1896 - Desember 1914.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. Helena Garrison, St. Helena Afdeling, Maart 1868 - September 1905.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Helena Garrison, St. Helena Afdeling, Mei 1868 - September 1899.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Februarie 1879 - Junie 1896.

AKSH, Huweliksregister vir die gemeente van St. Helena Garrison, St. Helena Afdeling, Julie 1859 - Januarie 1868.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Julie 1842 - Mei 1849.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Augustus 1841 - Mei 1849.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, April 1839 - Junie 1842.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. Paul's, St. Helena Afdeling, Mei 1830 - Julie 1841.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Januarie 1832 - April 1839.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Januarie 1820 - Desember 1831.

AKSH, Sterfregister vir die gemeente van St. James, St. Helena Afdeling, Januarie 1808 - Desember 1819.

6. PERSOONLIKE ONDERHOUE

Benjamin, P.A.H. - J.S. Strauss, Vredenburg, Wes-Kaap, 01 Augustus 2019.

De Vries, A. - J.S. Strauss, Wellington, Wes-Kaap, 21 Januarie 2020.

Esterhuizen, G. - J.S. Strauss (Telefoniese gespek), Parow, 23 Februarie 2020.

Julius, A.H.F. - J.S. Strauss, Springbok, 17 Junie 2019.

Martin, M. - J.S. Strauss (Telefoniese gespek), Kaapstad, 7 Mei 2015.

Thomas, A. - J.S. Strauss, Concordia, 30 Julie 2017.

BYLAES**BYLAAG A****VRAELYS: AFSTAMMELINGE VAN ST. HELENA - IMMIGRANTE****1. PERSOONLIKE BESONDERHEDE**

1.1 Moet deur die onderhoudvoerder voltooi word.	
Naam van onderhoudvoerder	
Kontaknommer	
Datum van onderhoud	
Handtekening	

1.2 Moet deur die bronpersoon voltooi word.	
Naam van bronpersoon	
Kontaknommer	
Datum van onderhoud	
Handtekening	

2. TIPE ONDERHOUD

Dui die soort onderhoud met kruisie in die relevante blok aan.	
2.1 Mondelinge respons	2.2 Skriftelike respons
(Die onderhoud word persoonlik deur die onderhoudvoerder gevoer).	(Die bronpersoon voltooi die vraelys en stuur dit terug).
BLOK 2.1	BLOK 2.2

3. VRAELYS

No	VRAAG
3.1	Wat is die volle name van u voorsaat / voorsate?
3.2.	Het u enige foto's en/of dokumente van u voorsaat / voorsate?
3.3.	Wanneer en waar is hy / sy / hulle gebore?
3.4.	Wanneer en waar het hy / sy / hulle aan wal gekom?
3.5.	Wat was die skip / skepe se naam / name?
3.6.	Was hy / sy / hulle deel van 'n staatsondersteunde immigrasieskema?
3.7.	By watter plek het hy / sy / hulle gaan woon en werk?

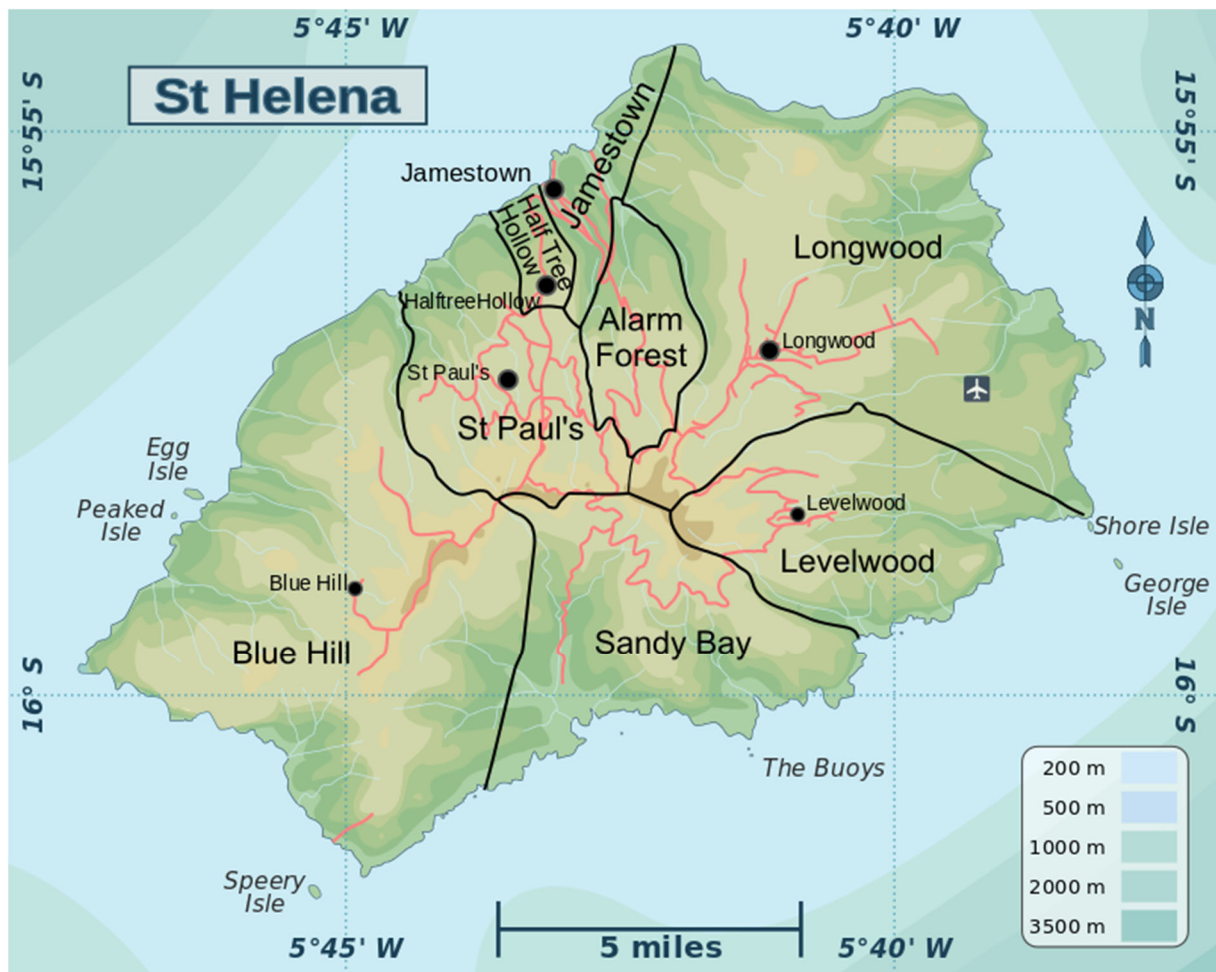

3.8.	Watter soort werk het hy / sy / hulle gedoen?
3.9.	Verduidelik hoe u voorsaat / voorsate by die plaaslike gemeenskap ingeskakel het? (Het hy / sy / hulle by die plaaslike kerk, sportspan, gemeenskaps-organisasie, ens. betrokke geraak?).
3.10.	Watter sosio-ekonomiese bydrae het u voorsaat / voorsate gemaak waar hy / sy / hulle gevestig het?

Baie dankie vir u deelname.
J.S. Strauss

BYLAAG B

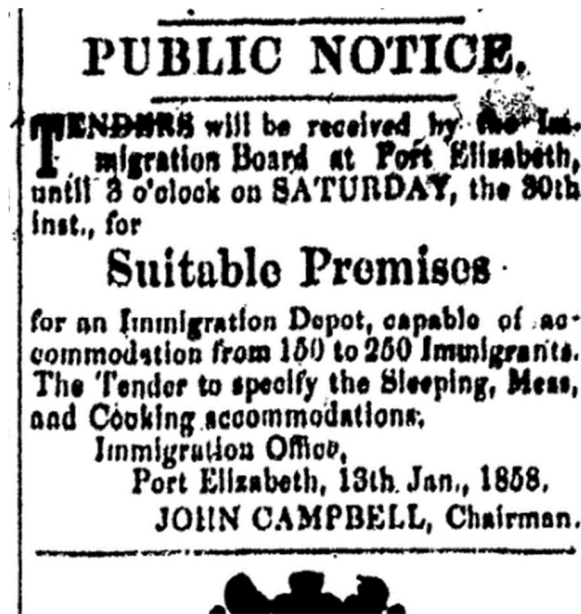
Kaart van St. Helena.

Districts of St. Helena, https://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Helena#/media/File:Districts_of_St_Helena.svg [Besoek op 14.12.2020].

BYLAAG C

Voorsiening van akkommodasie.

The Eastern Province Herald, "Suitable premises", 15 January 1858.

BYLAAG D

'n Vertaling van die passasierslys van die *Fairlie* wat in 1872 immigrante in Tafelbaai afgelaai het.

Die skip *Fairlie* het gister die volgende St. Helena-immigrante vanaf die eiland in Tafelbaai afgelaai: Mejj. M. Henry, F. Barron, L. Reynolds, J. en M. Sefton, S. Johnson, L. en S. Broadway, E. Grigaby, M. Wilson, R. en M. George, en H. Smith, Mnre. D. Roberts, W. Dickson, B. Wilson, J. Bagley, C. Pain, W. Scott, R. en W. Barron, P., E. en L. Joshua, H., M. en A. Johnson, R. John, G. Brown, C. Hoskins, B. en T. Sefton, R. Carsons, F.W. en W. Benjamin, W. Thompson, J.L. Bowers, H. Turin, R. Hoits, E. Crocker, M. Lenbott, G. George, Bateman en R. Broadway.

Die seilskip *Silver Cloud* word binnekort in Tafelbaai verwag met nog 'n vrag immigrante, naamlik Mnr. en Mev. Stevens, Mnr. en Mev. Stroud en vier kinders, mnr. en Mev. Wright en twee kinders, Mnr. en Mev. George en seun, Mev. Wright en drie kinders, Mev. Davids, Mnre. Holland, Osborne, George, Dickinson, Dove, A. Green, M. Green, R. Green, Walcott en Milford, Mev. Buchanan, Holland en seun, George, Spratt, George en Huntie. Vir Port Nolloth twintig arbeiders.

The Eastern Province Herald, "Emigrants from St. Helena", 25 June 1872, p. 2.

BYLAAG E

St. Helenas boord van die *Myria* in 1873.

Kaapstad – Eerwaarde Biskop Leonard, ses Susters van die Anglikaanse kerk en een diensmeisie, Mnr. Lippert, Mnr. Beneke, Mnr. Klisser, Mnr. Marting, Mnr. Levin, Mnr. en Mev. Rosenblatt en agt kinders, Mnr. en Mev. Fernburg, Mnr. Mitchell, Mnr. Woolf, Mnr. Lake, Mnr. Goldman, Mnr. Samuels, Mnr. Lawrence, Mnr. Friedlander, Mnr. Bovelmenger, Mnr. Wright, Me. Alexander, Mev. Rolf een kind en diensmeisie.

Port Nolloth – Mev. Whittern en ses kinders, Mev. Leo en ses kinders, Mev. Samuels en agt kinders, Mev. Thomas en sewe kinders, Mev. Stevens en dogter, Mev. J. London.

Durban – Mnr. Young, Mnr. Schreiber, Mnr. en Mev. Henry en ses kinders, Mnr. en Mev. Noyce en ses kinders, Mnr. en Mev. Newman en ses kinders, Mnr. en Mev. Whiteman en een kind, John Essex, N. Henry, Henry Alley, William Benjamin, Joseph Stevens, John Williams, Ann Hillman, Emma Bennet.

Algoabaai – Mnr. Yon, Mnr. Gambler, Mnr. Rosenberg, Eerwaarde J. Fitzhenry, Mnr. en Mev. Widekind, Eerwaarde Norton en twee Mejuffroue Norton, Mnr. en Mev. Page, Mnr. Taylor, Mev. Taylor.

Oos Londen – Mnr. Scully.

The Cape Mercantile Advertiser, "Shipping Intelligence", 15 September 1873, p. 3.

BYLAAG F

Op 28 Februarie 1882 het die *Grantully Castle* 40 St. Helenas na Kaapstad gebring.

Mejj. Wilson, Martha Thomas, John Leo, Elizabeth Sawyer, Elizabeth Francis, Robert Francis, John Maggot, William Samuel, John Bowers, Caroline Waterwitch, James Ellick, John Nelson, Charlotte Bennett, Mev. Haskias en vier kinders, Mev. Eliza Yon, Elizabeth Yon, Jane Yon, George Grace, J.T. Fowler, Ed Stevens, James Stevens, Richard Watson, Mev. Watson en drie kinders, L Hartwig, Emma Wells, Ann George, Louisa Samuel, May Moyce, James Millens, K Kennedy, Eliza Elley, L Lawrence, James Crowie.

WCARS, CC 3/8/2, 28 Februarie 1882, n.p.

BYLAAG G

Berig oor St. Helenas wat deur die Namaqua Copper Company aangestel is.

A Dividend of 55 Per Cent.

Prospects Limited.

(Reuter's Special Service).

London, May 22nd—The annual meeting of the Namaqua Copper Co., Ltd., was held to-day, Mr. E. J. Mirrielees presiding.

The accounts to December 31st showed a dividend of 55 per cent. for the year.

In submitting the report the Chairman stated that they had succeeded in obtaining natives from St. Helena to work on the mine, but that more labour was necessary.

The company's position was undoubtedly sound.

In reply to a shareholder who criticised the placing of £20,000 to the reserve fund, in view of the prosperous year, the Chairman stated that the mine had not been improving, and the Board saw only four years ahead. He thought, therefore, that the policy proposed was the wisest.

The shareholders endorsed the Board's action, and agreed to the report.

Speaking on the copper position, Mr. T. V. Anthony, one of the directors, said that it had been a year of extraordinary prosperity, owing to an increased demand chiefly due to the steady development of electricity, though the present high prices, he warned them, could not continue indefinitely.

A vote of thanks to the staff was agreed to.

BYLAAG H

St. Helena-immigrante vir Natal.

IMMIGRANTS
FROM
ST. HELENA.

THE Undersigned, having made arrangements with the Agents of the Union Steam Shipping Company (Limited) for the conveyance of Immigrants from St. Helena to Port Natal, are prepared to select, and enter into, service contracts with persons in St. Helena, of first-class character and attainments, for passage by every mail-steamer. The class of persons already introduced is the best guarantee for the *bona fides* of the scheme. The undersigned are also prepared to undertake the selection and forwarding of Emigrants under the Government assisted passage scheme.

Full particulars as to terms, &c., can be had on application to Mr. J. H. SPENCE, opposite the Natal Bank, or to the first undersigned.

W. H. FENTON, New Leeds,
A. T. YOUNG, St. Helena.

The Natal Witness, "Immigrants from St. Helena", 13 January 1874, p. 4.

BYLAAG I

'n Alfabetiese passasierslys vir St. Helena-immigrante wat op 5 Mei 1874 met die *Ocean Ranger* na Natal geëmigreer het. Die lys bevat die vanne, name en ouderdomme van die emigrante.

VAN	NAAM	OUDERDOM
Bagley	Benjamin	50
Benjamine	Ada	14
Benjamine	Alfred	11
Benjamine	Cornelius	8
Benjamine	Edith	4
Benjamine	Edward	6
Benjamine	Henry	5
Benjamine	Joanna	2
Benjamine	Louisa	16
Benjamine	Ruth	36
Benjamine	William	38
Benjamine	Baba sonder naam	6 maande

Bennett	Jane	13
Bennett	Martha	40
Bennett	Sarah	24
Bowers	Ellen	20
Bowers	McLaren	23
Bruce	Charles	18
Bruce	Ellen	16
Burwick	Eliza	30
Crowie	Eliza	9
Crowie	Emma	?
Crowie	John	11
Crowie	Joseph	13
Crowie	Louisa	38
Crowie	Margaret	15
Crowie	Martha	9
Crowie	Samuel	40
Crowie	William	7
Dawson	Albert	12
Dawson	Isabella	32
Delany	Mary	32
Dickinson	Walter	17
Ellis	Charles Edward	14
Ellis	Ellen	30
Ellis	Elizabeth Jane	16
Ellis	John	3
Ellis	Lena	4
Ellis	Thomas	42
Ellis	Thomas	Baba
Ford	Ellen	30
George	Mary	16
George	Louisa	18
George	Ann	22
George	Rose	30
George	Thomas	25
Hamilton	David	14
Hamilton	Eliza	33
Hamilton	Matilda	33
Hastie	Margaret	37
Henry	Elizabeth	17
Henry	Sarah	14
Hoyles	James F	19
John	Sarah	25
Jonas	Sarah	18
Judd	Charles	13
Judd	Jane	36
Knipe	William	20
Leo	Elizabeth	18
London (or Loudon)	Martha	24
Maggot	Caroline	27
Mason	Richard	19
Mittens	Elizabeth	50
Payne	Elizabeth	14
Payne	Hannah	46
Phillips	Harriet	19

Peters	Emily	19
Powell	Albert	5
Powell	Ernest	3
Powell	Jemima	8
Powell	Sarah	27
Powell	William Henry	30
Rich	Ann	30
Richards	Matilda	18
Singer	Elizabeth	22
Smith	Abraham	1
Smith	Elizabeth	33
Smith	Hester	8
Smith	John	32
Smith	John	10
Smith	Joseph	12
Smith	Walter	3
Smith	William	5
Thomas	Elizabeth	17
Williams	Sarah	12
Yon	Sarah	20
TOTAAL		86

St. Helena-immigrante wat op 5 Mei 1874 met die *Ocean Ranger* na Natal geëmigreer het, n.p., <https://molegenealogy.blogspot.com/2018/04/passengers-to-natal-per-ocean-ranger.html> [Besoek 19.04.2108].

BYLAAG J

Pietermaritzburg-sensus vir Januarie 1876 met St. Helena-immigrante.

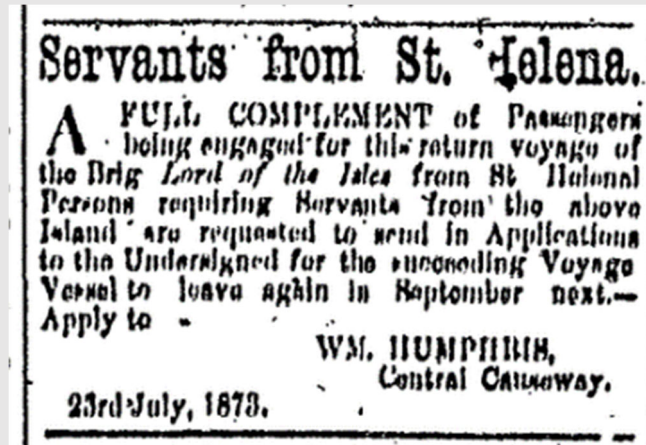
THE CENSUS RETURNS.			
From a census just made, it appears that the population of Maritzburg is gradually increasing. The following returns have been made by Mr. J. Killeck. It will be seen that the population has now reached 7467 compared with 4864 in 1873.			
CENSUS, JANUARY, 1876.			
	Males.	Females.	Grand Tot.
Whites ...	2240	2050	4290
Mounted Police...	23	—	23
Coolies ...	119	131	250
Kafirs ...	2282	217	2499
St. Helenas ...	32	36	68
Hottentots ...	27	47	74
Chinese ...	53	—	53
Togt Natives ...	210	—	210
	4986	2481	7467

The Natal Witness, "The census returns", 8 February 1876, p. 3.

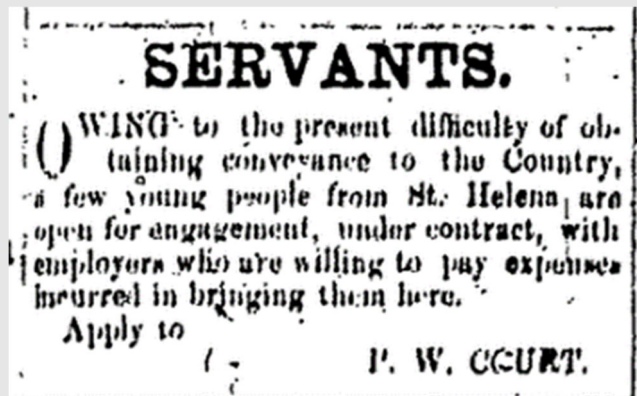

BYLAAG K

Werk word vir St. Helenas in koerante adverteer.

Arbeiders vanaf St. Helena in 1873.

The Cape Mercantile Advertiser, "Servants from St. Helena", 4 August 1873, p. 2.

Jeugdiges van St. Helena gereed vir kontrakte in Suid-Afrika.

The Eastern Province Herald, "Servants", 19 September 1873, p. 1.

Werk vir 'n St. Helena.

Wanted;

A ST. HELENA or COOLIE WAITER
for an HOTEL. Apply by letter to
30anx. "N.Z." "Witness" Office.

The Natal Witness, "Wanted", 25 February 1879, p. 4.

St. Helena-arbeid benodig.

TRUSTWORTHY St. Helena or Cape
Woman wanted as Nurse-Help; re-
ferences wanted; £2 per month, all
found.—Apply sharp to Mrs. Joubert,
Box 186, Petchegstroom. 5101

Rand Daily Mail, "Trustworthy", 11 October 1907, p. 3.

BYLAAG L

Die sterfregister bevat St. Helena vanne, name, woonplekke, begrafnisse en ouderdomme van St. Helenas aan die Weskus.

Bladsy	Inskrywing	Van	Naam	Plek / adres	Wanneer begrawe	Ouderdom
1	6	Daniels	Adolphus	Humpnoye	20.10.1861	Baba
1	7	Boys	Elizabeth	Steenberg Cove	13.05.1862	45 jaar
2.	10	Philips	Paul	Small Paternoster	28.08.1862	11 dae
3	18	Anderson	John	Steenberg Cove	20.08.1863	55 jaar
3	21	Vaughn	John	Great Paternoster	29 Mei 1864	44 jaar
4	28	Samson	Elizabeth	St Helena Bay	27.10.1864	60 jaar
5	37	Sales	Helena	St Helena Bay	20.03.1865	3 jaar
5	40	Sampson	Georgina	St Helena Bay	27.04.1865	1 jaar en 4 maande
6	41	Johnstone	Maria Elizabeth	Bergrivier	12.05.1865	6 jaar
6	48	Lawrence	Rachel	St Helena Bay	10.09.1865	2 dae
7	51	Stevens	Mark Derrick	St Helena Bay	8.10.1865	15 maande
7	56	Mc Donald	Elizabeth Mary	St Helena Bay	4.01.1866	11 maande

8	61	Philips	K Henry	St Helena Bay	29 Januarie 1866	1 en halwe maand
11	81	Stevens	Johanna	Steenberg's Cove	15.12.1868	3 jaar
11	84	Lawrence	Amelia	Steenberg's Cove	2.01.1869	5 jaar
11	86	Brooks	Dorothea Isabella	Britannia Bay	14.02.1869	10 en halwe maand
12	93	Alexander	Carolina Georgena	Steenberg's Cove	1.08.1869	?
14	111	Stevens	William Johannes	Steenberg's Cove	24.01.1871	5 maande
15	116	Kearns	Christofel	St Helena Bay	14.07.1871	48 jaar
15	120	Alexander	John Friederic	Steenberg's Cove	12.11.1871	4 maande
16	121	Samson	Adonis Davis	Stompneusbaai	16.11.1871	2 jaar
17	129	Buzick	Nicholas Daniel	Steenberg Cove	28.11.1872	1 jaar en 3 maande
19	146	Solomons	Helena	Stompneusbaai	10.05.1873	1 maand en 13 dae
19	148	Manuel	Josiah	Stompneusbaai	14.05.1873	4 maande 7 dae
19	149	Petersen	Frederic	Soldaten Post	31.05.1873	1 jaar en 1 maand
19	152	Manuel	Dorothea	Stompneusbaai	19.07.1873	?
20	153	Stevens	Helena Sophia	St Helenabaai	9.08.1873	63 jaar
20	159	Clark	Sophia	Britannia Bay	8.05.1874	40 jaar
21	161	Williams	Sylphia	Britannia Bay	3.07.1874	2 jaar en 6 maande
21	163	Petersen	Rachel	Steenberg Cove	30.07.1874	13 dae
22	169	Williams	Jeremias	St Helenabaai	17.12.1874	1 jaar en 14 dae
22	170	Solomons	Adam	St Helenabaai	2.01.1875	19 maande en 13 dae
22	174	Coraizin	Regina Johanna	St Helenabaai	6.03.1875	1 jaar en 6 maande
22	176	Petersen	Abraham	St Helenabaai	20.09.1875	3 weke
23	177	Williams	Christian	St Helenabaai	23.11.1875	77 jaar
23	178	Williams	Elizabeth	Stompneusbaai	27.11.1875	38 jaar
23	180	Thompson	Edward	Soldaten Post	15.01.1876	68 jaar
25	196	Williams	Catherina	Elandsloof	14.09.1876	2 jaar
26	206	Brooks	Lucy Maria	Stompneusbaai	27.04.1877	1 jaar 4 maande
28	222	Smith	Maria	Stompneusbaai	3.11.1877	5 jaar en 7 maande
28	224	Williams	Adolph	Stompneusbaai	22.11.1877	11 jaar
29	229	Williams	Elizabeth	Soldaten Post	9.02.1878	?
30	238	Daniels	Johanna Maria	Stompneusbaai	14.04.1879	4 maande
31	241	Brooks	William	Stompneusbaai	7.10.1879	45 jaar
31	242	Petersen	Amelia	Stompneusbaai	11.10.1879	6 maande
31	248	Andrews	Dorothea Johanna	Stompneusbaai	31.01.1880	1 jaar en 10 maande
32	259	Smith	Francis	Stompneusbaai	9.02.1880	1 jaar en 10 maande

34	271	Kearns	William Jacobus	Stompneusbaai	30.01.1881	9 maande
37	290	Williams	Johanna	Stompneusbaai	25.07.1881	8 jaar en 2 maande
39	306	Daniels	John William	Stompneusbaai	29.03.1882	1 maand en 6 dae
43	337	Samson	Nicholas	Stompneusbaai	21.07.1883	?
43	338	Williams	Frederick	Soldaten Post	28.06.1883	38 jaar
46	368	Solomons	Martha	Stompneusbaai	7.02.1885	75 jaar
47	372	Williams	Anna Johanna	Soldaten Post	21.05.1885	1 jaar en 1 maand
48	379	Solomon	Henry	Steenberg Cove	12.07.1885	29 jaar
50	394	Williams	Elizabeth	Stompneusbaai	19.01.1886	25 jaar
51	402	Smit	Sophia Gertruida Margaretha	Soldaten Post	20.04.1886	9 maande
51	404	Smith	Benjamin	Stompneusbaai	2.06.1886	?
52	409	Daniels	Maria Sophia	Stompneusbaai	5.10.1886	5 maande
52	413	Smith	Frank	Stompneusbaai	19.11.1886	58 jaar
54	425	Philips	Paul	Paternoster	11.07.1887	67 jaar
57	456	Buziek	Frederick	Stompneusbaai	22.04.1888	6 jaar
58	464	Busiek	Elizabeth	Stompneusbaai	14.01.1889	?
59	465	Daniels	Caroline Christine	Stompneusbaai	13.01.1889	6 maande
60	469	Kearns	Louisa Wilhelmina	Stompneusbaai	10.03.1890	?
62	489	Williams	Christine	Paternoster	21.12.1890	20 jaar
62	495	Williams	James John	Paternoster	16.07.1891	1 jaar 7 maande
63	539	Joshua	Wilhelmina Helena	Stompneusbaai	14.06.1893	13 jaar 10 maande
64	538	Daniels	Thomas Cornelius	Stompneusbaai	15.06.1893	8 dae
76	604	Solomon	Paul	Steenberg Cove	2.08.1898	22 jaar
76	605	Koraizin	Florintina Magdalena	Paternoster	5.12.1898	?
76	606	Daniels	Dinah Helena	Paternoster	22.12.1898	25 jaar en 5 maande
78	621	Salomon	Charles John Frederick	Steenberg's Cove	28.04.1900	4 maande

Sterfrekord van St. Christopher's kerk in Laaiplek, 1861-1900.

BYLAAG M

Inligting van St. Helenas in die doopregister van St. Augustine's Okiep vanaf 1891-1907. Dit bevat inligting soos dopelinge en hul ouers se name en vanne, geboorte- en doopdatums, asook beroepe van die dopelinge se vaders.

Doopregister van St. Augustine's Okiep, 1891-1907						
Bladsy no	Van	Naam	Ouers	Geboorte	Doop	Beroep van pa
1	Bennet	Lydia	John en Katriena	28 Maart 1891	23 Aug 1891	Myner in Okiep
4	Smith	Frederick Nicholas Andrew	Nicholas	13 Nov 1891	13 Des 1891	Verwer in Okiep
4	Phillips	Maria Louisa	Henry	11 Nov 1891	24 Jan 1892	Vormgieter in Okiep
5	Fowler	Minnie Mary Emily	Thomas	21 Maart 1892	20 Jan 1892	Enjin drywer in Okiep
5	Thomas	John Richard	John Richard	23 Jan 1892	25 Maart 1892	Stoker in Okiep
5	Isaac	Hendrik	Geen inskrywing	Ongeveer 25 jaar oud	26 Maart 1892	Werker in Okiep
6	Thomas	David Daniel	John	23 Feb 1892	3 April 1892	Skrynwerker in Okiep
11	Bowers	Emma	William	8 Mei 1892	3 Julie 1892	Smid in Okiep
13	Bennet	Elizabeth	Richard en Lydia	Ongeveer 6 maande	14 Aug 1892	Hospitaal-werker in Okiep
14	Brown	Johanna Wilhelmina	Jacob en Wilhelmina	29 Aug 1892	2 Okt 1892	Gewone arbeider in Okiep
16	Phillips	Sarah	Abraham en Sarah	1 Nov 1892	18 Des 1892	Gewone arbeider in Okiep
17	Henry	Eden	Eden en Eva	11 Nov 1892	12 Des 1892	Gewone arbeider in Okiep
22	Smith	William Henry	Nicholas en Mina	6 April 1893	7 Mei 1893	Gewone arbeider in Okiep
25	Bennet	John	John en Catherina	27 Julie 1893	7 Mei 1893	Gewone arbeider in Okiep
27	Townsend	Dorothy Charlotte	William Webster en Rhoda	26 Okt 1893	19 Nov 1893	Kassier in Okiep
27	Bowers	Benjamin William	William en Katriena	19 Sept 1893	19 Nov 1893	Gewone arbeider in Okiep
28	Solomon	James	James en Elizabeth	8 Des 1893	1 Jan 1894	Gewone arbeider in Okiep
29	Yon	Albert Thomas	Stephen en Margaret	15 Des 1893	4 Feb 1894	Smelter in Okiep
29	Loynes	Percy Albert	Alfred James en Louisa Wilhelmina	10 Des 1893	8 Feb 1894	Geen inskrywing
30	Thomas	Margaret Rebecca	John en Maria Margarita	19 Jan 1894	4 Maart 1894	Meulenaar Okiep
30	Richards	Katrina Johanna	Matthew en Leah	12 Nov 1893	7 Maart 1894	Myner in Okiep
30	Smith	Edgar	Charles en Sarah	4 Feb 1894	12 Maart 1894	Smelter in Okiep
32	Phillips	Harriet Charlotte	Henry en Sarah Elizabeth	12 Maart 1894	6 Mei 1894	Gewone arbeider in Okiep

35	Byrne	Anna	Geen inligting nie	Ongeveer 23 jaar oud	15 Julie 1894	Geen inskrywing
36	Chippendale	Alfred James	Willem A en Mary-Ann	17 Julie 1894	25 Julie 1894	Geen inskrywing
37	Harvey	Thomas	James en Sina	7 Mei 1894	19 Aug 1894	Myner in Okiep
41	Yon	Henry Matthew	William Archibald en Martha Ann	21 Nov 1894	6 Jan 1895	Gewone arbeider in Okiep
45	Smith	Mina Johanna	Nicholas en Minnie May	8 Maart 1895	7 April 1895	Gewone arbeider in Okiep
46	Phillips	David	Abraham en Sarah	2 April 1895	13 Mei 1895	Gewone arbeider in Okiep
48	Boyes	Annie	Geen inligting nie	Geen inligting nie	10 Junie 1895	Gewone arbeider in Okiep
50	Thomas	James William	John en Maria Magdalena	1 Junie 1895	7 Julie 1895	Skrynwerker in Okiep
56	Boyes	Feitjie	Geen inskrywing	Omtrent 80 jaar oud	30 Nov 1895	Geen inskrywing
56	Smith	Gladys May	Charles en Sarah Jane	18 Okt 1895	1 Des 1895	Smelter in Okiep
59	Phillips	Andrew Richard	Matthew en Johanna	6 Jan 1896	1 Maart 1896	Gewone arbeider in Okiep
63	Bayley	Maria Julia	Cornelius en Maria	26 April 1896	5 Mei 1896	Geen inligting nie
63	Bennet	G	John en Catherine	14 Mei 1896	14 Mei 1896	Gewone arbeider in Okiep
64	Brown	Gert	Geen inskrywing	Ongeveer 30	17 Mei 1896	Gewone arbeider in Okiep
70	Brown	Elizabeth Rosina	Gert en Rosa	Omtrent 3 jaar	15 Sept 1896	Gewone arbeider in Okiep
70	Brown	Anna Mayonet	Gert en Rosa	Geen inskrywing	15 Sept 1896	Plaatlêr in Rooiwinkel
77	Henry	Eva Magdalena	Eden en Eva	Junie 1897	Geen inskrywing	Gewone arbeider in Okiep
86	Smith	St John Richard	Nicholas en Minnie May	27 Junie 1897	15 Aug 1897	Gewone arbeider in Okiep
90	Richards	Frans Lewis	Maria Anna (buitegetelik)	1 Maart 1897	10 Nov 1897	Geen inskrywing
97	Thompson	Lorenz Sutcliffe	Charles Herbert en Annie Heather	24 April 1898	14 Junie 1898	Rekenmeester in Okiep
106	Carroll	John William	John en Lydia	22 Sept 1898	9 Nov 1898	Opsigter in Okiep
107	Carroll	Fredrika Elizabeth	Henry en Elizabeth	22 Sept 1898	12 Nov 1898	Messelaar in Okiep
110	Marcus	Martha	Andreas en Harriet	15 Mei 1894	11 Des 1898	Gewone arbeider in Okiep
110	Marcus	Susannah	Andreas en Harriet	19 April 1896	11 Des 1898	Gewone arbeider in Okiep
112	Phillips	Martha	Geen inskrywing	Omtrent 25 jaar	Geen inskrywing	Geen inskrywing
116	Phillips	John William	John en Martha	25 Feb 1899	19 Maart 1899	Gewone arbeider in Okiep
116	Thompson	G.E.	Allen Edward en Lucy Evangeline	10 Des 1899	25 Maart 1899	Rekenmeester in Okiep

118	Thomas	Alice Gertrude	Edward en Annie	6 April 1899	3 Mei 1899	? Port Nolloth
119	Smith	Mathilda Maud	Nicholas en Minnie May	14 April 1899	7 Mei 1899	Verwer in Okiep
120	Solomon	Susannah Magdalena	Benjamin en Maria	24 Feb 1899	25 Junie 1899	Gewone arbeider in Okiep
121	Dyer	William	William en Susannah	Omtrent 11 jaar oud	2 Julie 1899	Plaatlêr in Ratelpoort
121	Dyer	James	William en Susannah	Omtrent 14 jaar oud	2 Julie 1899	Plaatlêr in Ratelpoort
122	Thomas	Mary Ann	John en Maria	10 Junie 1899	10 Julie 1899	Skrynwerker in Claremont
123	Bagley	Frederick	Cornelius en Maria	2 Des 1898	23 Julie 1899	Geen inskrywing
124	Marcus	Henry	Andries en Margaret	Geen inskrywing	23 Julie 1899	Gewone arbeider in Okiep
125	Bowers	Hannah Louisa	William en Hannah	5 Aug 1899	6 Sept 1899	Smid in Okiep
127	Boyce	Johanna	John en Ellen	30 Junie 1899	17 Sept 1899	Gewone arbeider in Okiep
129	Bowers	Christina	William en Sophia	Geen inskrywing	5 Nov 1899	Gewone arbeider in Nababeep
134	Lavelot	Nicholas	Nicolaas en Jacoba	20 Des 1899	21 Jan 1900	Gewone arbeider in Okiep
138	Bennet	William Charles	John en Margaret	6 Jan 1900	4 Maart 1900	Gewone arbeider in Nababeep
139	Carroll	Henry Benjamin	Henry en Katrina	15 Feb 1900	1 April 1900	Gewone arbeider in Okiep
146	Carroll	David	John en Lydia	Geen inskrywing	13 Mei 1900	Opsigter in Okiep
148	Newman	Fredreca	John en Elizabeth	1894	24 Junie 1900	Polisie konstabel
148	Newman	Thomas	John en Elizabeth	1896	24 Junie 1900	Polisie konstabel
162	Phillips	Anna	John en Martha	6 Sept 1900	7 Okt 1900	Gewone arbeider in Okiep
164	Le Breton	Elizabeth Ellen	Henry en Hannah	Geen inskrywing	2 Des 1900	Klerk in Concordia
170	Phillips	Kathleen May	Sydney Francis en Ethel Mary	Geen inskrywing	17 Feb 1901	Kassier in Concordia
177	Bennet	Margaret	John en Margaret	10 Mei 1901	13 Junie 1901	Gewone arbeider in Nababeep
179	Markus	Violet Marian	Andries en Harriet	Geen inskrywing	27 Junie 1901	Gewone arbeider in Nababeep
180	Thomas	Julia Elizabeth Sarah	Geen inskrywing	8 Julie 1901	21 Julie 1901	Meulenaar Nababeep
182	Phillips	Charles	Jacobus en Maria	23 Mei 1901	4 Aug 1901	Gewone arbeider in Nababeep
190	Phillips	William	Henry en Isabella	16 Aug 1901	29 Sept 1901	Gewone arbeider in Okiep
195	Johnson	Maria	Hendrik en Anna	3 Nov 1901	1 Des 1901	Koetsier in Okiep
198	Solomon	Maria Sophia	Ben en Maria	20 Sept 1901	5 Des 1901	Gewone arbeider in Concordia
199	Dyer	Jacob	William en Susannah	5 Nov 1901	5 Jan 1902	Spanleier in Ratelpoort

203	Boyce	Susannah Rebecca	Jan en Maria	1896	13 Maart 1902	Gewone arbeider in Nababeep
205	Boyce	Margarita	John en Elizabeth	6 April 1902	23 Mei 1902	Gewone arbeider in Okiep
206	Le Breton	Thomas Henry	Henry en Anna	23 April 1902	8 Junie 1902	Gewone arbeider in Concordia
215	Boyce	Daniel	Jan en Maria	4 Sept 1902	13 Nov 1902	Gewone arbeider in Nababeep
217	Boyce	Elizabeth	Isaac en Sarah	1885	25 Des 1902	Gewone arbeider in Okiep
217	Boyce	Maria	Jantjie en Trooi	1870	25 Des 1870	Gewone arbeider in Okiep
225	Boyce	Frederick	John en Carolina	1 Nov 1902	15 Feb 1903	Stalkneg in Okiep
233	Boyce	Elizabeth Johanna	John en Elizabeth	24 Mei 1902	21 Junie 1903	Gewone arbeider in Okiep
233	Phillips	Ada Carolina	Henry en Sarah Elizabeth	15 Mei 1903	5 Julie 1903	Smid in Okiep
240	Smith	Ethel Maria	Nicolaas en Minnie	23 Julie 1903	30 Aug 1903	Verwer in Okiep
241	Adams	Daniel	August en Christina	1880	30 Aug 1903	Gewone arbeider in Okiep
250	Le Breton	Edward James	Henry en Hannah	20 Sept 1903	8 Nov 1903	Klerk in Concordia
250	Solomon	Margarita	Ben en Maria	7 Aug 1903	20 Nov 1903	Gewone arbeider in Okiep
256	James	Richard Leslie	Leopold en Rhoda Mary	27 Des 1903	14 Feb 1904	Passer in Okiep
261	Burrows	Lettice Phyllis	Joseph en Annie	20 Feb 1904	22 April 1904	Tekenaar in Okiep
264	Thomas	Clara Windly	Edward en Annie	28 April 1904	22 Mei 1904	Skrynwerker in Okiep
268	Boyce	Susannah	John en Carolina	26 Junie 1904	24 Julie 1904	Gewone arbeider in Okiep
268	Curnow	Alfred James	William en Rosina	25 Junie 1904	24 Julie 1904	Smid in Okiep
272	Wippenaar	Alice Johanna	Jacobus en Annie	7 Aug 1904	9 Okt 1904	Smid in Okiep
273	Wippenaar	Sophia Christiana	Jacobus en Maria	1 Aug 1904	16 Okt 1904	Stalkneg in Okiep
274	Phillips	Alan Francis	Sydney Francis en Ethel Mary	15 Sept 1904	20 Okt 1904	Bestuurder van Concordia-myn
277	Le Breton	Ellen Hannah	Henry en Hannah	15 Okt 1904	27 Nov 1904	Klerk in Concordia
278	Solomon	Benjamin	Benjamin en Maria	22 Nov 1904	11 Des 1904	Gewone arbeider in Okiep
282	Boyce	Elizabeth	January en Sophia	1892	25 Des 1904	Gewone arbeider in Okiep
296	Smith	William	William en Maria	9 Des 1904	31 Des 1904	Gewone arbeider in Okiep
299	Phillips	Carolus	Carolus en Elizabeth	31 Des	9 Feb 1905	Gewone arbeider in Nababeep
301	Bennet	Rosie	John en Margaret	22 Jan 1905	26 Feb 1905	Enjin drywer
303	Phillip	Abraham	Carolus en Elizabeth	1901	23 Maart 1905	Gewone arbeider in Okiep

305	Phillips	Henry	Henry en Isabella	21 Maart 1905	27 April 1905	Gewone arbeider in Nababeep
307	Cowan	Horatio Philip	Michael Waistell Wilmshurst en Myra Annie	10 April 1905	21 Mei 1905	Mediese praktisyn in Okiep
308	Bailey	Margaret	John en Anna	1830	5 Junie 1905	Geen inskrywing
310	Phillips	William	John en Martha	23 Mei 1905	13 Julie 1905	Gewone arbeider in Nababeep
310	Phillips	Martha	John en Martha	23 Mei 1905	13 Julie 1905	Gewone arbeider in Nababeep
310	Boyce	Frederick	Willem Zaterdag en Sarah	10 Aug 1904	13 Julie 1905	Gewone arbeider in Nababeep
311	Boyce	Annie	Willem Zaterdag en Sarah	1900 ?	13 Julie 1905	Gewone arbeider in Nababeep
311	Smith	Albert Victor	Nicolaas en Minnie	11 Mei 1905	26 Julie 1905	Verwer in Okiep
313	Thomas	Ernest	Nancy (net ma)	6 Aug 1905	13 Aug 1905	Gewone arbeider in Okiep
313	Thomas	Freda Elizabeth	Nancy (net ma)	18 Nov 1902	13 Aug 1905	Gewone arbeider in Okiep
319	Johnson	Louisa Jane	Alice (net ma)	26 Okt 1905	16 Nov 1905	Geen inskrywing
320	Brown	Frank Lional	Leonard en Maria	24 Sept 1905	26 Nov 1905	Winkel assistent in Concordia
322	Le Breton	Mary Hannah	Henry en Hannah	29 Nov 1905	31 Des 1905	Klerk in Concordia
325	Henry	Samuel James	Edward (Eden ?) en Eva	20 Nov 1905	11 Feb 1906	Gewone arbeider in Okiep
325	Henry	Dirk William	Eden en Eva	20 Nov 1905	11 Feb 1906	Gewone arbeider in Okiep
325	Boyce	Andreas	Fredricke	1903	5 Maart 1905	Geen inskrywing
326	Boyce	Simon	John en Elizabeth	11 Feb 1906	11 Maart 1906	Gewone arbeider in Okiep
327	Boyce	Magdalena	Margarita	24 Feb 1906	24 Maart 1906	Geen inskrywing
328	Pearce	Annie	Willem en Maria	7 Maart 1906	8 April 1906	Gewone arbeider in Okiep
335	Boyce	Troy	Anna	26 Mei 1906	11 Julie 1906	Huiswerker in Springbok
341	Boyce	Samuel	Jan en Maria	? Junie 1906	13 Sept 1906	Gewone arbeider in Nababeep
346	Isaac	Kaatje	Booi en Griet	? 1850	9 Nov 1906	Gewone arbeider in Okiep
348	Collins	Bessie	William en Anna	? 1881	11 Nov 1906	Myner in Okiep
348	Collins	Eliza	William en Anna	? 1894	11 Nov 1906	Myner in Okiep
348	Boyce	Maria	Trijn	? 1897	11 Nov 1906	Gewone arbeider in Okiep
349	Isaacs	Willem Mattheus	Lena	2 Nov 1906	15 Nov 1906	Gewone arbeider in Okiep
349	Jones	Jane	Kate	27 Mei 1902	19 Nov 1906	Gewone arbeider in Okiep

351	Boyce	Johannes	Willem Zaterdag en Sarah	23 Okt 1906	13 Des 1906	Gewone arbeider in Nababeep
357	Brown	Rupert Louis	Leonard Louis en Maria	23 Okt 1906	20 Jan 1907	Klerk in Concordia
359	Solomon	Helena	Benjamin en Maria	6 Jan 1907	14 Feb 1907	Gewone arbeider in Nababeep
371	Cooper	Maggie	Johannes en Sarah	25 Des 1906	10 Maart 1907	Gewone arbeider in Narrap
373	Wippenaar	Dora	Jacobus Johannes en Annie Elizabeth	20 Feb 1907	24 Maart 1907	Smid in Okiep
375	Brown	Annie Georgina	Jacob en Wilhelmina	19 Des 1906	11 April 1907	Gewone arbeider in Nababeep
376	Bennet	Annie	John en Margaret	11 Maart 1907	14 April 1907	Gewone arbeider in Okiep
377	Boyce	Anna	John en Carolina	26 Jan 1907	14 April 1907	Gewone arbeider in Okiep
377	Phillips	Denis Theodora	Sydney Francis en Ethel Mary	22 Jan 1907	19 April 1907	Bestuurder van Concordia- myn
387	Cook	Anna	Abraham en Sanna	? 1835	7 Julie 1907	Gewone arbeider in Springbok
387	Smith	Minnie Jane	Nicholas Brown en Minnie Mary	25 Mei 1907	7 Julie 1907	Verwer in Okiep
389	Williams	Paulina Rosaline	Richard en Christiana	Geen inskrywing	7 Julie 1907	Gewone arbeider in Nababeep
390	Adams	Elizabeth	John en Lena	? Maart	7 Julie 1907	Gewone arbeider in Mesklip
390	Adams	Trenkey Aletta	John en Lena	? Jan 1904	7 Julie 1907	Gewone arbeider in Mesklip
390	Adams	Jasper	John en Lena	? Mei 1906	7 Julie 1907	Gewone arbeider in Mesklip
393	Philip	Margarita	Carolus en Elizabeth	7 Junie 1907	25 Julie 1907	Gewone arbeider in Nababeep

BYLAAG N

Hofsaak van 'n St. Helena-immigrant in Springbok in Namakwaland.

[A.] (G. 203.)
ORDINARY JURISDICTION.
No. 101
1896

In the Court of the Resident Magistrate,
for the District of *Namagwaland*
Held at *Springbok*

Herbert Hugh Cowie Esquire, Resident Magistrate
for the said District, on the *2^d* day of *April* 1896
before
The Queen
DEFENDERS
Joe Thomson
a St. Helena

Charged with the crime of *Bark & 2 act 21 '94*
in that upon (or about) the *2^d* day of *April* 1896 and at (or near) *Concordia*
in the said District, the said *Joe Thomson*
did wrongfully and unlawfully *and without provocation, and*
on any land not in his own possession was
threatening, abusing, or insulting words to wit, you
are a bloody whore with intent to provoke a
breach of the peace

The Prisoner being arraigned, pleaded *NOT guilty.*

Judgment *guilty.*

Sentence *Fines 10/- in default fourteen*
days A.L. *H. H. Cowie*
A.R.M.

BYLAAG O

Hieronder volg die lyste vir die vanne van St. Helenas in Namakwaland, die Weskus, Kaapstad, Wes-Kaapse dorpe en Natal, asook die lys met beroepe wat deur sommige St. Helenas in Suid-Afrika beoefen is.

Lys vir Namakwaland

NAMAKWALAND							
Vanne vanaf Adams tot Hillman							
A	B	C	D	E	F	G	H
Adams	Bagley	Cannon	Drabble	Ellis	Fagan	George	Harvey
Anthony	Bailey	Carroll	Dyer	Essex	Flagg	Grace	Hearne
Andrews	Barbary	Caswell		Euly	Fowler	Gunnel	Henry
Arms	Barry	Chambers			Francis		Hillman
Augustus	Bayley	Chippendale					
	Benjamin	Coleman					
	Bennet	Collins					
	Bowers	Corker					
	Boyce	Cook					
	Boyes	Cooper					
	Brookes	Cowan					
	Brooks	Crowie					
	Brown	Curnow					
	Buckley						
	Burrows						
	Burton						
	Byrne						
Vanne vanaf Isaac tot Yon							
I	J	M	L	N	O-S	T	U-Z
Isaac	Jacobs	Maggott	Leo	Neilson	O'Connor	Thomas	Wilson
Isaacks	James	March	London	Newman	O'Neil	Thompson	Yon
	John	Marshall			Pearce	Timm	
	Jonas	Matthew			Smith	Townsend	
	Jones	May					
	Johnson	Mittens					
	Joshua						

Dit sluit dorpe soos St. Helenabaai, Paternoster, Vredenburg, Velddrif en Laaiplek in.

Lys vir Kaapstad

Dit sluit voorstede soos Soutrivier, Maitland, Plumstead, Wynberg, Groenpunt, Claremont, Mowbray en Rondebosch in.

Dit sluit voorstede soos Soutrivier, Maitland, Plumstead, Wynberg, Groenpunt, Claremont, Mowbray en Rondebosch in.

KAAPSTAD							
Vanne vanaf Alexander tot Joshua							
A	B	C	E	F	G	H	J
Alexander	Benjamin	Coleman	Ellick	Fowler	George	Hearn	Joshua
	Bowers	Crowie		Francis	Grace		
	Buckley						
Vanne vanaf Lawrence tot Yon							
L	M	N	R	S	T	W	Y
Lawrence	Maggott	Nelson	Reagan	Sameul	Thomas	Waterwitch	Yon
Leo	Matthews		Roberts	Samuels		Watson	
	McNeil			Sawyer		Wells	
	Millens			Solomon		Williams	
	Moyce			Smith		Wilson	
				Stevens			

Lys vir Wes-Kaapse dorpe

Dit sluit dorpe soos Stellenbosch, Paarl, Wellington, Malmesbury, Saldanha, Hopefield en Ceres in.

WES-KAAPSE DORPE					
Vanne vanaf Alexander tot Jonas					
A	B	C	E	G	J
Alexander	Bowers	Caswall	Elliott	George	Jacobs
	Boyce		Ellis	Gray	Johnson
	Brown				Jonas
Vanne vanaf Lawrence tot Thomas					
L	R	S	T		
Lawrence	Roberts	Samuels	Thomas		
Leo		Smith			
Lloyd					

Lys vir Natal

Vanne van St. Helenas wat na Natal geëmigreer het.

NATAL								
Vanne vanaf Bagley tot Knipe								
B	C	D	E	F	G	H	J	K
Bagley	Crowie	Delany	Ellis	Ford	George	Hamilton	John	Knipe
Benjamin		Dickinson	Essex			Hastie	Jonas	
Bennett						Henry		
Bowers						Hilman		
Bruce						Hoyles		
Burwick								
Vanne vanaf Leo tot Young								
L	M	N	P	R	S	T	W	Y
Leo	Maggot	Newman	Payne	Rich	Singer	Thomas	Whiteman	Yon
London	Mason	Noyce	Peters	Richards	Smith		Williams	Young
	Mittens		Phillips					
			Powell					

Beroepe van St. Helenas.

Hierdie lys maak voorsiening vir beroepe wat deur St. Helenas in Suid-Afrika tydens die studietydperk beoefen is.

A-K	L-O	P-S	T-Z
Algemene werkers	Messelaars	Rangeerders	Tuiniers
Bootsmanne	Meulenaars	Sekuriteitswagte	Veeherders
Dokwerkers	Muildrywers	Skoenmakers	Verwers
Klerke	Myners	Skrynwerkers	Ystersmede
Koetsiers	Opsigters	Smelters	
Kondukteurs		Spoorlêers	
		Stalknegte	
		Stokers	
		Stoormanne	

BYLAAG P

Sterfrekord van Saul Solomon.

(75) **Death Notice.** (75)

PURSUANT TO THE PROVISIONS CONTAINED IN SECTION 9, ORDINANCE No. 104.

1. Name of the Deceased Saul Solomon.

2. Birthplace of the Deceased St Helena.

3. Names of the Parents of the Deceased. { Father Joseph Solomon.
Mother Hannah Moss Solomon.

4. Age of the Deceased Seventy-Five years and nearly Five months.

5. Condition in life (occupation) Retired Printer and Publisher.

6. Married or Unmarried, Widower or Widow { Married

7. Name of Surviving Spouse Georgiana Margaret Solomon - born Thomson

8. Name or names and approximate date of death of previous Spouse or Spouses { None

9. The day of the decease: on the Sixteenth October, 1892.

10. At what House or where the person died 'Windsor', Hilcreggan, Dumbartonshire Scotland.

11. Names of Children of Deceased, and whether majors or minors { Saul Solomon. Minor.
Margaret Stuart Scott Solomon. Deceased.
George Thomson Solomon. Deceased.
William Ewart Gladstone Solomon. Minor.
Daisy Dorothea Solomon. Minor.
Douglas Stuart Solomon. Deceased.

12. Whether Deceased has left any Property, and of what kind { Landed House Property, Shares.
Business Buildings, Personal Property, &c.

The Deceased has left His Will.

Dated at East Bank, Sheffield, Georgiana Margaret Solomon
On this The Eighteenth Day of November, 1892. Widow of the Deceased Saul Solomon
Eighteen Hundred and Ninety-Two State in what capacity.

This Notice must be filled up and signed by the nearest Relative or Connection of the Deceased who shall at the time be at or near the place of death, or in the absence of such near Relative or Connection, by the person who shall have the chief charge of the house in or near the place on which the death occurred, and must be sent either to the Master of the Supreme Court, in Cape Town, or if the death occurred in the Country Districts, to the Resident Magistrate of the District, in duplicate.

BYLAAG Q

Aanstelling van Daisy Dorothea Solomon as eksekutrise van die boedel van Georgiana Margaret Solomon.

Seal

Extracted from the Principal Registry of the Probate Divorce and Admiralty Division of the High Court of Justice.

Sealed
Almshouse for Orphans
12
Daisy D. Solomon.

Georgiana Margaret Solomon,
of "Glensville", 104 Glenside Avenue, Pretoria, South Africa,
in the County of Middlesex Widow hereby revoke all former Wills and testamentary dispositions made by me and declare this to be my last Will I devise and bequeath all my real and personal estate whatsoever and wheresoever (including as well real as personal property over which I may have any general testamentary power of appointment or disposition) unto my daughter Daisy Dorothea Solomon absolutely and I appoint her sole **Executrix** of this my Will **In witness** whereof I have hereunto set my hand this **Third** day of July One thousand nine hundred and twenty six

Signed by the said Georgiana Margaret Solomon as her last Will in the presence of us both present at the same time who at her request in her presence and in the presence of each other have hereunto subscribed our names as Witnesses—
Georgina Margaret Solomon Widow.
Evelyn Jane Copland, - Widow -
Princess, 77° 10, Glenside Avenue, Golden Green, N. 11.
Teacher.
Margaret Morrison Whitehead
7 Glenside Avenue, Golden Green N. 11.
Companion.

I Certify that this is a true copy of the original Will deposited and proved in this Registry.
Dated this 11th day of January 1934
W. J. J. J. J.
Registrar.

Alum
Seal

Suid-Afrika, Rekords van die Meester van die Hooggeregshof (SARMH), Aanstelling van Daisy Dorothea Solomon as eksekutrise vir die boedel van Georgiana Margaret Solomon,
<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C91W-RSKR-9?i=230&cc=2517051> [Besoek op 21.05.2020].

BYLAAG R

Krieketwedstryd waarin Thomas le Breton gespeel het.

MATCH AT PORT NOLLOTH.			
On the 26th ultimo a match was played at Port Nolloth between the Star C.C. of Ookiep and the home club, Hand and Heart; the result being a win for the latter by nine wickets. Full scores:			
STAR.		HAND AND HEART.	
J. Carroll, b Van Boom	4	c George b Van Boom	15
P. April, c George b Van Boom	0	b Van Boom	30
T. le Breton, b Van Boom	0	b Van Boom	0
C. Langereldt, c Schellera b Van Boom	0	not out	8
J. Thomas, b Van Boom	0	b Van Boom	0
A. Anthony, c and b Van Boom	0	c Scott b Williams	3
W. de Jongh, b Van Boom	0	b Van Boom	0
J. Bento, b Van Boom	0	c Thomas b Van Boom	2
W. Wade, not out	1	b Van Boom	0
D. Thomas, b Van Boom	0	c Scott b Williams	0
W. Whitman, b Van Boom	0	b Williams	0
Extras	3	Extras	10
	8		63
HAND AND HEART.			
J. George, b April	...	...	4
F. van Boom, c Thomas b April	...	...	13
J. Williams, b Carroll	...	...	0
E. George, c Carroll b April	...	...	3
F. Yon, b April	...	...	0
E. Thomas, b Carroll	...	...	8
H. Reagan, c and b April	...	...	2
O. Schellera, c Thomas b Anthony	...	...	5
N. Scott, c De Jongh b Carroll	...	...	14
T. Seale, c Langereldt b Anthony	...	...	3
T. Green, not out	...	...	0
Extras	...	...	8
			57
Second innings J. George, c Thomas b April, 1; J. Williams, not out, 12; N. Scott, not out, 2; extra, 1; total, 16 for one wicket.			

Cape Times, "Match at Port Nolloth", p. 6.

BYLAAG S

Henry James le Breton se sterfrekord.

Issued

G.P. 58104-1944-5-100,000, 5. B.M.D. 2.

FORM OF INFORMATION OF A DEATH.

AANGIFTE VAN 'N STERFGEVAL.

(Act No. 17 of 1923.—Wet No. 17 van 1923.)

WARNING.—The penalties for false statements wilfully made are the same as those for perjury.
WAARSKUWING.—Die straf vir valse verklarings met opset, is dieselfde as in die geval van meened.

DECEASED.—OORLEDENE.

- Christian names and surname Henry James le Breton
Voornamen en familienaam
- (a) Name of parent or guardian (if deceased was under the age of ten)
(a) Naam van ouer of voog (as oorledene onder die ouderdom van tien jaar was)
- (b) Place of residence of mother*
(b) Woonplek van moeder*
- Sex manlik 4. Age 73 jaar 5. Race Gemseng
Geslag Ouderdom Ras
- Birthplace St. Helena 7. Whether single, married, divorced, widower, or widow getroud
Geborteplek Ongetroud, getroud, geskei, wewenaar of weduwees
- Occupation Pensioenêrlike rangskikking
Beroep
- Pensioner or dependent of pensioner Ouderdomspensioen
Gepensioeneerde of afhanklik van gepensioeneerde
- Date of death Verligte dag van Desember 1948
Datum van afsterwe
- Place of death Concordia, Namakwaland
Plek waar oorlede
- Usual place of residence Concordia, Namakwaland
Gewone woonplek
- Intended place of burial Concordia, Namakwaland
Voorgenome begraafplek
- Causes of death weens hie ouderdom
(In the case of the death of a mother when giving birth to a child, the words "first child" or "not first child" must be inserted.)
Oorsaake van dood
(In die geval van die dood van 'n moeder by die geboorte van 'n kind, moet die woorde „eerste kind“ of „nie eerste kind nie“ ingevoeg word.)
- Duration of disease or of last illness 10 jaar
Duar van kwaal of laaste siekte
- Name of medical practitioner Dr. J. H. Boshoff, Gen. Prakt.
Naam van geneeskundige praktisiyn

INFORMANT.—BERIGGEWER.

- Original signature (or mark) A. le Breton
Eie handtekening (of merk)
- Qualification solennêre aanwysing by sterwe
Hoedanigheid
- Residence Concordia, Namakwaland
Woonplek

To be filled in when the form is signed before a Justice of the Peace or Police Officer.
Moet ingevul word wanneer die vorm voor 'n vrederegter of polisiebeampte geteken word.

Signed before me at _____ on this the _____
 Geteken voor my te _____ op hede die _____

day of _____ 19____
 dag van _____

Justice of the Peace or Police Officer.—Vrederegter of Polisiebeampte.

The following spaces are reserved for the use of an Assistant District Registrar and of the District Registrar.
 Die volgende ruimtes is vir die gebruik van die assistent-distrikregistrateur en van die distrikregistrateur.

When registered or received 21 Desember 1948 Station Concordia
 Wanneer geregistreer of ontvang

(Signature) h. m. beauche Assistant District Registrar.
 (Handtekening) Standplaas

When registered 10/49 District Namakwaland
 Wanneer geregistreer Distrik

(Signature) W. J. Boshoff District Registrar.
 (Handtekening) Distrikregistrateur.

No. of entry 28/49
 No. van inskrywing

* To be given in the case of an infant less than 1 year who dies in the institution where it was born.
 * Moet aangegee word in die geval van 'n kind onder 1 jaar wat sterf in die inrigting waarin dit gebore is.

For instructions see reverse of form.
 Vir instruksies sien agterkant.

For use in Head Office only:—
Alleen vir gebruik in hoofkantoor:—

Index Card checked	Form checked
Indekskaart nagesien	Vorm nagesien
Card received for filing	Indexed
Kaart ontvang vir opbêre	Op indeks geplaas

Sterfrekord van Henry James le Breton, Suid-Afrika, Rekords van die Meester van die Hooggeregshof (SARMH), n.p., <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C91Q-N9XM-K?cc=2517051> [Besoek op 12.06.2020].

BYLAAG T

Sterfrekord van Emily Elizabeth du Plooy.

2702/41
NO. 13-5-1948

DEATH NOTICE.

PURSUANT TO THE PROVISIONS CONTAINED IN "THE ADMINISTRATION OF ESTATES ACT, 1913."

- Name of the deceased EMILY ELIZABETH DU PLOOY (born HARRIS)
- Birthplace and Nationality of the deceased St. Helena - European
- Names and Addresses of the Parents of the deceased

Father	Both deceased
Mother	
- Age of the deceased 60 years 11 months.
- Occupation in life of the deceased, or, if a woman, of her husband Housewife
- Ordinary place of residence of the deceased, or, if a woman, of her husband Babrosco Mine, Klerksdorp
- Married or unmarried, widower or widow Married

(a) Name of surviving spouse (if any), and whether married in community of property or not	<u>WILLIAM FRANCOIS DU PLOOY</u> <u>In community of property</u>
(b) Name or Names and approximate date of death of pre-deceased spouse or spouses	
(c) Place of last marriage	<u>ST HELENA</u>
- The day of the decease: On 25th April, 19 48
- Where the person died

House	<u>Hospital</u>
Town or Place	<u>KLERKSDORP</u>
District	
- Names of children of deceased, and whether majors or minors

1. <u>William Francois du Plooy - (Major)</u>
2. <u>Henry Charles du Plooy - do</u>
3. <u>Randall Cecil du Plooy - do</u>
4. <u>Beatrice Helen Lombard (born du Plooy)</u> <u>married out of community of property to</u> <u>Christoffel Daniel Botha Lombard.</u>
5. <u>John Richard du Plooy (Minor born</u> <u>28/8/27)</u>

State separately the children born of different marriages, and give the date of birth of each minor. Names must be written out in full. If there are no children, and either or both parents be dead, then give the names and addresses of the brothers and sisters of the deceased.

- Has the deceased left any movable property? Yes
- Has the deceased left any immovable property? No
- Is it estimated that the estate exceeds £300 in value? Yes
- Has the deceased left a will? Yes

Dated at Klerksdorp the 1st day of May 19 48

(Signature) [Signature]
Surviving Spouse present at death.
(State in what capacity and whether at the time as of near the place of death.)

This notice must be filled up and signed by the Nearest Relative or Connection of the Deceased, who shall, at the time, be at or near the place of death—or in the absence of such near Relative or Connection, by the person who, at or immediately after the death, shall have the chief charge of the house in, or the place on, which the death occurred, and must be sent either to the Master, or, if the death occurred in a district wherein a seat of provincial government is not situate, the Magistrate of the District, in duplicate, within fourteen days of the death.

M.S.O. 1 Afr. Combined.]—Hortons Limited—Johannesburg.—628. 405126.

Sterfrekord van Emily Elizabeth du Plooy, Suid-Afrika, Rekords van die Meester van die Hooggeregshof, n.p.,
<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CS37-S3DN-R?i=2048&cc=2520237>
 [Besoek op 10.06.2020].